

ΑΡΙΣΤΟΤ. ΧΡ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ, ΒΙΚΤΩΡ. ΚΩΤΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Γ' - Δ' ΤΑΞΕΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

002
ΚΛΣ
ΣΤ2Α
291

ΨΟΦΑΝΤΙΣΤΗΡΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΕΠΙΔΕΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ — ΑΘΗΝΑΙ 1976

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ 5Δ/Δ = 44

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΑΚΡΟΠΟΛΗ - ΝΑΟΣ ΑΠΤΕΡΟΥ ΝΙΚΗΣ

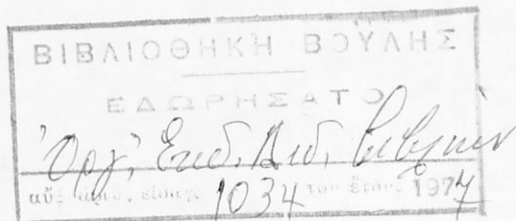

ΣΤ. 89 ΣΧ/Β.
Θεωρητής Έκδοσης Διδακτικών Βιβλ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΧΡΥΣ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΒΙΚΤΩΡΙΑΣ ΚΩΤΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Γ' - Δ' ΤΑΞΕΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑ 1976

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

002
ΥΠΣ
ΕΤ2Α
291

ΝΑΥΠΗΓΕΙΑ

ΒΙΚΤ. ΚΩΤΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Γ' ΤΑΞΕΩΣ

ΥΔΡΑ

Ἀγαπητά μου παιδιά,

Στὴν Α' καὶ στὴ Β' τάξη μάθατε ἀρκετὰ πράγματα γιὰ τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα σας, πού εἶναι τὸ χωριὸ ἢ ἡ πόλη στὴν ὁποία ζῆτε.

Μάθατε πολλὰ γιὰ τὸ σπίτι καὶ τὴν οἰκογένειά σας, γιὰ τὸ σχολεῖο καὶ τὴν ἐκκλησία σας, γιὰ τὴ γειτονιά σας καὶ γιὰ ὅλο τὸ χωριὸ ἢ τὴν πόλη σας.

Συζητήσατε γιὰ τὶς Ἀρχές πού ὑπάρχουν στὸ χωριὸ ἢ στὴν πόλη καὶ μάθατε νὰ ἰχνογραφῆτε στὰ τετράδια τῆς ἰχνογραφίας σας τὸ σπίτι, τὸ σχολεῖο, τὴν ἐκκλησία, τὴ γειτονιά καὶ τὸ χωριὸ ἢ τὴν πόλη σας. Ἔτσι διδαχτήκατε μὲ ποιό τρόπο ἓνα σχολεῖο, μιὰ ἐκκλησία, ἡ γειτονιά, τὸ χωριὸ ἢ ἡ πόλη χωροῦν σ' ἓνα φύλλο τετραδίου.

Μάθατε ἀκόμη γιὰ τὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἀστέρια, γιὰ τὶς ἐποχὲς τοῦ ἔτους, γιὰ τὰ χωράφια, τὰ περιβόλια, τὶς πεδιάδες, τὰ βουνά, τὰ δάση, τοὺς ποταμούς, τὶς λίμνες, τὶς θάλασσες καὶ γιὰ τόσα ἄλλα πράγματα!

Ἐφέτος στὴν πατριδογνωσία θὰ μάθετε περισσότερα. Θὰ γνωρίσετε τὴν περιοχὴ καὶ τὸν κόσμον πού βρίσκονται πρὸ πέρα ἀπὸ τὸ χωριὸ ἢ τὴν πόλη ὅπου ζῆτε. Θὰ μάθετε γιὰ τὰ γειτονικά χωριά ἢ τὶς πόλεις, γιὰ τὴν Ἐπαρχία σας, γιὰ τὸν Νομὸ σας καὶ γιὰ τὸ γεωγραφικὸ διαμέρισμα στὸ ὁποῖο ἀνήκετε.

Πρὶν ὅμως μάθετε γιὰ ὅλα αὐτά, καλὸ εἶναι νὰ ξαναθυμηθῆτε τὶς πρὸ σπουδαῖες γνώσεις πού ἀποκτήσατε στὴν Α' καὶ Β' τάξη. Αὐτὸ θὰ σᾶς βοηθήσῃ νὰ καταλάβετε καλύτερα αὐτὰ πού θὰ διδαχτῆτε στὴν Γ' τάξη καὶ θὰ σᾶς κάμῃ ἱκανοὺς νὰ παίρνετε μέρος στὶς συζητήσεις πού θὰ γίνωνται μὲ τὸ δάσκαλό σας στὴν τάξη αὐτή.

Ἡ συγγραφέας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ

Ὁ οὐρανὸς

Πολλὲς φορές ὡς τώρα ἔχετε κοιτάξει τὸν οὐρανό. Ἄλλοτε τὸν εἶδατε καταγάλανο, ἄλλοτε γεμάτο σύννεφα καὶ ἄλλες φορές μὲ λίγα σύννεφα, ποὺ πότε ἔκρυβαν τὸν ἥλιο καὶ πότε τὸν ἄφηναν νὰ στέλνῃ τὶς λαμπρὲς ἀκτίνες του στὴ Γῆ.

Εἶδατε ὅμως τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ νύχτα πότε συννεφιασμένο καὶ σκοτεινὸ καὶ πότε ἀσυννεφιαστό, γεμάτο ἀστέρια λαμπερά.

Πολλὲς νύχτες εἶδατε καὶ τὸ **Φεγγάρι** (τὴ **Σελήνη**) νὰ χωρῇ στὸν οὐρανὸ καὶ θυμηθῆκατε τὸ γνωστὸ σὲ ὅλους τραγούδι τοῦ «Κρυφοῦ Σχολειοῦ».

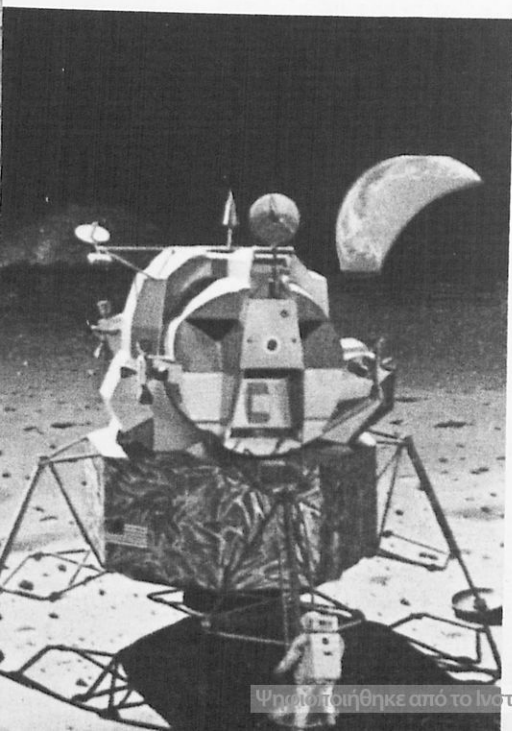
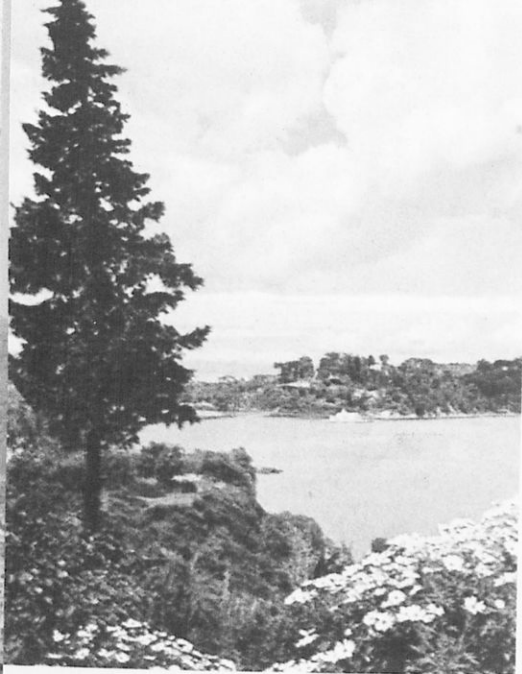
*«Φεγγαράκι μου λαμπρό,
φέγγε μου νὰ περπατῶ,
νὰ πηγαίνω στὸ σχολειό,
νὰ μαθαίνω γράμματα...».*

Πολλὲς νύχτες Φεγγάρι δὲν ὑπῆρχε ἢ ἔβγαινε ἄργα. Ἄλλοτε πάλι ἦταν ὁλόκληρο, ἄλλοτε μισό καὶ πολλὲς φορές σιγὰ σιγὰ χανόταν ἐντελῶς.

Ὅλα αὐτὰ τὰ φαινόμενα θὰ σᾶς γέννησαν ἀσφαλῶς πολλὲς ἀπορίες καὶ χωρὶς ἀμφιβολία θὰ θέλατε νὰ μάθετε πῶς συμβαίνουν αὐτὰ τὰ παράξενα πράγματα.

Ὁ πρῶτος ἄνθρωπος στὴ Σελήνη

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ ἴνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ἡ Γῆ

Ξέρετε ὅτι ἡ Γῆ εἶναι ἓνα οὐράνιο σῶμα ὅπως κι ἄλλα ἀστέρια τ' οὐρανοῦ; Ξέρετε ὅτι ἡ Γῆ εἶναι σὰ μιὰ σφαῖρα, σὰ μιὰ μπάλα στρογγυλή, καὶ ὅτι κινεῖται στὸν οὐρανό; Ξέρετε ὅτι ἡ Γῆ δὲν ἀκουμπᾷ πουθενά, ὅπως δὲν ἀκουμποῦν σὲ κανένα μέρος ὁ ἥλιος, τὸ Φεγγάρι καὶ τ' ἀστέρια; Πῶς γίνεται αὐτό;

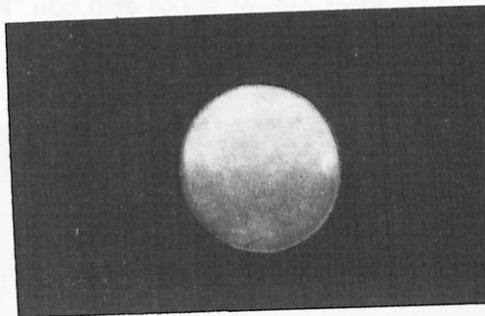
Ἀκούσατε ἀσφαλῶς γιὰ τοὺς Ἀμερικανοὺς ἀστροναῦτες ποὺ πῆγαν στὸ Φεγγάρι. Πολλοὶ θὰ τοὺς εἶδατε καὶ στὴν τηλεόραση. Αὐτοὶ εἶδαν τὴ Γῆ ἀπὸ ἐκεῖ μακριὰ ἔτσι περίπου, ὅπως βλέπομε ἐμεῖς τὸ Φεγγάρι ἀπὸ τὴ Γῆ μας!

Εἶπαμε ὅτι ἡ Γῆ κινεῖται. Νομίζομε ὅμως ὅτι εἶναι ἀκίνητη καὶ ὅτι κινοῦνται ὁ ἥλιος καὶ τ' ἀστέρια.

Ποιὸς κινεῖται, ὅταν εἴμαστε μέσα σὲ αὐτοκίνητο ποὺ τρέχει; Ἐμεῖς ἢ τὰ δέντρα; Ἐμεῖς βέβαια. Καὶ ὅμως κοιτάζοντας ἔξω τὰ δέντρα νομίζομε ὅτι κινοῦνται αὐτά. Κινοῦνται ὅμως τὰ δέντρα ἀπὸ τὴ θέση τους; Ἀσφαλῶς ὄχι.

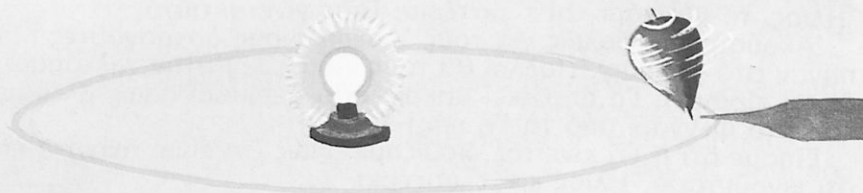
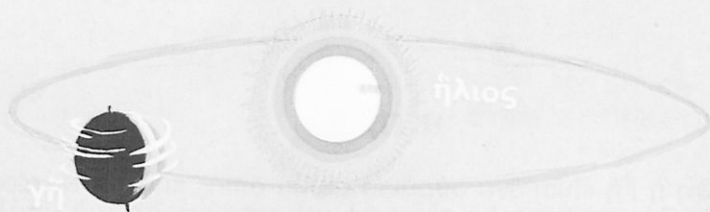
Φανταστῆτε τώρα τὴ Γῆ νὰ εἶναι ἓνα μεγάλο αὐτοκίνητο ποὺ τρέχει στὴ λεωφόρο τ' οὐρανοῦ καὶ τὸν ἥλιο νὰ εἶναι ἓνα δέντρο. Κοιτάζοντας πρὸς τὸν ἥλιο, ποὺ εἶναι ἀκίνητος, ἔχομε τὴν ἐντύπωση ὅτι φεύγει ἐκεῖνος, ἐνῶ φεύγομε ἐμεῖς.

Σκεφτῆτε καλὰ καὶ θὰ τὸ καταλάβετε.

Ἡ Γῆ ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴ Σελήνη

Ἡμέρα καὶ νύχτα

Ἐλπίζω πῶς τώρα καταλάβατε ὅτι ἡ Γῆ κινεῖται.

Καὶ ὄχι μόνο κινεῖται ἡ Γῆ, ἀλλὰ κάνει καὶ δύο εἰδῶν κινήσεις. Μιὰ γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτό της σὰ σβούρα καὶ μιὰ γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο, ποὺ μένει ἀκίνητος!

Γιὰ νὰ κάμῃ μιὰ ὁλόκληρη στροφὴ γύρω ἀπὸ τὸν ἑαυτό της, χρειάζεται 24 ὥρες, μιὰ μέρα καὶ μιὰ νύχτα δηλαδή. Γιὰ νὰ κάμῃ ἓναν κύκλο γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο, χρειάζεται 365 μέρες καὶ νύχτες, ἓνα χρόνο δηλαδή!

Για νὰ καταλάβετε καλύτερα τὶς δύο αὐτὲς κινήσεις τῆς Γῆς, νὰ κάμετε τὸ ἑξῆς:

Νὰ βάλετε στὴ μέση τοῦ δωματίου σας ἓνα τραπέζι κι ἐπάνω μιὰ λάμπα. Αὐτὴ θὰ εἶναι ὁ ἀκίνητος ἥλιος. Μετὰ ἓνα παιδί, ποὺ θὰ παριστάνη τὴ Γῆ, θ' ἀρχίσῃ νὰ γυρίζη γύρω στὸν ἑαυτό του, ὅπως γυρίζει ἡ σβούρα, καὶ συγχρόνως γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι. (Τὸ κάματε;) Φανταστῆτε ὅμως ὅτι γιὰ μιὰ στροφὴ γύρω στὸν ἑαυτό σας χρειάζεστε 24 ὥρες (μιὰ μέρα καὶ μιὰ νύχτα!) καὶ γιὰ μιὰ στροφὴ γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι χρειάζεστε 365 μέρες καὶ νύχτες (ἓνα χρόνο!), ἂν θέλετε νὰ παραστήσετε, καθὼς πρέπει, τὶς κινήσεις τῆς Γῆς.

Καθὼς ὅμως γυρίζετε γύρω στὸν ἑαυτό σας, ἡ λάμπα φωτίζει κάθε φορὰ τὸ μισὸ σῶμα σας. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μὲ τὴ Γῆ. Καθὼς γυρίζει γύρω στὸν ἑαυτό της, φωτίζεται ἡ μισὴ μόνο ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ἡ ἄλλη μισὴ εἶναι σκοτεινὴ. Ἔτσι τὸ μισὸ μέρος, ποὺ φωτίζεται, ἔχει **μέρα** καὶ τὸ ἄλλο μισό, ποὺ δὲ φωτίζεται, ἔχει **νύχτα**. Νὰ λοιπὸν γιατί ἔχομε μέρα καὶ νύχτα.

Ἡ μέρα καὶ ἡ νύχτα ἀποτελοῦν τὸ **ἡμερονύκτιο**. Ἐνα ἡμερονύκτιο διαρκεῖ, ὅπως εἶπαμε, 24 ὥρες, ἓνα **εἰκοσιτετράωρο**.

Χρόνος (ἔτος) - Ἐποχὲς

Εἶπαμε πῶς, γιὰ νὰ κάμῃ ἡ Γῆ ἓναν κύκλο γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο, χρειάζεται 365 μέρες. Τὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα λέγεται **χρόνος (ἔτος)**.

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ γιορτάσατε τὰ γενέθλιά σας ὡς τ' ἄλλα (τὰ ἐπόμενα) γενέθλιά σας εἶναι ἓνας χρόνος (365 μέρες). Ἀπὸ τότε ποὺ ἀνοίγουν τὰ σχολεῖα ὡς τὴν ἄλλη χρονιά ποὺ ξανα-νοίγουν περνᾷ ἓνας χρόνος.

Ἑρωτήσεις.

1. Πόσα χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε ποὺ γεννηθήκατε;
2. Πόσα χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε ποὺ γεννήθηκε ὁ Χριστός;
3. Ζωγράφισε ἀπὸ τὴν εἰκόνα τὴν κίνηση τῆς Γῆς γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο.

“Όπως όμως θα παρατηρήσατε, όλο τὸ ἔτος ὁ καιρὸς δὲν εἶναι ὁ ἴδιος. Ἄλλοτε ἔχομε λουλούδια καὶ δροσιές, ἄλλοτε χιόνια, ἄλλοτε ζέστες καὶ ἄλλοτε βροχές.

Τέσσερες μεγάλες ἀλλαγές γίνονται στὸν καιρὸ ὅλο τὸν χρόνον. Γι’ αὐτὸ χώρισαν τὸν χρόνον σὲ τέσσερεις περιόδους, δηλαδή **ἐποχές**.

Οἱ 4 αὐτὲς ἐποχές εἶναι: ἡ **ἄνοιξη**, τὸ **καλοκαίρι**, τὸ **φθινόπωρο** καὶ ὁ **χειμῶνας**.

Ἑρώτηση. Τί συμβαίνει στοὺς ἀνθρώπους, στὰ ζῶα καὶ στὰ φυτὰ σὲ κάθε ἐποχή;

Μήνας - Ἑβδομάδα

Τὸ χρόνο τὸν χώρισαν καὶ σὲ 12 μῆνες, ποὺ εἶναι οἱ ἑξῆς: **Ἰανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος, Ἀπρίλιος, Μάιος, Ἰούνιος, Ἰούλιος, Αὐγустος, Σεπτέμβριος, Ὀκτώβριος, Νοέμβριος καὶ Δεκέμβριος.**

Ἄλλοι ἀπὸ τοὺς μῆνες ἔχουν 30 μέρες καὶ ἄλλοι 31. Ὁ Φεβρουάριος ἔχει πότε 28 καὶ πότε 29, γι’ αὐτὸ λέγεται καὶ **Κουτσοφλέβαρας**. Ὅταν ὁ Φεβρουάριος ἔχη 29 μέρες, ὁ χρόνος λέγεται **δίσεκτος**.

Ἀσκησι. Γράψτε παροιμίες γιὰ τοὺς μῆνες.

Κάθε εποχή έχει από 3 μήνες. Ἡ ἀνοιξη ἔχει τοὺς μήνες Μάρτιο, Ἀπρίλιο καὶ Μάιο. Τὸ καλοκαίρι ἔχει τοὺς μήνες Ἰούνιο, Ἰούλιο καὶ Αὐγουστο. Τὸ φθινόπωρο τοὺς μήνες Σεπτέμβριο, Ὀκτώβριο καὶ Νοέμβριο καὶ ὁ χειμώνας τοὺς μήνες Δεκέμβριο, Ἰανουάριο καὶ Φεβρουάριο.

Κάθε μήνας ἔχει 4 **ἐβδομάδες**. Κάθε ἐβδομάδα ἔχει 7 μέρες. (Ποιές εἶναι;)

Τὸ ἡμερονύκτιο

Εἴπαμε πὺς μιὰ μέρα καὶ μιὰ νύχτα κάνουν ἓνα **ἡμερονύκτιο**, δηλαδή 24 ὥρες, ὅσο χρειάζεται ἡ Γῆ γιὰ μιὰ ὁλόκληρη στροφή γύρω στὸν ἑαυτὸ της.

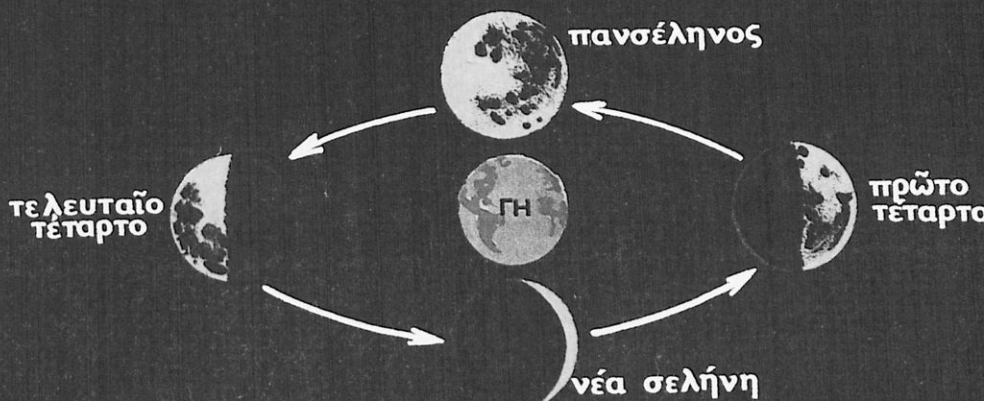
Γιὰ νὰ μετροῦμε τὸ ἡμερονύκτιο, ἔχομε τὸ **ρολόι**.

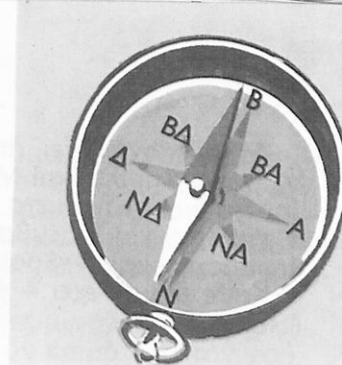
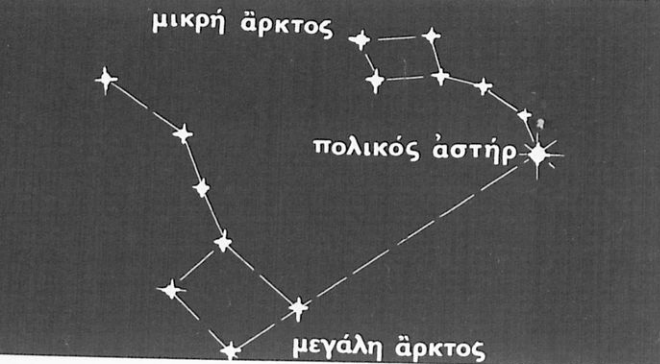
Ὅταν ὁ ἥλιος εἶναι ἀκριβῶς ἐπάνω μας, ἡ μέρα εἶναι στὴ μέση. Τότε λέμε ὅτι εἶναι **μεσημέρι** καὶ ἡ ὥρα εἶναι 12. Ὅταν περάσουν 12 ὥρες ἀπὸ τὸ μεσημέρι, εἴμαστε στὴ μέση τῆς νύχτας καὶ τότε λέμε ὅτι εἶναι **μεσάνυχτα**.

Μιὰ ὥρα ἔχει ἐξήντα **πρῶτα λεπτά**. Ἐνα πρῶτο λεπτό ἔχει ἐξήντα **δευτερόλεπτα**.

Τὸ Φεγγάρι (Σελήνη)

Τὸ Φεγγάρι εἶναι ἓνα στερεὸ σῶμα ὅπως καὶ ἡ Γῆ. Κινεῖται γύρω ἀπὸ αὐτὴ σὲ 28 μέρες καὶ μᾶς δείχνει πάντοτε τὴν ἴδια

Ψυζίδα. Ἡ βελόνα της δείχνει πάντοτε τὸ Βορρᾶ

ὄψη, τὴν ἴδια πλευρά του. Στὴν ἀρχὴ χάνεται ἐντελῶς καὶ μετὰ ἀρχίζει νὰ φαίνεται σιγὰ σιγὰ καὶ τότε λέμε ὅτι ἔχομε **νέα Σελήνη**. Σὲ 7 μέρες φαίνεται τὸ μισὸ Φεγγάρι. Σὲ ἄλλες 7 φαίνεται ὁλόκληρο καὶ τότε λέμε ὅτι ἔχομε **πανσέληνο**. Μετὰ ἀπὸ 7 μέρες χάνεται τὸ μισὸ Φεγγάρι καὶ σιγὰ σιγὰ χάνεται ἐντελῶς, γιὰ νὰ φανῇ πάλι ἡ νέα Σελήνη, καὶ αὐτὸ γίνεται συνεχῶς.

Οἱ Ἀμερικανοὶ ἀστροναῦτες ποὺ πῆγαν στὸ Φεγγάρι ἔφεραν μικρὲς πέτρες ἀπὸ τὸ ἔδαφός του. Στὸ Φεγγάρι δὲν ὑπάρχει οὔτε νερὸ οὔτε ἀέρας (ἀτμόσφαιρα) καὶ γι' αὐτὸ δὲν ὑπάρχει ζωή.

Ἄλλοι ἀστερισμοὶ

Ἄν κοιτάξωμε μιὰ ξάστερη νύχτα πρὸς τὸ Βορρᾶ, θὰ δοῦμε δυὸ λαμπεροὺς ἀστερισμοὺς. Εἶναι ἡ **Μεγάλη ἄρκτος** καὶ ἡ **Μικρὴ ἄρκτος**.

Τὸ τελευταῖο ἀστέρι τῆς οὐρᾶς τῆς Μικρῆς ἄρκτου εἶναι πολὺ λαμπερὸ καὶ λέγεται **πολικὸς ἀστήρ**. Τὸ ἀστέρι αὐτὸ μᾶς δείχνει πάντα τὸ Βορρᾶ. Μ' αὐτὸ τὸ ἀστέρι μποροῦμε νὰ προσανατολιστοῦμε, γιατί ὅταν ξέρωμε ποῦ εἶναι ὁ Βορρᾶς, εὐκολα βρίσκομε καὶ τ' ἄλλα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα.

Τὰ 4 σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα καὶ ὁ προσανατολισμός

Ἄν ἀνεβοῦμε σ' ἓνα ψηλὸ μέρος καὶ κοιτάξωμε γύρω μας, θὰ δοῦμε νὰ σχηματίζεται ἓνας κύκλος πέρα μακριά, σὰ ν' ἀκουμπᾷ ὁ οὐρανὸς στὴ Γῆ. Ὁ φανταστικὸς αὐτὸς κύκλος λέγεται **ὀρίζοντας**. Ὅσο πιδ ψηλὰ ἀνεβαίνομε, τόσο ὁ ὀρίζοντας μεγαλύνει καὶ βλέπομε περισσότερα μέρη.

Τὸ μέρος τοῦ ὀρίζοντα ἀπ' ὅπου ἀνατέλλει ὁ "Ἡλιος λέγεται **Ἀνατολή**. Τὸ μέρος τοῦ ὀρίζοντα στὸ ὁποῖο βασιλεύει (δύει) ὁ "Ἡλιος λέγεται **Δύση**. Ὅταν κοιτάζουμε πρὸς τὴν Ἀνατολή, στὸ ἄριστερό μας χέρι εἶναι ὁ **Βορρᾶς** ἢ **Βοριάς** καὶ στὸ δεξιό μας ὁ **Νότος**.

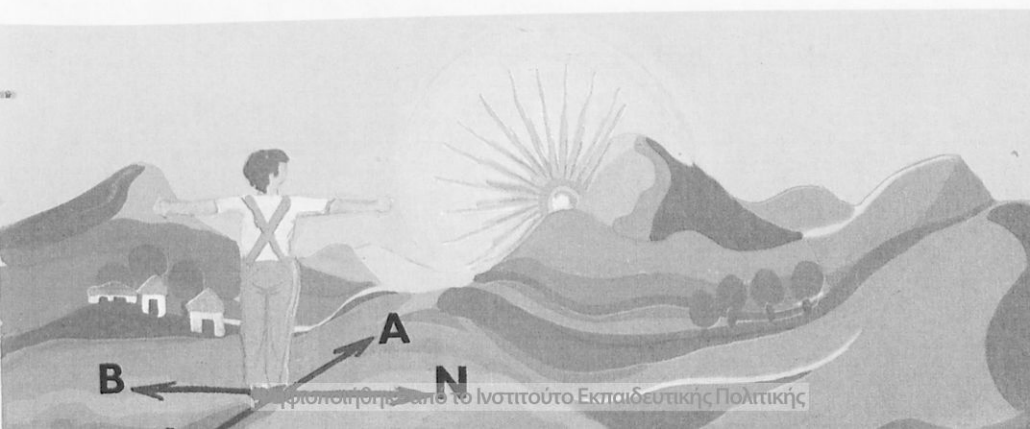
Ἡ Ἀνατολή, ἡ Δύση, ὁ Βορρᾶς καὶ ὁ Νότος εἶναι τὰ **4 σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα**. Τὸ μέρος τοῦ ὀρίζοντα ποὺ εἶναι ἀνάμεσα στὴν Ἀνατολή καὶ στὸ Νότο λέγεται **Νοτιοανατολικὸ (ΝΑ)**. Αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀνάμεσα στὸ Νότο καὶ στὴ Δύση λέγεται **Νοτιοδυτικὸ (ΝΔ)**. Τὸ μέρος ποὺ εἶναι ἀνάμεσα στὸ Βορρᾶ καὶ στὴ Δύση λέγεται **Βορειοδυτικὸ (ΒΔ)** καὶ τὸ μέρος τοῦ ὀρίζοντα ποὺ εἶναι ἀνάμεσα στὸ Βορρᾶ καὶ στὴν Ἀνατολή λέγεται **Βορειοανατολικὸ (ΒΑ)**.

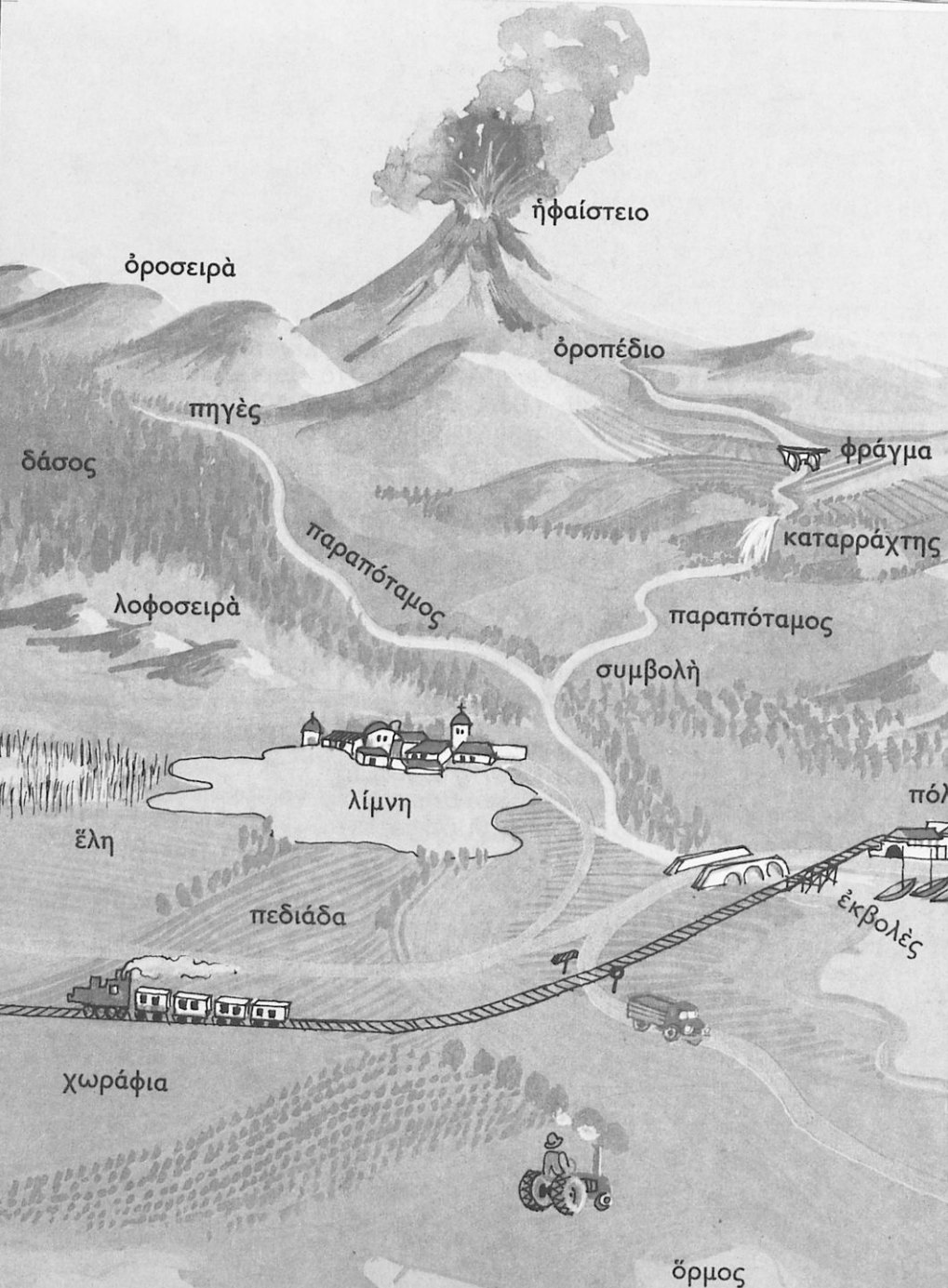
Γιὰ νὰ προσανατολιστοῦμε, χρησιμοποιοῦμε τὴν **πυξίδα**. Ἡ πυξίδα εἶναι ἓνα ὄργανο ποὺ ἡ βελόνα της δείχνει πάντα τὸ Βορρᾶ. Ὅταν ξέρουμε ποῦ εἶναι ὁ Βορρᾶς, εὐκόλα μποροῦμε νὰ βροῦμε τ' ἄλλα σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα.

Τὴ νύχτα βρίσκομε τὸ Βορρᾶ μὲ τὸν πολικὸ ἀστέρα. Τὴν Ἀνατολή τὴ βρίσκομε καὶ μὲ τὸ ἱερὸ τῶν ἐκκλησιῶν, ποὺ εἶναι στραμμένο πάντα πρὸς τὴν Ἀνατολή.

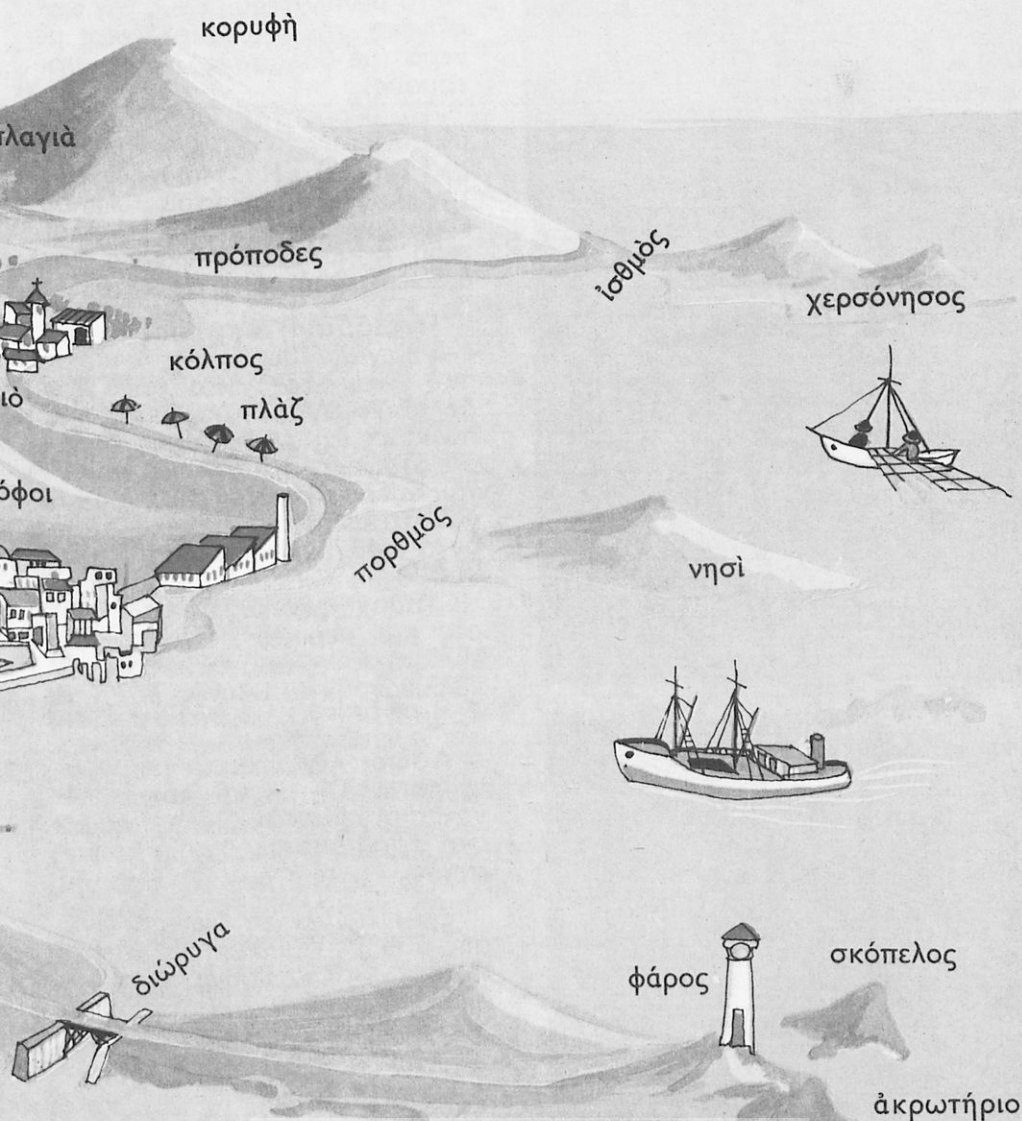
Γιὰ νὰ θυμόμαστε τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντα, μποροῦμε νὰ μάθωμε τὸ ἐξῆς τετράστιχο:

*«Κοιτάζω στὴν Ἀνατολή,
πίσω μου εἶναι ἡ Δύση,
ἄριστερά μου ὁ Βορρᾶς
καὶ δεξιὰ μου ὁ Νότος».*

ΠΙΝΑΚΑΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΟΡΩΝ

Πεδιάδα

Έρημος

Τί βλέπομε στη στεριά

Τὸ ἔξω μέρος τῆς Γῆς, τὸ ὁποῖο φαίνεται, λέγεται **ἐπιφάνεια**.

Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ἐπιφάνειας τῆς Γῆς σκεπάζεται μενερὰ (μεν θάλασσες, λίμνες, ποταμούς).

Τὸ μέρος τῆς Γῆς ποὺ δὲν σκεπάζεται μενερὰ λέγεται **στεριά (ξηρά)**. Ἡ στεριά δὲν ἔχει τὴν ἴδια ὄψη παντοῦ. Ἄλλοῦ εἶναι ψηλότερη, ἄλλοῦ χαμηλότερη κι ἔτσι ἡ ἐπιφάνειά της διαφέρει ἀπὸ τόπο σὲ τόπο.

Πεδιάδα ἢ κάμπος λέγεται ἓνα μεγάλο μέρος τῆς στεριάς ποὺ εἶναι σχεδὸν ἴσιο, δὲν ἔχει δηλαδὴ μεγάλα ὑψώματα. Οἱ πεδιάδες ἔχουν συνήθως εὐφορο ἔδαφος. Γι' αὐτὸ ἐκεῖ γίνονται πολλὲς καλλιέργειες, παράγονται ἄφθονα γεωργικὰ προϊόντα καὶ συγκεντρώνεται πολὺς κόσμος.

Ὑπάρχουν ὅμως σὲ ξένες χῶρες καὶ μερικὲς πεδιάδες ποὺ εἶναι γεμάτες ἀπὸ ἄμμο καὶ δὲν καλλιεργοῦνται. Αὐτὲς λέγονται **ἐρημοὶ**.

Λόφοι λέγονται τὰ μικρὰ ὑψώματα. Οἱ μικροὶ λόφοι λέγονται **λοφίσκοι**. Πολλοὶ λόφοι στὴ σειρὰ ἀποτελοῦν μιὰ **λοφοσειρά**.

Βουνό. Ἄν τὸ ὑψῶμα εἶναι ἀπὸ 500 ὠς 1.000 μέτρα, λέγεται **βουνό**. Πολλὰ βουνὰ εἶναι γυμνὰ καὶ γεμάτα ἀπὸ βράχους. Ἀλλὰ εἶναι γεμάτα ἀπὸ δάση.

Όρος. "Αν τὸ ὕψωμα ξεπερνᾷ τὰ 1.000 μέτρα, λέγεται **ὄρος**. Πολλὰ ὄρη στὴ σειρά αποτελοῦν μιὰ **ὄροσειρά**.

Σ' ἓνα βουνὸ ἡ ὄρος διακρίνομε τὴν **κορυφή**, τὶς **πλαγιές** καὶ τοὺς **πρόποδες**.

Στὶς ὄρεινές περιοχές ζοῦν λιγότεροι ἄνθρωποι.

Έργασία. Ζωγράφισε ἓνα βουνὸ καὶ δίπλα ἓνα λόφο. Βάλε πάνω σ' αὐτὰ τὶς λέξεις: πρόποδες, πλαγιές, κορυφή.

Ἀπὸ τὶς κορυφές μερικῶν βουνῶν κάπου κάπου βγαίνει μιὰ οὐσία ποὺ μοιάζει μὲ λιωμένο σίδηρο καὶ λέγεται **λάβα**. Ἡ λάβα ἔρχεται ἀπὸ τὰ βάθη τῆς γῆς καὶ δημιουργεῖ ἓνα **ἠφαίστειο**. Καθὼς τρέχει στὶς πλαγιές καίει ὅ,τι βρῇ στὸ δρόμο της.

Όροπέδιο. "Όταν μιὰ πεδιάδα βρίσκεται πάνω σὲ ὄρη, λέγεται **ὄροπέδιο**.

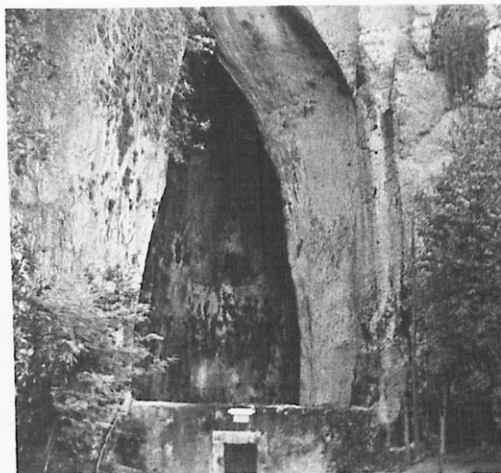
Κοιλάδα. Μιὰ στενόμακρη πεδιάδα ποὺ βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ βουνὰ λέγεται **κοιλάδα**. Τὴν κοιλάδα συνήθως διασχίζει ποταμός.

Φαράγγι λέγεται ἓνα βαθὺ ἄνοιγμα ἀνάμεσα σὲ δυὸ βουνά. "Αν τὸ φαράγγι ἔχη διέξοδο μόνο ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, λέγεται **χαράδρα**. Ἡ δασωμένη χαράδρα λέγεται **λαγκαδιά**.

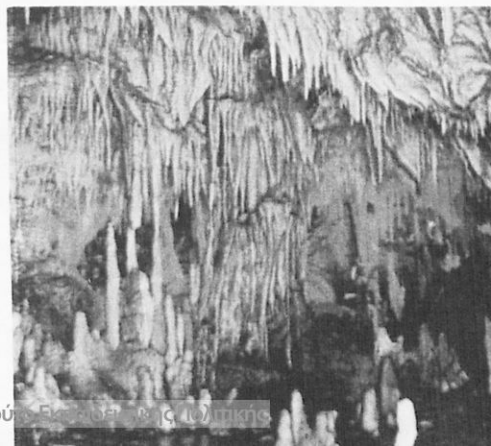
Σπήλαιο ἢ **σπηλιά** λέγεται ἓνα βαθὺ ἄνοιγμα (κοίλωμα) σ' ἓνα βουνό.

Ἡφαίστειο

Εἵσοδος σπηλαίου

Έσωτερικὸ σπηλαίου

Στο βάθος
ὄροσειρά

Χαράδρα

Κοιλάδα

Τὰ νερὰ στὴ στεριά

Ὅταν βρέχει, ἡ γῆ ἀπορροφᾷ ἀρκετὰ νερά. Ἀπὸ τὰ νερὰ αὐτά, ποὺ ἀποθηκεύονται μέσα στὴ γῆ, γίνονται οἱ **πηγές**, ποὺ μᾶς δίνουν τὸ τρεχούμενο νερό. Σὲ μέρη ποὺ δὲν ὑπάρχουν πηγές, οἱ ἄνθρωποι σκάβουν βαθιὰ στὴ γῆ, γιὰ νὰ βροῦν νερό, ποὺ τὸ ἀνεβάζουν στὴν ἐπιφάνεια μὲ ἀντλία ἢ μὲ κουβὰ ἢ μὲ μαγγάνι. Τὸ ἀνοιγμα αὐτὸ τῆς γῆς λέγεται **πηγάδι**.

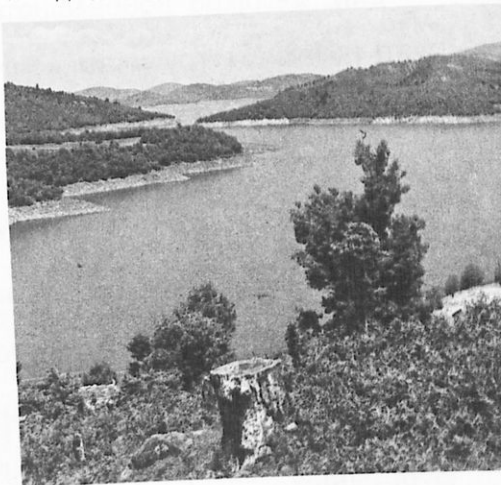
Ἡ γῆ ὅμως δὲν ἀπορροφᾷ ὅλο τὸ νερὸ τῆς βροχῆς. Ἀπὸ τὰ νερὰ ποὺ περισσεύουν σχηματίζονται τὰ **ρυάκια**, ποὺ στὸν δρόμο τους συναντοῦν καὶ ἄλλα ρυάκια καὶ γίνονται μεγαλύτερα. Καμιά φορὰ ἡ βροχὴ εἶναι δυνατὴ. Τότε τὰ ρυάκια γίνονται **χείμαρροι**, ποὺ τρέχουν μὲ μεγάλη ὁρμὴ καὶ πολλές φορές κάνουν ζημιές στὰ γύρω χωράφια.

Ἀπὸ τὰ ρυάκια ποὺ σχηματίζονται ἀπὸ τὶς πηγές τῶν βουνῶν γίνονται καὶ τὰ **ποταμάκια**, πού, ὅσο προχωροῦν, συναντοῦν καὶ ἄλλα ποταμάκια καὶ γίνονται μεγάλα **ποτάμια**, ποὺ κυλοῦν πρὸς τὴ θάλασσα.

Τὸ μέρος ἀπὸ τὸ ὁποῖο πηγαίνει ἓνα ποτάμι λέγεται **πηγή**. Τὸ αὐλάκι στὸ ὁποῖο κυλᾷ τὸ ποτάμι τὰ νερά του λέγεται **κοίτη** καὶ οἱ δυὸ ἅκρες τῆς κοίτης λέγονται **ὄχθες**. Κοιτάζοντας τὸ μέρος πρὸς τὸ ὁποῖο κυλάει ὁ ποταμός, ἔχομε στὸ ἀριστερό

Καταρράχτες

Λίμνη

μας χέρι τὴν ἀριστερὴ ὄχθη καὶ στὸ δεξιό μας χέρι τὴ δεξιὰ ὄχθη.

Τὰ ποτάμια ποὺ ἐνώνονται μ' ἓνα μεγαλύτερο ποτάμι λέγονται **παραπόταμοι**.

Τὸ μέρος στὸ ὁποῖο σμίγουν δυὸ ποταμοὶ λέγεται **συμβολή**.

Τὸ μέρος τῆς θάλασσας στὸ ὁποῖο τὸ ποτάμι χύνει τὰ νερά του λέγεται **ἐκβολή**.

Τὰ νερά τῶν ποταμῶν πέφτουν σὲ μερικὰ μέρη ἀπὸ ἀπότομα βράχια καὶ τότε σχηματίζουν **καταρράκτη**.

Λίμνη. "Ὅταν στὴ στεριά τυχαῖνη νὰ ὑπάρχουν μεγάλα βαθουλώματα, τὰ νερά συγκεντρώνονται ἐκεῖ καὶ σχηματίζονται **λίμνες**.

Ἑλη. Σὲ μικρὰ βαθουλώματα τῆς στεριᾶς συγκεντρώνονται λίγα νερά καὶ σχηματίζουν τὰ **ἔλη**. Τὰ ἔλη εἶναι ἐπικίνδυνα, γιὰτὶ ἐκεῖ συγκεντρώνονται κουνούπια, ποὺ μεταδίδουν τὴν ἐλονοσία.

Σήμερα μὲ μηχανήματα τὰ ἔλη ἀποξηραίνονται καὶ τὰ μέρη αὐτὰ γίνονται εὐφορα χωράφια.

Τί βλέπομε στὴ θάλασσα καὶ στὴν παραλία

Οἱ πρὸ πολλοὶ ἔχετε δεῖ **θάλασσα**, διότι ἡ πατρίδα μας βρέχεται γύρω γύρω ἀπὸ θάλασσα. "Ὅσοι δὲν ἔχετε δεῖ, τὴ φαντάζεστε βέβαια σὰν μιὰ μεγάλη γαλάζια ἔκταση γεμάτη ἀπὸ ἀλμυρὸ νερό.

Τὴ θάλασσα τὴ διασχίζουν μεγάλα καὶ μικρὰ πλοῖα. "Ὅταν φυσοῦν δυνατοὶ ἄνεμοι, στὴ θάλασσα σηκώνονται κύματα. Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ψηλὰ ἴσιαμε ἓνα σπῖτι! Τότε τὰ πλοῖα κινδυνεύουν.

"Ὅταν ἡ θάλασσα εἶναι πάρα πολὺ μεγάλη, λέγεται **ὠκεανός**. "Ὅταν εἶναι μικρότερη καὶ βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ κοντινὲς στεριές, λέγεται **πέλαγος**. (Αἰγαῖο πέλαγος, Ἰόνιο πέλαγος).

Νησί. "Ὅταν μιὰ στεριά βρέχεται γύρω γύρω ἀπὸ θάλασσα, λέγεται **νησί**. Νησιὰ ὑπάρχουν πολλὰ στὴν Ἑλλάδα μας.

Σκόπελος. "Ὅταν τὸ νησάκι εἶναι τόσο μικρό, ὥστε νὰ ἐξέχη σὰν ἓνας βράχος πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα, λέγεται **σκόπελος**.

Υφαλος. "Αν ἓνας βράχος δὲν ἐξέχη πάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα, ἀλλὰ εἶναι λίγο κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειά της, ὥστε νὰ μὴ φαίνεται, λέγεται **ὑφαλος**. Οἱ ὑφαλοὶ εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνοι γιὰ τὰ πλοῖα, γι' αὐτὸ εἶναι σημειωμένοι στοὺς χάρτες τῶν ναυτικῶν, ὥστε ὁ καπετάνιος νὰ τοὺς ἀποφεύγῃ.

Τὸ νερὸ στὴ ζωὴ μας

«Στὴ στεριὰ δὲ ζῇ τὸ ψάρι
οὔτε ἀνθὸς στὴν ἀμμουδιά...».

Μᾶς λείπει τὸ δημοτικὸ τραγούδι. Καὶ ξέρετε γιατί; Γιατί θέλουν νερό.

Καὶ μήπως τὸ ψάρι μόνο καὶ τὸ λουλούδι χρειάζονται τὸ νερὸ γιὰ νὰ ζήσουν; Τίποτε, οὔτε ἄνθρωποι οὔτε ζῶα οὔτε φυτὰ μποροῦν νὰ ζήσουν χωρὶς τὸ νερό. Χωρὶς αὐτὸ ἡ γῆ μας θὰ ἦταν ἓνας κατάξερος καὶ ἔρημος πλανήτης, δίχως ζωὴ, ὅπως τὸ φεγγάρι.

Τὸ νερὸ δίνει τὴ ζωὴ.

Ὁ ἄνθρωπος ὅμως, σὰν τὸ σοφώτερο πλάσμα τοῦ Δημο-
ουργοῦ, χρησιμοποιοεῖ τὸ νερὸ ὄχι μόνο γιὰ νὰ ζῇ, ἀλλὰ καὶ γιὰ
νὰ κάμῃ τὴ ζωὴ του πιὸ εὐχάριστη.

Μὲ πολλοὺς τρόπους χρησιμοποιοεῖ ὁ ἄνθρωπος τὸ νερό:

Πρῶτο γιὰ νὰ φτιάχνῃ τὴν τροφὴ του (φαγητό, ψωμὶ κ.ἄ.)
καὶ νὰ καθαρίσῃ τὸ σῶμα του, τὰ ρούχα του.

Ἔπειτα γιὰ νὰ βοηθήσῃ τὴ γῆ νὰ βγάξῃ περισσότερο καὶ κα-
λύτερο καρπὸ μὲ τὸ πότισμα. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ κατασκευάζει
μεγάλα ἔργα (**ἀρδευτικά**), μὲ τὰ ὁποῖα μεταφέρει τὸ νερὸ ἀπὸ
τοὺς ποταμοὺς καὶ τὶς λίμνες καὶ ποτίζει (ἀρδεύει) μὲ αὐτὸ τὰ
χωράφια καὶ τοὺς κήπους του. Κάνει ἀκόμη καὶ **τεχνητὴ βροχή**.

Παλιότερα χρησιμοποιοῦσε ὁ ἄνθρωπος τὴ δύναμη τοῦ νε-
ροῦ, γιὰ νὰ κινῇ τοὺς μύλους, ποὺ ἄλεθαν σιτηρὰ (**νερόμυλους**).

Τὸ νερὸ ἀποκτᾷ μεγάλη δύναμη, ὅταν κυλᾷ σὲ κατηφορικὸ
μέρος ἢ πέφτῃ ἀπὸ ψηλὰ καὶ σχηματίζῃ καταρράχτες. Σ' αὐτὰ
τὰ μέρη οἱ ἄνθρωποι κατασκευάζουν σήμερα ἐργοστάσια βιο-
μηχανικῶν προϊόντων ἢ παραγωγῆς ἡλεκτρικοῦ ρεύματος (**ὑδρο-
ηλεκτρικά**). Καὶ ὅλοι ξέρομε πόσο μᾶς ἐξυπηρετεῖ σήμερα ὁ
ἡλεκτρισμός. Ἄλλοι κατασκευάζουν εἰδικὰ φράγματα καὶ τεχνη-
τὲς λίμνες γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό.

Πολλοὶ μεγάλοι ποταμοὶ εἶναι **πλωτοὶ** κι εὐκολύνουν τὴ συγ-
κοινωνία. Μέσα σ' αὐτοὺς ταξιδεύουν τὰ ποταμόπλοια καὶ μετα-
κινοῦνται ἄνθρωποι καὶ ἐμπορεύματα.

Τέλος, τὸ νερὸ γιатρεύει καὶ ἀρρώστεις. Σὲ πολλὰ μέρη βγαί-
νουν ἀπὸ τὴ γῆ θερμὰ νερά, ποὺ περιέχουν διαλυμένες θερα-
πευτικὲς οὐσίες (σίδερο, θειάφι, ράδιο κ.ἄ.). Εἶναι οἱ **ιαματικές
πηγές**.

Ἑρωτήσεις - Ἔργασίες. Νὰ ἐπισκεφθῆτε, ἂν μπορῆτε κι ἂν ὑπάρ-
χουν στὴν περιοχὴ σας ἀρδευτικὰ ἔργα, ἱαματικὲς πηγές,
ὕδροκίνητα ἐργοστάσια κ.ἄ. Ποῦ ἄλλοι ὑπάρχουν τέτοια
ἔργα; Γιατί τὸ νερὸ λέγεται καὶ **λευκὸς ἀνθρακας**;

Χερσόνησος. "Όταν ένα κομμάτι στεριᾶς βρέχεται από τη θάλασσα μόνο από τρία μέρη, λέγεται **χερσόνησος**. Ἡ χερσόνησος καταλήγει σὲ **ἀκρωτήριο**. Ἄν τὸ ἀκρωτήριο βρίσκεται σὲ μέρη ἀπὸ τὰ ὁποῖα περνοῦν συχνὰ πλοῖα, ἔχει στὴν ἀκρὴ του **φάρο**.

Πορθμός. Σὲ μερικὰ μέρη μιὰ στενὴ λουρίδα θάλασσας ἐνώνει δυὸ μεγάλες θάλασσες καὶ χωρίζει δυὸ στεριές. Ἡ στενὴ αὐτὴ θάλασσα λέγεται **πορθμός**.

Ἰσθμός. Σὲ ἄλλα μέρη συμβαίνει τὸ ἀντίθετο. Μιὰ στενὴ λουρίδα στεριᾶς ἐνώνει δυὸ στεριές καὶ χωρίζει δυὸ θάλασσες. Ἡ στενὴ αὐτὴ λουρίδα στεριᾶς λέγεται **ἰσθμός**.

"Ἐχετε ἀκούσει γιὰ τὸν Ἰσθμὸ τῆς Κορίνθου; (Βρῆτε τὸν στὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας). Ἀπὸ τότε ποὺ ἀνοίξαν τὸ κανάλι, δὲν εἶναι πιά ἰσθμός. Ἐξακολουθεῖ ὅμως νὰ λέγεται ἔτσι ἀπὸ συνήθεια.

Διώρυγα εἶναι ἕνας τεχνητὸς πορθμός. Σὲ πολλὰ μέρη οἱ ἄνθρωποι ἔσκαψαν μὲ μηχανήματα καὶ ἀνοίξαν μεγάλα κανάλια, γιὰ νὰ ἐνώσουν δυὸ θάλασσες, ὥστε νὰ περνοῦν τὰ πλοῖα (διώρυγα τῆς Κορίνθου).

Παραλία λέγεται τὸ μέρος τῆς στεριᾶς ποὺ βρίσκεται κοντὰ στὴ θάλασσα.

Ἀκτὴ λέγεται ἡ παραλία ποὺ εἶναι ἀπότομη καὶ γεμάτη ἀπὸ βράχια. Στὴν ἀκτὴ σπάζουν τὰ ῥύματα μὲ δύναμη καὶ σχηματίζεται ἀφρός.

Ἀκρογιαλιά λέγεται κάθε ὁμαλὴ παραλία. Ἄν ἔχη καὶ ἄμμο, λέγεται **ἄμμουδιά**. Τέτοια μέρη εἶναι κατάλληλα γιὰ **πλάζ**, γιὰ τόπους δηλαδὴ ὅπου κάνομε τὰ θαλασσινὰ μας μπάνια.

Κόλπος λέγεται μιὰ στενὴ θάλασσα ποὺ προχωρεῖ μέσα στὴ στεριά. Ὁ μικρὸς κόλπος λέγεται **ὄρμος**.

Λιμάνι εἶναι τὸ μέρος ποὺ εἶναι προφυλαγμένο ἀπὸ τοὺς ἀνέμους καὶ τὰ κύματα καὶ στὸ ὁποῖο ἀγκυροβολοῦν μὲ ἀσφάλεια τὰ πλοῖα. Ὑπάρχουν **φυσικά** καὶ **τεχνητὰ λιμάνια**. Τὰ φυσικὰ λιμάνια εἶναι κόλποι ἢ ὄρμοι κατάλληλοι γιὰ τὸ ἄραγμα τῶν πλοίων. Τὰ τεχνητὰ λιμάνια τὰ φτιάχνουν οἱ ἄνθρωποι.

Ἀλυκές. Σὲ μερικὰ μέρη ἡ θάλασσα εἶναι ρηχὴ. Οἱ ἄνθρωποι, γιὰ νὰ πάρουν τὸ ἀλάτι ποὺ ὑπάρχει μέσα σ' αὐτὴ, κλείνουν μὲ φράγμα ἕνα μέρος τῆς θάλασσας αὐτῆς. Τότε, μὲ τὴ ζέστη τοῦ ἡλίου, τὸ νερὸ ἐξατμίζεται καὶ μένει κάτω μόνο τὸ ἀλάτι. Σὲ ἄλλα μέρη ἀνοίγουν στὴν παραλία δεξαμενὲς ρηχές, τίς ὁποῖες γεμίζουν μὲ θαλασσινὸ νερό, γιὰ νὰ γίνῃ ἀλάτι. Οἱ δεξαμενὲς αὐτὲς λέγονται **ἀλυκές**.

Ἀσκησι. Στὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας νὰ βρῆτε ὅλα τὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα, γιὰ τὰ ὁποῖα μιλήσαμε.

Άκτῆ

Άκρωτήριο - Φάρος

Σκόπελος

Διώρυγα

Άμμουδιά

Πλάζ

Ἀτμόσφαιρα καὶ μεταβολὲς τοῦ καιροῦ

Γύρω γύρω ἡ Γῆ τυλίγεται μὲ ἀέρα. Τὸ στρώμα αὐτὸ τοῦ ἀέρα λέγεται **ἀτμόσφαιρα**. Ὁ ἀέρας ποὺ κινεῖται λέγεται **ἄνεμος**.

Μὲ τὴ ζέστη καὶ μὲ τὸν ἀέρα τὸ νερὸ ἀπὸ τὴ θάλασσα, τὶς λίμνες, τὰ ποτάμια γίνεται **ἀτμός** καὶ ἀνεβαίνει στὸν οὐρανό. Οἱ ἀτμοὶ αὐτοὶ σχηματίζουν τὰ **σύννεφα**. Οἱ ἀτμοὶ εἶναι πολὺ μικρὲς σταγόνες νεροῦ, πού, ὅταν κρυώσουν, μαζεύονται πολλὲς μαζί, βαραίνουν καὶ πέφτουν στὴ γῆ. Ἔτσι ἔχομε τὴ βροχή. Τὸ χειμῶνα μὲ τὸ πολὺ κρύο οἱ σταγόνες γίνονται **χιόνι**. Τὸ καλοκαίρι, ἂν κάμῃ ἀπότομο κρύο, γίνονται **χαλάζι**.

Τὰ σύννεφα ποὺ βρίσκονται χαμηλὰ κοντὰ στὸ ἔδαφος σχηματίζουν τὴν **ὁμίχλη**.

Ὅλο τὸ χρόνο δὲν ἔχομε τὴν ἴδια **θερμοκρασία**, τὸν ἴδιο **καιρό**. Τὸ καλοκαίρι ἔχομε ζέστη. Τὸ χειμῶνα κρύο. Ἡ θερμοκρασία ποὺ ἔχει ἓνας τόπος, οἱ ἄνεμοι ποὺ φυσοῦν, οἱ βροχὲς ποὺ πέφτουν ἀποτελοῦν τὸ **κλίμα** τοῦ τόπου.

Ὅλοι οἱ τόποι δὲν ἔχουν τὸ ἴδιο κλίμα. Σὲ ἄλλους τόπους ἔχουν πολὺ κρύο χειμῶνα καὶ πολὺ ζεστὸ καλοκαίρι (**ἡπειρωτικὸ κλίμα**) καὶ σὲ ἄλλους ὁ χειμῶνας εἶναι ἥπιος καὶ τὸ καλοκαίρι δροσερὸ (**μεσογειακὸ κλίμα**).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ

Ὁ Νίκος κατάγεται ἀπὸ χωριό. Ἔχει τελειώσει τὴν τρίτη τάξη τοῦ Δημοτικοῦ κι ἐφέτος θὰ πάη στὴν τετάρτη.

Πέρυσι παρακολουθοῦσε μὲ προσοχὴ τὸ μάθημα τῆς πατριδογνωσίας. Τοῦ ἄρεσε πολὺ τὸ μάθημα αὐτό.

Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ δασκάλου ἔμαθε μαζί μὲ τοὺς ἄλλους συμμαθητές του ὅλα ὅσα ἔπρεπε νὰ μάθῃ στὴν Γ' τάξη γιὰ τὸ χωριό του, γιὰ τὰ γειτονικά χωριά καὶ τὶς πόλεις, γιὰ τὴν Ἐπαρχία καὶ γιὰ τὸν Νομὸ στὸν ὁποῖο ἀνήκει τὸ χωριό του.

Εἶχε μάλιστα μιὰ καλὴ ἰδέα: Νὰ γράψῃ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς σχολικῆς χρονιᾶς ἡμερολόγια γιὰ ὅλα ὅσα συζητήσαν στὴν τάξη στὸ μάθημα τῆς πατριδογνωσίας.

Σκέφτηκα λοιπὸν νὰ τὰ διορθώσω κάπως καὶ νὰ τὰ παρουσιάσω στὸ βιβλίο αὐτό.

Ἐλπίζω πῶς θ' ἀρέσουν σ' ὅλα τὰ παιδιά τῆς Γ' τάξεως.

Μὲ τὸν δάσκαλό σας θὰ κάμετε κι ἐσεῖς τέτοιες συζητήσεις, ποὺ ἔκαμαν στὴν τάξη τοῦ Νίκου.

Ἄν ζῆτε σὲ χωριό, οἱ συζητήσεις σας θὰ μοιάζουν πολὺ μὲ τὶς συζητήσεις ποὺ ἔγιναν στὴν τάξη τοῦ Νίκου. Θὰ ὑπάρχουν καὶ μερικὲς διαφορές. Ἄν ζῆτε σὲ πόλη, οἱ συζητήσεις σας στὸ μάθημα τῆς πατριδογνωσίας θὰ διαφέρουν σὲ πολλὰ σημεῖα ἀπὸ τὶς συζητήσεις ποὺ ἔγιναν στὴν τάξη τοῦ Νίκου. Θὰ ὑπάρχουν ὅμως καὶ ὁμοιότητες.

Καὶ στὶς δυὸ περιπτώσεις θὰ ὠφεληθῆτε πολὺ, ἂν ξεκινήσετε ἀπὸ τὰ ἡμερολόγια τοῦ Νίκου.

Δὲ θὰ σταθῆτε ὅμως σ' αὐτά. Θὰ συζητήσετε μὲ τὸν δάσκαλό σας γιὰ τὶς ὁμοιότητες καὶ διαφορὲς ποὺ ὑπάρχουν στὴ δική σας περιοχὴ καὶ τέλος θὰ ἐτοιμάσετε κι ἐσεῖς τὰ δικά σας ἡμερολόγια.

Καλὴ ἐπιτυχία.

Ἡ συγγραφέας

Χωριό

Τὸ χωριὸ

*Ἐκεῖ στ' ἀπόσκια τοῦ βουνοῦ, στὰ δροσερὰ χορτάρια,
ποὺ μурμουρίζουν τὰ νερά καὶ χύνονται καθάρια,*

*Ἐκεῖ στ' ἀπόσκια τοῦ βουνοῦ, ποὺ φлуαρεῖ τ' ἀγέρι
καὶ χαιρετᾷ τὰ λούλουδα καὶ παίξει μὲ τὴ φτέρη,*

*Ἀπλώνει' ὁμορφο χωριὸ μὲ λεῦκες στολισμένο
καὶ μὲς στὸν ἥλιο λούζεται παιδρὸ κι εὐτυχισμένο.*

Ἰ. Πολέμης

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΑΣ

Ἡμερολόγιο 1ο

(Μετὰ τὴ συζήτηση στὴν τάξη)

Τὸ χωριό μου εἶναι χτισμένο πάνω στὰ βουνά, σ' ἓνα μικρὸ ὄροπέδιο.

Βρίσκεται 800 μέτρα πρὸ ψηλὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα· ἔχει δηλαδὴ **ὕψόμετρο** 800 μέτρα, ὅπως μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος.

Ἄν καὶ εἶναι τόσο ψηλά, δὲν ἔχει ὀρίζοντα μεγάλο, γιατί περιτριγυρίζεται ἀπὸ βουνά. Μόνο πρὸς τὸ ἀνατολικὸ μέρος ἀνοίγεται ὁ ὀρίζοντας. Ἔτσι, κοιτάζοντας ἀνατολικά, βλέπεις ν' ἀπλώνεται ὁ κάμπος κάτω μακριὰ καὶ στὸ βάθος ἡ θάλασσα.

Ἐδῶ πάνω τὸ ἔδαφος δὲν εἶναι ὁμαλό· δὲν ἔχει πεδιάδες. Γύρω γύρω ὑπάρχουν μικροὶ λόφοι καὶ βουναλάκια. Δυτικὰ ὑψώνονται μεγάλα, πολὺ ψηλὰ βουνά. Ἀνάμεσα στὰ βουνὰ σχηματίζονται μερικὰ μικρὰ ὄροπέδια καὶ κοιλάδες, ἀλλὰ πολὺ μικρά. Ἔτσι τὸ ἔδαφος τῆς περιοχῆς μας εἶναι ὀρεινὸ καὶ ἀνώμαλο.

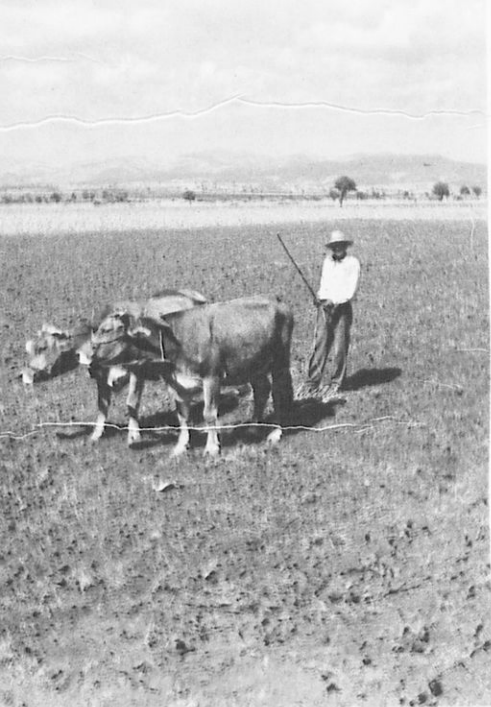
Ἐνα μικρὸ ποταμάκι περνᾷ δίπλα ἀπὸ τὸ χωριό, ἐνώνεται μ' ἓνα ἄλλο πρὸς κάτω καὶ συνεχίζουν τὸ δρόμο πρὸς τὴ θάλασσα. Ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος εἶναι ὀρεινὸ, ἡ βροχὴ ποὺ πέφτει δὲ σταματᾷ, γιὰ ν' ἀπορροφηθῇ ἀπὸ τὴ γῆ· τρέχει στὶς κατηφοριὲς καὶ σχηματίζει ρυάκια, ποὺ πρὸς κάτω γίνονται ὀρμητικοὶ χεῖμαρροι. Ἡ κοίτη τοῦ ποταμοῦ γεμίζει τότε θολὰ νερά, ποὺ πολλὰς φορὲς προξενοῦν μεγάλες ζημιὲς στὰ χωράφια.

Στὴν περιοχὴ μας πέφτουν ἀρκετὲς βροχὲς ὅλη τὴ χρονιά καὶ τὸ χειμῶνα κάνει πολὺ κρύο. Τὸ καλοκαίρι ὅμως κάνει ἀρκετὴ ζέστη. Ἐχομε, δηλαδή, ὅπως μάθαμε κλίμα ἡπειρωτικὸ.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς σ' ἓνα, δυὸ ἢ περισσότερα μαθήματα γιὰ τὴ θέση τοῦ δικοῦ σας χωριοῦ ἢ τῆς πόλεως, γιὰ τὴ μορφή ποὺ ἔχει τὸ ἔδαφος, γιὰ τὶς βροχὲς ποὺ πέφτουν καὶ γενικὰ γιὰ τὸν καιρὸ (κλίμα). Ἐπειτα νὰ γράψετε κι ἐσεῖς τὸ δικό σας ἡμερολόγιο.

Ἡμερολόγιο 2ο

(Ἐπαγγέλματα καὶ ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ μας)

Γεωργὸς

Βοσκὸς

Σήμερα εἶχαμε συζήτηση γιὰ τὶς **ἀσכולίες τῶν κατοίκων** τοῦ χωριοῦ μου. Βρήκαμε μὲ τὴ βοήθεια τοῦ δασκάλου πὼς οἱ κάτοικοι ἐδῶ ἀσכולοῦνται μὲ τὴ **γεωργία**, τὴν **κτηνοτροφία**, τὴν **ύλοτομία** καὶ τὴ **βιοτεχνία**. Μερικοὶ ἀσכולοῦνται καὶ μὲ τὸ **ἐμπόριο**.

Οἱ **γεωργοὶ** μας καλλιεργοῦν τὰ χωράφια τους μὲ ζῶα. Αὐτὰ σέρνουν τὸ ἀλέτρι. Τὸ ἔδαφος ἐδῶ εἶναι ἀνώμαλο καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔχουν βενζινάρωτρα (τρακτέρ), ὅπως ἔχουν στοὺς κάμπους.

Οἱ **κτηνοτρόφοι** μας ἔχουν κοπάδια ἀπὸ γίδια καὶ πρόβατα. Μερικοὶ ἔχουν πολλὲς ἀγελάδες. Κάθε βοσκὸς φυλάει τὸ κοπάδι του, τ' ὁδηγεῖ στὴ βοσκὴ καὶ τὸ φροντίζει. Κάπου κάπου παίζει καὶ τὴ φλογέρα του. Τὸν παραστέκει ὁ σκύλος, πιστὸς φύλακας τοῦ κοπαδιοῦ.

Οἱ **ύλοτόμοι** πηγαίνουν στὰ δάση καὶ κόβουν ἐκεῖνα τὰ δέντρα, ποὺ τοὺς ὀρίζει ὁ δασικὸς τοῦ χωριοῦ. Ἡ ὑλοτομία εἶναι δύσκολη δουλειά. Πρέπει νὰ κοποῦν μὲ προσοχὴ τὰ δέντρα καὶ νὰ τεμαχιστοῦν, γιὰ νὰ παραδοθοῦν στοὺς ξυλέμπορους.

Ἡ **βιοτεχνία** μας εἶναι περιορισμένη. Ὑπάρχουν μερικοὶ ξυλουργοί, δυὸ τρεῖς ὑποδηματοποιοὶ καὶ μερικές ὑφάντρες, ποὺ ὑφαίνουν στὸν ἀργαλειὸ τοὺς φλοκάτες, χαλιὰ καὶ ἄλλα στρωσίδια. Ὅλοι οἱ παραγωγοὶ εἶναι ὀργανωμένοι στὸ **γεωργικὸ συνεταιρισμὸ** τοῦ χωριοῦ. Ἔτσι μποροῦν καὶ διαθέτουν καλῶς τὰ προϊόντα τοὺς.

Ἑρωτήσεις - Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεώς σας. Μοιάζουν ἢ διαφέρουν ἀπὸ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ τοῦ Νίκου;

Γιὰ νὰ σᾶς διευκολύνωμε, σᾶς δίνουμε μερικές πληροφορίες γιὰ τὰ **ἐπαγγέλματα καὶ τὶς ἀσχολίες** τῶν ἀνθρώπων.

1. Γεωργία. Γεωργοὶ εἶναι οἱ ἄνθρωποι ποὺ καλλιεργοῦν τὴ γῆ. **Γεωργία** εἶναι ὅλες οἱ δουλειές ποὺ κάνουν οἱ γεωργοί, γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ ἡ γῆ τοὺς καρπούς της.

Τὰ προϊόντα ποὺ μᾶς δίνει ἡ γῆ λέγονται **γεωργικὰ προϊόντα**. Γεωργικὰ προϊόντα εἶναι οἱ **δημητριακοὶ καρποὶ** (σιτάρι, κριθάρι, καλαμπόκι, βρώμη), τὸ βαμπάκι, τὸ ρύζι, ὁ καπνός, τὰ λαχανικά, τὰ φρούτα καὶ πολλὰ ἄλλα.

Γιὰ νὰ μᾶς δώσῃ ἡ γῆ ὅλα αὐτά, οἱ γεωργοὶ ἐργάζονται σκληρά. Οἱ περισσότεροὶ χωρικοὶ μας εἶναι γεωργοί.

2. Κτηνοτροφία. Κτηνοτρόφοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι ποὺ τρέφουν ζῶα, γιὰ νὰ ὠφελοῦνται ἀπὸ αὐτά. Ἡ δουλειὰ ποὺ κάνουν λέγεται **κτηνοτροφία**. Τὰ ζῶα ποὺ περιποιοῦνται εἶναι τὰ πρόβατα, οἱ γίδες, οἱ ἀγελάδες, τὰ βόδια, οἱ χοῖροι κλπ. Προϊόντα ποὺ μᾶς δίνει ἡ κτηνοτροφία εἶναι τὸ κρέας, τὸ γάλα, τὸ τυρί, τὸ βούτυρο, τὸ μαλλί, τὰ δέρματα κ.ἄ. Συνήθως οἱ γεωργοὶ μας τρέφουν καὶ ζῶα, εἶναι δηλ. γεωργοκτηνοτρόφοι.

Παρόμοια ἀσχολία μὲ τὴν κτηνοτροφία εἶναι καὶ ἡ **πηνοτροφία**. Οἱ **πηνοτρόφοι** περιποιοῦνται τὰ πουλερικά, τὰ ὁποῖα μᾶς δίνουν κρέας καὶ αὐγά.

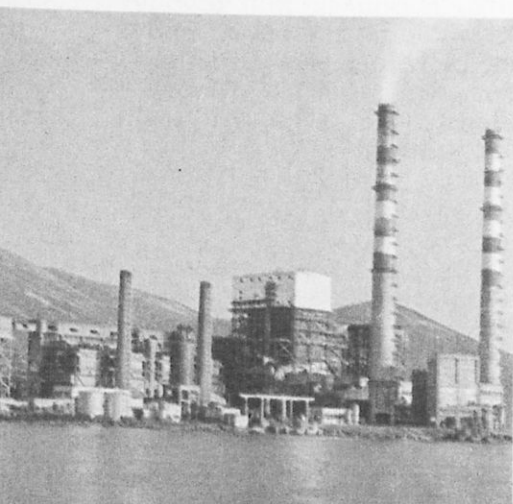
3. Βιοτεχνία. Βιοτέχνες εἶναι οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν μικρὰ ἐργαστήρια ἢ μικρὰ ἐργοστάσια. Ἐκεῖ κατεργάζονται διάφορα ὑλικά, ποὺ παίρνουν ἀπὸ τὴ γῆ, ἀπὸ τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτά, καὶ φτιάχνουν πολλὰ χρήσιμα πράγματα. Ἡ δουλειὰ αὐτὴ λέγεται **βιοτεχνία** καὶ τὰ προϊόντα λέγονται **βιοτεχνικὰ προϊόντα**.

Δάσος

Βιοτεχνία

4. Βιομηχανία. Ἡ κατεργασία πολλῶν προϊόντων σὲ μεγάλα ἐργαστήρια κι ἐργοστάσια μὲ τὴ βοήθεια μηχανῶν λέγεται **βιομηχανία**. Ἐκεῖ παράγονται **βιομηχανικὰ προϊόντα**, ὅπως ὑφάσματα, μηχανήματα, κονσέρβες κ.ἄ.

5. Ἀλιεία. Ἀλιεία λέγεται τὸ ψάρεμα καὶ **ἀλιεῖς** οἱ ψαράδες. Οἱ ψαράδες ψαρεύουν πολλὰ ψάρια (**ἰχθῦς**) στὶς θάλασσες καὶ λιγότερα στὶς λίμνες καὶ στὰ ποτάμια. Ἐμεῖς τ' ἀγοράζομε ἀπὸ τὰ **ἰχθυοπωλεῖα**.

6. Μεταλλεῖα. Μεταλλεῖα λέγονται τὰ μέρη τῆς γῆς, ἀπ' ὅπου εἰδικοὶ ἐργάτες βγάζουν μέταλλα, ὅπως σίδηρο, χαλκό, ἀλουμίνιο κ.ἄ. Βγάζουν ἐπίσης κάρβουνο καὶ ἄλλα **ὀρυκτά**. Οἱ ἐργασίες στὰ μεταλλεῖα λέγονται **μεταλλευτικὲς ἐργασίες**.

7. Τὸ ἐμπόριο. Ὅλα τὰ προϊόντα, γιὰ τὰ ὁποῖα μιλήσαμε πρὶν πάνω, καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα χρειάζονται στοὺς ἀνθρώπους, γιὰ νὰ ζήσουν. Ὁ καθένας ὅμως δὲν παράγει ὅ,τι τοῦ χρειάζεται γιὰ τὴ ζωὴ καὶ πολλὰ πράγματα ἀναγκάζεται νὰ τὰ προμηθεύεται ἀπὸ ἄλλους.

Στὰ πολὺ παλιὰ χρόνια οἱ ἄνθρωποι ἄλλαζαν μεταξύ τους τὰ προϊόντα τους. Ἕνας ἔδινε ἓνα βόδι σὲ κάποιον κι ἔπαιρνε σιτάρι, πρόβατα, γάλα, τυρί. Ἄλλος

Ἐργοστάσιο

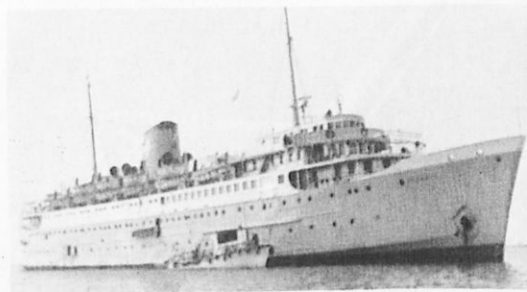
έδινε ένα πρόβατο κι έπαιρνε πράγματα, που δεν είχε ο ίδιος.

Αυτή όμως ή ανταλλαγή ήταν δύσκολη. Γι' αυτό οι άνθρωποι σκέφτηκαν να κάμουν τὰ χρήματα, για να διευκολύνονται καλύτερα. Έτσι ένα ζευγάρι παπούτσια που κοστίζει, ἄς πούμε, 500 δραχμές, τὸ παίρνεις, δίνοντας τὰ χρήματα αὐτὰ σ' ἐκείνον που πουλάει παπούτσια. Ένα κιλό ψωμί τὸ παίρνεις, ἀφοῦ δώσης 10 δραχμές στὸ φούρναρη. Ένα κιλό λάδι τὸ παίρνεις, ἀφοῦ δώσης 70 δραχμές στὸν παντοπώλη κλπ. Ἡ ανταλλαγή αὐτὴ λέγεται **ἐμπόριο**.

Αὐτοὶ που φροντίζουν να ἔχουν ἔτοιμα στὰ καταστήματά τους διάφορα πράγματα, για να μᾶς τὰ πουλήσουν καὶ να κερδίσουν κάτι, λέγονται **ἐμποροὶ**. Τὰ πράγματα που μᾶς πουλοῦν οἱ ἐμποροὶ λέγονται **ἐμπορεύματα**. Οἱ ἐμποροὶ εἶναι οἱ **πωλητές**. Ἐμεῖς που αγοράζομε εἴμαστε **ἀγοραστές**.

8. Όλα τὰ ἐμπορεύματα πρέπει να φτάσουν καὶ στὸ τελευταῖο χωριό. Μερικὰ ἐμπορεύματα πρέπει να μεταφερθοῦν ἀπὸ τὰ χωριά στὶς πόλεις. Ἀκόμη κάνομε ανταλλαγές προϊόντων μὲ ξένες χώρες.

Για να γίνη αὐτὴ ἡ μεταφορὰ τῶν ἐμπορευμάτων, χρειάζονται τὰ **μεταφορικά μέσα**, χρειάζεται **συγκοινωνία**.

Τὰ παλιὰ χρόνια ἡ μεταφορὰ τῶν ἐμπορευμάτων γινόταν κυρίως μὲ ζῶα. Σήμερα ὑπάρχουν τελειότερα μέσα, ὅπως τὰ αὐτοκίνητα, τὰ ὁποῖα φτάνουν τώρα καὶ στὰ πιὸ μακρινὰ χωριά, οἱ σιδηρόδρομοι, τὰ πλοῖα, τ' ἀεροπλάνα. Ὅλα αὐτὰ τὰ μέσα λέγονται **μέσα συγκοινωνίας**.

9. Μέσα ἐπικοινωνίας λέγονται αὐτὰ μὲ τὰ ὁποῖα ἐπικοινωνοῦμε μὲ ἀνθρώπους ποὺ βρίσκονται μακριὰ μας καὶ μαθαίνομε νέα τους ἢ τοὺς πληροφοροῦμε γιὰ ὅ,τι θέλομε.

Μὲ τὸ **Ταχυδρομεῖο** στέλνομε τὰ γράμματά μας. Τὰ γράμματα, ποὺ στέλνουν συγγενεῖς ἢ γνωστοὶ μας ἀπὸ μακρινὰ μέρη, μᾶς τὰ φέρνει στὸ σπίτι ὁ **ταχυδρόμος**. Στὸ γράμμα εἶναι γραμμένη ἢ διεύθυνση τοῦ σπιτιοῦ μας, γιὰ νὰ μᾶς βρίσκει εὐκολὰ ὁ ταχυδρόμος.

Ὅταν θέλωμε νὰ ἐπικοινωνήσωμε ἀμέσως μὲ κάποιον, χρησιμοποιοῦμε τὸ **τηλέφωνο**. Τὰ τηλεφωνικὰ καλὸδια μεταφέρουν τὴ φωνή μας μακριὰ καὶμποροῦμε νὰ μιλήσωμε μὲ κάποιον ποὺ βρίσκεται πολὺ μακριὰ μας.

Μὲ τὸν **τηλέγραφο** στέλνομε **τηλεγραφήματα**. Σ' αὐτὰ γράφομε συνήθως λίγες λέξεις. Ἀλλὰ πιὸ σύγχρονα μέσα ἐπικοινωνίας εἶναι τὸ **ραδιόφωνο** καὶ ἡ **τηλεόραση**.

Στὰ παλιὰ χρόνια οἱ ἄνθρωποι ἐπικοινωνοῦσαν πολὺ δύσκολα.

Ἑρωτήσεις - Ἔργασίες. Πῶς θὰ ταχυδρομήσης ἓνα γράμμα; Ζωγράφισε ἓνα μέσο συγκοινωνίας. Γράψε τὴς καινούργιες λέξεις ποὺ μάθατε ἀπὸ τὴ σελ. 31 ὡς ἐδῶ.

Ἡμερολόγιο 3ο

(Ἀπογραφή κατοικιῶν - πληθυσμοῦ)

Μιὰ μέρα, πηγαίνοντας στὸ σχολεῖο, εἶδαμε δυὸ κυρίουσ νὰ γράφουν ἀριθμοὺς στὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν. Οὔτε ἐγὼ οὔτε οἱ συμμαθητές μου μπορούσαμε νὰ καταλάβωμε τί συμβαίνει. Γι' αὐτὸ ρωτήσαμε τὸν δάσκαλό μας κι ἐκεῖνος πρόθυμα μᾶς ἐξήγησε.

Ὅπως θὰ προσέξατε, μᾶς εἶπε, κάθε χρόνο στὸ χωριό μας χτίζονται μερικὰ σπίτια. Ἀλλὰ, ποὺ ἔχουν παλιώσει, γκρεμίζονται. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ στ' ἄλλα χωριά καὶ πρὸ παντὸς στὶς πόλεις. Τὸ Κράτος ὅμως πρέπει νὰ ξέρη πόσα σπίτια ὑπάρχουν. Ἔτσι, ὅταν περάσουν λίγα χρόνια, γίνεται **ἀπογραφή**. Γράφουν ἀριθμοὺς στὰ σπίτια κι ἔτσι ξέρομε πόσα σπίτια ὑπάρχουν σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Υπάρχει ὅμως καὶ ἄλλος λόγος. Πρέπει κάθε σπίτι νὰ ἔχῃ τὸν ἀριθμὸ του καὶ κάθε δρόμος (ὁδὸς) τ' ὄνομά του, γιὰ νὰ ξέρωμε σὲ ποιά **διεύθυνση** μένει ὁ καθένας. Αὐτὸ πρὸ πολὺ χρειάζεται στὶς πόλεις. Ἐκεῖ οἱ μονοὶ ἀριθμοὶ τοποθετοῦνται στὰ σπίτια ποὺ βρίσκονται στὴν ἀριστερὴ πλευρὰ τοῦ δρόμου καὶ οἱ ζυγοὶ σ' ἐκεῖνα ποὺ βρίσκονται στὴ δεξιά. Ἔτσι ὁ ταχυδρόμος βρίσκει πρὸ εὐκόλα τὰ σπίτια, γιὰ νὰ μοιράζῃ τὰ γράμματα.

Κάθε δέκα χρόνια, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, γίνεται καὶ **ἀπογραφή τοῦ πληθυσμοῦ**. Ἔτσι μαθαίνομε πόσους κατοίκους ἔχει κάθε χωριὸ ἢ πόλη καὶ πόσους ἔχει ὅλη ἡ Ἑλλάδα. Τὸ χωριὸ μας ἔχει τώρα 600 κατοίκους περίπου.

Κάπου κάπου γίνεται καὶ ἀπογραφή ζώων καὶ προϊόντων, συνέχισε ὁ δάσκαλος. Γιατί; μᾶς ρώτησε. Καὶ ἡ συζήτηση συνεχίστηκε.

Ἑρωτήσεις - Ἔργασίες. Τί ἀριθμὸ ἔχει τὸ σπίτι σας; Γράψτε τὴν διεύθυνση τοῦ σπιτιοῦ σας. Πόσους κατοίκους ἔχει τὸ χωριὸ ἢ ἡ πόλη σας; Τί θὰ πῇ ἀπογραφή καὶ γιατί γίνεται;

Ἡμερολόγιο 4ο

(Πῶς διοικεῖται τὸ χωριό μας)

Σήμερα συζητήσαμε γιὰ τὴ **διοίκηση τοῦ χωριοῦ** μας. Στὸ χωριό μας ὑπάρχουν διάφορες **Ἀρχές**.

Εἶναι πρῶτα πρῶτα ὁ **Πρόεδρος τῆς Κοινότητος** ποὺ μαζί με τοὺς **κοινοτικούς συμβούλους** φροντίζει γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα τοῦ χωριοῦ. Αὐτοὺς τοὺς ἐκλέγουν κάθε 4 χρόνια οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ποὺ ἔχουν δικαίωμα νὰ ψηφίσουν.

Τὴν ἐκκλησία τὴ φροντίζει ἡ **Ἐκκλησιαστικὴ Ἐπιτροπὴ** με πρόεδρο τὸν παπὰ μας.

Τὴν περιουσία τοῦ σχολείου μας τὴ φροντίζει ὁ **Διευθυντὴς** του καὶ ἡ **Σχολικὴ Ἐφορεία**.

Ὑπάρχει καὶ ὁ **Σταθμὸς Χωροφυλακῆς**. Ὁ σταθμάρχης με τοὺς χωροφύλακες φροντίζουν νὰ ἔχωμε ἡσυχία καὶ ἀσφάλεια στὸν τόπο μας.

Ὁ **κοινοτικὸς γιατρὸς** καὶ ἡ **νοσοκόμα** φροντίζουν γιὰ τὴν ὑγεία τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ.

Ἐπειδὴ στὸ χωριό μας ἔχομε πολλὰ δάση, ὑπάρχει κι ἓνας **δασικὸς ὑπάλληλος**, ποὺ μαζί με τοὺς **δασοφύλακες** φυλάει τὰ δάση.

Οἱ **ἀγροφύλακες** φυλάνε τὰ χωράφια, τοὺς ἀγρούς.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε γιὰ τίς Ἀρχές τοῦ τόπου σας. Νὰ κάμετε ἓναν κατάλογο αὐτῶν τῶν ἀρχῶν.

Ἡμερολόγιο 5ο

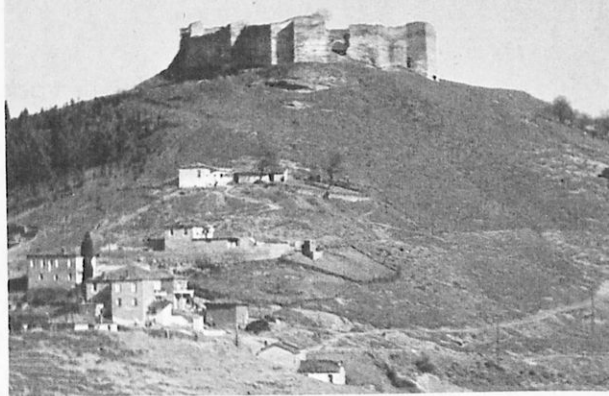
(Τὸ Ἡρῶο τοῦ χωριοῦ)

Στὴν πλατεία τοῦ χωριοῦ ἔχομε τὸ **Ἡρῶο**. Σὲ μιὰ μαρμάρινη πλάκα εἶναι γραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν χωριανῶν μας ποὺ σκοτώθηκαν γιὰ τὴν πατρίδα.

Σὲ κάθε ἐθνικὴ γιορτὴ καταθέτομε στεφάνια στὸ Ἡρῶο. Στεφανώνομε τοὺς ἥρωες, γιὰ νὰ τοὺς τιμήσωμε, ποὺ πρόσφεραν τὴ ζωὴ τους, πολεμώντας τοὺς ἐχθρούς, γιὰ νὰ ζοῦμε ἐμεῖς ἐλεύθεροι.

Ἡρώο

Κάστρο

Γονατίζουμε εὐλαβικὰ μπροστὰ στὸ Ἡρώο καὶ ψάλλομε τὸν ἔθνικὸ ὕμνο καὶ ἄλλα πατριωτικὰ τραγούδια, ὅπως αὐτό:

*«ὦ πατρίδα ἀγαπημένη,
ἔλα ἐδῶ μὲ περηφάνεια,
κόψε ρόδα, κόψε κρίνα,
κόψε δάφνινα κλαδιά.
Μὲ τὰ μητρικά σου χέρια
πλέξε ἀμάραντα στεφάνια
καὶ στεφάνωσε μ' ἐκεῖνα
τὰ νεκρά σου τὰ παιδιά...».*

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Μὲ ποιὸν τρόπο τιμᾶτε τοὺς ἥρωες στὸν τόπο σας; Στὴν Ἀθήνα ὑπάρχει ἓνα μνημεῖο, ἀφιερωμένο στὸν Ἄγνωστο Στρατιώτη. Γιατί ἄραγε;

Ἡμερολόγιο 6ο

(Ἱστορικὰ μνημεῖα)

Πιο πάνω ἀπὸ τὸ χωριό, σ' ἓνα βουναλάκι, βρίσκονται τὰ εἱρεῖπια τοῦ **κάστρου**. Δὲν ξέρεи κανεὶς πότε χτίστηκε. Ἦταν ὅμως χτισμένο σὲ τέτοιο μέρος, ποὺ προφύλαγε τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς ἀπὸ διάφορους ἐχθρούς. Μερικὲς πολεμίστρες φαίνονται ἀκόμη.

Ἀπέναντι στὸ ἄλλο βουνό, χωμένο σὲ μιὰ χαράδρα, εἶναι τὸ βυζαντινὸ **μοναστήρι** τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Οἱ τοιχογραφίες του ἔχουν μεγάλη ἀξία, ὅπως μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος.

Ἕνας φιδωτὸς δρόμος πάνω ἀπὸ τὸ μοναστήρι ὁδηγεῖ σ' ἓναν καταρράχτη. Δίπλα του ὑπάρχει ἓνα **σπήλαιο**, ποὺ κανένας δὲν τὸ ἔχει ἐρευνήσει ἀκόμη.

— “Όλα τὰ τοπία ἐδῶ εἶναι γραφικὰ κι ἔχουν ἄγρια ὁμορφιά, μᾶς ἔλεγε ὁ δάσκαλος σὲ μιὰ ἐκδρομὴ. Καί, κοιτάζοντας πρὸς τὶς τρεῖς κορυφές τοῦ βουνοῦ ἀπέναντι, μᾶς εἶπε ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ὁμορφα τραγούδια τῆς περιοχῆς ποὺ φανερώνει τὴ συμ-
πὸνια τῶν χωρικῶν:

*«Πάνω σὲ τρίκορφο βουνό, μάνα καὶ θυγατέρα οἱ δυὸ
μαζεῦσαν τὸν ἀμάραντο καὶ τὸ μελισσοβότανο.*

Κι ἐκεῖ ποὺ τὸν μαζεύανε βρίσκουνε λαβωμένονε.

— Μάνα μου, νὰ τὸν πάρωμε τὸν ξένο νὰ τὸν γιάνωμε...

— Ἐμεῖς ψωμί δὲν ἔχομε...

— Μάνα μου, τὸ μοιράδι μου τὸ τρώγω μὲ τὸν ἄρρωστο...».

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Ὑπάρχουν μνημεῖα καὶ ἀρχαιολογικοὶ χώ-
ροι στὴν περιοχὴ σας; Νὰ συζητήσετε γι' αὐτά.

Ἡμερολόγιο 7ο

(Ἡ ἱστορία τοῦ χωριοῦ μου)

Τὸ χωριό μας ἔγινε ἀπὸ τρία παλαιὰ χωριά τῆς περιοχῆς πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Ἔχει 400 περίπου χρόνια ζωῆς καὶ οἱ κά-
τοικοι εἶχαν συγκεντρωθῇ ἐδῶ, γιὰ νὰ φυλάγωνται καλύτερα ἀπὸ τοὺς διάφορους ἐχθροὺς.

Στὰ 1912 ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Οἱ παπποῦδες μας θυμοῦνται ἀκόμη τοὺς Τούρκους.

Οἱ Βούλγαροι ἔκαμαν πολλὰς ἐπιδρομὰς στὴν περιοχὴ μας καὶ οἱ Γερμανοὶ ἔκαψαν τὸ χωριό τὸ 1942.

Τώρα τὸ χωριό μας ἔγινε πιδὸ ὁμορφο ἀπὸ πρὶν. Ἐγινε ὁ αὐτοκινητόδρομος καὶ φέραμε νερὸ καὶ ἠλεκτρικὸ φῶς στὰ σπίτια μας.

Τὰ τελευταῖα χρόνια ὅμως ἔφυγαν πολλοὶ χωριανοί. Ἄλλοι πῆγαν στὴν Ἀμερική, ἄλλοι στὴν Αὐστραλία, πολλοὶ στὴ Γερ-
μανία καὶ ἄρκετοὶ σὲ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδας. Ὅλοι ὡστόσο ἀγαποῦν τὸ χωριό καὶ πολλοὶ ξαναγυρίζουν. Ἡ ἀπλὴ καὶ ἡσυχὴ
ζωή, τὸ πατρικὸ σπίτι, οἱ συγγενεῖς καὶ φίλοι, τὰ ὁμορφα ἔθιμα
καὶ τὰ τραγούδια τοῦ χωριοῦ μας τοὺς τραβοῦν πίσω σ' αὐτό,
ὅπως ἡ Ἰθάκη τραβοῦσε τὸν Ὀδυσσεά.

Πιο όμορφο γίνεται τὸ χωριό μας τὴν άνοιξη, όταν φουντῶνουν κι άνθίζουν τὰ κλαριά, ὅπως λέει καὶ τὸ τραγούδι:

*«Τώρα φουντώνουν τὰ κλαριά, τώρα ὁμορφαίνει ὁ τόπος.
Τώρα κι ὁ ξένος βούλεται νὰ πάη στὰ δικά του...
Νύχτα σελώνει τ' ἄλογο, νύχτα τὸ καλιγώνει.
Βάνει τὰ πέταλα χρυσὰ καὶ τὰ καρφιὰ άσημένα...».*

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Νά συζητήσετε γιὰ τὴν ἱστορία τῆς περιοχῆς σας. Νά ζητήσετε πληροφορίες καὶ ἀπὸ τοὺς γεροντότερους χωριανούς σας, ποὺ ξέρουν πολλὰ γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ τόπου σας. Ποιά ἔθιμα ἔχετε στὸ χωριό σας; Ποιά τραγούδια τραγουδάτε; Γράψτε μερικά, ὅπως ἔκαμε ὁ Νίκος. Ὑπάρχουν βιβλία, λευκώματα, περιοδικά, ποὺ γράφουν γιὰ τὸ χωριό ἢ τὴν πόλη σας; Νά τὰ διαβάσετε στὴν τάξη.

Ἡμερολόγιο 8ο

(Τὰ προβλήματα τοῦ χωριοῦ μας)

Σήμερα μιλήσαμε μὲ τὸν δάσκαλό μας γιὰ τὰ **προβλήματα τοῦ χωριοῦ μας**.

Σπουδαῖο πρόβλημα γιὰ μᾶς εἶναι ἡ συγκοινωνία. Ὑπάρχει βέβαια αὐτοκινητόδρομος, ἀλλὰ δὲν εἶναι καλὰ στρωμένος. Γι' αὐτὸ ἡ συγκοινωνία γίνεται δύσκολα, ἰδιαίτερα ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι βροχερός. Ἑλπίζομε πῶς σιγὰ σιγὰ καὶ ἡ συγκοινωνία θὰ γίνῃ καλύτερη.

Ἄλλη δυσκολία εἶναι πῶς τὰ χωράφια εἶναι λίγα καὶ ἄγονα καὶ τὰ ἔσοδα τῶν κατοίκων ἀπὸ τὴ γεωργία λιγοστά. Βέβαια καὶ ἡ κτηνοτροφία καὶ ἡ ὑλοτομία δίνουν ἄρκετὰ κέρδη, ἀλλὰ ὄχι τόσα, ὅσα χρειάζονται, γιὰ νὰ ζήσουν ἀνετα 600 ἄνθρωποι. Γι' αὐτὸ καὶ πολλοὶ ἀναγκάζονται νὰ ξενιτευτοῦν.

Ὅταν ὁμως ὀργανώσωμε καλύτερα τὶς δουλειές μας, ὅπως εἶπε ὁ δάσκαλος, θὰ μπορέσωμε νὰ ζήσωμε καλύτερα. Ἡ καλὴ συγκοινωνία θὰ βοηθήσῃ σ' αὐτό, διότι καὶ τὴν ὑλοτομία θὰ κάνωμε πιὸ συστηματικὰ καὶ ἀπὸ τὴν κτηνοτροφία θὰ ἔχωμε περισσότερα κέρδη.

Ἐμεῖς τὰ παιδιά μποροῦμε νὰ βοηθήσωμε τὸ χωριό μας καὶ τώρα, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο ἀργότερα, ὅταν μεγαλώσωμε.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Τί ἐλλείψεις καὶ προβλήματα ἔχει τὸ χωριό σας ἢ ἡ πόλη σας; Τί λένε οἱ μεγάλοι γι' αὐτά; Γίνονται ἔργα στὴν περιοχή σας; Ποιός τὰ κάνει; Σὲ τί θὰ ὠφελήσουν τὸν τόπο;

Ἡμερολόγιο 9ο

(Ὁ τουρισμός)

Πολλὲς φορές ἀκούγαμε στὸ ραδιόφωνο τὴ λέξη «**Τουρισμός**», ἀλλὰ δὲν καταλαβαίναμε τὴ σημασία της. Σήμερα ὁ δάσκαλος μᾶς ἐξήγησε:

Τουρισμός εἶναι τὰ ταξίδια ποὺ κάνουν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τόπο σὲ τόπο, γιὰ νὰ ἐπισκεφτοῦν διάφορα μέρη, νὰ ψυχαγωγηθοῦν, νὰ δοῦν ἀρχαῖα μνημεῖα, ὁμορφα τοπία κλπ.

Τὰ τελευταῖα χρόνια, συνέχισε ὁ δάσκαλος, ὑπάρχει μεγάλη **τουριστικὴ κίνηση** στὴν πατρίδα μας. Ἔρχονται πολλοὶ ξένοι νὰ δοῦν τοὺς ἀρχαιολογικοὺς μας χώρους καὶ νὰ περάσουν εὐχάριστα τὶς διακοπὲς τους στὰ ὁμορφα ἀκρογιάλια μας.

Κι ἐδῶ στὸ χωριό μας, εἶπαν μερικοὶ συμμαθητές μου, ἔρχονται λίγοι ξένοι τὸ καλοκαίρι. Ναί, πρόσθεσε ὁ δάσκαλος. Καὶ θὰ μπορούσαμε νὰ προσελκύσωμε πολλοὺς ξένους, ἀλλὰ καὶ Ἕλληνες, ἂν φροντίζαμε γιὰ μερικὰ πράγματα.

Ἔτσι συζητήσαμε ἀρκετὰ καὶ βρήκαμε ὅτι πρέπει:

Πρῶτα πρῶτα ὅλοι μας νὰ φροντίσωμε νὰ εἶναι τὸ χωριό μας καθαρό. Οἱ δρόμοι, οἱ πλατεῖες, οἱ αὐλὲς καὶ τὰ σπίτια ν' ἀστράφτουν.

Ἡ καθαριότητα, ἡ εὐγένεια καὶ ἡ φιλοξενία θὰ δημιουργήσουν στοὺς ἐπισκέπτες συμπάθεια καὶ ἀγάπη γιὰ τὸν τόπο μας. Τότε αὐτοὶ θὰ φέρουν κι ἄλλους καὶ θὰ ὠφεληθῇ τὸ χωριό μας.

Ἄς μὴ ξεχνᾶμε πὼς ὁ τουρισμός βοηθάει πολὺ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη ἐνὸς τόπου.

Ἑρωτήσεις - Ἔργασίες. Ὑπάρχουν ἀξιοθέατα στὸν τόπο σας; Τὰ ἐπισκέπτονται τουρίστες; (Ἕλληνες, ξένοι) Γιατί; Ἐσεῖς τὰ παιδιά πῶς μπορεῖτε νὰ βοηθήσετε τὸν τουρισμό; Νὰ πλουτίσετε τὸ λεύκωμα τῆς τάξεως μὲ σχετικὲς φωτογραφίες, κάρτ-ποστάλ κ.ἄ.

Ἡμερολόγιο 10^ο

(Χωριὰ - Κωμοπόλεις - Πόλεις)

Ὁ Κώστας ἄρχισε σήμερα τὴ συζήτηση μὲ μιὰ ἐρώτηση ποὺ ἔμοιαζε μὲ αἰνίγμα. Γιατί τὸ χωριὸ λέγεται χωριό; μᾶς ρώτησε.

Στὴν ἀρχὴ ὅλοι γελάσαμε. Ὑστερα ὅμως εἶδαμε ὅτι ἡ ἐρώτηση ἦταν ἀρκετὰ ἔξυπνη. Ὁ Σπύρος ὅμως νόμισε πῶς τὸ πράγμα ἦταν πολὺ ἀπλὸ καὶ εἶπε:

— Τὸ χωριὸ μας λέγεται χωριό, γιατί εἶναι χωριό!

— Ναί, εἶπε ὁ Κώστας, ἀλλὰ γιατί δὲ λέγεται πόλη;

— Γιὰ νὰ λέγεται πόλη, πρόσθεσα ἐγώ, πρέπει νὰ ἔχη πολλοὺς κατοίκους.

Ὁ Κώστας ἔδειξε πῶς ἱκανοποιήθηκε ἀπὸ τὴν ἀπάντηση.

— Ναί, εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶναι καθορισμένο πόσοι κάτοικοι πρέπει νὰ ὑπάρχουν, γιὰ νὰ λέγεται ἓνα μέρος ποὺ κατοικεῖται χωριό, κωμόπολη ἢ πόλη. Καὶ συνέχισε:

Χωριό λέγεται τὸ μέρος στὸ ὁποῖο κατοικοῦν μέχρι 3.000 ἄνθρωποι περίπου.

Κωμόπολη λέγεται τὸ μέρος ποὺ ἔχει 3.000 ὡς 5.000 περίπου κατοίκους.

Ὅταν οἱ κάτοικοι ἐνὸς μέρους εἶναι περισσότεροι ἀπὸ 5.000, τότε αὐτὸ λέγεται **πόλη**.

Ὅλοι ἱκανοποιηθήκαμε καὶ ἀφιερῶσαμε τὴν ὑπόλοιπη ὥρα ψάχνοντας νὰ βροῦμε χωριὰ, κωμοπόλεις καὶ πόλεις.

Ἑρωτήσεις - Ἔργασίες. Τὸ μέρος ποὺ ζῆτε εἶναι χωριό, κωμόπολη ἢ πόλη; Γιατί; Νὰ ὀνομάσετε χωριὰ καὶ πόλεις τῆς περιοχῆς σας καὶ νὰ τὶς δείξετε στὸ χάρτη.

Ἡμερολόγιο 11ο

(Ἀναπαράσταση τοῦ χωριοῦ μας)

Ὅλον αὐτὸ τὸν καιρὸ εἶπαμε πολλὰ ἄλλα πράγματα γιὰ τὸ χωριὸ μας, ποὺ δὲν μπορῶ νὰ τὰ γράψω ὅλα στὸ ἡμερολόγιό μου.

Μιὰ μέρα ὁ δάσκαλος μᾶς εἶπε:

— Τώρα, ἀφοῦ συζητήσαμε τόσο πολὺ γιὰ τὸ χωριὸ μας, ἄς προσπαθήσωμε νὰ τὸ **ἀναπαραστήσωμε**.

Συμφωνήσαμε ὅλοι καὶ ἀρχίσαμε τὴ δουλειά.

Πρῶτα ἐργαστήκαμε στὴν ἀμμοδόχο. Τακτοποιήσαμε ἔτσι τὴν ἄμμο, ὥστε νὰ μοιάζει μὲ τὴ μορφή ποὺ ἔχει τὸ ἔδαφος τοῦ χωριοῦ μας καὶ ἡ γύρω περιοχή.

Οἱ λόφοι καὶ τὰ βουνὰ ὑψώθηκαν στὴν ἀμμοδόχο. Χαράξαμε τὴν κοίτη τοῦ ποταμοῦ πολὺ ἐλαφρά. Φτιάξαμε μὲ χαρτόνι τὸ σχολεῖο, τὴν ἐκκλησία, τὸ κοινοτικὸ κατάστημα, τὸ ἱατρεῖο καὶ τὸν παιδικὸ σταθμὸ. Μὲ πλαστιλίνη φτιάξαμε τὰ σπίτια καὶ τὰ τοποθετήσαμε σὲ ἀνάλογες θέσεις.

Ἐπειτα ρίξαμε πάνω στὴν ἄμμο σκόνη μὲ διάφορα χρώματα. Στὰ βουνὰ ρίξαμε καφέ σκόνη. Στὰ ἰσιώματα, ποὺ μοιάζουν μὲ πεδιάδες, ρίξαμε πράσινη σκόνη. Στὴν κοίτη τοῦ ποταμοῦ ρίξα-

με γαλάζια. Στους λόφους κίτρινη. "Έτσι τὸ χωριό μας πῆρε τὴ μορφή του.

Τὸ καμαρώσαμε πολὺ.

— Φαίνεται σὰν ἀπὸ ἀεροπλάνο, εἶπε ὁ Γιώργος.

Μετὰ ἀναπαραστήσαμε τὸ χωριό μας στὴ χαρτογραφία μας ὅπως τὸ βλέπετε στὴ διπλανὴ εἰκόνα.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Προσπαθήστε ν'ἀναπαραστήσετε τὸ χωριὸ ἢ τὴν πόλη σας στὴν ἀμμοδόχο σας πρῶτα καὶ μετὰ στὴ χαρτογραφία. Τί χρῶμα θὰ βάλετε στὸ κάθε μέρος; Γιατί;

ΤΑ ΓΕΙΤΟΝΙΚΑ ΧΩΡΙΑ

Ἡμερολόγιο 12ο

"Όταν πιά τελειώσαμε τὴ συζήτηση γιὰ τὸ χωριό μας, ἀνεβήκαμε μὲ τὸν δάσκαλο στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου, ποὺ βρίσκεται δίπλα ἀπὸ τὸ χωριό μας. Ἦταν καιρὸς νὰ μιλήσωμε γιὰ τὰ **γειτονικά χωριά**.

"Όλοι πήραμε μέρος στὴ συζήτηση. "Άλλοι ἤξεραν καλύτερα τὸ ἓνα χωριό, ἄλλοι τὸ ἄλλο.

Τέσσερα χωριά βρίσκονται ὅλα ὅλα στὴ γειτονικὴ μας περιοχὴ καὶ ὅλα εἶναι μικρότερα ἀπὸ τὸ δικό μας.

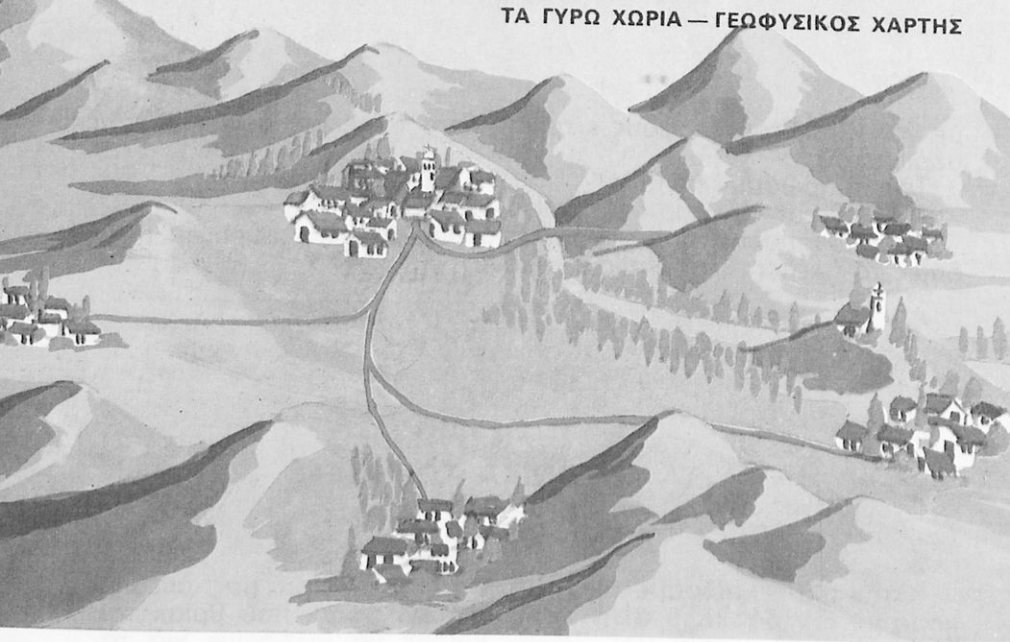
— Γιατί σὲ τόση ἔκταση νὰ βρίσκωνται μόνο 4 χωριά; ρώτησε ὁ δάσκαλος. Δὲν ἀργήσαμε νὰ βροῦμε πὼς αἰτία εἶναι τὸ ὄρεινὸ ἔδαφος. Δὲν μποροῦν νὰ ζήσουν πολλοὶ ἄνθρωποι ἐδῶ, γιατί τὸ ἔδαφος δὲν εἶναι εὐφορο.

Καὶ τὰ 4 γειτονικά χωριά εἶναι ἀρκετὰ μακριὰ ἀπὸ τὸ δικό μας. "Αν τὰ ἐπισκεφτῇ κανεὶς μὲ τὰ πόδια, χρειάζεται νὰ βαδίσῃ μιὰ ὥρα γιὰ τὸ πιὸ κοντινὸ καὶ τρεῖς γιὰ τὸ πιὸ μακρινό.

Τὸ πρῶτο βρίσκεται σὲ μιὰ πλαγιά, τὸ δεύτερο σ' ἓνα μικρὸ ὄροπέδιο, τὸ τρίτο σὲ μιὰ κοιλάδα καὶ τὸ τέταρτο εἶναι ἀνάμεσα σὲ βουνὰ καὶ δὲ φαίνεται ἀπὸ τὸ λόφο.

Στὰ τρία πρῶτα χωριά πηγαίνομε καὶ μὲ αὐτοκίνητο. Στὸ τέταρτο πηγαίνομε μόνο μὲ τὰ πόδια ἢ μὲ τὸ ζῶο.

Ἑργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὰ γειτονικά σας χωριά ἢ τίς πόλεις. Πόσα χιλιόμετρα ἀπέχει τὸ καθένα ἀπὸ τὸ χωριὸ ἢ τὴν πόλη σας; Πὼς ἐπικοινωνεῖτε; Νὰ κάμετε ἓναν κατάλογο μὲ τὰ χωριά, τίς κωμοπόλεις καὶ τίς πόλεις τῆς περιοχῆς σας.

Ἡμερολόγιο 13ο

(Οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν χωριῶν)

Τὶς ἄλλες ἡμέρες συνεχίσαμε τὴ συζήτηση γιὰ τὰ **γειτονικά χωριά**. Βρήκαμε πῶς στοὺς τρόπους μας, στὴν ὁμιλία, στὰ ἔθιμα, στὶς συνήθειες, στὰ τραγούδια δὲν διαφέρομε. Μόνο οἱ κάτοικοι τοῦ πιὸ μακρινοῦ χωριοῦ, ποὺ εἶναι πίσω ἀπὸ τὰ βουνά, εἶναι κάπως διαφορετικοί, γιατί δὲν τοὺς εἶναι εὐκόλο νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τοὺς ἄλλους. Εἶναι ὅμως οἱ πιὸ δυνατοὶ ἄνθρωποι καὶ οἱ πιὸ καλοὶ κυνηγοὶ στὴν περιοχή μας.

Οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν χωριῶν ἀσχολοῦνται καὶ αὐτοὶ μὲ τὴ γεωργία, τὴν κτηνοτροφία καὶ τὴν ὑλοτομία.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ποὺ βρίσκεται στ' ὄροπέδιο ἔχουν πολλὰ κοπάδια ἀπὸ πρόβατα καὶ καλλιεργοῦν πολλὲς πατάτες καὶ φασόλια, ποὺ εἶναι πολὺ νόστιμα.

Οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ποὺ βρίσκεται στὴν πλαγιά εἶναι κι αὐτοὶ κτηνοτρόφοι. Στὸ χωριό τους ἔχουν δάση μὲ καστανιές.

Μερικὲς οἰκογένειες τοῦ τρίτου χωριοῦ ἀσχολοῦνται μὲ τὴ **σηροτροφία**· τρέφουν μεταξοσκώληκες καὶ βγάζουν μετὰξί.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κατοικοὺς τοῦ πιδ μακρινοῦ χωριοῦ εἶναι ὑλοτόμοι καὶ κυνηγοί. Μαζεύουν ἐπίσης καὶ τσάι τοῦ βουνοῦ. Μὲ δυὸ λόγια, τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τῆς περιοχῆς μας εἶναι γεωργικά, κτηνοτροφικά καὶ δασικά.

Ἑρωτήσεις - Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε γιὰ τὰ γειτονικά σας χωριά ἢ πόλεις (προϊόντα, κάτοικοι, ἀσχολίες κ.ἄ.). Νὰ βρῆτε τὶς ὁμοιότητες καὶ τὶς διαφορὲς μὲ τὸ δικό σας.

Ἡμερολόγιο 14ο

(Οἱ σχέσεις μας μὲ τὰ γειτονικά χωριά)

Οἱ **σχέσεις μας μὲ τ' ἄλλα χωριά** εἶναι καλές. Γίνονται συχνὲς ἐπισκέψεις ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριό, γιὰ νὰ συναντηθοῦν οἱ συγγενεῖς καὶ γνωστοὶ νὰ διασκεδάσουν στὰ πανηγύρια, ἀλλὰ καὶ γιὰ ν' ἀνταλλάξουν τὰ προϊόντα.

Στὸ δικό μας χωριὸ γίνονται οἱ πιδ πολλὲς συναντήσεις. Ἐπειδὴ εἶναι κεντρικό, ὅπως εἶπαμε, ἐδῶ συγκεντρώνονται ὅσα προϊόντα περισσεύουν ἀπὸ τὰ γύρω χωριά, γιὰ νὰ σταλοῦν στὶς γειτονικὲς ἀγορὲς.

Πολλὲς γνωριμίες μας μὲ παιδιὰ τῶν γειτονικῶν χωριῶν ἐγιναν στὶς ἐκδρομὲς ποὺ κάναμε μὲ τὰ γειτονικά σχολεῖα. Αὐτὲς τὶς γνωριμίες θὰ τὶς κρατήσωμε καὶ ὅταν μεγαλώσωμε.

Οἱ γονεῖς μας διηγοῦνται πὼς πολλὲς γνωριμίες μὲ κατοικοὺς τῶν γειτονικῶν χωριῶν τὶς ὀφείλουν σ' αὐτὲς τὶς συναντήσεις τῶν παιδικῶν τους χρόνων.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε γιὰ τὶς σχέσεις σας μὲ τοὺς κατοικοὺς τῶν γειτονικῶν χωριῶν ἢ πόλεων, γιὰ τὶς κοινὲς ἐκδηλώσεις ποὺ κάνετε (πανηγύρια, ἐμποροπανηγύρεις καὶ ἄλλες συναντήσεις).

Ἡμερολόγιο 15ο

(Ἡ ἱστορία τῶν γειτονικῶν χωριῶν)

Μιλήσαμε γιὰ τὸ ἡρώο τοῦ χωριοῦ μας. Καὶ τὰ γειτονικά χωριά ἔχουν ἡρώο. "Ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ἔχουν χρέος νὰ τιμοῦν τοὺς νεκροὺς, αὐτοὺς ποὺ ἔδωσαν τὴ ζωὴ τους γιὰ τὴν πατρίδα.

Καθένα από τὰ χωριά ἔχει ἐπίσης τὶς ὁμορφιές του, τὶς ἄγριες φυσικὲς ὁμορφιές, ποὺ σπάνια βρίσκεις ἄλλου, ὅπως λένε οἱ μεγάλοι. Αὐτὲς οἱ ὁμορφιές θὰ μπορούσαν νὰ κάμουν τὸν τόπο μας μιὰ ἀξιόλογη τουριστικὴ περιοχὴ.

Ὁλος ὁ τόπος τριγύρω, καθὼς εἶναι ψηλὰ στὰ βουνά, ἀποτελεῖ ἓνα φυσικὸ φρούριο, ποὺ πολλὲς φορὲς φύλαξε τοὺς κατοίκους ἀπὸ τὶς ἐπιδρομὲς τῶν ἐχθρῶν.

Λένε οἱ μεγάλοι πὼς οἱ Τοῦρκοι ποτὲ δὲν πάτησαν τὸ πόδι τους ἐδῶ, γιατί σ' αὐτὸ τὸ μέρος ἦταν τὰ λημέρια τῶν κλεφτῶν.

Ὅταν κάποτε οἱ Βούλγαροι ἔκαναν μιὰ ἐπιδρομὴ, γιὰ νὰ καταστρέψουν τὰ χωριά μας, δόθηκε σκληρὴ μάχη στὴ θέση ποὺ λέγεται «ΝΙΚΗ» κι ἔπαθαν τέτοια καταστροφὴ, ποὺ δὲν ξαναφάνηκαν πιά στὰ μέρη μας. Στὴ θέση ποὺ ἔγινε ἡ μάχη εἶναι τώρα χτισμένο ἓνα ξωκκλήσι καὶ μιὰ μαρμάρινη πλάκα θυμίζει τὴν ἀνδρεία τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὰ μνημεῖα, τὰ ὁμορφα τοπία, τοὺς ἱστορικοὺς καὶ τουριστικοὺς τόπους τῆς περιοχῆς σας καὶ νὰ τοὺς ἐπισκεφτῆτε στὶς ἐκδρομὲς σας. Νὰ διαβάσης, ἂν ὑπάρχουν, διηγήσεις, ἱστορίες κ.ἄ. γιὰ τὴν περιοχὴ σου.

Ἡμερολόγιο 16ο

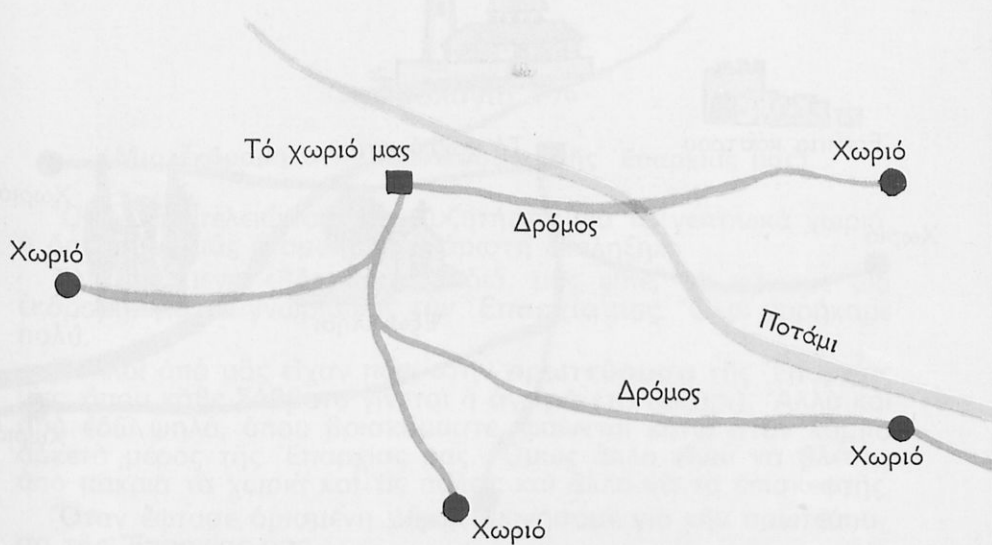
(Χαρτογράφηση τῶν γειτονικῶν χωριῶν)

Ἡ συζήτησις γιὰ τὰ γειτονικὰ χωριά κράτησε ἀρκετὲς ἡμέρες, γιατί ἐπιθυμούσαμε νὰ γνωρίσωμε τὴ ζωὴ τους. Ὑστερα προσπαθήσαμε ν' ἀναπαραστήσωμε τὸ χωριὸ μας μαζί μὲ τὰ γύρω χωριά.

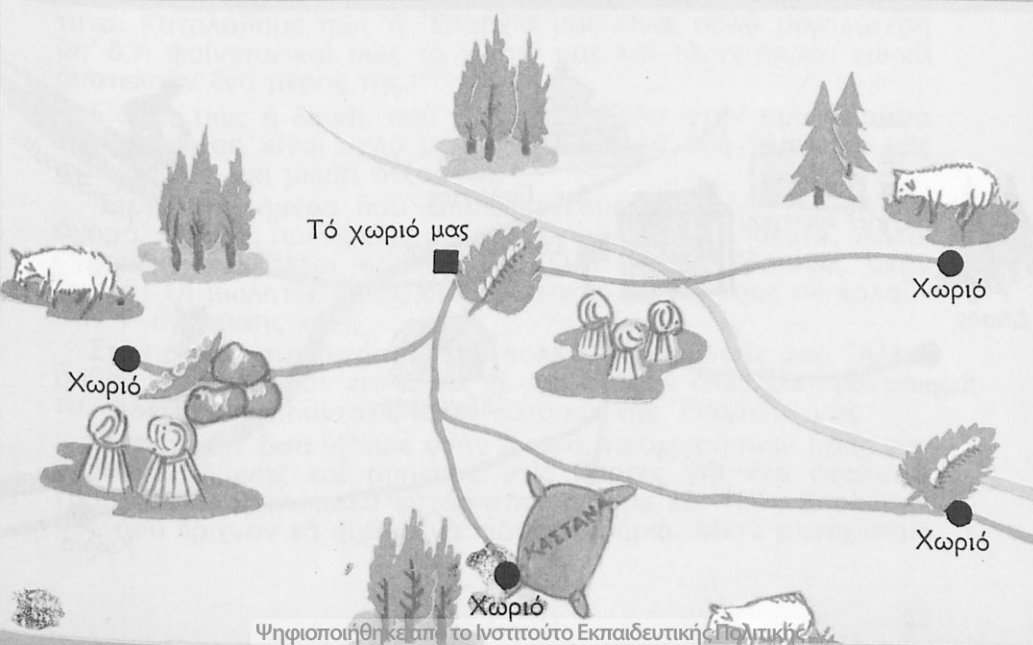
Πρῶτα ἐργαστήκαμε στὴν ἀμμοδόχο. Μετὰ ἐργαστήκαμε σὲ χαρτόνια καὶ παρουσιάσαμε: α) ἓνα **γεωφυσικὸ χάρτη** τῆς περιοχῆς μας, β) ἓναν **πολιτικὸ χάρτη** τῆς ἴδιας περιοχῆς, γ) ἓναν **παραγωγικὸ**, δ) ἓναν **ἱστορικὸ** καὶ ε) ἓναν **τουριστικὸ**. Τέλος ἐτοιμάσαμε ἓναν **ἀνάγλυφο** χάρτη τῆς περιοχῆς καὶ τὸν κρεμάσαμε στὴν τάξη μας.

Ἔργασίες. Νὰ κάμετε κι ἐσεῖς τὶς ἐργασίες ποὺ ἔγιναν στὴν τάξη τοῦ Νίκου. Νὰ ἰχνογραφήσετε κι ἐσεῖς παρόμοιους χάρτες μὲ τοὺς χάρτες τοῦ Νίκου, ποὺ βλέπετε παρακάτω.

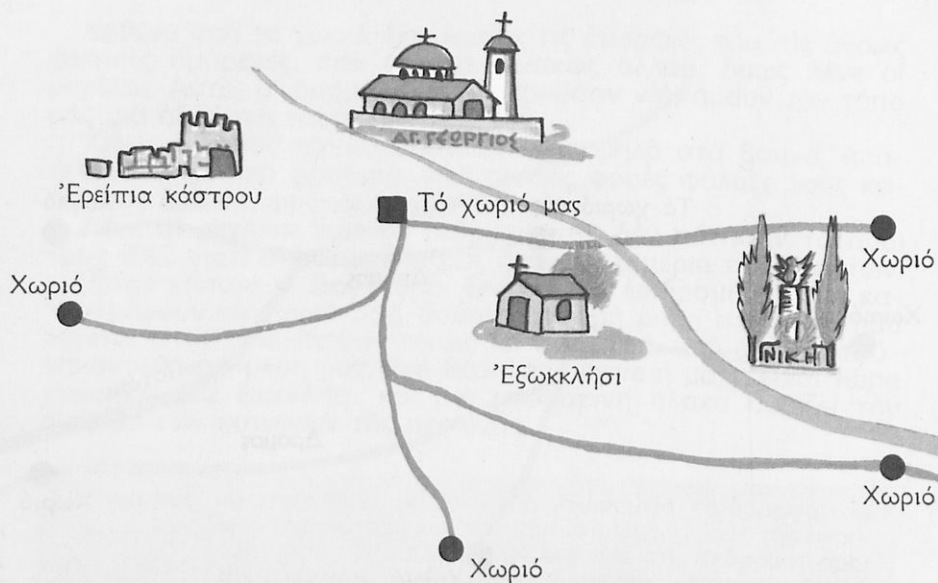
ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

ΤΑ ΓΥΡΩ ΧΩΡΙΑ — ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΜΑΣ

Ἡμερολόγιο 17ο

(Μιά έκδρομή στην πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας)

"Όταν πιά τελειώσαμε τὶς συζητήσεις γιὰ τὰ γειτονικὰ χωριά, ὁ δάσκαλος μᾶς ἔκαμε μιὰ εὐχάριστη ἐκπληξη.

Τὴν ἐρχόμενη ἐβδομάδα, παιδιά, μᾶς εἶπε, θὰ κάνωμε μιὰ έκδρομή, γιὰ νὰ γνωρίσωμε τὴν Ἐπαρχία μας. "Όλοι χαρήκαμε πολὺ.

Πολλοὶ ἀπὸ μᾶς εἶχαν πάει στὴν **πρωτεύουσα** τῆς Ἐπαρχίας μας, ὅπου κάθε Σάββατο γίνεται ἡ **ἀγορά** (τὸ παζάρι). Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐδῶ ψηλά, ὅπου βρισκόμαστε, φαίνεται κάτω στὸν κάμπο ἀρκετὸ μέρος τῆς Ἐπαρχίας μας. "Όμως ἄλλο εἶναι νὰ βλέπης ἀπὸ μακριὰ τὰ χωριά καὶ τὶς πόλεις καὶ ἄλλο νὰ τὰ ἐπισκεφτῇς.

"Όταν ἔφτασε ὁρισμένη μέρα, ξεκινήσαμε γιὰ τὴν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας.

Στὸ δρόμο σταματούσαμε καὶ ὁ δάσκαλος μᾶς ἐξηγοῦσε διάφορες ἀπορίες ποὺ εἶχαμε. Καταλάβαμε ἔτσι πῶς ἀλλιῶς φαίνονται τὰ μέρη ἀπὸ μακριὰ καὶ ἀλλιῶς εἶναι στὴν πραγματικότητα. Καταλάβαμε πῶς ἡ Ἐπαρχία μας εἶναι πολὺ μεγαλύτερη ἀπ' ὅ,τι φαίνεται καὶ πῶς τὸ χωριὸ μας καὶ τὰ γειτονικὰ χωριά ἀποτελοῦν ἓνα μέρος τῆς.

Εἶδαμε πῶς ἡ λίμνη, ποὺ βρίσκεται δίπλα στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας, εἶναι πολὺ μεγάλη, ἐνῶ ψηλὰ ἀπὸ τὸ χωριὸ μας φαίνεται σὰ μιὰ μικρὴ δεξαμενὴ.

"Ετυχε τὴν ἡμέρα ποὺ ἐπισκεφτήκαμε τὴν πόλη νὰ γίνεται ἀγορά. Κόσμος πολὺς εἶχε μαζευτῇ ἀπ' ὅλη τὴν Ἐπαρχία. Ἄλλοι ἀγόραζαν καὶ ἄλλοι πουλοῦσαν. "Ό,τι ἤθελες ἔβρισκες στὴν ἀγορά! Οἱ πωλητὲς μὲ τὶς διαπεραστικὲς φωνές τους σὲ καλοῦσαν ν' ἀγοράσης κάτι.

Στὴν ἀγορὰ συναντήσαμε καὶ πολλοὺς χωριανούς μας. Ἄλλοι ἦρθαν ν' ἀγοράσουν καὶ ἄλλοι νὰ πουλήσουν διάφορα πράγματα. Ἐδῶ συναντιοῦνται ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας.

"Υστερα ἀπ' ὅσα εἶδαμε στὴν ἀγορά, προχωρήσαμε πρὸς τὴν ἄκρη τῆς λίμνης καὶ μπήκαμε στὶς βάρκες γιὰ ἓνα περίπατο (βαρκάδα). Ἦταν πολὺ εὐχάριστα! Εἶδαμε καὶ τοὺς βαρκάρηδες, ποὺ ἔριχναν τὰ δίχτυα νὰ πιάσουν ψάρια. Μετὰ συνεχίσαμε

τον περίπατό μας στην πόλη, για να δοῦμε ὅλα τ' ἀξιοθέατά της.

Ἑρωτήσεις - Ἔργασίες. Ἡ πρωτεύουσα τῆς δικῆς σας Ἐπαρχίας εἶναι κωμόπολη ἢ πόλη; Νὰ συζητήσετε γιὰ τὶς σχέσεις τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεως σας μὲ τὴν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας καὶ γιὰ τὰ γενικὰ χαρακτηριστικά της.

Ἡμερολόγιο 18^ο

(Καταστήματα - Δημόσιες Ἀρχές τῆς Ἐπαρχίας)

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ **λαϊκὴ ἀγορὰ** εἶδαμε στὴν πόλη καὶ πολλὰ ἄλλα **καταστήματα** καὶ καμαρώσαμε τὶς βιτρίνες τους. Εἶδαμε δύο τρία βιβλιοπωλεῖα μὲ λογῆς λογῆς βιβλία, ἐμπορικὰ καταστήματα, ἐστιατόρια, ζαχαροπλαστεῖα, καφενεῖα, ξενοδοχεῖα καὶ πολλὰ ἄλλα.

Στὴν εἴσοδο ἐνὸς ξενοδοχείου ἔγραφε: «ΞΕΝΙΟΣ ΖΕΥΣ». Θὰ σὰς ἐξηγήσω ἄλλη φορά, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος, τί σημαίνει αὐτό.

Καθὼς διασχίζαμε τὴν πόλη, εἶδαμε μερικά **Δημοτικὰ Σχολεῖα** καὶ δύο **Γυμνάσια**. Τὸ ἓνα εἶναι Γυμνάσιο ἀρρένων, δηλαδὴ γιὰ τ' ἀγόρια, καὶ τὸ ἄλλο Γυμνάσιο θηλέων, γιὰ τὰ κορίτσια. Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ δύο **Οἰκοτροφεῖα**, στὰ ὁποῖα μένουν τὰ παιδιὰ ποὺ κατάγονται ἀπὸ τὰ χωριά τῆς Ἐπαρχίας.

Ἐπεὶτα ἐπισκεφτήκαμε τὸ κεντρικὸ μέρος τῆς πόλεως, ὅπου ὑπῆρχαν πολλὰ μεγάλα κτίρια. Σ' αὐτὰ στεγάζονται οἱ **Δημόσιες Ἀρχές**, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος.

Στὸ ἓνα κτίριο ποὺ ἔγραφε «ΔΗΜΑΡΧΕΙΟΝ» ἐργάζεται ὁ **Δήμαρχος** μετὰ τὸ **Δημοτικὸ Συμβούλιο**. Αὐτοὶ φροντίζουν γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα τῆς πόλεως.

Σ' ἓνα ἄλλο κτίριο, κάπως ἀπόμερο, ἔγραφε: «ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟ-ΠΟΛΙΣ». Ἐδῶ μένει ὁ **Μητροπολίτης (Δεσπότης)**, ποὺ φροντίζει γιὰ τὶς ἐκκλησίες καὶ τοὺς χριστιανοὺς ὅλης τῆς Ἐπαρχίας μας. Ἐκεῖ κοντὰ ἦταν καὶ τὸ γραφεῖο τοῦ **Ἐπιθεωρητῆ τῶν Δημοτικῶν Σχολείων**. Τὸν ἐπισκεφτήκαμε καὶ μᾶς καλωσόρισε ἐκφράζοντας τὴ χαρὰ του.

Σὲ ἄλλο κτίριο ἔγραφε: «ΕΙΡΗΝΟΔΙΚΕΙΟΝ». Ἐδῶ, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, ὁ **εἰρηνοδίκης** προσπαθεῖ νὰ συμφιλιώσῃ τοὺς κατοίκους τῆς Ἐπαρχίας, ποὺ ἔχουν διαφορὰς μεταξύ τους καὶ μαλώνουν, καὶ πολλές φορές τιμωρεῖ αὐτοὺς ποὺ φταῖνε.

Πιὸ πέρα ἔγραφε: «ΥΠΟΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΧΩΡΟΦΥΛΑΚΗΣ». Ἐδῶ μένουν **ἀξιωματικοὶ** τῆς Χωροφυλακῆς καὶ πολλοὶ **χωροφύλακες**, ποὺ φροντίζουν νὰ ὑπάρχῃ ἡσυχία καὶ τάξη σ' ὅλοκληρὴ τὴν Ἐπαρχία.

Στὸ διπλανὸ κτίριο ἔγραφε: «ΑΓΡΟΝΟΜΕΙΟΝ». Ἐδῶ μένει ὁ **ἀγρονόμος**, ὁ ὁποῖος μετὰ τοὺς ἀγροφύλακες τῶν χωριῶν φυλάει τ' ἀγροκτῆματά μας καὶ τιμωρεῖ ὅσους κάνουν ζημιὰς σ' αὐτά.

Σ' ἓνα ἄλλο κτίριο ἔγραφε: «ΔΑΣΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ». Οἱ ὑπάλληλοι τῆς ὑπηρεσίας αὐτῆς φροντίζουν γιὰ τὰ δάση τῆς Ἐπαρχίας μας.

Ἐκεῖ κοντὰ ἦταν ἐπίσης ἡ ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ καὶ ἡ ΑΓΡΟ-ΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ, ἡ ὁποία ἐξυπηρετεῖ πιὸ πολὺ τοὺς ἀγρότες.

Δίπλα ἀπὸ τὶς Τράπεζες ἦταν τὸ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ καὶ πιὸ πέρα τὸ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟ, ὅπου καταθέτομε ὅσα χρήματα μᾶς περισσεύουν καὶ παίρνομε τόκο. Ἄν καταθέσωμε στὸ Ταμιευτήριον 100 δραχμὲς, μετὰ ἀπὸ ἓνα χρόνον θὰ πάρωμε 110 δραχμὲς!

Εἶδαμε ἐπίσης τὸ ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΑΜΕΙΟ, τὴν ΕΦΟΡΕΙΑ καὶ ἄλλες Δημόσιες Ἀρχές.

Στὴν ἄκρῃ τῆς πόλεως εἶδαμε τοὺς **στρατῶνες**, ὅπου μένουν οἱ στρατιῶτες, οἱ ἄγρυπνοι φρουροὶ τῆς πατρίδας μας. Στὸ **Διοικητήριον** τοῦ στρατοπέδου ἐργάζονται ὁ **Διοικητὴς** καὶ πολλοὶ ἀξιωματικοί.

Κοντὰ στοὺς στρατῶνες ὑπάρχει κι ἓνα μικρὸ στρατιωτικὸ **ἀεροδρόμιον**, στὸ ὁποῖο προσγειώνονται μικρὰ ἀεροπλάνα.

Ἐφοῦ εἶδαμε τόσα πράγματα στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας, γυρίσαμε στὸ χωριό μας ἀπὸ ἄλλο δρόμο, γιὰ νὰ δοῦμε καὶ ἄλλα χωριά, ποὺ βρίσκονται στὸν κάμπο.

Ἡ ἐκδρομὴ μας αὐτὴ ἦταν πολὺ εὐχάριστη καὶ ωφέλιμη.

Ἔργασίες. Ἄν ζῆτε ἔξω ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα νὰ κάμετε μιὰ ἐκδρομὴ σ' αὐτὴ καὶ νὰ συζητήσετε γιὰ ὅσα εἶδατε. Νὰ σχεδιάση ὁ καθένας τὴ διαδρομὴ ποὺ κάματε.

Ἡμερολόγιο 19ο

(Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας μας)

Υπάρχουν τρεῖς ἄλλες **κωμοπόλεις** στὴν Ἐπαρχία μας. Οἱ δυὸ βρίσκονται πρὸς τὸ νότιο μέρος καὶ ἡ τρίτη πρὸς τὸ βόρειο.

Στὶς δυὸ πρῶτες υπάρχουν πολλὰ ποτιστικὰ χωράφια, στὰ ὁποῖα καλλιεργοῦνται βαμπάκι, ζαχαρότευτλα καὶ λαχανικά.

Στὴν τρίτη οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴ δενδροκαλλιέργεια. Στὴν περιοχὴ τῆς υπάρχουν πολλοὶ ὀπωρῶνες μὲ μηλιές, ροδακινιές, ἀχλαδιές καὶ ἄλλα ὀπωροφόρα δέντρα.

Καὶ στὶς κωμοπόλεις αὐτὲς υπάρχουν Ἀρχές, ἀλλὰ ὄχι τόσες, ὅσες στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας.

Ἐπειδὴ τὰ μέρη αὐτὰ εἶναι πολὺ εὐφορα, πολλοὶ κάτοικοι ἀπὸ τὴν περιοχὴ μας κατεβαίνουν κι ἐργάζονται στὶς κωμοπόλεις καὶ στὰ χωριά τοῦ κάμπου τὴν ἄνοιξη καὶ τὸ καλοκαίρι. Ἐτσι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ μου ἔχουν σχέσεις καὶ μὲ τοὺς κατοίκους τῶν κωμοπόλεων αὐτῶν καὶ μὲ τοὺς κατοίκους ὅλης σχεδὸν τῆς Ἐπαρχίας.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε γιὰ τὶς σχέσεις τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεως σας μὲ τὶς πόλεις ἢ κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας σας.

Ἡμερολόγιο 20^ο

(Ἡ ἄλλα στοιχεῖα γιὰ τὴν Ἑπαρχία
μας)

Ἄν ἐξαιρέσωμε τὴν περιοχὴ
τῶν χωριῶν μας, τὸ ὑπόλοιπο
μέρος τῆς Ἑπαρχίας μας εἶναι
πεδινὸ μὲ μικροὺς λόφους μόνο
ἐδῶ κι ἐκεῖ.

Στὴν περιοχὴ μας μὲ τ' ὄρει-
νὸ ἔδαφος ὑπάρχουν ἄρκετὰ
δάση ἀπὸ πεύκα κι ἔλατα κυρί-
ως, ποὺ ἀποτελοῦν πλοῦτο γιὰ
τὸν τόπο μας.

Ἀφθονα νερὰ συγκεντρῶ-
νονται στὰ μέρη μας, τὰ ὁποῖα
σχηματίζουν ἓνα μεγάλο ποτά-
μι, ποὺ διασχίζει τὸν κάμπο, πο-
τίζει τὰ χωράφια του καὶ χύ-
νεται στὴ θάλασσα.

Λένε πῶς ἐκεῖ στὴ βαθιὰ χα-
ράδρα, ποὺ βρίσκεται στὸ μέ-
ρος ὅπου τὸ ποτάμι χύνεται
πρὸς τὸν κάμπο, θὰ χτίσουν ἓνα
ψηλὸ **φράγμα**. Ἔτσι τὰ νερὰ θὰ
συγκεντρωθοῦν στὴ χαράδρα
καὶ θὰ σχηματιστῇ μιὰ μεγάλη
τεχνητὴ λίμνη. Μὲ τὰ νερὰ τῆς
λίμνης αὐτῆς, καθὼς θὰ πέφτουν
μὲ ὀρμὴ ψηλὰ ἀπὸ τὸ φράγμα,
θὰ κινῆται ἓνα μεγάλο ὑδρο-
ηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο, ποὺ θὰ
παράγῃ ἀφθονο ἠλεκτρικὸ ρεῦ-
μα.

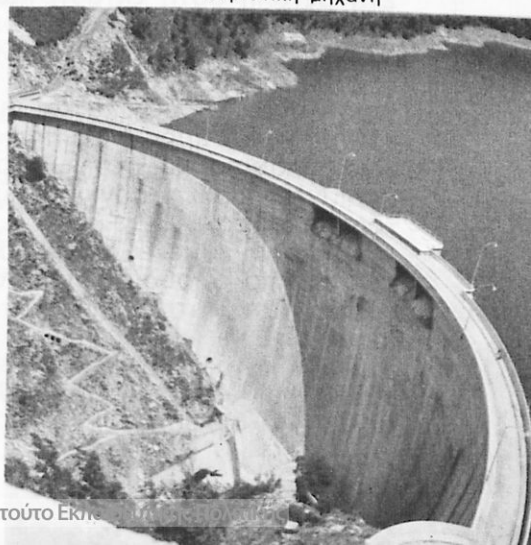
Λένε ἀκόμη πῶς θὰ σκάψουν
σὲ πολλὰ μέρη τῆς Ἑπαρχίας
μας, γιὰ τὴν ὑποθέτουν ὅτι ὑπάρ-
χουν λιγνίτης καὶ ἄλλα ὀρυκτὰ
μέσα στὴ γῆ.

Ἀρδευτικὸ αὐλάκι

Θεριστικὴ μηχανή

φράγμα

Τὸ **κλίμα** στὴν περιοχή μας εἶναι **ἡπειρωτικό**, τὸ χειμῶνα ἔχομε πολλὰ κρύα καὶ τὸ καλοκαίρι πολλὴ ζέστη. Ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλη τὴν Ἐπαρχία εἶναι ἡπειρωτικό. Κάτω στὸν κάμπο ὅμως εἶναι κάπως πιὸ ἥπιο, πιὸ μαλακό.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε γιὰ τὴ μορφή τοῦ ἐδάφους τῆς Ἐπαρχίας σας. Νὰ ζωγραφίσετε ἢ νὰ παραστήσετε στὴν ἀμμοδόχο σας ἓνα τεχνικὸ ἔργο.

Ἡμερολόγιο 21^ο

(Ἔδαφος - Προϊόντα - Συγκοινωνία τῆς Ἐπαρχίας)

Ὅταν ἐπιστρέψαμε στὸ χωριό μας ἀπὸ τὴν ἐκδρομὴ, διασχίσαμε τὸ βόρειο μέρος τῆς Ἐπαρχίας μας.

Σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν περιοχὴ, μᾶς ἐξήγησε ὁ δάσκαλος, πρὶν ἀπὸ χρόνια ὑπῆρχαν **ἔλη** (βαλτόνερα). Ὁ τόπος ἦταν γεμάτος ἀπὸ βλαβερὰ κουνούπια καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ κάμπου ὑπέφεραν πολὺ ἀπὸ τὴν **ἐλονοσία**, ἀπὸ μιὰ ἀρρώστια ποὺ τὴν μετέδιδαν στοὺς ἀνθρώπους τὰ κουνούπια.

Στὰ τελευταῖα χρόνια μηχανικοὶ κι ἐργάτες μὲ διάφορα μηχανήματα ἔσκαψαν ἐδῶ μεγάλα αὐλάκια (κανάλια), μὲ τὰ ὁποῖα τὰ νερὰ τραβήχτηκαν, διοχετεύτηκαν πρὸς τὴ θάλασσα. Ἔτσι μεγάλες ἐκτάσεις ποὺ σκεπάζονταν ἀπὸ νερὰ ἔγιναν χωράφια, ποὺ ἄρχισαν νὰ τὰ καλλιεργοῦν, καὶ οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς γλύτωσαν πιά ἀπὸ τὴν ἐλονοσία.

Τώρα τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ εὐφορο κομμάτι τοῦ κάμπου. Στὴ μεγάλη αὐτὴ ἐκταση καλλιεργοῦνται δημητριακά, βαμπάκι, τριφύλλι, καπνὸς κλπ.

Ὅλα τὰ πεδινὰ μέρη τῆς Ἐπαρχίας μας εἶναι ποτιστικά, γιατί στὰ τελευταῖα χρόνια ἔχουν κατασκευαστῇ ἐδῶ πολλὰ **ἀρδευτικά ἔργα**. Μὲ μεγάλα καὶ μικρὰ κανάλια διοχετεύονται τὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις. Γι' αὐτὸ τὰ μέρη αὐτὰ εἶναι πλούσια καὶ τὰ χωράφια δίνουν στοὺς γεωργοὺς πολλὰ προϊόντα. Ἐδῶ τ' ὄργωμα τῶν χωραφιῶν γίνεται μὲ βενζιναρότρα (τρακτέρ).

Σὲ προηγούμενες συζητήσεις γιὰ τὰ δικά μας χωριά εἶδαμε πὼς τὰ πιὸ σπουδαῖα προϊόντα τους εἶναι τὰ κτηνοτροφικά, ἡ ξυλεία, τὰ κάστανα, οἱ πατάτες, τὰ φασόλια, τὰ δημητριακά, τὸ μετᾶξι.

Τώρα καταλαβαίνομε ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας ἔχουν πολλὰ καὶ διάφορα **ἐπαγγέλματα**. Καὶ τὰ προϊόντα τῆς εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα.

Ἡ **συγκοινωνία** στὴν Ἐπαρχία μας εἶναι γενικὰ καλὴ. Κάπως δύσκολη εἶναι στὰ δικά μας χωριά, ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος εἶναι ὄρεινό. Ἐδῶ ἔρχονται μόνο φορτηγὰ αὐτοκίνητα. Κάτω ὅμως στὸν κάμπο ὑπάρχουν ὡραῖοι ἀσφαλτοστρωμένοι δρόμοι καὶ κυκλοφοροῦν κάθε εἶδους αὐτοκίνητα.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε γιὰ τὰ προϊόντα, τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων καὶ τὴ συγκοινωνία τῆς Ἐπαρχίας σας. Χωρίστε τὰ μέσα συγκοινωνίας σὲ κατηγορίες: ξηρᾶς, θάλασσας, ἀέρα. Ποιὰ σᾶς ἐξυπηρετοῦν καλύτερα;

Ἡμερολόγιο 22ο

(Ἱστορικοὶ τόποι τῆς Ἐπαρχίας μας)

Κάτω στὸν κάμπο, σὲ μιὰ λοφώδη περιοχὴ τοῦ βορεινοῦ μέρους τῆς Ἐπαρχίας μας, εἶδαμε καὶ τὰ **ἐρείπια** μιᾶς ἀρχαίας ἐλληνικῆς πόλεως.

Ὅπως λένε οἱ **ἀρχαιολόγοι**, ἡ πόλη αὐτὴ χτίστηκε στὰ χρόνια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, δηλαδὴ τριακόσια καὶ περισσό-τερα χρόνια πρὶν γεννηθῇ ὁ Χριστός. Φαίνεται καθαρὰ ἡ ἀγορὰ τῆς πόλεως καὶ τὸ ἀρχαῖο θέατρο μὲ κυκλικὲς σειρὲς ἀπὸ πέτρινα καθίσματα.

Μέσα στὸ **Μουσεῖο**, φυλάγονται πολλὰ πράγματα ἀπὸ τὴν ἀρχαία πόλη. Ὑπάρχουν μαρμάρινα ἀγάλματα καὶ πολλὰ ἀγγεῖα. Ἀκόμη καὶ νομίσματα ἀρχαῖα βρῆκαν οἱ ἀρχαιολόγοι στὶς ἀνασκαφὲς ποὺ ἔκαναν στὴν περιοχὴ.

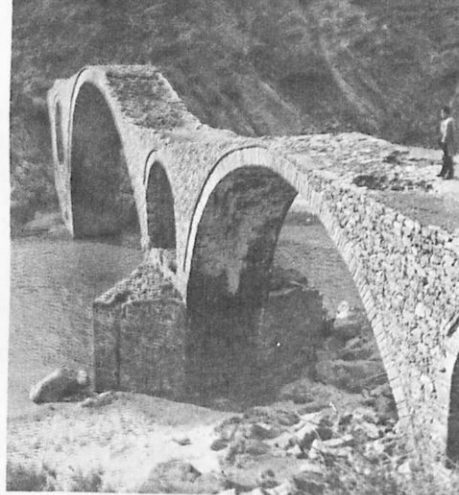
Ὅλα αὐτὰ τὰ θαυμάζομε κι ἐμεῖς οἱ σημερινοὶ "Ἕλληνες καὶ οἱ ξένοι, ποὺ ἔρχονται ἐπίτηδες νὰ τὰ δοῦν.

Γιὰ μᾶς ἔχουν καὶ μιὰ ἄλλη σημασία, εἶπε ὁ δάσκαλος. Δείχνουν ὅτι τὰ μέρη αὐτὰ ἀπὸ τὰ παλιὰ ἐκεῖνα χρόνια ἦταν ἐλληνικά! Ὅπως λέει καὶ ὁ ποιητής:

*«Ἐδῶ στὸ ἐλληνικὸ τὸ χῶμα,
τὸ τιμημένο κι ἱερό,
ποὺ τὸ ἴδιο χῶμα μένει ἀκόμα
ἀπ' τὸν ἀρχαῖο τὸν καιρό...».*

Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, συνέχισε ὁ δάσκαλος, τοὺς τόπους αὐτοὺς πρέπει νὰ τοὺς βλέπουμε σὰν ἱεροὺς καὶ νὰ τοὺς προστατεύωμε.

Ἑρωτήσεις - Ἔργασίες. Ὑπάρχουν στὴν Ἐπαρχία σας ἀρχαῖοι τόποι καὶ μνημεῖα; Νὰ φέρης πληροφορίες ἀπὸ βιβλία, περιοδικὰ κ.ἄ. καὶ φωτογραφίες γιὰ τὸ λεύκωμα.

Ἡμερολόγιο 23ο

(Ὁ τουρισμὸς στὴν Ἑπαρχία μας)

Ὅταν μιλούσαμε γιὰ τὸν **τουρισμό**, εἶπαμε πὼς καὶ στὸ χωριό μας ἔρχονται μερικοὶ τουρίστες, ποὺ θέλουν νὰ θαυμάσουν τὴν ἄγρια ὁμορφιὰ τῶν βουνῶν μας. Πιὸ πολλοὶ ὅμως τουρίστες, κυρίως ξένοι, πηγαίνουν κάτω στὴν πεδιάδα.

Ὅλοι σχεδὸν περνοῦν ἀπὸ τὴν ἀρχαία πόλη, γιὰ νὰ θαυμάσουν τὴν ἀρχαία τέχνη καὶ γενικὰ τὸν πολιτισμὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Κάθε χρόνο χιλιάδες τουρίστες ἐπισκέπτονται πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδας. Παντοῦ οἱ Ἕλληνες τοὺς ὑποδέχονται μὲ καλωσύνη κι εὐγένεια, γιὰτὶ ἀπὸ τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια ὁ λαὸς μας εἶναι πολὺ φιλόξενος.

Ὅλοι οἱ Ἕλληνες θεωροῦμε τοὺς ξένους, τοὺς ἐπισκέπτες δηλαδή, φίλους μας καὶ προσπαθοῦμε νὰ τοὺς περιποιηθοῦμε, ὅσο καλύτερα μπορούμε.

Οἱ ἀρχαῖοι, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶχαν καὶ θεὸ προστάτη τῆς φιλοξενίας! Ἦταν ὁ θεὸς Ζεὺς (Δίας), ὁ ὁποῖος γι' αὐτὸ λεγόταν καὶ «Ξένιος Ζεὺς».

Τώρα καταλάβαμε γιὰτὶ ἓνα μεγάλο ξενοδοχεῖο στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἑπαρχίας λέγεται «ΞΕΝΙΟΣ ΖΕΥΣ». Τὸ ἔχτισε ὁ **Ἑθνικός Ὁργανισμὸς Τουρισμοῦ**, εἶπε ὁ δάσκαλος, γιὰ νὰ φιλοξενοῦνται ἐκεῖ οἱ ξένοι τουρίστες.

— Συμφέρει ὁ τουρισμὸς στὴν πατρίδα μας; ρώτησε ὁ δάσκαλος.

Συζητήσαμε καὶ βρήκαμε ὅτι συμφέρει πολύ. Πρῶτα πρῶτα, εἶπαμε, θὰ ὠφεληθῇ τὸ Κράτος μας, διότι:

Οἱ ξένοι ποὺ μᾶς ἐπισκέπτονται θὰ γνωρίσουν καλύτερα τὸν ἀρχαῖο πολιτισμὸ τῆς πατρίδας μας καὶ θὰ γίνουν θαυμαστὲς τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πνεύματος.

Θὰ ἔρθουν σ' ἐπικοινωνία μὲ τὴ σύγχρονη Ἑλλάδα, θὰ γνωρίσουν τὶς ἀρετὲς καὶ τὸ φιλόξενο πνεῦμα τοῦ λαοῦ μας καὶ θὰ καταλάβουν ὅτι οἱ Ἕλληνες σήμερα συνεχίζουν τὴν ἐνδοξη ἱστορία τῶν προγόνων τους.

Μιὰ μεγάλη ὠφέλεια γιὰ τὸν τόπο μας εἶναι ὅτι οἱ ξένοι ποὺ ἔρχονται ἐδῶ ἀφήνουν πολλὰ χρήματα κι ἔτσι αὐξάνονται τὰ ἔσοδά μας.

Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ φροντίζουμε νὰ διατηροῦμε καθαρὰ τὰ μέρη τὰ ὁποῖα ἐπισκέπτονται ξένοι, νὰ τοὺς δεχόμαστε μὲ καλωσύνη κι εὐγένεια, νὰ τοὺς βοηθοῦμε σὲ ὅ,τι μπορούμε, ν' ἀξιοποιοῦμε τοὺς τόπους ποὺ παρουσιάζουν τουριστικὸ ἐνδιαφέρον.

Ὁ καθένας στὸν τόπο του πρέπει νὰ προσφέρῃ ὅ,τι μπορεῖ γιὰ τὸν τουρισμό. Ἐτσι οἱ ξένοι θὰ φεύγουν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴ χώρα μας καί, ὅταν γυρίζουν στὸν τόπο τους, θὰ στέλ-

νουν καὶ ἄλλους συμπατριῶτες τους νὰ ἐπισκεφτοῦν τὴν ὁμορφὴν Ἑλλάδα.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὸν τουρισμὸ στὴν Ἑπαρχία σας. Σὲ τί μᾶς ὠφελεῖ; Πῶς θὰ βοηθήσωμε τὴν ἀνάπτυξή του;

Ἡμερολόγιο 24ο

(Προβλήματα καὶ ἀνάγκες τῆς Ἑπαρχίας μας)

Τὰ περισσότερα **προβλήματα καὶ οἱ μεγαλύτερες ἀνάγκες τῆς Ἑπαρχίας μας** παρουσιάζονται στὰ δικά μας χωριά, ποὺ εἶναι ὀρεινά.

Εἶναι πρῶτα πρῶτα τὸ πρόβλημα τῆς συγκοινωνίας. Οἱ δρόμοι ποὺ ὀδηγοῦν στὴν περιοχὴ μας δὲν εἶναι καλοὶ. Εἶναι στρωμένοι μὲ ἄμμοχάλικο καὶ τὸ χειμῶνα δύσκολα περνοῦν αὐτοκίνητα.

Συχνὰ πέφτουν πολλὰ χιόνια καὶ ἀποκλειόμαστε ἀπὸ τὰ γύρω μέρη γιὰ πολλὰς μέρες.

Ἕνα ἄλλο πρόβλημα εἶναι ὅτι στὴν περιοχὴ μας δὲν ὑπάρχει πολὺ νερό. Ἰδιαίτερα τὸ καλοκαίρι ποὺ λιγοστεύει ὑποφέρουν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ζῶα. Τὸ κράτος ἔδωσε δάνειο, γιὰ νὰ γίνουν **ἔργα ὑδρεύσεως**. Θὰ φέρουν τὸ νερὸ μὲ σωλῆνες ἀπὸ μακριὰ στὰ περισσότερα χωριά τῆς περιοχῆς.

Ἡ ὑπόλοιπη περιοχὴ τῆς Ἑπαρχίας μας, ποὺ εἶναι πεδινή, ἀντιμετωπίζει διαφορετικὰ προβλήματα. Ἐκεῖνο ποὺ λείπει ἀπὸ αὐτὴν εἶναι ὀρισμένα ἐργοστάσια, γιὰ νὰ κονσερβοποιοῦνται τὰ φρούτα καὶ τὰ λαχανικὰ ποὺ περισσεύουν καὶ ποὺ πολλὰς φορὲς πηγαίνουν χαμένα.

Τὸ κράτος ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ προβλήματα αὐτὰ καὶ εἶναι βέβαιο πῶς καὶ ἡ δική μας Ἑπαρχία θὰ γίνῃ καλύτερη.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Ποιές εἶναι οἱ ἀνάγκες καὶ τὰ προβλήματα τῆς Ἑπαρχίας σας; Νὰ τὰ συζητήσετε.

Ἡμερολόγιο 25ο

(Οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας)

Ἡ Ἐπαρχία μας βρίσκεται στὸ δυτικὸ μέρος τοῦ Νομοῦ μας. Δὲ βρέχεται ἀπὸ θάλασσα, ἀλλὰ εἶναι κοντὰ σ' αὐτήν.

Πρὸς τὸ νότιο μέρος, πρὸς τὸ ἀνατολικὸ καὶ πρὸς τὸ βόρειο συνορεύει μὲ τὶς ἄλλες τρεῖς **Ἐπαρχίες τοῦ Νομοῦ μας**. Πρὸς τὸ δυτικὸ μέρος ἡ Ἐπαρχία μας συνορεύει μὲ ἄλλο **Νομό**. Μιὰ ὁροσειρὰ τὴ χωρίζει ἀπὸ αὐτόν.

Ἡ Ἐπαρχία μας εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη σὲ ἔκταση. Γιὰ νὰ τὴ διασχίσῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ πρὸς τὴ Δύση μὲ αὐτοκίνητο χρειάζεται 1 ὥρα περίπου. Ἄλλη μισὴ ὥρα χρειάζεται, γιὰ νὰ τὴ διασχίσῃ ἀπὸ τὸ Βορρᾶ πρὸς τὸ Νότο.

Στὰ χωριά καὶ στὶς πόλεις τῆς Ἐπαρχίας μας ζοῦν πενήντα χιλιάδες (50.000) περίπου ἄνθρωποι. Τόσος εἶναι ὁ **πληθυσμός** της. Πιὸ πυκνοκατοικημένα εἶναι τὰ πεδινὰ μέρη. Ἡ δική μας περιοχὴ, ποὺ εἶναι ὄρεινὴ, εἶναι ἀραιοκατοικημένη. Μὲ τὴ συζήτηση ποὺ κάναμε στὴν τάξη εὐκόλα βρήκαμε γιατί συμβαίνει αὐτό.

Ἔργασίες. Νὰ βρῆτε τὴ θέση, τὰ σύνορα (ὅρια), τὴν ἔκταση καὶ τὸν πληθυσμὸ τῆς Ἐπαρχίας σας. Νὰ τὴ δείξετε στὸ χάρτη.

Ἡμερολόγιο 26ο

(Ἡ ἱστορία τῆς Ἐπαρχίας μας)

Ἡ Ἐπαρχία μας ἔχει παλιὰ **ἱστορία**. Ἀπὸ τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια μέχρι σήμερα σ' αὐτὴν κατοικοῦν Ἕλληνες.

Οἱ κάτοικοί της ἔλαβαν μέρος σ' ὅλους τοὺς πολέμους τῆς πατρίδας μας καὶ πολλὲς μάχες ἐγίναν ἐδῶ. Μιλήσαμε γιὰ μιὰ τέτοια μάχη, ποὺ δόθηκε στὴν περιοχὴ μας στὴν ἐποχὴ τῶν Βαλκανικῶν Πολέμων.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας εἶναι καὶ καλοὶ Χριστιανοί. Εἶναι ἐργατικοὶ καὶ πολλὲς φορὲς ξενιτεύονται, γιὰ νὰ βοηθήσουν καλύτερα τὶς οἰκογένειές τους.

Πρὶν ἀπὸ χρόνια πολλοὶ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας μας ἀρρώσταιναν ἀπὸ ἐλονοσία. Τώρα, ποὺ δὲν ὑπάρχουν πιά βαλτόνερα

(έλη), οί κάτοικοι εἶναι γεροί καί καλλιεργοῦν τὰ μέρη ποῦ ἔχουν ἀποξηρανθῇ.

Τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως μιλοῦν γιά τὸν ἀρχαῖο πολιτισμὸ τῆς Ἐπαρχίας μας. Νοιώθουμε περήφανοι γι' αὐτό! Ἀλλὰ καί οἱ σημερινοί κάτοικοί της ἀγαποῦν τὴν πρόοδο καί τὸν πολιτισμό.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε γιά τὴν ἱστορία καί τὸν πολιτισμὸ τῆς Ἐπαρχίας ἢ τῆς περιοχῆς σας. Νὰ φέρετε στὴν τάξη βιβλία, λευκώματα κ.ἄ. ποῦ γράφουν γι' αὐτή. Νὰ ζωγραφίσετε ἓνα ἱστορικὸ μνημεῖο τῆς Ἐπαρχίας σας.

Ἡμερολόγιο 27ο

(Τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τῆς Ἐπαρχίας μας)

Εἶχαμε τελειώσει πιά τὶς συζητήσεις γιά τὴν Ἐπαρχία μας, ὅταν ἔφτασαν ἀρκετὰ γράμματα καί μικρὰ δέματα ἀπὸ διάφορα σχολεῖα.

Εἶχαμε φροντίσει ἀπὸ καιρὸ νὰ στείλωμε γράμματα σὲ σχολεῖα τῆς Ἐπαρχίας μας μὲ τὴν παράκληση νὰ μᾶς στείλουν δείγματα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τῆς πόλεως ἢ τοῦ χωριοῦ τους. Τοὺς στείλαμε κι ἐμεῖς δικά μας προϊόντα καί κυρίως τσαί τοῦ βουνοῦ.

Πολὺ χαρήκαμε μὲ τὴν ἀνταλλαγὴ αὐτὴ τῶν προϊόντων, μᾶς ἔγραφαν.

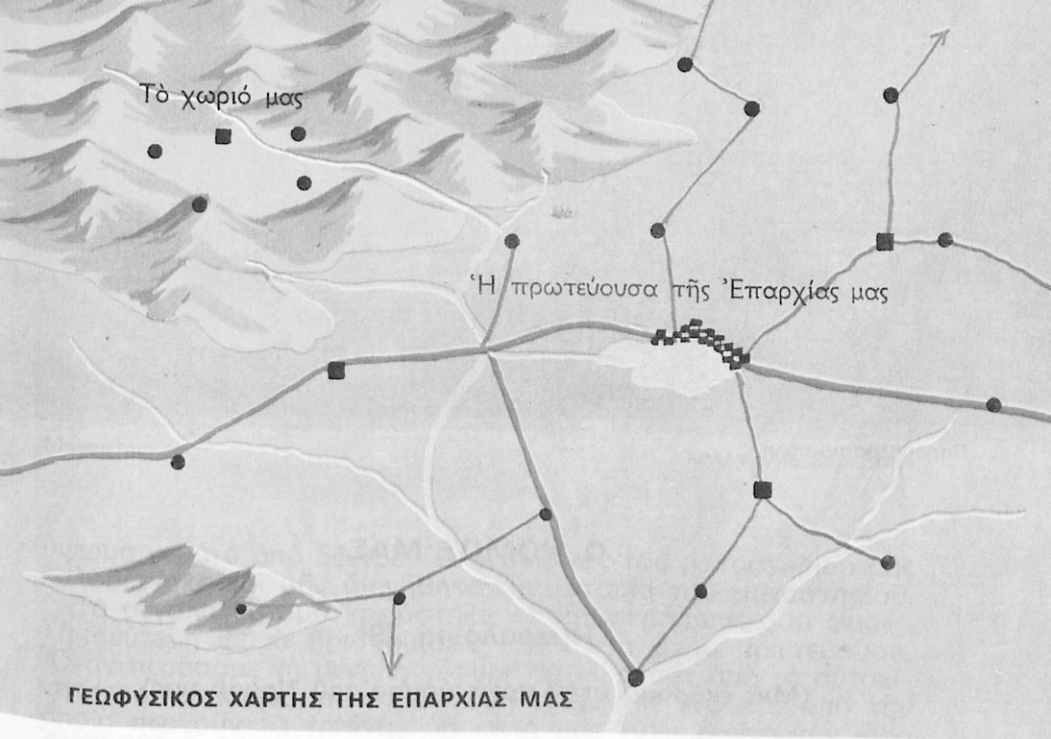
Ἔτσι συγκεντρώθηκαν στὸ σχολεῖο μας δείγματα ἀπ' ὅλα σχεδὸν τὰ προϊόντα τῆς Ἐπαρχίας μας.

Μ' αὐτὰ αποφασίσαμε νὰ κάνωμε **πίνακες** καί **λευκώματα**, ποὺ νὰ περιέχουν ὅλα τὰ προϊόντα τῆς Ἐπαρχίας μας καί νὰ δίνουν μιὰ ζωντανὴ εἰκόνα τῆς παραγωγῆς καί τοῦ πλούτου της.

Δὲν πέρασαν πολλὲς ἡμέρες καί ὅλοι αὐτοὶ οἱ πίνακες καί τὰ λευκώματα ἦταν ἔτοιμα.

Δὲ χορταίναμε νὰ τὰ βλέπωμε! Δεχόμαστε μάλιστα κι ἐπισκέψεις ἀπὸ παιδιὰ τῶν ἄλλων τάξεων. Ἀκόμη καί ὁ κ. Ἐπιθεωρητῆς μᾶς ἔδωσε συγχαρητήρια, ὅταν ἦρθε νὰ δῇ τὸ σχολεῖο μας.

Ἔργασίες. Νὰ κάμετε στὴν τάξη σας ὅ,τι ἔκαμαν στὴν τάξη τοῦ Νίκου. Μπορεῖτε ἀκόμα νὰ κάμετε καί συλλογὲς προϊόντων τῆς Ἐπαρχίας.

Ἡμερολόγιο 28ο

(Ὁ χάρτης τῆς Ἐπαρχίας)

Τελευταῖα ἐτοιμάσαμε τὸν **χάρτη τῆς Ἐπαρχίας** μας.

Στὴν ἀρχὴ ἐργαστήκαμε στὴν ἀμμοδόχο. Μετὰ σὲ χαρτόνια. Προσπαθήσαμε νὰ παραστήσωμε τὰ γεωγραφικὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου μας, ὅπως εἶναι στοὺς χάρτες.

Ἔτσι οἱ πεδιάδες ἔγιναν πράσινες, οἱ λόφοι καὶ τὰ ὄροπέδια κίτρινα, τὰ βουνὰ καφέ, ἡ λίμνη καὶ τὸ ποτάμι γαλάζια. Τοποθετήσαμε ἐπίσης τὶς πόλεις καὶ τὶς κωμοπόλεις, τοὺς ἱστορικοὺς τόπους κλπ. Ἐπειτα ἐτοιμάσαμε ἓναν ἀνάγλυφο χάρτη τῆς Ἐπαρχίας μας, τὸν ὁποῖο κρεμάσαμε στὸν τοῖχο.

Σ' ἓναν ἰδιαίτερο πίνακα καταγράψαμε προσεχτικὰ τὰ κυριότερα γεωγραφικὰ στοιχεῖα τῆς Ἐπαρχίας.

Ἔτσι τελειώσαμε τὴν ἐξέτασή της.

Ἔργασίες. Νὰ ἐτοιμάσετε κι ἐσεῖς τὸν χάρτη τῆς Ἐπαρχίας σας. Νὰ μάθετε ὅλοι νὰ διαβάσετε τὰ σύμβολα ποὺ ὑπάρχουν στοὺς χάρτες. Νὰ κάμετε ἓναν πίνακα μὲ τὰ σπουδαιότερα γεωγραφικὰ στοιχεῖα τῆς περιοχῆς σας.

Παραθαλάσσια πόλη

Ο ΝΟΜΟΣ ΜΑΣ

Ἡμερολόγιο 29ο

(Μιά έκδρομη στήν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ μας)

“Όταν ἐτοιμάζαμε τοὺς χάρτες τῆς Ἐπαρχίας μας, ὁ δάσκαλός μας μᾶς ἔκαμε μιὰ νέα ἐκπληξη. Τὴν ἐρχόμενη ἐβδομάδα, μᾶς εἶπε, θὰ κάνωμε μιὰ διήμερη ἐκδρομὴ στήν **πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ** μας.

Ἡ χαρά μας ἦταν ἀπερίγραπτη!

Πολλὲς φορὲς τὴ νύχτα βλέπαμε ἀπὸ ἓνα λόφο τοῦ χωριοῦ μας πέρα μακριὰ πρὸς τὴν Ἀνατολὴ τὰ φῶτα τῆς πρωτεύουσας, ἀλλὰ πολὺ λίγοι ἀπὸ τὴν τάξη μας τὴν εἶχαν ἐπισκεφτῇ.

Πρὶν ξεκινήσωμε, εἶχαμε καταλάβει καλὰ πῶς τὸν Νομό μας τὸν ἀποτελοῦσαν τέσσερες Ἐπαρχίες, δηλαδὴ ἡ δική μας καὶ ἄλλες τρεῖς. Ψηλὰ ἀπὸ τὰ μέρη μας βλέπαμε βέβαια ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ Νομοῦ μας, ἀλλὰ ἀλλιῶς βλέπομε τὰ πράγματα ἀπὸ μακριὰ καὶ ἀλλιῶς εἶναι στήν πραγματικότητα.

Τὴν ὀρισμένη μέρα ξεκινήσαμε γιὰ τὴν πρωτεύουσα. Στὸ δρόμο ὁ δάσκαλος μᾶς ἐξηγοῦσε τὶς ἀπορίες ποὺ εἶχαμε. “Όταν διασχίζαμε τὴν πεδιάδα, μᾶς ἐξηγοῦσε γιὰ τ’ ἀρδευτικὰ ἔργα ποὺ βλέπαμε, καθὼς καὶ γιὰ τὶς διάφορες καλλιέργειες ποὺ γίνονται στὸν κάμπο.

Ἐπισκεφτήκαμε κι ἓνα μοναστήρι, ποὺ εἶναι χτισμένο σ’ ἓνα

Μοναστήρι

Καλλιέργεια βαμπακιού

Ύψωμα γεμάτο από δέντρα. Ὁ ἡγούμενος τοῦ μοναστηριοῦ μᾶς καλοδέχτηκε καὶ μᾶς διηγήθηκε τὴν ἱστορία τοῦ μοναστηριοῦ.

Τὸ μεγάλο ποταμὸ χρειάστηκε νὰ τὸν περάσωμε δυὸ φορές. Τὴ δεύτερη φορὰ βρισκόμαστε πιά κοντὰ στὴν πρωτεύουσα. "Ὅταν περάσαμε τὴ μεγάλη γέφυρα, κατεβήκαμε ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο καὶ καμαρώσαμε τὴ διπλανὴ σιδερένια γέφυρα, ἀπὸ τὴν ὁποία περνοῦν τὰ τραῖνα. Γιὰ καλὴ μας τύχη ἐκείνη τὴν ὥρα περνοῦσε ἓνα τραῖνο μὲ πολλὰ βαγόνια. "Ετρίξε ἡ γέφυρα, ὅταν περνοῦσε, κι ἐμεῖς φοβηθήκαμε λίγο, ὅταν σφύριξε δυνατά.

Μπροστὰ ἦταν ἡ μηχανή. Ἀπὸ τὸ φουγάρο τῆς ἔβγαине μαῦρος καπνός. Μετρήσαμε τὰ βαγόνια: ἓνα, δυό, τρία... δέκα! Οἱ ἐπιβάτες ἔβγαζαν τὰ χέρια τους ἀπὸ τὰ παράθυρα καὶ μᾶς χαιρετοῦσαν. Τοὺς χαιρετίσαμε κι ἐμεῖς καὶ συνεχίσαμε τὸ ταξίδι μας.

"Εξω ἀπὸ τὴν πόλη ἐπισκεφτήκαμε τὸ ἐργοστάσιο ζαχάρεως. Κάποιος μηχανικὸς τοῦ ἐργοστασίου μᾶς ἐξήγησε μὲ λίγα λόγια πῶς λειτουργεῖ.

Γέφυρα *γιὰ αὐτοκίνητα

Γέφυρα γιὰ τραῖνα

Έργοστάσιο

Σύγχρονη πόλη

Οι αγρότες της περιοχής μας φέρνουν τὰ ζαχαρότευτλα, μᾶς εἶπε. Τὰ ρίχνουμε στὴ μιὰ ἄκρη τοῦ ἐργοστασίου σὲ διάφορα μηχανήματα καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἄκρη βγαίνει ἡ ζάχαρη! Μᾶς ἔδωσε καὶ ἀπὸ λίγη ζάχαρη καὶ φάγαμε.

Ἐκεῖ κοντά, ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη, ἦταν καὶ ἄλλα ἐργοστάσια. Δὲν τὰ ἐπισκεφτήκαμε ὅμως, γιατί ἔπρεπε νὰ πᾶμε μέσα στὴν πόλη νὰ ξεκουραστοῦμε καὶ μετὰ νὰ συνεχίσουμε τὶς ἐπισκέψεις.

— Παιδιά, μέσα στὴν πόλη πρέπει νὰ εἴμαστε προσεχτικοί, εἶπε ὁ δάσκαλος. Κανείς δὲν θὰ φεύγει ἀπὸ κοντά μου, συνέχισε, γιατί ὑπάρχει κίνδυνος νὰ χαθῆτε ἢ νὰ σᾶς πατήση κανένα αὐτοκίνητο.

Ἔτσι μπήκαμε στὸ αὐτοκίνητο καὶ σὲ λίγο διασχίσαμε τὴν πόλη...

Πωπῶ, τί μεγάλη κίνηση! εἶπαμε ὅλοι. Ἄλλα αὐτοκίνητα ἔτρεχαν πρὸς τὸ ἓνα μέρος καὶ ἄλλα πρὸς τὸ ἀντίθετο. Κόσμος πολὺς πήγαινε κι ἔρχόταν.

Φτάσαμε στὸ 12ο Δημοτικὸ Σχολεῖο, ὅπου θὰ μέναμε τὸ βράδυ. Ἐκεῖ ξεκουραστήκαμε καὶ φάγαμε.

Ἔργασίες. Ἄν δὲ ζῆτε στὴν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ, νὰ κάμετε κι ἐσεῖς ἓνα ταξίδι σ' αὐτήν, γιὰ νὰ τὴ γνωρίσετε. Ἄν ζῆτε στὴν πρωτεύουσα, νὰ κάμετε ταξίδια στὴν ὑπαιθρο, γιὰ νὰ γνωρίσετε τὸ Νομό σας.

Ἡμερολόγιο 30ο

(Τί εἶδαμε στὴν πρωτεύουσα)

Ἐδῶ στὴν **πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ** δὲ θὰ βροῦμε πολλοὺς χωριανοὺς, εἶπε ὁ δάσκαλος, ὅπως ἐγίνε στὴν πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας μας. Ἔρχονται, μόνο ὅταν θέλουν νὰ ταξιδέψουν σὲ διάφορα μέρη μὲ ἀεροπλάνο, μὲ τραῖνο ἢ μὲ πλοῖο, γιατί καὶ τὰ τρία αὐτὰ μέσα τὰ βρίσκουν ἐδῶ. Ἔρχονται ἀκόμη, ὅταν ἔχουν διάφορες ὑποθέσεις μὲ τὴν **Νομαρχία**. Πιο τακτικὰ κατεβαίνουν στὴν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ ὁ Πρόεδρος καὶ ὁ Γραμματέας τοῦ χωριοῦ μας γιὰ διάφορα ζητήματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὴν Κοινότητά μας.

Μερικοὶ χωριανοὶ μας ἔρχονται κι ἐργάζονται στὴν πρωτεύουσα, εἶπε πάλι ὁ δάσκαλος.

Ὁ ξάδερφός μου, εἶπε ὁ Ἀντρέας, ἦρθε ἐδῶ κι ἐγίνε κουρέας. Ὁ θεῖός μου, εἶπε ὁ Γρηγόρης, ἦρθε κι ἐγίνε **θυρωρὸς πολυκατοικίας**.

— Τί θὰ πῇ αὐτό; ρώτησε ὁ Γιάννης. Ὁ δάσκαλος ἐξήγησε: Ὅπως προσέξατε, ἐδῶ ὑπάρχουν μεγάλα σπίτια μὲ πολλὰ πατώματα καὶ πολλὰ **διαμερίσματα**. Τὰ μεγάλα αὐτὰ σπίτια λέγονται **πολυκατοικίες**, διότι σὲ καθένα ἀπὸ αὐτὰ κατοικοῦν πολλὲς οἰκογένειες. Ὁ θυρωρὸς κάθεται στὴν εἰσοδο τῆς πολυκατοικίας (κοντὰ στὴ θύρα), παρακολουθεῖ τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ μπαينوβγαίνουν, φροντίζει γιὰ τὴν καθαριότητα καὶ δίνει διάφορες πληροφορίες.

Τὸ πάρκο τῆς πόλεως

Μερικοὶ χωριανοί μας ἔρχονται στὴν πρωτεύουσα γιὰ ψυχαγωγία, γιὰ νὰ διασκεδάσουν.

Ἔργασίες. Νὰ μιλήσετε γιὰ τὶς σχέσεις τοῦ χωριοῦ σας μὲ τὴν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ. Ἄν ζῆτε στὴν πρωτεύουσα, νὰ μιλήσετε γιὰ τὶς σχέσεις σας μὲ τὴν ὑπαίθρο.

Ἡμερολόγιο 31ο

(Τί ἄλλο εἶδαμε στὴν πρωτεύουσα)

Τὸ 12ο Δημοτικὸ Σχολεῖο βρίσκεται στὸ κέντρο τῆς πόλεως σὲ ὕψωμα καὶ ἀπὸ τὴ στέγη του μποροῦμε νὰ δοῦμε μιὰ χαρὰ ὅλη σχεδὸν τὴν πόλη.

Εἴμαστε τυχεροί, εἶπε ὁ δάσκαλος. Θὰ δοῦμε καλὰ τὴν πόλη ἀπὸ ἐδῶ πάνω κι ἔπειτα θὰ κατεβοῦμε νὰ τὴ γυρίσωμε μὲ τὸ αὐτοκίνητο.

Κάτω ἀπὸ μᾶς ἀκριβῶς ἦταν ἡ κεντρικὴ πλατεῖα. Στὴ μέση της βρίσκεται τὸ **δημόσιο πάρκο** μὲ πολλὴ πρασινάδα, πολύχρωμα λουλούδια καὶ πολλὰ καθίσματα (παγκάκια), γιὰ νὰ ξεκουράζονται ὅσοι θέλουν. Σὲ ὀρισμένα σημεία ὑπάρχουν μερικὰ ἀγάλματα καὶ στὸ κέντρο ἀκριβῶς ἓνα μεγάλο ρολόι, ποὺ χτυπάει τὶς ὥρες σὰν καμπάνα.

Στις 4 γωνίες τῆς πλατείας, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει μεγάλη κίνηση, εἶναι τοποθετημένοι μικροὶ στύλοι μὲ χρωματιστὰ φῶτα ποὺ ἀναβοσβήνουν μόνα τους. Παρακολουθήσαμε καὶ εἶδαμε πῶς, ὅταν ἀναψε τὸ πράσινο φῶς (ὁ **Γρηγόρης**, ὅπως τὸν λένε οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἀστειευόμενοι), σταμάτησαν τ' αὐτοκίνητα καὶ οἱ ἄνθρωποι περνοῦσαν βιαστικά ἀπὸ τὸ ἓνα πεζοδρόμιο στὸ ἄλλο, ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς διαβάσεις. Ὅταν γιὰ λίγο ἀναβε τὸ κίτρινο φῶς, ὅσοι βρίσκονταν στὸν δρόμο ἔτρεχαν νὰ περάσουν γρήγορα, γιὰτὶ σὲ λίγο ἀναβε τὸ κόκκινο φῶς (ὁ **Σταμάτης**) καὶ θὰ ξεκινοῦσαν τ' αὐτοκίνητα. Αὐτὸ μᾶς φάνηκε πολὺ διασκεδαστικό, ἀπαραίτητο ὅμως γιὰ τὴν **κυκλοφορία**.

Στὴ μέση τοῦ δρόμου ἦταν καὶ ὁ **τροχονόμος**, ἓνας χωροφύλακας ποὺ κουνοῦσε τὰ χέρια του καὶ σφύριζε, γιὰ νὰ ρυθμίξῃ τὴν κυκλοφορία.

Ἡ πόλη αὐτὴ, ὅπως βλέπετε, ἔχει καλὴ **ρυμοτομία**, συνέχισε ὁ δάσκαλος.

— Τί θὰ πῇ αὐτό, κύριε; ρωτήσαμε ὅλοι.

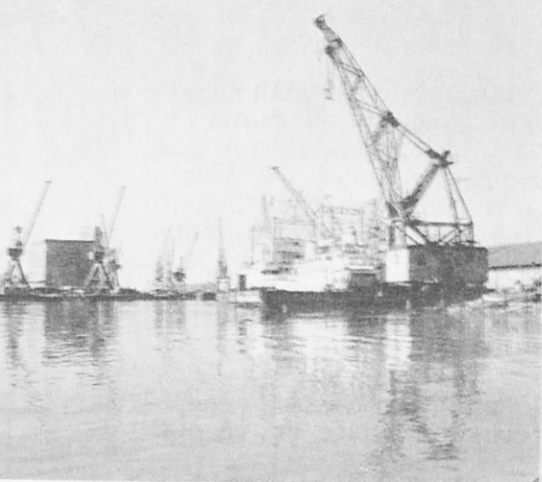
— Θὰ πῇ ὅτι ὅλοι οἱ δρόμοι εἶναι ἴσιοι, χωρὶς στροφές, καὶ στὴ σειρὰ ὁ ἓνας μετὰ τὸν ἄλλο.

Παρατηρήσαμε ἔπειτα πῶς σ' ὅλη τὴν πόλη ὑπῆρχαν ἀρκετὲς ἐκκλησίες. Δίπλα σὲ κάθε ἐκκλησία ὑπῆρχε συνήθως καὶ πάρκο. Πολλὰ πάρκα (κῆποι) ὑπάρχουν καὶ σὲ ἄλλα μέρη τῆς πόλεως. Οἱ Ἀρχὲς φρόντισαν νὰ ὑπάρχῃ πολὺ πράσινο σ' αὐτὴ.

Στοὺς κεντρικοὺς δρόμους βρίσκονται πολλὰ **ἐμπορικὰ κα-
ταστήματα**. Πολλοὶ ἄνθρωποι μπαينوβγαίνουν σ' αὐτὰ καί, ὅταν

Ὁ τροχονόμος ἐξηγεῖ στὰ παιδάκια πῶς θὰ περάσουν στὸ ἀπέναντι πεζοδρόμιο.

Λιμάνι

Αποβάθρα

βγαίνουν, κρατοῦν ὅλοι σχεδὸν κάτι στὰ χέρια τους. Ἐκεῖ κοντὰ εἶναι καὶ ἡ **ἀγορὰ τροφίμων** με πολλὰ παντοπωλεῖα, κρεοπωλεῖα, ἰχθυοπωλεῖα, ὀπωροπωλεῖα κλπ.

Κοντὰ στὴν ἀγορὰ ὑπάρχει ἓνα μεγάλο πάρκο με **παιδικὴ χαρά**. Εἶναι γεμάτη παιχνίδια (κούνιες, τραμπάλες κλπ.). Πολλὰ παιδιά παίζουν ἐκεῖ ὅλη τὴν ἡμέρα.

Στὸ ἀνατολικὸ μέρος τῆς πόλεως βρίσκεται τὸ **Λιμάνι**. Ἀποφασίσαμε νὰ τὸ δοῦμε ἀπὸ κοντὰ, καθὼς καὶ τὸ νησί, ποὺ φαίνεται πέρα ἀπὸ τὸ λιμάνι καταπράσινο με κατάλευκα σπίτια στὴν ἀκρογιαλιά.

Θαυμάσαμε ἐπίσης τὶς ψηλὲς πολυκατοικίες τῆς πόλεως. Ἐχουν ὥραϊα μάρμαρα στὴν εἴσοδο, καὶ εἶναι ἐφοδιασμένες με ὅλα τὰ σύγχρονα μέσα: **ἄσανσέρ (ἀνελκυστήρες)**, γιὰ ν' ἀνεβαίνουν γρήγορα καὶ ξεκούραστα οἱ ἄνθρωποι ὡς τὸ τελευταῖο πάτωμα, **κεντρικὴ θέρμανση**, τηλέφωνα, τηλεόραση κλπ.

Κοντὰ στὴν κεντρικὴ πλατεία βρίσκεται καὶ τὸ **Μουσεῖο** με πολλὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα, ποὺ θὰ τὰ δοῦμε ἀπὸ κοντὰ.

Γενικά ἡ πρωτεύουσα με τὴν πρώτη ματιὰ ποὺ τῆς ρίξαμε μᾶς ἔκαμε ἐξαιρετικὴ ἐντύπωση.

Ἑρωτήσεις - Ἑργασίες. Πῶς χτίζεται μιὰ πολυκατοικία; Πῶς θὰ κυκλοφορήσης με ἀσφάλεια μέσα σὲ μιὰ μεγάλη πόλη; Νὰ γράψης τὶς καινούργιες λέξεις ποὺ μάθατε γιὰ τὴν πρωτεύουσα.

Ἡμερολόγιο 32ο

(Τὸ λιμάνι - Τὸ γειτονικὸ νησί)

Ἀφοῦ εἶδαμε ἀπὸ ψηλὰ τὴν πόλη, μπήκαμε στὸ αὐτοκίνητο καὶ τραβήξαμε γιὰ τὸ **λιμάνι**.

Ὅλα ἐδῶ εἶναι ὁμορφα. Ἡ παραλιακὴ λεωφόρος, ποὺ ἔχει μῆκος ἓνα περίπου χιλιόμετρο καὶ πλάτος εἴκοσι μέτρα, ἔχει μεγάλῃ κίνηση. Πολλοὶ ἄνθρωποι κάνουν περίπατο. Ἄλλοι κάθονται καὶ κοιτάζουν τὶς βάρκες καὶ τὰ πλοῖα ποὺ πηγαινοέρχονται.

Πέρα στὸ βάθος εἶναι τὰ φορτηγὰ πλοῖα, ποὺ φορτώνουν ἢ ξεφορτώνουν ἐμπορεύματα. Φαίνονται οἱ **γερανοί**, ποὺ χωρὶς καμμιά δυσκολία σηκώνουν μεγάλα βάρη.

Στὸ ἄλλο μέρος τοῦ λιμανιοῦ εἶναι τὰ ἐπιβατικὰ πλοῖα. Ἐνα εἶναι γεμάτο μὲ κόσμο, ποὺ ἔχει ἀνεβῆ στὸ κατάστρωμα. Σὲ λίγο θὰ σηκώσῃ ἄγκυρα γιὰ μακρινὰ μέρη.

Μπροστὰ στὴν παραλιακὴ λεωφόρο ὑπάρχουν μόνο μικρὰ πλοιάρια καὶ βάρκες. Μερικοὶ μπαίνουν στὶς βάρκες καὶ πηγαίνουν βαρκάδα. Ἄλλοι σὲ πλοιάρια καὶ πηγαίνουν πρὸς μακριά. Πολλοὶ πηγαίνουν στὸ ἀπέναντι νησί, ποὺ ἔχει πολλὲς ὁμορφιὲς καὶ ἀρχαιότητες.

Ἀποψη νησιοῦ

Παραθαλάσσια πόλη

Πήραμε τὴν ἀπόφαση νὰ πᾶμε κι ἐμεῖς κι ἐπιβιβαστήκαμε (ἀνεβήκαμε) σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πλοιάρια ποὺ πηγαινοέρχονται στὸ νησί.

Τὸ πλοῖο ἦταν ἀνοιχτὸ καὶ τὸ θαλασσινὸ ἀεράκι μᾶς δρόσιζε. Ἡ θάλασσα ἦταν ἥσυχη, χωρὶς κύματα, καὶ ὁ ἥλιος καθρεφτιζόταν στὰ νερά της. Τὸ πλοῖο, καθὼς ἔσχιζε τὰ νερά, ἄφηνε πίσω του ἀφρούς. Τότε θυμηθῆκαμε ἓνα θαλασσινὸ τραγούδι, ποὺ μάθαμε στὸ σχολεῖο, καὶ ἀρχίσαμε νὰ τὸ τραγουδοῦμε ὅλοι μαζί:

*«Γλυκὰ φυσαῖ ὁ μπάτης
κι ἡ θάλασσα δροσίζεται.
Στὰ γαλανὰ νερά της
ὁ ἥλιος καθρεφτίζεται...».*

Φτάσαμε στὸ νησί καὶ ἀποβιβαστήκαμε (βγήκαμε) ἀπὸ τὸ πλοῖο στὴν προκυμαία του.

Θαυμάσαμε τὰ πεντακάθαρα κάτασπρα σπίτια καὶ τὶς γραφικὲς ἀμμουδιές του. Εἶδαμε τὶς ψαρόβαρκες καὶ τοὺς ψαράδες. Ἐπισκεφτήκαμε τοὺς ἀρχαιολογικοὺς χώρους καὶ τὸ Μουσεῖο.

Πόσα ὠραῖα πράγματα εἶδαμε ἐκεῖ! Ἕνας **ξεναγὸς** μᾶς ἐξηγήσε πολλὰ πράγματα καὶ ὅλοι νοιώσαμε περηφάνεια γιὰ τοὺς ἀρχαίους προγόνους μας.

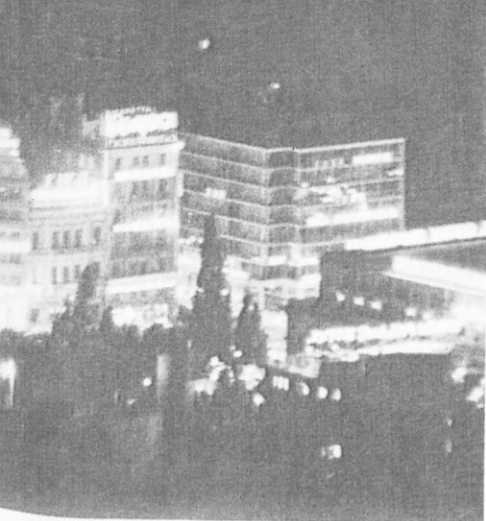
Πολλοὶ ξένοι τουρίστες κοίταζαν μὲ προσοχὴ τοὺς ἀρχαιολογικοὺς χώρους κι ἔπαιρναν φωτογραφίες.

Εἶδαμε καὶ ἄλλα ὁμορφα μέρη τοῦ νησιοῦ. Δὲν εἶχαμε ὅμως ὦρα νὰ δοῦμε ὅλα τ' ἀξιοθέατα. Τὸ πλοῖο μᾶς καλοῦσε νὰ ἐπιστρέψωμε στὴν πόλη.

Στὴν ἐπιστροφή ἀπολαύσαμε τὸ ὠραῖο ἡλιοβασίλεμα ἀπὸ τὸ πλοῖο.

Ὅταν φτάσαμε στὴν πόλη, εἶχε νυχτώσει πιά. Τὰ φῶτα εἶχαν ἀνάψει καὶ ἔκαναν τὴν πόλη φαντασμαγορικὴ. Τὴ χαρήκαμε, καθὼς γυρίζαμε στὸ σχολεῖο γιὰ ὕπνο.

Ἔργασίες. "Ἀν στὴν πρωτεύουσα τοῦ δικοῦ σας Νομοῦ εἶναι λιμάνι, νὰ συζητήσετε γι' αὐτό. Νὰ ζωγραφίσης μιὰ εἰκόνα ἀπὸ τὸ λιμάνι. Νὰ γράψης τὶς καινούργιες λέξεις ποὺ μάθατε.

Ἡ πόλη τῇ νύχτᾳ

Ἡλιοβασίλεμα

Ἡμερολόγιο 33ο

(Οἱ Ἀρχές τοῦ Νομοῦ)

Τὴν ἄλλη μέρα ἦταν Κυριακή. Ἐτοιμαστήκαμε καὶ πήγαμε στὴ **Μητρόπολη** γιὰ ἐκκλησιασμό. Ἐκεῖ εἶδαμε τὸ Δεσπότη. Ὁ Ἀστυναυτοφύλαξ ἦταν ἐκεῖ καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τῆς ἀστυνομίας. Ὁ Δεσπότης ἦταν ἐκεῖ καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τῆς ἀστυνομίας.

Μετὰ τὸν ἐκκλησιασμό γυρίσαμε στὸ σχολεῖο καὶ ὁ δάσκαλος μᾶς μίλησε γιὰ τὶς **Ἀρχές** ποὺ ὑπάρχουν στὴν πρωτεύουσα.

Υπάρχουν πρῶτα πρῶτα, μᾶς εἶπε, οἱ **Ἐκκλησιαστικὲς Ἀρχές**. Ἀνώτερος σ' αὐτὲς εἶναι ὁ **Μητροπολίτης** (Δεσπότης).

Εἶναι ἐπίσης οἱ **Πολιτικὲς Ἀρχές**. Ἀνώτερος σ' ὅλες τὶς Πολιτικὲς Ἀρχές τοῦ Νομοῦ εἶναι ὁ **Νομάρχης**.

Διοικητὴριο

Ψηφιστοῦντο ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Ὁ Νομάρχης ποὺ διοικεῖ τὸ Νομὸ ἐργάζεται στὴ **Νομαρχία**, σ' ἓνα μεγάλο κτίριο στὸ κέντρο τῆς πόλεως. Στὸ ἔργο του τὸν βοηθοῦν καὶ πολλοὶ ἄλλοι **ὑπάλληλοι**.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Νομάρχη ὑπάρχει καὶ ὁ **Δήμαρχος**, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ **Δημοτικὸ Συμβούλιο** φροντίζει γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα τῆς πόλεως.

Ἐδῶ ἔχει τὴν ἔδρα του ὁ **Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς τῶν Δημοτικῶν Σχολείων** καὶ ὁ **Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς τῶν Γυμνασίων**.

Ὑπάρχει ἐπίσης ἡ **Ἐφορεία**, ποὺ κανονίζει τοὺς φόρους ποὺ θὰ πληρῶσουν οἱ πολῖτες στὸ Κράτος, καὶ τὸ **Δημόσιο Ταμεῖο**, ποὺ τοὺς εἰσπράττει, πληρώνει τοὺς μισθοὺς στοὺς ὑπαλλήλους καὶ δίνει χρήματα, γιὰ νὰ ἐκτελοῦνται διάφορα ἔργα στὸ Νομὸ.

Ἄλλες Ἀρχές εἶναι οἱ **Δικαστικές**. Εἶναι οἱ δικαστές, ποὺ δικάζουν τὶς διαφορὲς τῶν ἀνθρώπων καὶ τιμωροῦν τοὺς παραβάτες τῶν νόμων.

Οἱ **Ἀγρονόμοι** βοηθοῦν τὸ ἔργο τῶν δικαστῶν καὶ δικάζουν ὅσους κάνουν ζημιὲς στοὺς ἀγρούς. Ὁ **Δασάρχης** μὲ τοὺς δασικοὺς ὑπαλλήλους φροντίζει γιὰ τὰ δάση τοῦ Νομοῦ.

Ὁ **Νομομηχανικὸς** μὲ πολλοὺς ἄλλους μηχανικοὺς φροντίζει νὰ γίνωνται στὸ Νομὸ δρόμοι, γέφυρες, σχολεῖα καὶ πολλὰ ἄλλα δημόσια ἔργα.

Ὁ **Νομιάτρος** φροντίζει γιὰ τὴν ὑγεία τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ.

Ὑπάρχουν ἐπίσης οἱ **Στρατιωτικὲς Ἀρχές**. Εἶναι ὁ **Στρατηγός**, ποὺ διοικεῖ τὴ Μεραρχία τοῦ Νομοῦ μας, καὶ πολλοὶ ἀξιωματικοί.

Ὁ **Διοικητὴς τῆς Χωροφυλακῆς** μὲ πολλοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ χωροφύλακες τηρεῖ τὴν τάξη σ' ὅλο τὸ Νομὸ.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὶς Ἀρχές τοῦ Νομοῦ σας.
Νὰ γράψης τὶς καινούργιες λέξεις ποὺ μάθατε.

Ἡμερολόγιο 34°

(Φιλανθρωπικὰ καὶ ἄλλα ἱδρύματα τῆς πόλεως)

Στὴν πρωτεύουσα ὑπάρχουν ἐπίσης πολλὰ **ἱδρύματα**. Στὰ **νοσοκομεῖα**, πηγαίνουν ἄρρωστοι ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ Νομοῦ,

για να θεραπευτοῦν. Σ' αὐτὰ ἐργάζονται πολλοὶ γιατροὶ καὶ νοσοκόμες.

Στὰ **μαιευτήρια** πηγαίνουν οἱ μητέρες, ὅταν εἶναι ἡ ὥρα νὰ γεννήσουν.

Ὑπάρχουν ἐπίσης **γηροκομεῖα**, ὅπου πολλοὶ γέροι περνοῦν ἡσυχα τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς τους.

Στὰ **Ὀρφανοτροφεῖα** μένουν παιδιὰ ποὺ ἔχασαν τοὺς γονεῖς τους καὶ μαθαίνουν γράμματα καὶ τέχνες.

Ὑπάρχουν καὶ **Οἰκοτροφεῖα**, στὰ ὁποῖα μένουν παιδιὰ ἀπ' ὅλο τὸ Νομὸ ποὺ ἔρχονται στὴν πόλη, γιὰ νὰ σπουδάσουν.

Στὸν **Οἶκο Τυφλῶν** μένουν τυφλοί, ποὺ τοὺς φροντίζουν καλοὶ ἄνθρωποι καὶ μαθαίνουν γράμματα καὶ τέχνες.

Ἰδρύματα ποὺ μᾶς ἐξυπηρετοῦν εἶναι ἐπίσης οἱ **Τράπεζες**, τὰ **Ταχυδρομεῖα** καὶ τὸ **Ταμιευτήριο**.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὰ φιλανθρωπικὰ καὶ τ' ἄλλα ἰδρύματα τοῦ Νομοῦ σας. Νὰ ἐπισκεφτῆτε, ἂν μπορῆτε, ἓνα ἀπ' αὐτά. Νὰ κάμετε ἓναν κατάλογο μὲ τὰ ἰδρύματα.

Ἡμερολόγιο 35°

(Ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα)

Στὴν πρωτεύουσα ὑπάρχουν καὶ πολλὰ **ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα**.

Πολλὰ **Νηπιαγωγεῖα** καὶ **Παιδικοὶ Σταθμοὶ** προετοιμάζουν τὰ μικρὰ γιὰ τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο ἢ κρατοῦν τὰ παιδιὰ, τῶν ὁποίων οἱ γονεῖς ἐργάζονται.

Ὑπάρχουν πολλὰ **Δημοτικὰ Σχολεῖα** καὶ ἄρκετὰ **Γυμνάσια**. Εἶναι καὶ μερικὰ **Νυκτερινὰ Γυμνάσια**, στὰ ὁποῖα φοιτοῦν παιδιὰ ποὺ ἐργάζονται τὴν ἡμέρα. Ἀκόμη ἓνα **Ἐμπορικὸ Γυμνάσιο** γιὰ τὰ παιδιὰ ποὺ θ' ἀσχοληθοῦν μὲ ἐμπορικές δουλειές κι ἓνα **Ναυτικὸ Γυμνάσιο** γι' αὐτὰ ποὺ θὰ γίνουν ναυτικοί.

Ὑπάρχουν ἐπίσης **Τεχνικὲς Σχολές**, ὅπου οἱ μαθητὲς μαθαίνουν διάφορες τέχνες.

Στὴν **Ἐκκλησιαστικὴ Σχολή** σπουδάζουν ὅσοι θὰ γίνουν ἱερεῖς καὶ στὴν **Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία** ὅσοι θὰ γίνουν δάσκαλοι.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε γιὰ τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα τοῦ Νομοῦ σας. Τί δουλειὲς κάνουν ὅσοι πηγαίνουν σ' αὐτά;

Ζωολογικός κήπος

Ήμερολόγιο 36ο

(Ο ζωολογικός κήπος - Τρόποι ψυχαγωγίας)

Τò μεσημέρι επίσκεψτήκαμε τò **ζωολογικό κήπο** τῆς πόλεως. Ἐκεῖ εἶδαμε πολλὰ εἶδη ζῶων. Διασκεδάσαμε πολύ.

Ἐδῶ στὴν πόλη ἔχουν πολλοὺς τρόπους γιὰ ψυχαγωγία, γιὰ νὰ διασκεδάζουν, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος. Γιὰ τὰ παιδιά ὑπάρχουν οἱ **παιδικές χαρές**, τὸ **κουκλοθέατρο**, τὰ **πάρκα** καὶ τόσα ἄλλα. Γιὰ τοὺς μεγάλους ὑπάρχουν τὰ **θέατρα**, οἱ **κινηματογράφοι**, τὰ **γῆπεδα**, οἱ **λέσxes** κλπ.

Τò καλοκαίρι μικροὶ καὶ μεγάλοι πηγαίνουν στὶς **πλᾶζ** καὶ κά-
νουν μπάνια. Ὑπάρχουν ἀκόμη τὰ **ἐξοχικὰ κέντρα** καὶ πολλοὶ
ἄλλοι τόποι ψυχαγωγίας.

Ἀλλὰ οἱ ὥρες περνοῦσαν κι ἔπρεπε νὰ ἐπιστρέψωμε στὸ χω-
ριό μας.

Ἔργασίες. Πῶς ψυχαγωγεῖσθε στὸν τόπο σας; Μπορεῖ ἡ τάξη σας
νὰ παρακολουθήσῃ μιὰ παιδικὴ παράσταση;

Πλᾶζ

Ἀεροδρόμιο

Ἡμερολόγιο 37ο

(Ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς - Τὸ ἀεροδρόμιο)

Στὸ χωριὸ θὰ συνεχίσωμε τὴ συζήτηση γιὰ τὴν πρωτεύουσα, εἶπε ὁ δάσκαλος. Ἐτοιμαστήκαμε καὶ τὸ ἀπόγευμα φύγαμε.

Περάσαμε πρῶτα ἀπὸ τὸ **σιδηροδρομικὸ σταθμὸ**. Ἐκεῖνη τὴν ὥρα ἓνα τραῖνο μὲ πολλὰ βαγόνια ξεκινοῦσε γιὰ τὴν Ἀθήνα.

Συνεχίσαμε τὸ ταξίδι καὶ σὲ λίγη ὥρα βρεθήκαμε δίπλα στὸ **ἀεροδρόμιο**. Σταματήσαμε καὶ παρακολουθήσαμε ἓνα ἀεροπλάνο ποὺ κατέβαινε. Ἦταν τῆς Ὀλυμπιακῆς Ἀεροπορίας. Ὅταν προσγειώθηκε, ἓνα ἄλλο ἀεροπλάνο, ποὺ ἦταν ἑτοιμο, ξεκίνησε σιγὰ σιγὰ σὰν αὐτοκίνητο, μπῆκε στὸ διάδρομο καὶ σὲ λίγο μὲ δαιμονισμένο θόρυβο ἀπογειώθηκε καὶ πέταξε πρὸς τὸ Νότο.

Ἐμεῖς ξεκινήσαμε γιὰ τὸ δυτικὸ μέρος, διασχίσαμε τὸν κάμπο καὶ σὲ λίγο ἀνηφορίζαμε γιὰ τὸ χωριὸ μας.

Ἔργασίες. Νὰ κατασκευάσετε μὲ χαρτιά (ἀπὸ σπέρτα ἢ ἄλλα) ἓνα σιδηρόδρομο.

Σιδηροδρομικὸς σταθμὸς

Ἡμερολόγιο 38ο

(Ἀσχολίες τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ μας)

Ἀρκετὸ καιρὸ συνεχίσαμε τὴ συζήτηση γιὰ τὴν πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ μας. Ἐπαναλάβαμε ὅσα εἶπαμε ὡς τώρα καὶ μιλήσαμε καὶ γιὰ πολλὰ ἄλλα.

Εἶπαμε γιὰ τὸ **ἐμπόριο** πὺς εἶναι πολὺ ἀναπτυγμένο στὴν πόλη. Βρήκαμε πὺς αὐτὸ γίνεται, διότι ἐκεῖ ζοῦν πολλοὶ ἄνθρωποι, καὶ πὺς μὲ τὰ πολλὰ μέσα συγκοινωνίας, ποὺ ὑπάρχουν, συγκεντρώνονται ἐκεῖ ὅλα τὰ προϊόντα τοῦ Νομοῦ. Ἐκεῖ ὑπάρχουν οἱ **μεγαλέμποροι**, ποὺ ἐμπορεύονται μεγάλες ποσότητες διαφόρων προϊόντων, καὶ οἱ **μικρέμποροι**, ποὺ κάνουν περιορισμένο ἐμπόριο, ὅπως εἶναι οἱ παντοπῶλες κ.ἄ.

Πολλοὶ ἐπίσης στὴν πρωτεύουσα ἀσχολοῦνται μὲ τὴ **βιοτεχνία**: Οἱ ξυλουργοί, οἱ ἐπιπλοποιοί, οἱ ὑποδηματοποιοί, οἱ ράφτες, οἱ σιδηρουργοί, οἱ ὑφαντουργοὶ καὶ πολλοὶ ἄλλοι, ποὺ ἔχουν διάφορα ἄλλα ἐπαγγέλματα. Εἶναι τόσο διαφορετικὲς καὶ τόσες πολλὲς οἱ δουλειὲς ποὺ κάνουν οἱ ἄνθρωποι στὴν πόλη!

Πολλοὶ ἐργάζονται στὰ **ἐργοστάσια**. Βασικὴ βιομηχανία στὴν πρωτεύουσα εἶναι ἡ **καπνοβιομηχανία**. Χιλιάδες ἐργάτες ἐργάζονται στὰ καπνεργοστάσια. Ὑπάρχουν ἐπίσης τὰ ἐκκοκκιστήρια βαμπακιοῦ, ὅπου ξεχωρίζουν τὸ βαμπάκι ἀπὸ τοὺς σπόρους (κόκκους), τὸ ἐργοστάσιο ζαχάρεως κ.ἄ.

Μετὰ μιλήσαμε γιὰ τὴν ἱστορία τῆς πόλεως. Εἶπαμε πὺς εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς ἀρχαιότερες ἐλληνικὲς πόλεις. Οἱ κάτοικοί της ἔλαβαν μέρος σ' ὅλους τοὺς πολέμους τῆς πατρίδας μας.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὸ ἐμπόριο, τὴ βιοτεχνία, τὴ βιομηχανία, τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἱστορία τῆς πρωτεύουσας τοῦ Νομοῦ σας. Νὰ ἐπισκεφτῆτε, ἂν μπορῆτε, ἓνα ἐργοστάσιο. Νὰ κάμετε ἓναν κατάλογο μὲ τὰ ἐπαγγέλματα τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ μας.

Ἡμερολόγιο 39ο

(Ἡ ἑκταση, τὸ ἔδαφος, τὸ κλίμα τοῦ Νομοῦ μας)

Ὁ **Νομός μας** βρίσκεται σὲ τέτοια θέση, ὥστε νὰ συνδυάζη βουνό, πεδιάδα καὶ θάλασσα.

Συνορεύει μὲ τρεῖς ἄλλους Νομοὺς καὶ νοτιοανατολικά βρέχεται ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Ἡ **ἔκταση** τοῦ Νομοῦ μας εἶναι τέσσερες φορές περίπου μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἔκταση τῆς Ἐπαρχίας μας, γιὰ τὴν ὁποία μιλήσαμε σὲ προηγούμενο ἡμερολόγιο. Ἀπὸ τὴ βορειότερη ὡς τὴ νοτιότερη ἄκρη του εἶναι περίπου 60 χιλιόμετρα. Γιὰ νὰ διατρέξῃ κανεὶς τὴν ἀπόσταση αὐτὴ μὲ αὐτοκίνητο, χρειάζεται μιὰ ὥρα περίπου. Ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ ὡς τὴ δυτικὴ πλευρά του εἶναι γύρω στὰ 80 χιλιόμετρα.

Τὸ **ἔδαφος** τοῦ Νομοῦ μας εἶναι ὄρεινὸ στὴ δική μας περιοχὴ κι ἐκεῖ ὅπου συνορεύει μὲ τοὺς ἄλλους Νομοὺς καὶ πεδινὸ στὴν ὑπόλοιπη ἔκταση. Βρέχει συχνὰ καὶ μὲ τ' ἀρδευτικὰ ἔργα ποὺ ἔγιναν ποτίζεται ὅλος σχεδὸν ὁ κάμπος.

Τὸ **κλίμα** εἶναι ἡπειρωτικὸ στὴν περιοχὴ μας καὶ κάπως ἡπιότερο, πὶδὲ γλυκὸ, στὴν πεδιάδα καὶ στὴν παραλία τοῦ Νομοῦ.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὴ θέση, τὰ σύνορα (ὄρια), τὴν ἔκταση, τὴ μορφή τοῦ ἐδάφους, τὸ κλίμα τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 40^ο

(Τὰ σπουδαιότερα προϊόντα - Ἡ συγκοινωνία τοῦ Νομοῦ μας)

Τὰ κυριότερα **προϊόντα τοῦ Νομοῦ μας** εἶναι ὁ καπνός, τὰ δημητριακὰ, τὸ βαμπάκι, τὰ ζαχαρότευτλα, τὰ ὀπωρικὰ καὶ τὰ λαχανικὰ. Παράγονται ἐπίσης κτηνοτροφικὰ προϊόντα καὶ δασικὰ.

Γενικὰ ὁ Νομός μας παράγει ἀρκετὰ προϊόντα καὶ οἱ κάτοικοι του βρίσκονται σὲ καλὴ **οἰκονομικὴ κατάσταση**.

Ἔχει ἐπίσης καλὴ **συγκοινωνία**, ἂν ἐξαιρέσωμε τὴ δική μας ὄρεινὴν περιοχὴ. Ὅλοι οἱ δρόμοι στὸν κάμπο εἶναι ἀσφαλτοστρωμένοι. Μιὰ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ διασχίζει τὸ Νομό μας ἀπὸ τὰ δυτικὰ πρὸς τ' ἀνατολικά.

Ἡ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι **κόμβος συγκοινωνιακός**. Ἔχει σιδηροδρομικὴ, ἀεροπορικὴ καὶ ἀτμοπλοϊκὴ συγκοινωνία. Πολλοὶ αὐτοκινητόδρομοι ξεκινοῦν ἀπὸ αὐτὴν καὶ φτάνουν σὲ ὅλα τὰ σημεία τοῦ Νομοῦ. Ἔτσι τὰ προϊόντα μεταφέρονται εὐκόλα καὶ οἱ ἄνθρωποι μετακινοῦνται ἄνετα ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος στὸ ἄλλο.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὴν οἰκονομικὴ κατάσταση καὶ τὴ συγκοινωνία τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 41ο

(Οἱ ἄλλες Ἐπαρχίες τοῦ Νομοῦ μας)

Ὁ Νομός μας ἀποτελεῖται ἀπὸ 4 Ἐπαρχίες. Κάθε μία ἀπὸ αὐτὲς ἔχει μιὰ κεντρικὴ πόλη, κωμοπόλεις καὶ χωριά.

Ὁ πληθυσμὸς ὅλου τοῦ Νομοῦ εἶναι τριακόσιες πενήντα χιλιάδες περίπου. Γύρω στὶς ὀγδόντα χιλιάδες ἄνθρωποι μένουν στὴν πρωτεύουσα.

Ἡ περιοχὴ μας εἶναι ἑλληνικὴ ἀπὸ τότε ποὺ ὑπάρχει Ἑλλάδα. Ὁ Νομός μας εἶχε τὶς ἴδιες πολεμικὲς περιπέτειες, ποὺ εἶχε ὅλη ἡ Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια μέχρι σήμερα.

Ἐπαθε κι αὐτὸς μεγάλες καταστροφές ἀπὸ τὴν ὑποδούλωση στοὺς Τούρκους καὶ ἀπὸ τὶς διάφορες ἄλλες ἐχθρικὲς ἐπιδρομές.

Τώρα ὅλοι ἀσχολοῦνται εἰρηνικὰ γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ τόπου μας.

Οἱ ἱστορικοὶ τόποι καὶ οἱ ἀρχαιότητες ποὺ ὑπάρχουν στὸ γειτονικὸ νησι καὶ στὴν Ἐπαρχία μας, δημιουργοῦν τουριστικὴ κίνηση στὸ Νομό μας. Ὁ Νομάρχης καὶ οἱ ἄλλοι ἀρμόδιοι φροντίζουν νὰ τονώσουν περισσότερο τὴν κίνηση αὐτή. Τὴν προσπάθειά τους αὐτὴ θὰ τὴν ἐνισχύσωμε ὅλοι μας, ἂν διατηροῦμε καθαροὺς τοὺς χώρους ποὺ ἐπισκέπτονται οἱ τουρίστες καὶ ἂν τοὺς δείχνωμε καλοσύνη κι εὐγένεια.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε κι ἐσεῖς γιὰ τὴ διοικητικὴ διαίρεση, τὸν πληθυσμό, τὴν ἱστορία, τοὺς ἱστορικοὺς καὶ τουριστικούς τόπους τοῦ Νομοῦ σας. Νὰ συμπληρώσετε τὸ λεύκωμα τῆς τάξεως μὲ φωτογραφίες κ.ἄ.

Ἡμερολόγιο 42ο

(Προβλήματα τοῦ Νομοῦ μας)

Γενικὰ ὁ Νομός μας ἔχει ἀκόμη ἀρκετὰ προβλήματα. Τὰ περισσότερα ὑπάρχουν στὴ δική μας ὀρεινὴν περιοχὴ. Ἐλπίζομε ὅμως πὺς πολὺ σύντομα θὰ καλυτερέψουν οἱ συνθῆκες τῆς ζωῆς ὕστερα ἀπὸ τὴ μεγάλη προσπάθεια ποὺ καταβάλλει τὸ Κράτος μας γιὰ τὴν ὑπαιθρο (ἔργα γιὰ καλύτερη συγκοινωνία, ὕδρευση, φωτισμὸ κ.ἄ.).

Εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνουν στὸ Νομό μας μερικὰ μικρὰ ἐργοστάσια γιὰ τὴν κονσερβοποίηση τῶν φρούτων καὶ τῶν λαχανικῶν

τοῦ κάμπου. Ἔτσι θὰ βροῦν δουλειὰ πολλοὶ κάτοικοι καὶ δὲ θὰ ἀναγκάζωνται νὰ ξενιτεύωνται ἢ νὰ συγκεντρώνονται στὶς μεγάλες πόλεις.

Εἶναι ἐπίσης ἀνάγκη νὰ ἀναπτυχῇ ὁ τουρισμὸς καὶ νὰ κατασταθῇ προσπάθεια γιὰ τὴν προστασία τοῦ περιβάλλοντος καὶ τὴν καλύτερη μόρφωση τῶν κατοίκων.

Ἔργασίες. Νὰ συζητήσετε γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 43ο

(Ἐκθεση - Λευκώματα γιὰ τὸ Νομό μας)

Στὴν πρωτεύουσα, ὅπου πήγαμε ἐκδρομὴ, καὶ σὲ πολλὰ χωριά, ὅπου περάσαμε, εἴχαμε καὶ ἄλλη μιὰ φροντίδα: νὰ συγκεντρώσωμε δείγματα ἀπὸ τὰ προϊόντα τοῦ Νομοῦ μας. Ἡ ἐπιτυχία μας ἦταν μεγάλη.

Πολλὲς πληροφορίες γιὰ τὰ προϊόντα ζητήσαμε μ' ἐπιστολὲς ἀπὸ ἄλλα σχολεῖα τοῦ Νομοῦ μας, ὅπως εἴχαμε κάμει καὶ γιὰ τὴν Ἐπαρχία μας.

Ἔτσι μὲ ὅλο τὸ ὑλικὸ ποὺ συγκεντρώσαμε ἐτοιμάσαμε **Λευκώματα** καὶ μιὰ μικρὴ **ἐκθεση προϊόντων** τοῦ Νομοῦ μας.

Μὲ μεγάλη περηφάνεια δείχναμε τὴν ἐργασία μας αὐτὴ στοὺς μαθητὲς τῶν ἄλλων τάξεων καὶ στοὺς ἐπισκέπτες τοῦ σχολείου μας.

Ἔργασίες. Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο νὰ ἐτοιμάσετε κι ἐσεῖς λευκώματα κι ἐκθεση προϊόντων τοῦ Νομοῦ σας.

Ἡμερολόγιο 44ο

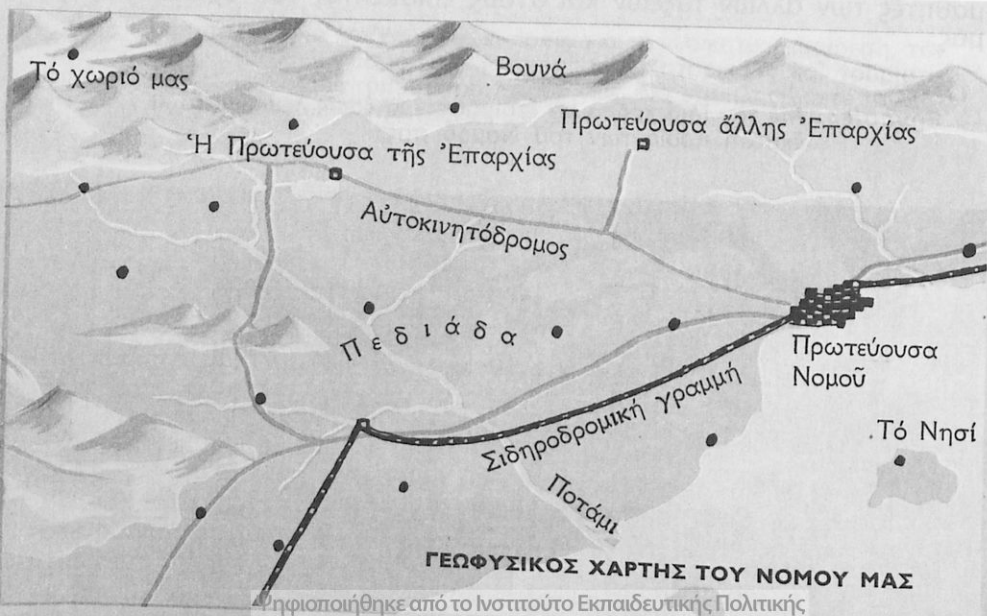
(Χαρτογράφηση τοῦ Νομοῦ μας)

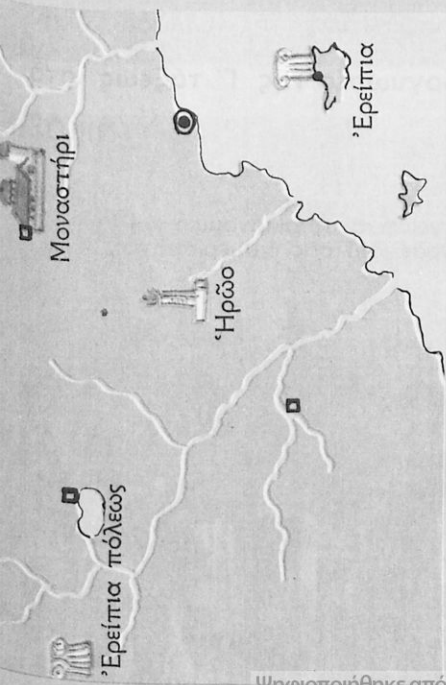
“Ὅταν πιά τελειώσαμε τὴ συζήτηση γιὰ τὸ Νομὸ μας, προσπαθήσαμε νὰ ἐτοιμάσουμε τὸ χάρτη του.

Ἔργαστήκαμε, ὅπως ἀκριβῶς καὶ γιὰ τὸ χάρτη τῆς Ἐπαρχίας μας.

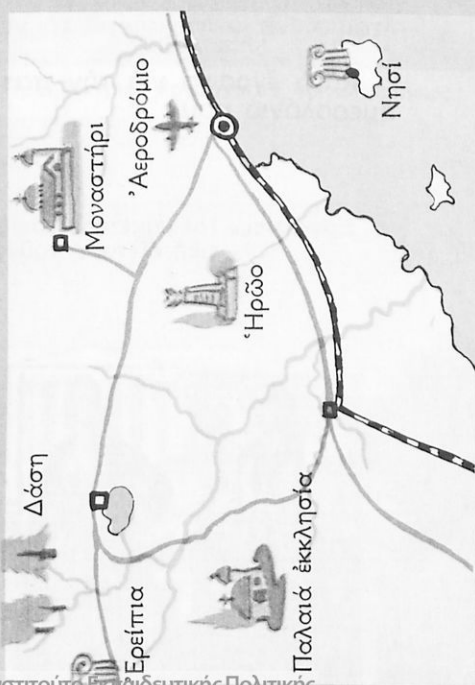
Πρῶτα πρῶτα δουλέψαμε στὴν ἀμμοδόχο, γιὰ νὰ καταλάβω-
με καλὰ πῶς θ’ ἀποδώσουμε τὰ διάφορα γεωγραφικὰ στοιχεῖα.
Ἐπειτα ἐργαστήκαμε σὲ χαρτόνια καὶ παρουσιάσαμε ἓνα **γεωφυ-
σικὸ χάρτη** τοῦ Νομοῦ, ἓναν **πολιτικὸ χάρτη**, ἓναν **παραγω-
γικὸ**, ἓναν **ἱστορικὸ** κι ἓναν **τουριστικὸ**. Στὸ τέλος ἐτοιμάσαμε
ἓναν **ἀνάγλυφο** χάρτη τοῦ Νομοῦ καὶ τὸν κρεμάσαμε στὸν
τοῖχο τῆς τάξεως.

Ἔργασίες. Νὰ κάμετε κι ἐσεῖς παρόμοιους χάρτες τοῦ Νομοῦ σας
καὶ ν’ ἀσκηθῆτε πολὺ στὴν ἀνάγνωσή τους.

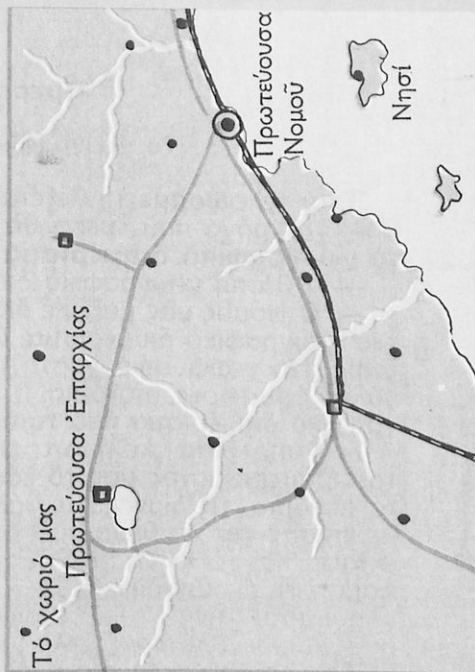

ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΑΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΜΑΣ

Ἡμερολόγιο 45ο

(Τὸ γεωγραφικὸ διαμέρισμά μας)

Ἔτσι τελειώσαμε τὴν ἐξέταση τοῦ Νομοῦ μας.

— Τὸ χρόνο ποὺ ἔμεινε θὰ τὸν διαθέσωμε, γιὰ νὰ ἐξετάσωμε τὸ **γεωγραφικὸ διαμέρισμά μας**, εἶπε ὁ δάσκαλος.

— Τί θὰ πῇ γεωγραφικὸ διαμέρισμα; ρωτήσαμε ὅλοι.

— Ὁ Νομός μας μαζί με ἄλλους γειτονικοὺς Νομοὺς ἀποτελεῖ ἓνα γεωγραφικὸ διαμέρισμα, ἀπάντησε ὁ δάσκαλος. Ἄμα κοιτάξωμε στὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας, θὰ δοῦμε ὅτι με-γάλες ὁροσειρές, ποτάμια ἢ θάλασσες χωρίζεται τὸ ἓνα γεω-γραφικὸ διαμέρισμα ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Στὰ ὑπόλοιπα μαθήματα εἶδαμε καλὰ στὸ γεωφυσικὸ χάρτη τοῦ διαμερίσματός μας τὸ ἔδαφος, τὰ βουνὰ καὶ τοὺς κάμπους, τὰ ποτάμια, τὶς λίμνες, τὶς θάλασσες καὶ τὰ νησιά του. Μιλήσα-με ἐπίσης γιὰ τὴ θέση τοῦ διαμερίσματός μας, τὰ σύνορα, τὴν ἔκταση καὶ τὸ κλίμα του. Ἐπειτα ἐξετάσαμε τὰ προϊόντα, μιλή-σαμε γιὰ τὶς ἀσχολίες τῶν κατοίκων, γιὰ τὴ συγκοινωνία, τὸν πληθυσμό, τὴν ἱστορία, τοὺς τουριστικοὺς τόπους, τοὺς Νο-μούς, τὶς μεγαλύτερες πόλεις καὶ κωμοπόλεις του κλπ.

Ὅταν τέλειωσε ἡ σχολικὴ χρονιά, γνωρίζαμε πολλὰ πράγμα-τα γιὰ τὸ Νομὸ καὶ τὸ γεωγραφικὸ διαμέρισμά μας καὶ ἤμαστε ἔτοιμοι νὰ συνεχίσωμε τὴ γεωγραφία ὅλης τῆς Ἑλλάδας στὴν Δ' τάξη.

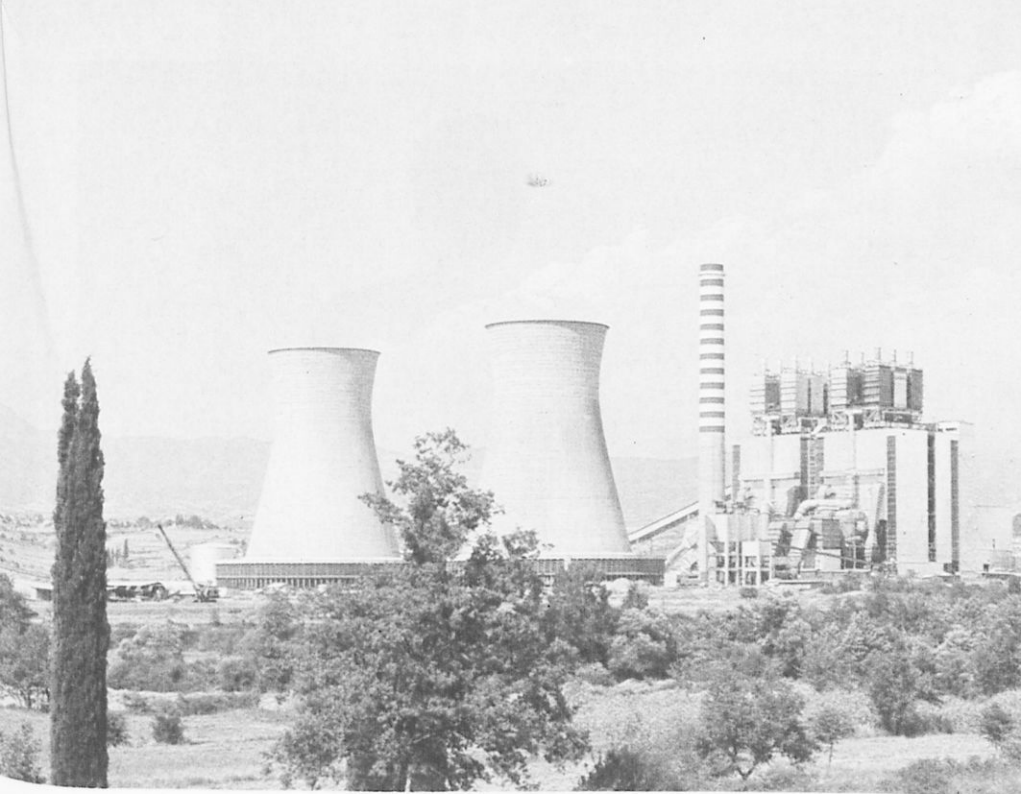
Αὐτὰ ἔγραψα γιὰ τὴν **πατριδογνωσίαν τῆς Γ' τάξεως** στὸ ἡμερολόγιό μου.

ΝΙΚΟΣ

Ἔργασίες. Νὰ κάμετε κι ἐσεῖς τὴ γεωφυσικὴ, οἰκονομικὴ καὶ πολι-τικὴ ἐξέταση τοῦ γεωγραφικοῦ σας διαμερίσματος.

Ἐθνικὲς Ἐνδυμασίες

Άτμοηλεκτρικό έργοστάσιο Μεγαλόπολης

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

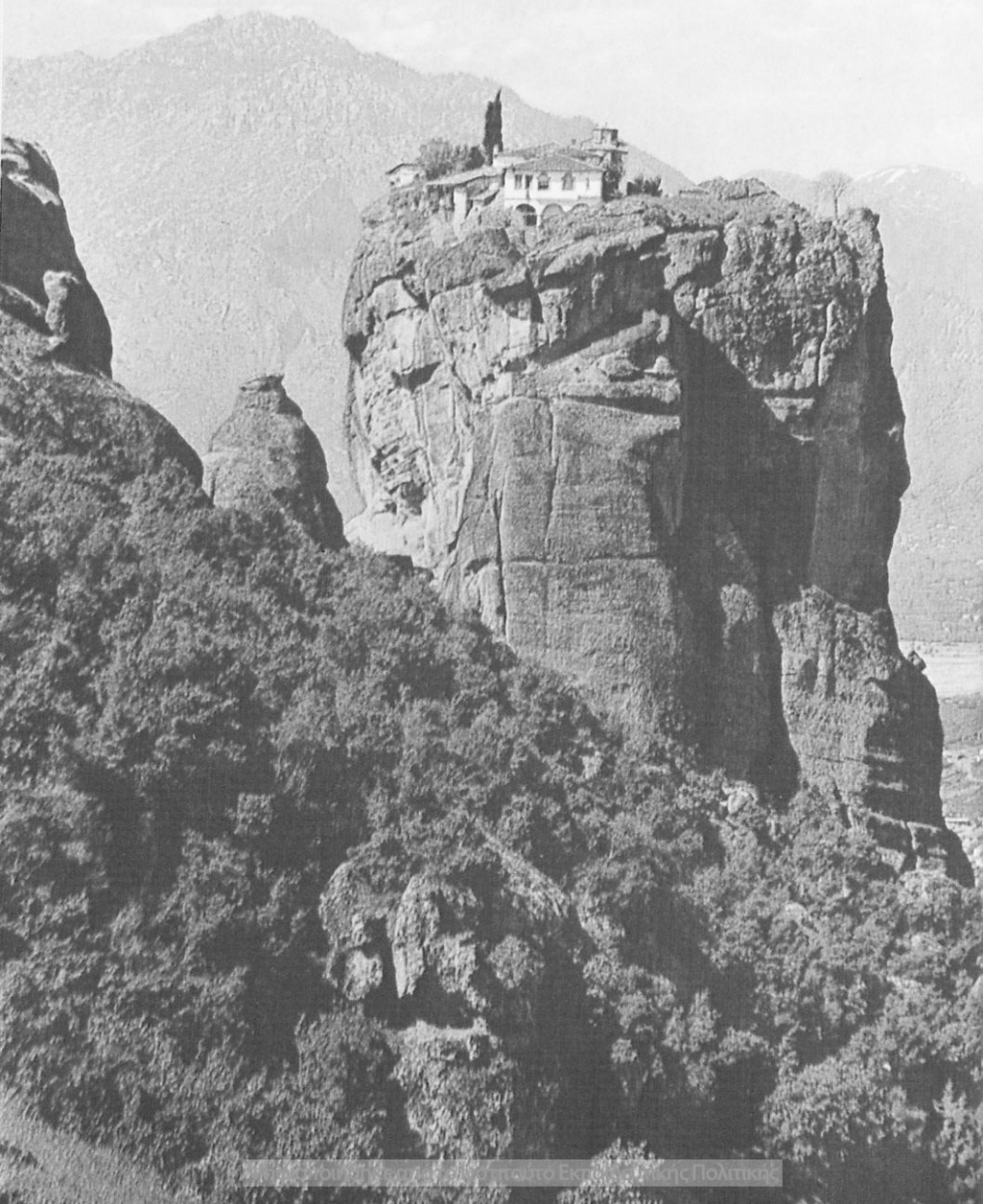
Δελφοί - ο Ἡνίοχος
Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΧΡ. ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

Δ' ΤΑΞΕΩΣ

ΜΕΤΕΩΡΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στὴν Γ' τάξη γνωρίσαμε καλὰ τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα μας, τὴ μικρὴ μας πατρίδα. Γνωρίσαμε δηλαδὴ τὸν τόπο στὸν ὁποῖο γεννηθήκαμε καὶ ζοῦμε.

"Επειτα ἀνεβήκαμε στὶς κορυφὲς τοῦ γειτονικοῦ βουνοῦ καὶ ἀγναντέψαμε πέρα μακριὰ τὴν ἀπέραντη πεδιάδα μὲ τὰ πλούσια χωράφια, τὰ χωριὰ καὶ τὶς πόλεις τῆς.

"Επισκεφτήκαμε πολλοὺς ὁμορφους τόπους, ποὺ βρίσκονται κοντὰ στὴ μικρὴ μας πατρίδα. Γνωρίσαμε πολλοὺς ἀνθρώπους καὶ στὶς ἐκδρομὲς μας φιλοξενηθήκαμε ἀπὸ τὰ παιδιὰ ἄλλων χωριῶν. Δὲ δυσκολευτήκαμε καθόλου νὰ γίνωμε φίλοι. Μιλοῦσαν καὶ αὐτὰ τὴν ἴδια μὲ μᾶς γλῶσσα, ἔπαιζαν τὰ ἴδια παιγνίδια, τραγουδοῦσαν τὰ ἴδια τραγούδια, χόρευαν τοὺς ἴδιους χορούς. Στὴν εἴσοδο τοῦ σχολείου τους εἶδαμε νὰ κυματίζει ἡ γαλανόλευκη σημαία, ὅπως καὶ στὸ δικό μας σχολεῖο.

Κάποτε ὁ δάσκαλός μας μᾶς εἶπε ὅτι πίσω ἀπὸ τὴ μεγάλη γειτονικὴ μας ὁροσειρὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλες μεγάλες ὁροσειρές, ὁροπέδια, πεδιάδες, ὁμορφα ἀκρογιάλια, γραφικὰ νησιά, τὰ ὁποῖα δὲν μπορούμε νὰ δοῦμε ἀπὸ τὴ μικρὴ μας πατρίδα οὔτε καὶ ἀπὸ τὴν ψηλότερη κορυφὴ τοῦ γειτονικοῦ μας βουνοῦ. Ἐκεῖ ὑπάρχουν πολλὰ ἄλλα χωριὰ καὶ πόλεις, ὅπου ζοῦν ἑκατομμύρια "Ελληνες καὶ Ἑλληνόπουλα!

Νὰ μπορούσαμε νὰ γνωρίσωμε ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἀγνωστους τόπους, νὰ ἐπισκεφτοῦμε ὅλη τὴ μεγάλη πατρίδα μας, ὅλη τὴν Ἑλλάδα!

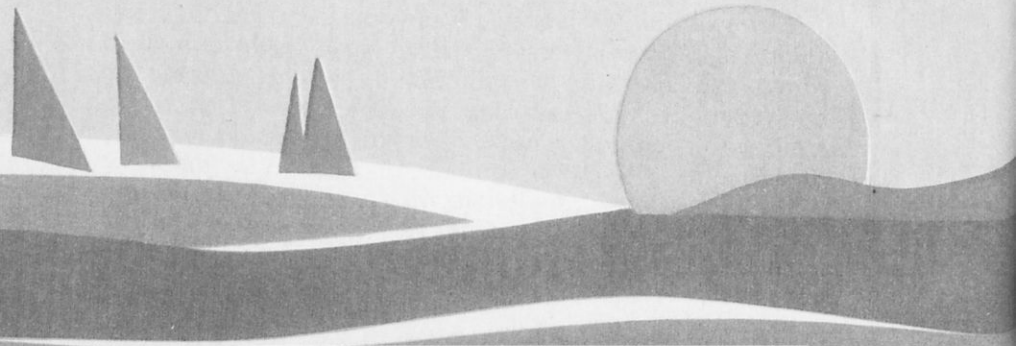
Φέτος στὸ μάθημα τῆς γεωγραφίας θὰ πραγματοποιήσωμε νοερὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ ταξίδι. Μὲ ὁδηγὸ τὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας καὶ τὸ βιβλίο τῆς γεωγραφίας θὰ ἐπισκεφτοῦμε κάθε ἐλληνικὴ γωνιά. Θ' ἀναπνεύσωμε τὸ δροσερὸ ἀεράκι τῶν βουνῶν μας καὶ τὴ μυρωμένη αὔρα τῆς θάλασσας. Θὰ θαυμάσωμε τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα τῆς χώρας μας. Θὰ καμαρώσωμε τὴ σημερινὴ Ἑλλάδα, ποὺ προοδεύει γοργὰ κι ἀγωνίζεται νὰ πάρῃ τὴ θέση ποὺ τῆς ἀξίζει μέσα στὸ σύγχρονο κόσμο.

Η ΕΛΛΑΔΑ

Ἡ Ἑλλάδα δὲν εἶναι πολὺ μεγάλη χώρα. Ὑπάρχουν στὸν κόσμον κράτη πολὺ μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτήν, στὰ ὁποῖα ζοῦν πολλὰ ἑκατομμύρια ἄνθρωποι!

Ἡ πατρίδα μας ὅμως εἶναι ἀπὸ τὶς ἐνδοξότερες χῶρες τῆς γῆς. Οἱ πρόγονοί μας πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια δημιούργησαν στὸν τόπο μας μεγάλο πολιτισμὸ κι ἔκαμαν σκληροὺς πολέμους μὲ πολυάριθμους ἐχθροὺς, γιὰ νὰ παραδώσουν σ' ἐμᾶς ἐλεύθερη τὴν Ἑλλάδα μας.

Στὸ μάθημα τῆς ἱστορίας θὰ διδαχτοῦμε πολλὰ γιὰ τὸ ἀρχαῖο μεγαλεῖο καὶ τοὺς ἀγῶνες τῆς φυλῆς μας. Μὲ τὴ γεωγραφία θὰ γνωρίσωμε ὅλους τοὺς ἐλληνικοὺς τόπους. Ἔτσι θ' ἀγαπήσωμε πρὶν πολὺ τὴν ὁμορφὴν πατρίδα μας, ποὺ λούζεται στὸ χρυσὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ στὰ γαλανὰ νερὰ τῆς θάλασσας.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΑΤΡΙΔΑ ΜΑΣ

Τί είναι ἡ πατρίδα μας; Μὴν εἶν' οἱ κάμποι;
Μὴν εἶναι τ' ἄσπαρτα ψηλὰ βουνά;
Μὴν εἶν' ὁ ἥλιος τῆς ποῦ χρυσολάμπει,
μὴν εἶναι τ' ἄστρα τῆς τὰ φωτεινά;

Μὴν εἶναι κάθε τῆς ρηχὸ ἀκρογιαλὶ
καὶ κάθε χώρα τῆς μὲ τὰ χωριά,
κάθε νησάκι τῆς ποῦ ἀχνὰ προβάλλει,
κάθε τῆς θάλασσα, κάθε στεριά;

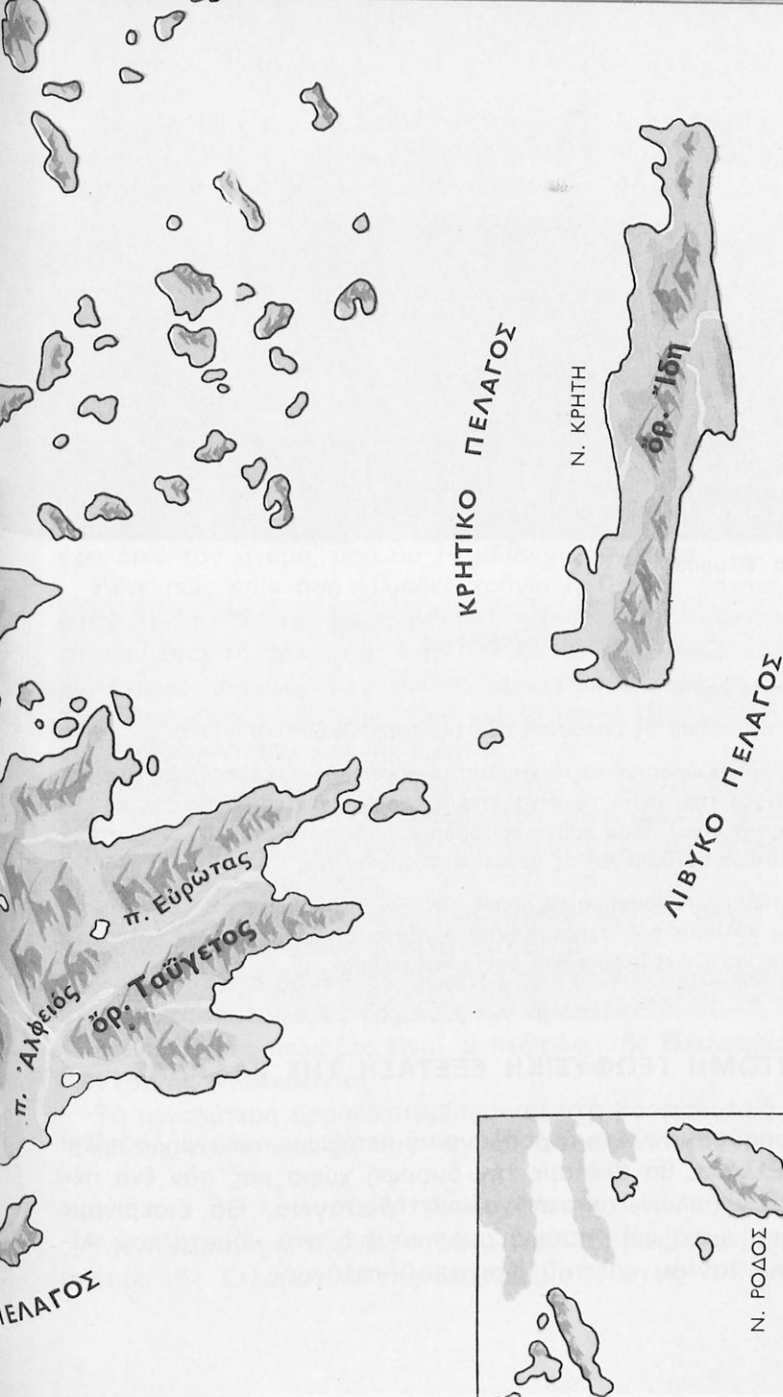
Μὴν εἶναι τάχατε τὰ ἐρειπωμένα
ἀρχαῖα μνημεῖα τῆς χρυσῇ στολή,
ποῦ ἡ τέχνη ἐφόρεσε, καὶ τὸ καθένα
μιὰ δόξα ἀθάνατη ἀντιλαλεῖ;

Ὅλα πατρίδα μας! Κι αὐτὰ κι ἐκεῖνα
καὶ κάτι ποῦ ἔχομε μέσ' στὴν καρδιά
καὶ λάμπει ἀθώρητο σὰν ἡλίου ἀχτίδα
καὶ κρᾶζει μέσα μας: ἔμπρός, παιδιά.

Ἰ. Πολέμης

ΓΕΩΦΥΣΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Στὸ βάθος ὁ Ὀλυμπος

Ἔργασίες

1. Δεῖξε στὸ χάρτη σου τὴν Ἑλλάδα.
2. Δεῖξε τὴ στεριά, τὶς θάλασσες ποὺ τὴν περιβάλλουν, τὰ νησιά.
3. Παρατήρησε προσεχτικὰ τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας. Πῶς εἶναι τὸ ἔδαφός της; Δεῖξε τὶς μεγαλύτερες ὄροσειρές, τὶς μεγαλύτερες πεδιάδες, τὰ μεγαλύτερα βουνὰ καὶ ὄροπέδια τῆς πατρίδας μας. Δεῖξε τὰ μεγαλύτερα ποτάμια καὶ τὶς μεγαλύτερες λίμνες της.
4. Παρατήρησε προσεχτικὰ τὶς ἀκτὲς τῆς Ἑλλάδας. Δεῖξε τοὺς μεγαλύτερους κόλπους ποὺ σχηματίζονται σ' αὐτές. Δεῖξε τὶς μεγάλες χερσονήσους καὶ τ' ἀκρωτήρια στὰ ὁποῖα καταλήγουν.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΓΕΩΦΥΣΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Ἄν μπορούσαμε μ' ἓνα ἀεροπλάνο νὰ πετάξωμε πολὺ ψηλὰ πάνω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, θὰ βλέπαμε τὴν ὁμορφὴ χώρα μας σὰν ἓνα πελώριο χέρι ν' ἀπλώνεται στὴ γαλανὴ **Μεσόγειο**. Θὰ διακρίναμε ἑκατοντάδες νησιά καὶ νησάκια σκορπισμένα στὰ κύματα τοῦ **Αἰγαίου**, τοῦ **Ἰονίου** καὶ τοῦ **Κρητικοῦ** πελάγους.

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι μιὰ μεγάλη χερσόνησος. Στὸ βόρειο μέρος συνορεύει μὲ ξένες χώρες: μὲ τὴν **Ἀλβανία**, τὴν **Γιουγκοσλαβία** καὶ τὴν **Βουλγαρία**. Στὴ βορειοανατολικὴ γωνία μὲ τὴν **Τουρκία**. Ἀπὸ τὶς τρεῖς ἄλλες πλευρὲς βρέχεται ἀπὸ θάλασσα. Ἀνατολικά ἀπὸ τὸ **Αἰγαῖο πέλαγος**, δυτικὰ ἀπὸ τὸ **Ἰόνιο πέλαγος** καὶ νότια ἀπὸ τὸ **Λιβυκὸ πέλαγος**.

Ἡ ἔκτασή της εἶναι περίπου **132.000** τετραγωνικὰ χιλιόμετρα.

Μορφὴ τοῦ ἐδάφους - Βουνά, πεδιάδες, ὀροπέδια

Ἡ πατρίδα μας εἶναι ὄρεινὴ χώρα. Μιὰ πολὺ μεγάλη ὀροσειρὰ μὲ πανύψηλες κορυφὲς καὶ πολυάριθμὲς διακλαδώσεις ἀρχίζει ἀπὸ τὴ βορειοδυτικὴ γωνία τῆς Ἑλλάδας καὶ φτάνει ὡς τὴ νοτιότερη ἄκρῃ της. Εἶναι ἡ μεγάλη ὀροσειρὰ τῆς **Πίνδου**. Κάθε βουνό της ἔχει δικό του ὄνομα, ποὺ θὰ τὸ μάθωμε ἀργότερα.

Λένε πὼς πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια ἡ Πίνδος ἔφτανε ὡς κάτω στὴν Κρήτη. Ἐπειτα ὅμως μεγάλες περιοχὲς βούλιαξαν καὶ σκεπάστηκαν ἀπὸ τὴ θάλασσα. Στὴν ἐπιφάνεια τῶν νερῶν ἀπέμειναν οἱ ψηλότερες κορυφὲς τῶν βυθισμένων βουνῶν καὶ σχηματίστηκαν τὰ πολυάριθμα νησιά μας. Ἐτσι χωρίστηκε ἡ Πίνδος ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ τῆς Κρήτης.

Ψηλότερο βουνὸ τῆς Ἑλλάδας εἶναι ὁ **Ὀλυμπος**. Στὴν ψηλότερῃ κορυφῇ του (**2.917** μέτρα), ποὺ εἶναι σχεδὸν πάντα σκεπασμένη μὲ σύννεφα καὶ χιόνια, πίστευαν οἱ Ἀρχαῖοι πὼς εἶχε στημένο τὸ θρόνο του ὁ Δίας.

Στὰ βόρεια τῆς Ἑλλάδας ἀπλώνονται πολλὲς ἄλλες ὀροσειρές. Μεγαλύτερη ἀπὸ αὐτὲς εἶναι ἡ **Ροδόπη**.

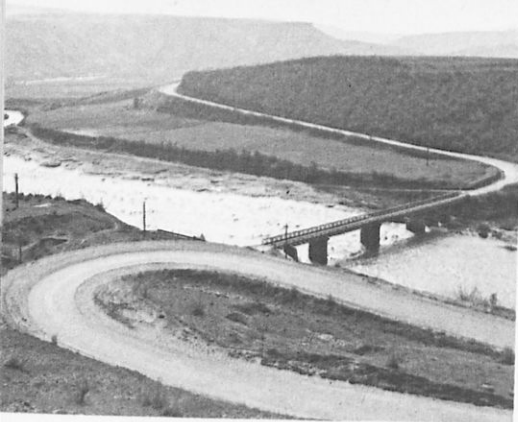
Ἀνάμεσα στὰ βουνὰ τῆς χώρας μας σχηματίζονται ἀρκετὲς πλούσιες πεδιάδες, εὐφορες κοιλάδες καὶ ὀροπέδια.

Μεγαλύτερες πεδιάδες εἶναι οἱ πεδιάδες τῆς **Θεσσαλίας** καὶ τῆς **Κεντρικῆς Μακεδονίας**.

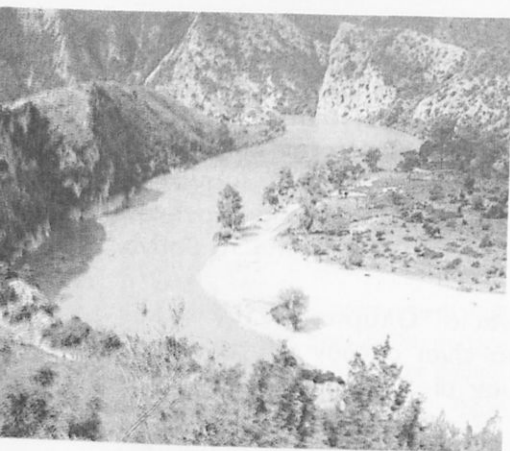
Τὰ μεγαλύτερα ὀροπέδια βρίσκονται στὴ βορειοδυτικὴ γωνία τῆς Ἑλλάδας, στὴν περιοχὴ ποὺ λέγεται **Δυτικὴ Μακεδονία**.

Ποταμοὶ - Λίμνες

Μεγάλα ποτάμια τῆς χώρας μας εἶναι ὁ **Ἐβρος**, ποὺ βρίσκεται στὰ σύνορα τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Τουρκίας, ὁ **Νέστος**, ὁ **Στρυμόνας**, ὁ

Ἀλιάκμονας

Νέστος

Παραλίμνιο χωριό
αυτο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ἀξιός, ὁ Ἀλιάκμονας, ὁ Πηνειός, ὁ Ἀχελῷος, ὁ Ἀραχθός, ὁ Ἀλφειός, ὁ Εὐρώτας.

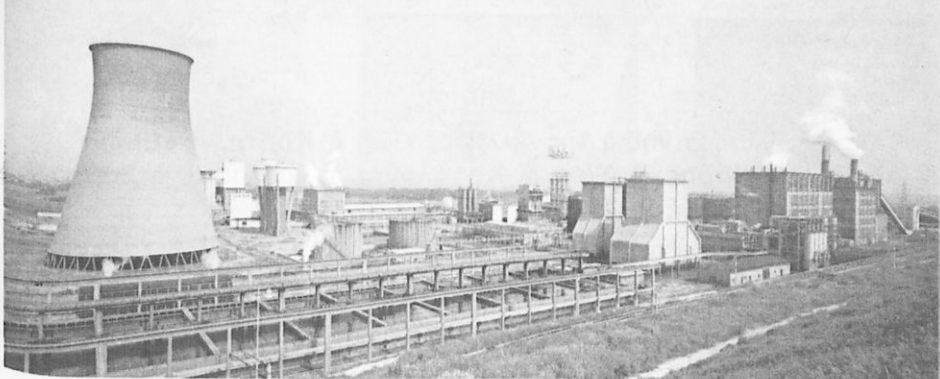
Στη βορειοδυτική γωνία της Έλλάδας βρίσκονται οι λίμνες **Μεγάλη Πρέσπα** και **Μικρή Πρέσπα**, ένα τμήμα από τις όποιες ανήκει στην Έλλάδα, η λίμνη της **Καστοριάς** και η **Βεγορίτιδα**. Άλλες μεγάλες λίμνες της πατρίδας μας είναι η λίμνη των **Ίωαννίνων**, η **Τριχωνίδα**, η **Δοϊράνη**, η λίμνη του **Λαγκαδά**, η **Βόλβη**.

Στὰ τελευταῖα χρόνια στὶς κοιλάδες πολλῶν ποταμῶν τῆς χώρας μας χτίστηκαν μεγάλα φράγματα καὶ σχηματίστηκαν μεγάλες **τεχνητὲς λίμνες**. Μὲ τὰ νερά τους κινοῦνται μεγάλα ὑδροηλεκτρικὰ ἔργοστάσια καὶ ποτίζονται πολλὰ χωράφια.

Θάλασσες - Κόλποι - Χερσό-
νησοι - Άκρωτήρια - Πορθμοί

Οἱ ἐλληνικὲς θάλασσοι εἶναι
τμήματα τῆς Μεσογείου θαλάσ-
σης. Κάθε θαλάσσια περιοχή ἔχει
τὸ δικό της ὄνομα. Ἔτσι ἔχομε τὸ
Αἰγαῖο πέλαγος, τὸ Ἰόνιο πέ-
λαγος καὶ τὶς μικρότερες θάλασ-
σοι ποὺ λέγονται Κρητικὸ πέλα-
γος, Ἰκάριο πελαγος, Μυρτώο
πέλαγος καὶ Θρακικὸ πέλαγος.

Οἱ ἀκτὲς τῆς Ἑλλάδας ἔχουν
παράξενα σχήματα. Ἡ θάλασσα

Πτολεμαΐδα – έργοστάσιο άζώτου

είσχωρεϊ βαθιά στη στεριά καὶ σχηματίζει κόλπους, χερσονήσους καὶ ἀκρωτήρια.

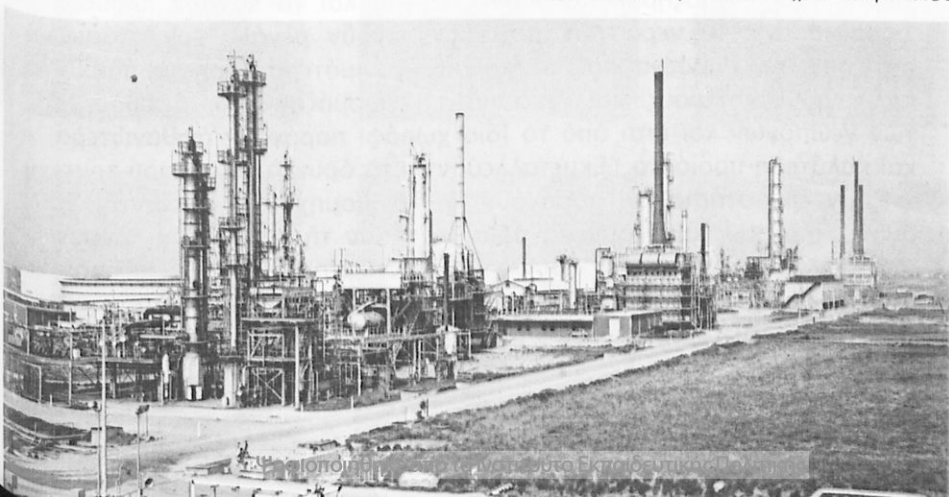
Οἱ μεγαλύτεροι κόλποι εἶναι ὁ **Στρυμονικός**, ὁ **Θερμαϊκός**, ὁ **Παγασητικός**, ὁ **Μαλιακός**, ὁ **Εὐβοϊκός**, ὁ **Σαρωνικός**, ὁ **Ἄργολικός**, ὁ **Λακωνικός**, ὁ **Μεσσηνιακός**, ὁ **Κορινθιακός**, ὁ **Ἀμβρακικός**.

Σπουδαιότερες χερσόνησοι εἶναι ἡ **Πελοπόννησος**, ἡ **Χαλκιδική**, ἡ **Μαγνησία**.

Μεγάλα ἀκρωτήρια τῆς χώρας μας εἶναι τὸ **Νυμφαῖο**, τὸ **Δρέπανο**, τὸ **Καναστραῖο**, ὁ **Καφηρέας**, τὸ **Σούνιο**, τὸ **Σκύλλαιο**, ὁ **Μαλέας**, τὸ **Ταΐναρο**, ὁ **Ἀκρίτας**.

Οἱ σπουδαιότεροι πορθμοὶ τῆς Ἑλλάδας εἶναι τοῦ **Εὐρίπου** καὶ τοῦ **Ρίου**. Ἡ **διώρυγα τῆς Κορίνθου** χωρίζει τὴν Πελοπόννησο ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπὴν Ἑλλάδα.

Θεσσαλονίκη – διυλιστήριο πετρελαίου

Νησιὰ

Τὰ μεγαλύτερα νησιὰ τῆς Ἑλλάδας εἶναι ἡ Κρήτη, ἡ Εὐβοία, ἡ Λέσβος, ἡ Ρόδος, ἡ Χίος, ἡ Κεφαλονιά, ἡ Κέρκυρα, ἡ Σάμος, ἡ Λήμνος, ἡ Νάξος, ἡ Ζάκυνθος κ.ἄ.

Τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδας

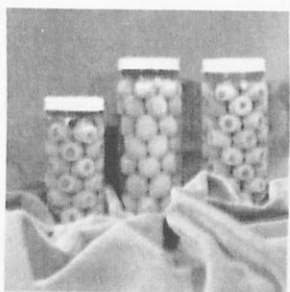
Ὅλες οἱ περιοχὲς τῆς Ἑλλάδας δὲν ἔχουν τὸ ἴδιο κλίμα. Οἱ βορεινὲς ἔχουν κλίμα **ἠπειρωτικό**, δηλαδή ψυχρὸ χειμῶνα καὶ θερμὸ καλοκαίρι. Ἡπειρωτικὸ κλίμα ἔχουν καὶ ὅσες περιοχὲς βρίσκονται μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ὅσο προχωροῦμε νοτιότερα, τόσο τὸ κλίμα γίνεται θερμότερο. Τὰ νησιὰ καὶ οἱ παραθαλάσσιες περιοχὲς ἔχουν κλίμα **μεσογειακό**, δηλαδή μαλακὸ χειμῶνα καὶ δροσερὸ καλοκαίρι.

Στὴ Δυτικὴ Ἑλλάδα βρέχει πολὺ συχνὰ καὶ τὸ κλίμα εἶναι ὑγρό. Στὴν Ἀνατολικὴ Ἑλλάδα οἱ βροχὲς εἶναι λιγότερες καὶ σὲ πολλὲς περιοχὲς τὸ κλίμα εἶναι πολὺ ξηρό.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Ὁ πλοῦτος μιᾶς χώρας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἔδαφος, τὸ κλίμα καὶ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ζοῦν σ' αὐτήν. Ὑπάρχουν εὐφοροὶ τόποι, ποὺ παράγουν ἐλάχιστα προϊόντα, ἐπειδὴ δὲν καλλιεργοῦνται συστηματικά.

Οἱ προοδευτικοὶ ἄνθρωποι μποροῦν ν' ἀλλάξουν τὴν ὄψη τῆς χώρας τους. Ἀποξηραίνουν λίμνες κι ἔλη καὶ τὰ κάνουν πλούσια χωράφια. Μὲ τὰ νερὰ τῶν ποταμῶν κινοῦν μεγάλα ἐργοστάσια, ποτίζουν τὰ χωράφια καὶ τὰ κάνουν γονιμότερα. Χρησιμοποιοῦν καλύτερους σπόρους καὶ λιπάσματα, ἐφαρμόζουν τὶς συμβουλὲς τῶν γεωπόνων καὶ ἔτσι ἀπὸ τὸ ἴδιο χωράφι παράγουν ἀφθονώτερα καὶ καλύτερα προϊόντα. Ἐκμεταλλεύονται τὰ ὀρυκτὰ τοῦ τόπου τους, χτίζουν ἐργοστάσια καὶ παράγουν πολλὰ βιομηχανικὰ προϊόντα. Σὲ ἄγονους τόπους ἀνοίγουν πηγὰδια, ποτίζουν τὴ γῆ καὶ τὴν κάνουν ἀποδοτικὴ. Φτιάχνουν δρόμους, γιὰ νὰ μεταφέρουν εὐκολὰ τὰ προϊόντα τους στὶς ἀγορὲς. Προσέχουν τί κάνουν οἱ προοδευμένοι γείτονές τους καὶ τὸ ἐφαρμόζουν καὶ οἱ ἴδιοι.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Τὰ ἑλληνικὰ προϊόντα

Σήμερα οἱ σπουδαιότερες πηγές πλούτου στὸν τόπο μας εἶναι ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία, ἡ πτηνοτροφία, τὰ δάση, ἡ ἀλιεία, τὰ ὀρυκτά, ἡ βιομηχανία, ἡ βιοτεχνία, ἡ ναυτιλία, ὁ τουρισμός.

Οἱ περισσότεροι Ἕλληνες ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία.

Σπουδαιότερα γεωργικὰ προϊόντα τῆς χώρας μας εἶναι τὰ δημητριακά, ὁ καπνός, οἱ ἐλιές, τὰ σταφύλια, τὰ ἐσπεριδοειδῆ, ἄλλα φρούτα, τὰ λαχανικά, τὰ ὄσπρια, τὰ πεπόνια καὶ τὰ καρπούζια, οἱ πατάτες, τὸ ρύζι, τὸ βαμπάκι, τὰ ζαχαρότευτλα, τὰ σύκα κλπ.

Πολλὰ ἀπὸ τὰ προϊόντα αὐτὰ πουλιοῦνται σὲ ξένες χώρες.

Οἱ κτηνοτρόφοι τῆς χώρας μας τρέφουν πρόβατα, γίδες, ἀγελάδες, βόδια, βουβάλια, ἄλογα, χοίρους καὶ παράγουν κρέας, δέρματα, μαλλί, γάλα, βούτυρο, τυριὰ καὶ ἄλλα κτηνοτροφικὰ προϊόντα.

Ἀπὸ τὰ δάση μας παράγονται πολλὰ δασικὰ προϊόντα, ὅπως ξυλεία, καυσόξυλα, ξυλάνθρακες, ρετσίνι, χαρτοπολτὸς κ.ἄ.

Ἀπὸ τὶς θάλασσες καὶ τὶς λίμνες ψαρεύονται ἀρκετὰ ψάρια καὶ πολλοὶ Ἕλληνες ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλιεία.

Ἀπὸ τὸ ὑπέδαφος τῆς Ἑλλάδας ἐξάγονται ἄφθονα ὀρυκτά (γαιάνθρακες, σιδηρομεταλλεύματα κ.ἄ.). Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ πουλιοῦνται σὲ ξένες χώρες. Τὰ τελευταῖα ὅμως χρόνια ἰδρύθηκαν καὶ στὸν τόπο μας ἀρκετὰ ἐργοστάσια, στὰ ὁποῖα παράγονται ἀπὸ τὰ ὀρυκτά πολλὰ βιομηχανικὰ προϊόντα. Βρέθηκαν τώρα κοντὰ στὴ Θάσο καὶ κάτω ἀπὸ τὸ βυθὸ τῆς θάλασσας μεγάλα κοιτάσματα πετρελαίου. Ἡ ἐκμετάλλευσή τους θὰ βοηθήσῃ πολὺ τὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς χώρας μας.

Ἡ βιομηχανία τώρα ἀναπτύσσεται στὴ χώρα μας. Τὰ περισσότερα ἐργοστάσια ἐπεξεργάζονται τὰ γεωργικὰ προϊόντα. Τέτοια ἐργοστάσια εἶναι οἱ καπνοβιομηχανίες, τὰ κλωστοῦφαντουργεῖα, τὰ ἐργοστάσια ζαχάρεως, τὰ κονσερβοποιεῖα, τὰ ποτοποιεῖα, τὰ ἐργοστάσια ζυμαρικῶν, τὰ ἐλαιουργεῖα κ.ἄ. Ὑπάρχουν ἐπίσης μεγάλα χαλυβουργεῖα καὶ διυλιστήρια πετρελαίου καὶ πολλὰ ἐργοστάσια, ποὺ παράγουν ἠλεκτρικὸ ρεῦμα, λιπάσματα, φάρμακα, χρώματα, χαρτί, μηχανές καὶ διάφορα ἐργαλεῖα, γυαλικά, τσιμέντα, εἶδη ὑγιεινῆς, ἠλεκτρικὰ εἶδη, λάστιχα, ἐπιπλα, παιχνίδια, δερμάτινα εἶδη, πλαστικά, οἰκιακὰ σκεύη καὶ πολλὰ ἄλλα βιομηχανικὰ προϊόντα.

Θαυμάσια είναι και τὰ προϊόντα τῆς ἐλληνικῆς **βιοτεχνίας** (γουνάρικα, κοσμήματα, ὑφαντὰ κ.ἄ.).

Ἄλλα ἐργοστάσια, σὲ διάφορα μέρη τῆς χώρας, παράγουν ἡλεκτρικὸ ρεῦμα. Τὰ περισσότερα ἀπ' αὐτὰ κινοῦνται μὲ τὴ δύναμη τοῦ νεροῦ καὶ λέγονται **ὕδροηλεκτρικά**. Ἄλλα κινοῦνται μὲ τὴ δύναμη τοῦ ἀτμοῦ, ποὺ παράγεται ἀπὸ τὴν καύση τοῦ λιγνίτη ἢ τοῦ πετρελαίου καὶ λέγονται **θερμοηλεκτρικά**.

Καύχημα τῆς σημερινῆς Ἑλλάδας εἶναι ἡ **ἐμπορικὴ μας ναυτιλία**. Οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια εἶναι ναυτικὸς λαός. Ταξιδεύουν σ' ὅλες τὶς θάλασσες τοῦ κόσμου καὶ φέρνουν πλούτη στὴν πατρίδα μας.

Σὲ ὅποια θάλασσα τοῦ κόσμου καὶ ἂν ταξιδέψης, σ' ὅποιο λιμάνι τῆς Γῆς καὶ ἂν βρεθῇς, θὰ δῆς κι ἓνα ἐλληνικὸ καράβι μὲ τὴ γαλανόλευκη νὰ κυματίζει στὸ ψηλότερο κατάρτι του!

Σ' ἑκτασὴ καὶ πληθυσμὸ ἡ χώρα μας εἶναι ἀπὸ τὰ μικρότερα κράτη τῆς Γῆς. Εἶναι ὅμως ἓνα ἀπὸ τὰ τρία πρῶτα τοῦ κόσμου στὸ ἐμπορικὸ ναυτικό! Καὶ μερικοὶ Ἕλληνες ἐφοπλιστές, ποὺ ἔχουν πολλὰ δικά τους καράβια, εἶναι ἀπὸ τοὺς πλουσιότερους ἀνθρώπους τοῦ κόσμου!

Ὑδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο Ἄγρα
Ἑλληνικὴ ναυτιλία

Πολλοὶ Ἑλληνας ἀσχολοῦνται μὲ τὸ **ἐμπόριο**. Οἱ ἔμποροι ἀγοράζουν τὰ διάφορα προϊόντα ἀπὸ τοὺς τόπους παραγωγῆς καὶ τὰ μεταφέρουν σ' ὅλες τὶς ἀγορὰς τῆς χώρας. Ἄλλοι μεγάλοι ἔμποροι μεταφέρουν προϊόντα ἀπὸ ξένες χώρες καὶ πουλοῦν σ' αὐτὰς τὰ προϊόντα τοῦ τόπου μας.

Οἱ πωλήσεις προϊόντων σὲ ξένες χώρες λέγονται **ἐξαγωγές**. Οἱ ἀγορὰς προϊόντων ἀπὸ ξένες χώρες λέγονται **εἰσαγωγές**.

Οἱ ἔμποροί μας ἐξάγουν σὲ ξένες χώρες καπνὰ, φρούτα, ἐλιές, λάδι, σταφίδες, κρασιά, ὀρυκτά, βαμπάκι, δέρματα, ὑφάσματα, τσιμέντα, εἶδη λαϊκῆς τέχνης κλπ. Εἰσάγουν ἀπὸ ξένες χώρες στὸν τόπο μας μηχανήματα, αὐτοκίνητα, πολλὰ εἶδη πολυτελείας, κτηνοτροφικὰ προϊόντα, ἄλλα τρόφιμα, καύσιμα, ξυλεία, κρύσταλλα, πορσελάνες, ἠλεκτρικὰ εἶδη, φάρμακα, παιχνίδια κ.ἄ.

Τουρισμὸς - Συγκοινωνία

Μία σπουδαία πηγὴ πλούτου γιὰ τὴν Ἑλλάδα εἶναι ὁ **τουρισμός**. Σήμερα πολλοὶ ἄνθρωποι ταξιδεύουν, γιὰ νὰ γνωρίσουν ξένους τόπους, νὰ περάσουν εὐχάριστες διακοπές, νὰ ψυχαγωγηθοῦν.

Στὴ χώρα μας ἔρχονται κάθε χρόνο περισσότεροι ἀπὸ τρία ἑκατομμύρια τουρίστες! Ἔρχονται, γιὰ νὰ θαυμάσουν τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα καὶ τὶς φυσικὲς ὁμορφιές της, νὰ χαροῦν τὸν ἥλιο καὶ τὴ θάλασσα μὲ τὶς γραφικὲς ἀκρογιαλιές μὲ τὴ χρυσὴ ἄμμουδιὰ, νὰ γνωρίσουν τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ τουρίστες ἀφήνουν πολλὰ χρήματα στὸν τόπο μας. Χιλιάδες Ἑλληνας ἐργάζονται στὰ ξενοδοχεῖα, στὰ ἐστιατόρια, στὰ κέντρα ψυχαγωγίας, στὰ συγκοινωνιακὰ μέσα κλπ., γιὰ νὰ τοὺς ἐξυπηρετήσουν.

Ἡ **συγκοινωνία** στὴ χώρα μας γίνεται μὲ αὐτοκίνητα, σιδηροδρόμους, πλοῖα καὶ ἀεροπλάνα (ὁδική, σιδηροδρομική, θαλάσσια, ἀεροπορικὴ συγκοινωνία).

Στὰ τελευταῖα χρόνια ἔγιναν πολλοὶ ὥραϊοι ἀσφαλτοστρωμένοι δρόμοι καὶ τὸ αὐτοκίνητο φτάνει τώρα σ' ὅλα σχεδὸν τὰ ἐλληνικὰ χωριά.

Πολλές πόλεις καὶ ἄρκετὰ χωριὰ ἔχουν καὶ σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία.

Τὰ παραθαλάσσια μέρη καὶ τὰ νησιὰ συγκοινωνοῦν μὲ μικρὰ καὶ μεγάλα πλοῖα. Μεγάλα ὑπερωκεάνεια συνδέουν τὴ χώρα μας μὲ πολλές ξένες χώρες.

Πολλὰ ἀεροπλάνα, ποὺ ξεκινοῦν ἀπὸ τὸ μεγάλο ἀεροδρόμιο τῆς Ἀθήνας, συνδέουν τὴν πρωτεύουσα τοῦ Κράτους μας μὲ ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδας καὶ μὲ πολλές πόλεις ξένων χωρῶν.

- Ἀσκήσεις.** 1. Δεῖξε στὸ χάρτη σου τὶς σιδηροδρομικὲς γραμμὲς τῆς χώρας μας.
2. Δεῖξε τοὺς μεγαλύτερους αὐτοκινητοδρόμους τῆς.
3. Νὰ συζητήσετε γιατί συμφέρει νὰ προτιμᾶμε τὰ ἑλληνικὰ προϊόντα.

Δελφοί – ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνα

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια στὴν Ἑλλάδα ζοῦσαν **Ἕλληνες**: Οἱ Ἀχαιοί, οἱ Ἴωνες, οἱ Αἰολεῖς, οἱ Δωριεῖς. Ἀπὸ τοὺς μακρινούς αὐτοὺς προγόνους καταγόμαστε ὅλοι ἐμεῖς οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες.

Στὰ ἀρχαῖα χρόνια οἱ Ἕλληνες ἀνάπτυξαν μεγάλο πολιτισμό, ιδιαίτερα στὴν Ἀθήνα. Τότε ἡ Ἑλλάδα ἦταν ἡ πιὸ πολιτισμένη χώρα τῆς Γῆς!

Σήμερα στὴν Ἑλλάδα ζοῦν **8.768.641** Ἕλληνες. Μιλοῦν ὅλοι τὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα, ἔχουν σχεδὸν ὅλοι τὴν ἴδια θρησκεία καὶ τὶς ἴδιες συνήθειες.

Περισσότεροι ἀπὸ τοὺς μισοὺς Ἕλληνες ζοῦν στὶς πόλεις καὶ στὶς κωμοπόλεις τῆς πατρίδας μας. Οἱ ὑπόλοιποι ζοῦν στὰ χωριά καὶ εἶναι κυρίως γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι.

Πολλοὶ ἄλλοι Ἕλληνες, ποὺ ὑπολογίζονται σὲ 2.500.000 περίπου, ζοῦν σὲ ξένες χώρες (Ἀμερική, Γερμανία, Αὐστραλία κ.ά.). Αὐτοὶ εἶναι οἱ ξενιτεμένοι, οἱ **ἀπόδημοι** Ἕλληνες (ὁμογενεῖς).

Πρωτεύουσα τῆς χώρας μας εἶναι ἡ **Ἀθήνα**. Ἐκεῖ ἔχουν τὴν ἑδρα τους ὁ **Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας**, ἡ **Κυβέρνηση (πρωθυπουργὸς καὶ ὑπουργοί)**, ἡ **Βουλὴ** καὶ ἄλλες ἀρχές. Αὐτοὶ φροντίζουν γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα τοῦ Κράτους μας.

Γιὰ νὰ διοικηθῇ ὁμως καλύτερα ἡ Ἑλλάδα, εἶναι χωρισμένη σὲ μικρότερα τμήματα ποὺ λέγονται **Νομοί**.

Τὸ Νομὸ τὸν διοικεῖ ὁ **Νομάρχης**. Αὐτὸς μὲ πολλοὺς ὑπαλλήλους φροντίζει γιὰ ὅλα τὰ ζητήματα τοῦ Νομοῦ του.

Σὲ κάθε πόλη ὑπάρχει ὁ **Δήμαρχος** καὶ οἱ **Δημοτικοὶ Σύμβουλοι**, ποὺ φροντίζουν γιὰ ὅλα τὰ ζητήματά της, καὶ σὲ κάθε Κοινότητα ὑπάρχουν ὁ **Πρόεδρος τῆς Κοινότητος** καὶ οἱ **Κοινοτικοὶ Σύμβουλοι**, ποὺ φροντίζουν γιὰ τὰ ζητήματά της.

Ἑρωτήσεις. Ποιό εἶναι τὸ πολίτευμα τῆς χώρας μας; Τί πρέπει νὰ κάνουν οἱ πολῖτες καὶ οἱ ἄρχοντες, γιὰ νὰ προοδεύσῃ ὁ τόπος μας;

ΟΙ ΦΥΣΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

"Αν ξανακοιτάξωμε τὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας, θὰ δοῦμε ὅτι ἡ χώρα μας εἶναι μιὰ μεγάλη χερσόνησος μὲ πολλὰ νησιὰ γύρω της.

"Ολα μαζί τὰ ἑλληνικὰ νησιὰ ἀποτελοῦν τὴ **νησιωτική Ἑλλάδα**. Ὁ ὑπόλοιπος ἑλληνικὸς χῶρος λέγεται **ἡπειρωτική Ἑλλάδα**.

Ἡ ἡπειρωτικὴ Ἑλλάδα χωρίζεται σὲ μικρότερες περιοχές, ποὺ λέγονται **γεωγραφικὰ διαμερίσματα**. Αὐτὰ εἶναι τὰ ἑξῆς:

1. Ἡ **Θράκη**, ποὺ βρίσκεται ἀνάμεσα στοὺς ποταμοὺς Ἐβρο καὶ Νέστο.
2. Ἡ **Μακεδονία**, ἡ ὁποία ἀπλώνεται ἀπὸ τὸν Νέστο ποταμὸ ὡς τὴν Πίνδο καὶ τὸν Ὀλυμπο.
3. Ἡ **Ἡπειρος**, ἡ ὁποία βρίσκεται ἀνάμεσα στὴν Πίνδο καὶ στὸ Ἴόνιο πέλαγος.
4. Ἡ **Θεσσαλία**. Τὸ διαμέρισμα αὐτὸ περικλείεται ἀπὸ δυὸ διακλαδώσεις τῆς Πίνδου. Ἀπὸ αὐτὲς ἡ μία σχηματίζει τὰ βουνὰ Χάσια, Καμβούνια, Ὀλυμπο καὶ ἡ ἄλλη τὶς ἀνατολικὲς κορυφὲς τῶν Ἀγράφων καὶ τὴν Ὀθρυ.
5. Ἡ **Στερεὰ Ἑλλάδα**, ἡ ὁποία βρίσκεται στὰ νότια τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Θεσσαλίας καὶ φτάνει ὡς τὸν Κορινθιακὸ καὶ τὸ Σαρωνικὸ κόλπο. Στὴ Στερεὰ Ἑλλάδα ἀνήκει καὶ τὸ νησὶ Εὐβοία.
6. Ἡ **Πελοπόννησος**, ἡ ὁποία εἶναι τὸ νοτιότερο διαμέρισμα τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδας.

* Ἡ νησιωτικὴ Ἑλλάδα περιλαμβάνει:

1. τὰ **νησιὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους**,
2. τὰ **νησιὰ τοῦ Ἰονίου πελάγους** καὶ
3. τὴν **Κρήτη**.

Ἀσκηση. Ζωγράφισε στὴ χαρτογραφία σου τὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδας καὶ χώρισε τὰ γεωγραφικὰ διαμερίσματά της.

ΧΑΡΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΩΝ

Η ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου τη Στερεά Ελλάδα.
2. Δείξε τὰ βουνὰ Ὄθρυ καὶ Ἀγραφα καὶ τοὺς κόλπους Σαρωνικὸ καὶ Κορινθιακὸ.
3. Ποιὸ μεγάλο νησὶ βρίσκεται στὸ ἀνατολικὸ μέρος τῆς Στερεᾶς;
4. Ἡ Στερεά Ἑλλάδα εἶναι ὄρεινὴ ἢ πεδινὴ χώρα; Ποιά εἶναι τὰ μεγαλύτερα βουνά της; Ποιές οἱ σπουδαιότερες πεδιάδες της;
5. Δείξε στὸ χάρτη τὰ ποτάμια καὶ τὶς λίμνες τῆς Στερεᾶς.

Ἡ Στερεά Ἑλλάδα εἶναι μεγάλη κι ἔνδοξη περιοχὴ τῆς πατρίδας μας. Λέγεται καὶ **Ρούμελη**.

Ἀπλώνεται ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο ὡς τὸ Ἴόνιο πέλαγος καὶ ἀπὸ τὸ Σαρωνικὸ καὶ τὸν Κορινθιακὸ κόλπο ὡς τὴ Θεσσαλία καὶ τὴν Ἡπειρο.

Τὸ μεγαλύτερο μέρος της εἶναι ὄρεινό. Ἡ μεγάλη ὄροσειρὰ τῆς Πίνδου φτάνει ὡς ἐδῶ καὶ πιάνει ὅλο σχεδὸν τὸ κεντρικὸ τμήμα τῆς Ρούμελης. Τὰ μεγαλύτερα βουνὰ στὴν περιοχὴ αὐτὴ εἶναι τὰ **Ἀγραφα**, ὁ **Τυμφρηστός**, ἡ **Οἶτη**, ἡ **Γκιώνα**, τὰ **Βαρδούσια** καὶ ὁ **Παρνασσός**.

Τὰ βουνὰ αὐτὰ χωρίζουν τὴ Στερεά Ἑλλάδα σὲ δυὸ μέρη: στὴν **Ἀνατολικὴ Στερεά Ἑλλάδα** καὶ στὴ **Δυτικὴ Στερεά Ἑλλάδα**.

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Μορφὴ τοῦ ἐδάφους. Πρὸς τ' ἀνατολικά τῶν μεγάλων βουνῶν τῆς Ρούμελης ὑψώνονται πολλὰ ἄλλα μικρότερα. Σπουδαιότερα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἡ **Ὄθρυς**, τὸ **Καλλίδρομο**, τὸ **Χλωμό**, ὁ **Ἐλικώνας**, ὁ **Κιθαιρώνας**, ἡ **Πάρνηθα**, ἡ **Πεντέλη**, ὁ **Ὑμηττός**, ὁ **Πατέρας**, τὰ **Γεράνεια**.

Ἀνάμεσα στὰ βουνὰ αὐτὰ σχηματίζονται εὐφορες κοιλάδες καὶ μικρὲς πεδιάδες. Σπουδαιότερες ἀπὸ αὐτὲς εἶναι οἱ κοιλάδες τοῦ **Σπερχειοῦ** καὶ τοῦ **Βοιωτικοῦ Κηφισοῦ**, ἡ πλούσια πεδιάδα τῆς **Κωπαΐδας** καὶ οἱ πεδιάδες τῶν **Θηβῶν** καὶ τῆς **Ἀμφισσας**. Ἡ πεδιάδα τῆς Κωπαΐδας σχηματίστηκε μετὰ τὴν ἀποξήρανση τῆς λίμνης Κωπαΐδας.

Ἐνα ἀρκετὰ μεγάλο καὶ πλούσιο ὁροπέδιο ἀπλώνεται ψηλὰ στὶς κορυφὲς τῆς Ὄθρυος. Ἐδῶ πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια ὑπῆρχε ἡ λίμνη

Ξυνιάς, ἡ ὁποία ἀποξηράνθηκε καὶ στὴ θέση της βρίσκονται σήμερα εὐφορα χωράφια.

Στὴν Ἀνατολικὴ Στερεὰ σχηματίζονται οἱ μικροὶ ποταμοὶ **Σπερχειός**, **Κηφισός** καὶ **Ἀσωπός**, οἱ λίμνες **Υλίκη**, **Παραλίμνη** καὶ ἡ τεχνητὴ λίμνη τοῦ **Μαραθώνα** ἀπὸ τὴν ὁποία ὑδροεῖται ἡ Ἀθήνα.

Στὰ παράλια σχηματίζονται πολλοὶ κόλποι, χερσόνησοι, πορθμοὶ καὶ ἀκρωτήρια. Οἱ κόλποι **Μαλιακός**, **Βόρειος Εὐβοϊκός** καὶ **Νότιος Εὐβοϊκός** χωρίζουν τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν Εὐβοία καὶ οἱ κόλποι **Κορινθιακός** καὶ **Σαρωνικός** τὴ χωρίζουν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο.

Στὴ νοτιότερη ἄκρη τῆς Στερεᾶς σχηματίζεται τὸ ἀκρωτήριο **Σούνιο**, στὸ ὁποῖο σώζονται ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνα.

Στὸ στενότερο σημεῖο τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου σχηματίζεται ὁ **πορθμὸς τοῦ Εὐρίπου**. Ἐδῶ τὰ νερὰ τῆς θάλασσας κινοῦνται ὀρμητικὰ σὰν ποτάμι ἔξι ὥρες ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότο καί, ἀφοῦ σταματήσουν γιὰ λίγο, ἔξι ὥρες ἀπὸ Νότο πρὸς Βορρᾶ. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ λέγεται **παλίρροια**.

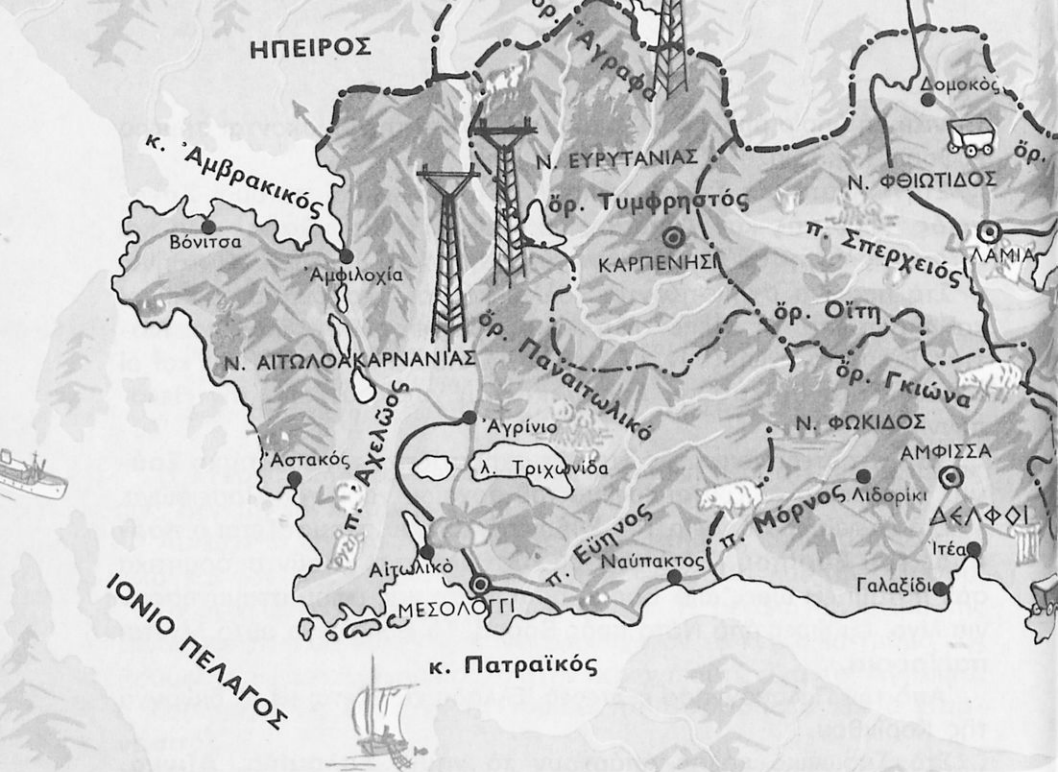
Ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο ἡ Στερεὰ Ἑλλάδα χωρίζεται μὲ τὴ διώρυγα τῆς Κορίνθου.

Στὸ Σαρωνικὸ κόλπο ὑπάρχουν τὰ νησιὰ **Σαλαμίνα**, **Αἴγινα**, **Πόρος** καὶ ἄλλα μικρότερα.

Ἀσκηση. Ζωγράφισε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας.

Τὸ **κλίμα** δὲν εἶναι τὸ ἴδιο σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας. Ἡ Ἀττικὴ ἔχει κλίμα ξηρὸ μεσογειακὸ μὲ μαλακὸ χειμῶνα. Ἐδῶ ὁ οὐρανὸς εἶναι σχεδὸν πάντα καταγάλανος καὶ βρέχει πολὺ σπάνια. Μεσογειακὸ κλίμα ἔχουν ἐπίσης οἱ πεδιάδες τῆς Τανάγρας, τῶν Θηβῶν καὶ τοῦ Σπερχειοῦ καὶ ὅλα τὰ παραθαλάσσια μέρη. Ἡ κοιλάδα τοῦ Κηφισοῦ, στὴν ὁποία δὲ φτάνουν οἱ θαλασσινοὶ ἄνεμοι, ἔχει κλίμα ἡπειρωτικόν. Οἱ ὄρεινοὶ τόποι τῆς Ρούμελης ἔχουν κλίμα ὄρεινόν. Σ' αὐτοὺς ὁ χειμῶνας εἶναι βαρὺς καὶ τὸ καλοκαίρι δροσερὸ κι εὐχάριστο.

Προϊόντα. Οἱ ἐλιές, τὸ λάδι, τὰ σταφύλια καὶ τὰ κρασιὰ εἶναι τὰ κύρια γεωργικὰ προϊόντα τῆς Ἀττικῆς. Ἐκλεκτῆς ποιότητος εἶναι τὰ

Θερμοπύλες – τὸ μνημεῖο τοῦ Λεωνίδα

Η ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

κρασιά τῶν Μεσογείων. Ἡ ἐλιά εὐδοκιμεῖ σ' ὁλόκληρη τὴν παραλιακὴ ζώνη τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς. Μεγάλοι ἐλαιῶνες ὑπάρχουν στὰ παράλια τοῦ Εὐβοϊκοῦ καὶ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου καὶ στὴν πεδιάδα τῆς Ἀμφισσας.

Στὶς πεδιάδες τοῦ Σπερχειοῦ καὶ τῆς Κωπαΐδας καλλιεργοῦνται βαμπάκι, δημητριακά, λαχανικά, πατάτες, καρπούζια. Στὶς ἐκβολὲς τοῦ Σπερχειοῦ ὑπάρχουν πολλοὶ ὀρυζῶνες. Σὲ ἀρκετὲς περιοχὲς καλλιεργεῖται καὶ καπνός.

Στὶς πλαγιὲς τῶν μεγάλων βουνῶν τῆς Ρούμελης ὑπάρχουν μεγάλα δάση, τῶν ὁποίων ὅμως δὲ γίνεται συστηματικὴ ἐκμετάλλευση, διότι ἡ συγκοινωνία στὰ μέρη αὐτὰ εἶναι πολὺ δύσκολη. Μεγάλα δάση ἀπὸ πεῦκα ὑπάρχουν στὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς καὶ τῆς Βοιωτίας.

Ἡ κτηνοτροφία εἶναι ἀναπτυγμένη στὶς ὄρεινές περιοχές, ὅπου παράγονται ἐκλεκτὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Ὀνομαστὰ εἶναι τὰ τυριὰ τοῦ Παρνασσοῦ καὶ ἡ γραβιέρα τῆς Λαμίας.

Ἐξαιρετικὰ ἀναπτυγμένη εἶναι ἡ πτηνοτροφία. Πολλὰ πτηνοτροφεῖα ὑπάρχουν στὶς περιοχὲς Ἀττικῆς, Μεγάρων καὶ Θηβῶν.

Στὴν περιοχὴ τοῦ Ὑμηττοῦ παράγεται ἐκλεκτὸ θυμαρίσιο μέλι.

Ἡ Ἀνατολικὴ Στερεὰ εἶναι πλούσια σὲ ὀρυκτά. Στὴν περιοχὴ τοῦ Λαυρίου ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια ὑπάρχουν μεταλλεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξάγεται μολύβι, ψευδάργυρος κλπ. Ἀφθονος λιγνίτης ἐξάγεται ἀπὸ τὶς περιοχὲς Μεγάρων, Ὠρωποῦ, Ραφῆνας. Μεγάλα μεταλλεῖα βωξίτη ὑπάρχουν στὴν περιοχὴ τῆς Ἐλευσίνας καὶ στὶς πλαγιὲς τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τῆς Γκιώνας. Ἀπὸ τὸ βωξίτη γίνεται τὸ ἀλουμίνιο. Μεγάλο ἐργοστάσιο ἀλουμινίου λειτουργεῖ στὸ Δίστομο. Στὴ Λοκρίδα ὑπάρχουν σιδηρομεταλλεύματα καὶ ψηλὰ στὴν Ὄθρυ χρώμιο.

Γνωστὰ σ' ὅλους εἶναι τὰ κατάλευκα μάρμαρα τῆς Πεντέλης. Χρωματιστὰ μάρμαρα ἐξάγονται ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν Θηβῶν.

Ἀρκετὰ ψάρια ἀλιεύονται στὸν Εὐβοϊκὸ, στὸ Σαρωνικὸ καὶ στὸν Κορινθιακὸ κόλπο.

Ἡ **βιομηχανία** εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀναπτυγμένη στὴν περιοχὴ Ἀθηνῶν - Πειραιῶς. Ἐκεῖ, καθὼς καὶ σὲ γειτονικὲς περιοχὲς τῆς Ἀττικῆς, ὑπάρχουν πολλὰ μεγάλα ἐργοστάσια, στὰ ὁποῖα βρίσκουν ἐργασία χιλιάδες ἄνθρωποι καὶ παράγονται ἀφθονα βιομηχανικὰ προϊόντα. Στὸ Σκαρामαγκᾶ καὶ στὴν Ἐλευσίνα λειτουργοῦν μεγάλα ναυπηγεῖα, στὸν Ἀσπρόπυργο χαλυβουργεῖο, στὸ Σκαρामαγκᾶ, στὴν Ἐλευσίνα

καὶ στοὺς Ἁγίους Θεοδῶρους Κορινθίας διυλιστήρια πετρελαίου, στὴν Ἐλευσίνα πολλὰ ἐργοστάσια, καθὼς καὶ στὴν περιοχὴ τοῦ Λαυρίου. Ἀρκετὰ ἐργοστάσια ὑπάρχουν ἐπίσης στὴν περιοχὴ τῶν Θηβῶν, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ μεγάλου αὐτοκινητόδρομου Ἀθηνῶν-Λαμίας. Στὴ Λιβαδεῖα καὶ στὴ Λαμία λειτουργοῦν ἐκκοκκιστήρια βαμπακιοῦ, κλωστοῦφαντουργεῖα, ἀλευρόμυλοι κλπ.

Ἐξαιρετικὰ ἀναπτυγμένη σ' ὁλόκληρῃ τῇ Στερεᾷ εἶναι ἡ **βιοτεχνία**. Στὴν περιοχὴ Ἀθηνῶν θαυμάσιοι τεχνίτες κατασκευάζουν ὠραῖα εἶδη λαϊκῆς τέχνης. Ὠραῖα ὑφαντὰ ὑφαίνουν στὴν Ἀράχοβα.

Ἡ **συγκοινωνία** στὴν Ἀνατολικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα διεξάγεται μὲ αὐτοκίνητα, σιδηρόδρομο, πλοῖα καὶ ἀεροπλάνα. Ἡ Ἀττικὴ ἔχει θαυμάσιο ὁδικὸ δίκτυο. Θαυμάσιοι εἶναι ἐπίσης οἱ ἐθνικοὶ ὁδοὶ Ἀθηνῶν - Λαμίας καὶ Ἀθηνῶν - Κορίνθου - Πατρῶν. Ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ ξεκινοῦν οἱ σιδηρόδρομοι Ἀθηνῶν - Λαρίσης καὶ Ἀθηνῶν - Πελοποννήσου. Μεγάλῃ κίνησῃ ἔχουν τὸ ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τὸ λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ. Ἄλλα λιμάνια τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς εἶναι τῆς Ἐλευσίνας, τῆς Χαλκίδας, τῆς Ἰτέας.

Στὴν ὄρεινὴ Ρούμελη ἡ συγκοινωνία διεξάγεται πολὺ δύσκολα.

- Ἀσκήσεις.** 1. Ποιά εἶναι τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας;
2. Ἀπὸ ποιές πόλεις διέρχεται ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀθηνῶν - Λαρίσης;

Σούνιο – ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνα

ΑΚΡΟΠΟΛΗ

Η φημι ότι θηκε από το Ινσπ. τουτ. Εκπ. ο εστις η πο. κής

Στὴν Ἀνατολικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα ζοῦν σήμερα 3.108.000 περίπου ἄνθρωποι. Ἀπὸ αὐτοὺς 2.540.000 ζοῦν στὴν Ἀθήνα καὶ στὸν Πειραιᾶ. Οἱ ὀρεινὲς περιοχὲς εἶναι πολὺ ἀραιοκατοικημένες καὶ ὁ πληθυσμὸς τους συνεχῶς ἐλαττώνεται.

Ἡ Ἀνατολικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα εἶναι χωρισμένη στοὺς Νομούς: 1) Ἀττικῆς, 2) Βοιωτίας, 3) Φθιώτιδος, 4) Φωκίδος.

1. Ὁ Νομὸς Ἀττικῆς. Ὁ Νομὸς Ἀττικῆς ἀπλώνεται ἀπὸ τὸν Κιθαιρώνα καὶ τὴν Πάρνηθα ὡς τὸ Σούνιο. Περιλαμβάνει ἐπίσης τὰ νησιὰ Σαλαμίνα, Αἴγινα, Πόρο, Ὑδρα, Σπέτσες, Κύθηρα καὶ τὴν περιοχὴ τῆς Τροιζήνας.

Ἐδῶ βρίσκεται ἡ Ἀθήνα (Ἀθηναί), ἡ πρωτεύουσα τῆς χώρας μας, ἡ ἐνδοξότερη πόλη τοῦ κόσμου!

«ΑΘΗΝΑ, ΖΑΦΕΙΡΟΠΕΤΡΑ ΣΤΗΣ ΓΗΣ ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ!»

Κ. Παλαμᾶς

Τ' ὄνομά της, ὅπως μᾶς λέει ἡ Μυθολογία, τῆς τὸ χάρισε ἡ Ἀθηνᾶ.

Μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ἡ Ἀθήνα ἔγινε μεγάλη κι ἐνδοξη πόλη. Ἡ ἐλιὰ ἦταν τὸ πρῶτο δῶρο, ποὺ χάρισε ἡ Ἀθηνᾶ στοὺς Ἀθηναίους. Πολυτιμότερα δῶρα ὅμως ἦταν ἡ ἀγάπη γιὰ τὰ γράμματα, τὶς τέχνες, τὸν πολιτισμό.

Ὁ ἥρωας Θησέας ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς πρώτους βασιλιάδες της. Τὸν ἀκολούθησαν ἄλλοι μεγάλοι ἄρχοντες, ποὺ ὀργάνωσαν τὴν Ἀθήνα καὶ τὰ γύρω χωριὰ καὶ τὴν ἔκαναν κράτος πολιτισμένο καὶ ἰσχυρό.

Ἐδῶ, κάτω ἀπὸ τὸν καταγάλανο ἀττικὸ οὐρανό, δημιουργήθηκε τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ θαῦμα.

Οἱ νομοθέτες ἔγραψαν νόμους σοφοὺς, οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ναύαρχοι ὀργάνωσαν τὸ στρατὸ καὶ τὸ στόλο, οἱ ἀρχιτέκτονες, οἱ γλύπτες καὶ οἱ ζωγράφοι στόλισαν τὴν Ἀθήνα μὲ θαυμάσια μνημεῖα τέχνης καὶ οἱ ποιητὲς καὶ οἱ φιλόσοφοι τῆς χάρισαν δόξα ἀθάνατη.

Ὅταν ἡ πατρίδα μας σκλαβώθηκε στοὺς Ρωμαίους καὶ ἀργότερα στοὺς Τούρκους, ἡ Ἀθήνα ἔχασε τὴν παλαιὰ δόξα της. Στὰ 1834, ὅταν ἔγινε πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδας, ἦταν μιὰ μικρὴ πόλη μὲ 10.000 κατοίκους! Στὴ θέση τοῦ Πειραιᾶ ὑπῆρχαν λίγα μικρὰ σπίτια ψαράδων! Ὁ τόπος ὅμως ἦταν γεμάτος ἀπὸ ἀρχαῖα μνημεῖα, ποὺ διαλαλοῦσαν τὴν ἀρχαία δόξα του.

Μηχανικοί χάραξαν τὸ σχέδιο τῆς νέας πόλεως καὶ ἄρχισαν νὰ χτίζονται νέα μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα. Μὲ τὸν καιρὸ ἡ πόλη ὅλο καὶ μεγάλωνε, γιὰ νὰ πάρη σιγὰ σιγὰ τὴ σημερινή της μορφή.

Δυὸ βραχῶδεις λόφοι στεφανωμένοι μὲ ἱερὰ ὑψώνονται στὸ κέντρο τῶν Ἀθηνῶν: ἡ **Ἀκρόπολη** καὶ ὁ **Λυκαβηττός**. Στὴν Ἀκρόπολη σῶζονται ἐρείπια ἀπὸ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς τῶν ἀρχαίων θεῶν.

Ἄς κάνωμε ἓναν περίπατο στοὺς δυὸ αὐτοὺς λόφους, γιὰ νὰ θαυμάσωμε ἀπὸ ἐκεῖ ὁλόκληρη τὴν Ἀθήνα.

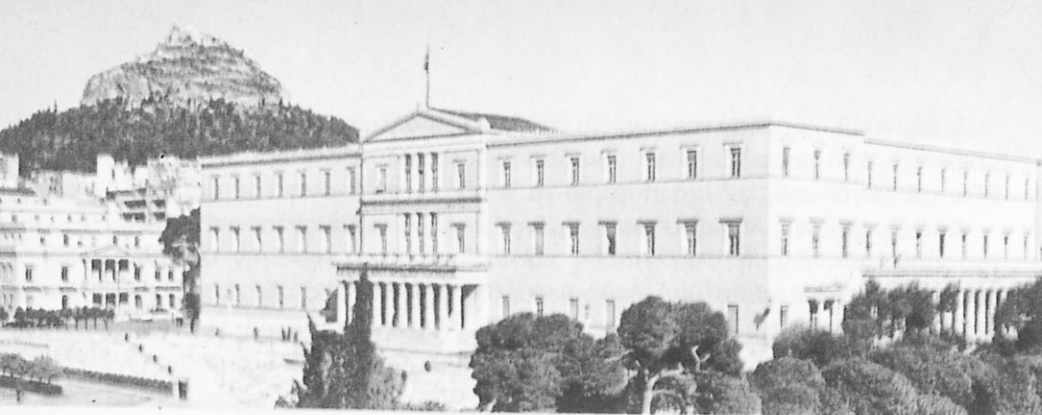
Περνώντας τὰ μεγαλοπρεπῆ **Προπύλαια** μὲ τὶς μαρμάρινες σκάλες καὶ τοὺς ψηλοὺς κίονες, ἀνεβαίνομε στὸν ἱερὸ βράχο τῆς Ἀθηνᾶς. Μαζί μας ἀνεβαίνουν πολλοὶ ἄλλοι ἄνθρωποι, Ἕλληνες καὶ ξένοι, ποὺ ξεκινοῦν ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Γῆς κι ἔρχονται, γιὰ νὰ θαυμάσουν τὰ ἀριστουργήματα αὐτὰ τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ νὰ χαροῦν τὶς ὁμορφιεῖς τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας.

Ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ **Παρθενώνας**, προσελκύει ἀμέσως τὴν προσοχὴ ὅλων τῶν ἐπισκεπτῶν. Πέρασαν δυόμισυ περίπου χιλιάδες χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ ἔγινε, ἀλλὰ κανένας δὲν μπόρεσε νὰ χτίσῃ οἰκοδόμημα λαμπρότερο ἀπ' αὐτόν!

Δίπλα του ὑψώνονται τὸ **Ἐρέχθαιο**, ὁ ναὸς τῆς **Ἀπτέρου Νίκης** καὶ ἐρείπια ἀπὸ ἄλλα ἱερὰ.

Γύρω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολη βλέπομε τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς, τὸ λόφο τῆς **Πνύκας** καὶ τὸν **Ἀρειο Πάγο**, τὸ **Ἀστεροσκοπεῖο**, τὸ **Ὡδεῖο τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ** καὶ τὸ ἀρχαῖο θέατρο τοῦ **Διονύσου**, τὸ λόφο τοῦ **Φιλοπάππου**, τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ **Ὀλυμπίου Διός**, τὸ **Παναθηναϊκὸ Στάδιο**, τὸ **Ζάππειο**, τὸν **Ἐθνικὸ κήπο**, τὴ μεγάλη **Πλατεία τοῦ Συντάγματος** μὲ τὰ παλαιὰ ἀνάκτορα καὶ τὸ **Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου**, τὰ κτίρια τοῦ **Πανεπιστημίου**, τῆς **Ἀκαδημίας** καὶ τῆς **Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης** καὶ πάρα πολλὲς πολυκατοικίες. Ὅπου καὶ ἂν γυρίσης τὰ μάτια σου, ἀπὸ τοὺς πρόποδες τοῦ Ὑμηττοῦ ἀνατολικά ὡς τὸ Αἰγάλεω δυτικά καὶ ὡς κάτω στὴ θάλασσα τοῦ Σαρωνικοῦ, παντοῦ βλέπεις ν' ἀπλώνεται ἡ Ἀθήνα, ὁ Πειραιὰς καὶ οἱ γύρω συνοικίες, ποὺ ἐνώθηκαν σὲ μιὰ τεράστια πόλη!

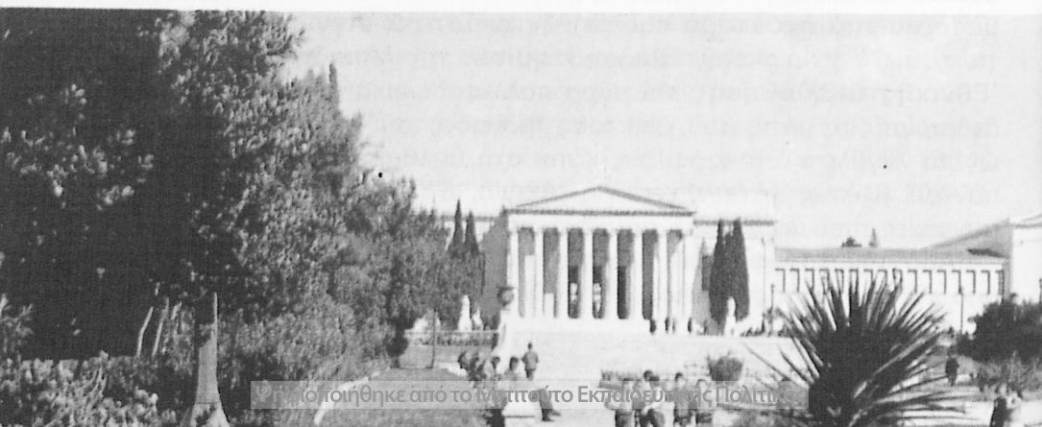
Ἀπὸ τὴν κορυφὴ τοῦ **Λυκαβηττοῦ** βλέπομε ἓνα μεγάλο τμήμα ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς πόλεως, τὸ **Πεδίον τοῦ Ἀρεως**, τὰ **Τουρκο-**

Ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων

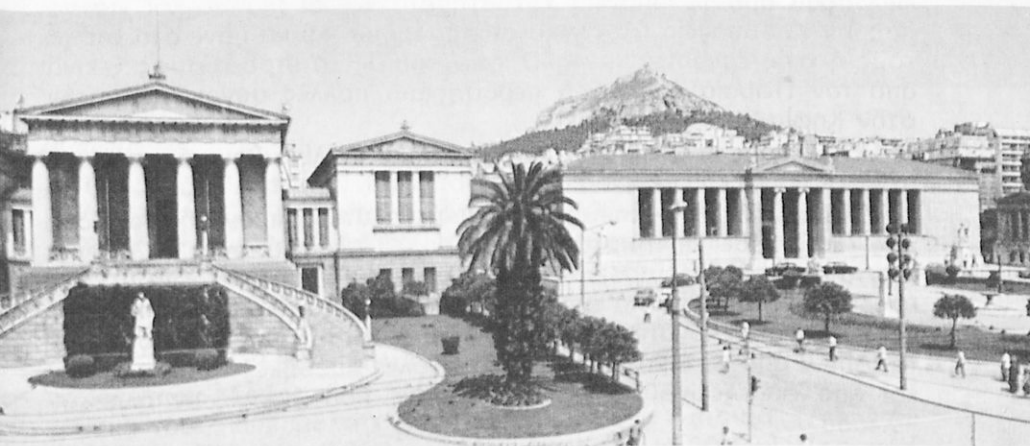
Τὸ μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου

Βασισμένη στο έργο του Εθνικού Εκπαιδευτικού Πολιτισμού

Ἡ Ἀκαδημία

Ἡ Ἐθνικὴ Βιβλιοθήκη καὶ τὸ Πανεπιστήμιο

Τὸ Ἐθνικὸ μουσεῖο

βούνια και παραπέρα τις βορειοανατολικές συνοικίες, τὸ **Μαρούσι**, τὴν **Κηφισιά**, τὸ **Χαλάνδρι** καὶ τ' ἄλλα γραφικὰ προάστια.

Ἀπὸ τὸν Λυκαβηττὸ κατεβαίνομε στὴ μεγάλη Πλατεία τοῦ Συντάγματος. Ἀπὸ ἐδῶ ξεκινοῦν πολλοὶ μεγάλοι κεντρικοὶ δρόμοι τῶν Ἀθηνῶν, οἱ λεωφόροι Ἀμαλίας καὶ Βασιλίσσης Σοφίας καὶ οἱ ὁδοὶ Ἀκαδημίας, Πανεπιστημίου, Σταδίου, Ἑρμοῦ, Μητροπόλεως.

Διασχίζομε τὴν ἀγορὰ τῆς πόλεως, ποὺ ἔχει πολλὰ καταστήματα καὶ μεγάλη ἐμπορικὴ κίνηση, καὶ φτάνομε στὴν **Πλατεία Ὁμονοίας**. Ἀπὸ αὐτὴν ξεκινοῦν ἄλλοι μεγάλοι δρόμοι: οἱ ὁδοὶ Πατησίων, 3ης Σεπτεμβρίου, Ἀγ. Κωνσταντίνου, Πειραιῶς, Ἀθηνᾶς, Αἰόλου.

Μὲ τις «κυλιόμενες σκάλες» κατεβαίνομε στὸ ὑπόγειο τῆς πλατείας. Ἑκατοντάδες ἄλλοι ἄνθρωποι κατεβαίνουν μαζί μας, ἄλλοι γιὰ νὰ ψωνίσουν ἀπὸ τὰ ὑπόγεια καταστήματα καὶ οἱ πιδὸ πολλοὶ γιὰ νὰ πάρουν τὸν ὑπόγειο ἠλεκτρικὸ σιδηρόδρομο καὶ νὰ πᾶνε στὰ σπίτια τους ἢ στὶς ἐργασίες τους. Ὁ **ἠλεκτρικὸς σιδηρόδρομος** ξεκινᾷ ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ καί, ἀφοῦ περάσῃ ἀπὸ πολλὰς συνοικίες, φτάνει στὴν Κηφισιά.

Ἀνεβαίνομε κι ἐμεῖς στὸν ἠλεκτρικὸ καὶ σὲ λίγο βρισκόμαστε στὸ μεγάλο λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ.

Ὁ **Πειραιᾶς (Πειραιεὺς)** εἶναι τὸ μεγαλύτερο λιμάνι τῆς πατρίδας μας. Ἐδῶ κάθε μέρα καταφτάνουν πολλὰ πλοῖα ἀπὸ ἄλλα λιμάνια. Πάντα στὶς μεγάλες προβλήτες τοῦ λιμανιοῦ εἶναι ἀραγμένα μεγάλα ὑπερωκέανεια καὶ πολλὰ ἐμπορικὰ πλοῖα. Τεράστιοι ἀτσαλένιοι γερανοὶ καὶ χιλιάδες ἐργάτες φορτώνουν καὶ ξεφορτώνουν τὰ ἐμπορεύματα. Δίπλα ἀπὸ τὸ λιμάνι ὑπάρχουν μεγάλες ἀποθήκες ἐμπορευμάτων καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ξεκινοῦν οἱ σιδηρόδρομοι, ποὺ διασχίζουν ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Πέρα ἀπὸ τὸ λιμάνι ὑψώνονται οἱ καπνοδόχοι πολλῶν μικρῶν καὶ μεγάλων ἐργοστασίων. Σ' αὐτὰ ἐργάζονται χιλιάδες ἐργάτες καὶ πολλοὶ μηχανικοὶ καὶ παράγονται πολλὰ βιομηχανικὰ προϊόντα. Ὁ Πειραιᾶς εἶναι τὸ μεγαλύτερο βιομηχανικὸ κέντρο τῆς χώρας μας.

Γραφικὴ συνοικία τοῦ Πειραιᾶ εἶναι ἡ **Καστέλλα** μὲ τὸ **Τουρκο-λίμανο**. Τὸ λιμάνι τῆς **Ζέας** εἶναι μιὰ ἄλλη ὁμορφὴ γωνιά του.

Στὰ νοτιοανατολικά τοῦ Πειραιᾶ, στὴν παραλία τοῦ Σαρωνικοῦ, ὑπάρχουν οἱ γραφικὲς παραθαλάσσιες συνοικίες **Παλαιὸ καὶ Νέο Φάληρο**, **Καλαμάκι**, **Ἄλιμος**, **Ἑλληνικό**, ὅπου βρίσκεται τὸ μεγάλο ἀεροδρόμιο, **Γλυφάδα**, **Βούλα**, **Βουλιαγμένη**, **Βάρκιζα** κλπ. μὲ πολλὰ τουριστικὰ ξενοδοχεῖα, θαυμάσιες ἀμμουδιές καὶ ὠραῖα κέντρα ψυχαγωγίας. Εἶναι μιὰ ὑπέροχη παραλία, ποὺ φτάνει ὡς τὸ ἀκρωτήριο Σούνιο.

Τὸ λιμάνι τοῦ Πειραιᾶ

Ὁ Νομὸς Ἀττικῆς χωρίζεται στὰ Διαμερίσματα: α) Ἀθηνῶν, β) Ἀνατολικῆς Ἀττικῆς, γ) Δυτικῆς Ἀττικῆς καὶ δ) Πειραιῶς.

Στὴν Ἀνατολικὴ Ἀττικὴ ἐκτὸς ἀπὸ τὰ προάστια τῶν Ἀθηνῶν ὑπάρχουν καὶ οἱ κωμοπόλεις Ἀχαρναὶ (Μενίδι) (24.000 κ.), Ἄνω Λιόσια (11.000 κ.), Μαραθῶνας (2.000 κ.), ὅπου στὰ 490 π.Χ. ἔγινε ἡ μεγάλη μάχη μὲ τοὺς Πέρσες, καὶ Ραφήνα (2.500 κ.) στὴν παραλία τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου μὲ τὰ νοστιμότατα ψάρια της. Στὴν περιοχὴ τῶν Μεσογείων βρίσκονται οἱ ὀνομαστὲς γιὰ τὰ περίφημα κρασιά τους κωμοπόλεις Σπάτα (6.000 κ.), Παιανία (Λιόπεσι) (6.000 κ.), Κοροπὶ (9.000 κ.), Μαρκόπουλο (5.000 κ.), Κερατέα (6.000 κ.) καὶ Λαύριο (8.000 κ.).

*Στὴ Δυτικὴ Ἀττικὴ βρίσκονται τὰ Μέγαρα (17.000 κ.), ἡ Ἐλευσίνα (18.500 κ.) μὲ πολλὰ ἐργοστάσια στὴν περιοχὴ της, ἡ Μάνδρα (7.000 κ.), ὁ Ἀσπρόπυργος (11.000 κ.).

Στὴν Ἐλευσίνα στὰ ἀρχαῖα χρόνια λατρευόταν ἡ θεὰ Δῆμητρα καὶ γίνονταν ἐκεῖ μεγάλες γιορτές. Ὁ δρόμος ποὺ ὁδηγεῖ ἀπὸ τὴν Ἀθῆνα ὡς ἐκεῖ λέγεται καὶ σήμερα Ἱερὰ ὁδός.

Τὸ Διαμερίσμα Πειραιῶς ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ καὶ τὰ περίχωρά του περιλαμβάνει τὰ νησιά Σαλαμίνα, Αἴγινα, Πόρο, Ὑδρα, Σπέτσες, Κύθηρα καὶ τὴν περιοχὴ Τροιζηνίας.

Ἡ Σαλαμίνα εἶναι ξακουστὸ νησί. Στὴ θάλασσά της στὰ 480 π.Χ. οἱ Ἕλληνες νίκησαν καὶ διέλυσαν τὸ στόλο τοῦ Ξέρξη. Σήμερα στὸ

νησι υπάρχει η κωμόπολη **Σαλαμίνα** (18.000 κ.) και αρκετά χωριά. Η **Αϊγίνα** με τ' αρχαία μνημεία και τις φυσικές ομορφιές της προσελκύει πάντα πολλούς τουρίστες. Γνωστά σ' όλους είναι τα ωραία αιγινήτικα πήλινα αγγεία.

Στην περιοχή **Τροιζηνίας** βρίσκονται το γραφικό νησί **Πόρος**, η χερσόνησος **Μέθανα** με ιαματικά λουτρά και πολλά χωριά.

Η "**Υδρα** και οι **Σπέτσες** είναι από τα γραφικότερα νησιά της πατρίδας μας και θαυμάσια τουριστικά κέντρα. Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας οι Υδραίοι και οι Σπετσιώτες είχαν πολλά καράβια και στην επανάσταση του 1821 αγωνίστηκαν με απaráμιλλη γενναϊότητα για την έλευθερία.

Τα **Κύθηρα** βρίσκονται στα νότια της Πελοποννήσου και λίγο νοτιότερα το νησάκι **Αντικύθηρα**.

2. **Ο Νομός Βοιωτίας** έχει πρωτεύουσα τη **Λιβαδειά** (15.000 κ.) και χωρίζεται στις Έπαρχίες **Λιβαδειᾶς** και **Θηβών** με πρωτεύουσα τη **Θήβα** (16.000 κ.).

Η Λιβαδειά, χτισμένη στους πρόποδες του Έλικώνα, είναι ωραία πόλη με πολλά έκκοκκιστήρια βαμπακιοῦ, κλωστοῦφαντουργεία και άλλα εργοστάσια. Πάνω από την πόλη βρίσκεται η πηγή **Έρκυννα** με άφθονα κρυσταλλένια νερά.

Κωμοπόλεις της Έπαρχίας Λιβαδειᾶς είναι ο **Όρχομενός** (5.000 κ.), η γνωστή πατρίδα του Φρίξου και της Έλλης, η **Δαύλεια** (2.000 κ.), η **Αλίαρτος** (3.000 κ.), η **Αράχοβα** (3.000 κ.) και το **Δίστομο** (3.000 κ.). Κοντά στη Λιβαδειά βρίσκεται η αρχαία **Χαιρώνεια**. Ένα πελώριο μαρμάρينو λιοντάρι θυμίζει τη μάχη που έγινε εκεί στα 338 π.Χ.

Μεγάλα χωριά της Έπαρχίας Θηβών είναι η **Τανάγρα**, τα **Βάγια**, οι **Θεσπίες**.

Η Θήβα είναι αρχαία κι ένδοξη πόλη. Κοντά της βρίσκονται τα **Λεῦκτρα** και οι **Πλαταιές**. Στις Πλαταιές οι πρόγονοί μας νίκησαν τους Πέρσες.

Στην παραλία του Εὐβοϊκού κόλπου βρίσκεται η **Αὐλίδα**, από την οποία ξεκίνησαν οι αρχαίοι Έλληνες για την έκστρατεία ἐναντίον της Τροίας.

3. **Ο Νομός Φθιώτιδος** περιλαμβάνει τις Έπαρχίες: α) **Φθιώτιδος**, β) **Λοκρίδος** και γ) **Δομοκού**.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καὶ τῆς Ἐπαρχίας Φθιώτιδος εἶναι ἡ **Λαμία** (38.000 κ.). Εἶναι ὡραία πόλη χτισμένη ἀμφιθεατρικὰ στοὺς πρόποδες τῆς Ὄθρου. Πάνω ἀπὸ τὴν πόλη βρίσκεται τὸ παλαιὸ κάστρο τῆς καὶ σὲ μιὰ πλατεία τῆς ὁ ἀνδριάντας τοῦ Ἀθανασίου Διάκου.

Ἐπίνειο τῆς Λαμίας εἶναι ἡ **Στυλίδα** (4.000 κ.) μὲ πολλοὺς ἐλαιῶνες στὴν περιοχὴ τῆς. Ἄλλη κωμόπολη εἶναι ἡ **Σπερχειάδα** (3.000 κ.).

Στὴ γέφυρα τοῦ Σπερχειοῦ μιὰ μαρμάρινη στήλη θυμίζει τὸν ἠρωισμό καὶ τὴ θυσία τοῦ Ἀθ. Διάκου καὶ πιδὶ κάτω τὸ Ἡρῶο τοῦ Λεωνίδα διαλαλεῖ τὴ δόξα τῶν **Θερμοπυλῶν**.

Ἡ ἐπαρχία Δομοκοῦ βρίσκεται ψηλὰ στὴν Ὄθρυ κι ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Δομοκὸ** (2.000 κ.).

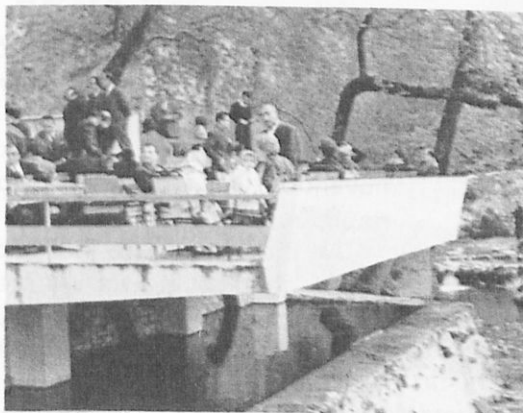
Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Λοκρίδος εἶναι ἡ **Ἀταλάντη** (5.000 κ.) καὶ κωμοπόλεις ἡ **Ἀμφίκλεια** (3.000 κ.), ἡ **Ἐλάτεια**, τὰ **Καμένα Βοῦρλα**.

Στὸ Νομὸ Φθιώτιδος ὑπάρχουν ἱαματικὲς πηγὲς στὰ Καμένα Βοῦρλα, στὶς Θερμοπύλες, στὴν Ὑπάτη, στὸ Πλατύστομο.

Ἡ παραλία τῆς Λοκρίδος μὲ τὴν πεντακάθαρη θάλασσα, τὰ καταπράσινα πεῦκα, τοὺς ἐλαιῶνες καὶ τὶς ἱαματικὲς πηγὲς τῆς εἶναι ἓνας θαυμάσιος τουριστικὸς τόπος.

Δελφοί

Λιβαδεῖα – Ἔρκυννα

Λέων Χαίρωνείας

4. **Ὁ Νομὸς Φωκίδος** χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες **Παρνασσίδος** καὶ **Δωρίδος**. Πρωτεύουσά του εἶναι ἡ **Ἄμφισσα** (7.000 κ.), ποὺ εἶναι καὶ πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Παρνασσίδος. Γύρω τῆς ὑπάρχουν πολλοὶ ἐλαιῶνες.

Στὶς πλαγιές τοῦ Παρνασσοῦ βρίσκονται τὰ ἐρείπια τοῦ ξακουστοῦ μαντείου τῶν **Δελφῶν**.

Ἡ **Ἰτέα** (3.000 κ.) καὶ τὸ **Γαλαξειδί** εἶναι δυὸ ὁμορφες κωμοπόλεις στὴν παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου.

Ἀνάμεσα στὸν Παρνασσὸ καὶ στὴ Γκιώνα βρίσκεται τὸ χωριὸ **Γραβιά**, ὅπου ὑπῆρχε τὸ ἱστορικὸ **Χάνι τῆς Γραβιάς**. Ἐκεῖ στὰ 1821 ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρουῖτσος νίκησε τοὺς Τούρκους.

Ἡ Ἐπαρχία Δωρίδος ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Λιδωρίκι**.

Η ΔΥΤΙΚΗ ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ

Ἡ Δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα ἀπλώνεται ἀπὸ τ' **Ἄγραφα**, τὸν **Τυμφρηστὸ** καὶ τὰ **Βαρδούσια** ὡς τὸ **Ἰόνιο πέλαγος**. Ἀνάμεσα σ' αὐτὴ καὶ στὴν Ἠπειρο σχηματίζεται ὁ **Ἀμβρακικὸς κόλπος**, στὴν εἴσοδο τοῦ ὁποίου ὑπάρχει τὸ ἱστορικὸ ἀκρωτήριο **Ἄκτιο**. Ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο χωρίζεται μὲ τὸν **Πατραϊκὸ κόλπο**. Ἐκεῖ σχηματίζεται ὁ πορθμὸς τοῦ **Ρίου**.

Ἄν ἐξαίρεσωμε τὴν πεδιάδα ποὺ σχημάτισε ὁ Ἀχελῷος ποταμὸς μὲ τὶς προσχώσεις του κι ἐκεῖνη ποὺ ἀπλώνεται στὶς ἐκβολές τοῦ Εὐήνου, ὁλόκληρη σχεδὸν ἡ υπόλοιπη περιοχὴ εἶναι ὄρεινὴ. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ βουνὰ ποὺ ἀναφέραμε ἄλλα μικρότερα εἶναι τὸ **Μακρυνόρος**, τὸ **Παναιτωλικό**, ὁ **Ἀράκυνθος** καὶ τ' **Ἀκαρνανικὰ ὄρη**.

Ὁ **Ἀχελῷος** εἶναι τὸ μεγαλύτερο ποτάμι τῆς Στερεᾶς. Λέγεται καὶ **Ἀσπροπόταμος**. Οἱ πηγές του βρίσκονται μακριὰ, στὰ βουνὰ τῆς Ἠπείρου. Ἄλλοι παραπόταμοί του κατεβαίνουν ἀπὸ τ' Ἄγραφα καὶ τὸν Τυμφρηστὸ μέσα ἀπὸ βαθιές, ἀπάτητες χαράδρες.

Στὴ συμβολὴ τῶν παραπόταμων αὐτῶν χτίστηκε τὸ ψηλότερο φράγμα τῆς πατρίδας μας καὶ σχηματίστηκε ἡ μεγάλη τεχνητὴ λίμνη τῶν **Κρεμαστῶν**. Τὸ φράγμα ἔχει ὕψος 160 μέτρα καὶ μὲ τὰ νερὰ τῆς λίμνης κινεῖται τὸ μεγαλύτερο ὑδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο τῆς χώρας μας. Λίγο πιὸ κάτω ἀπὸ τὰ Κρεμαστά, στὴ θέση **Καστράκι**, χτίστηκε δεῦτερο φράγμα καὶ ἄλλο μεγάλο ὑδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο. Τρίτο ἐργοστάσιο λειτουργεῖ ψηλὰ στὶς πηγές τοῦ **Ταυρωποῦ**.

"Ἐτσι τὰ νερὰ τοῦ Ἀχελώου, πρὶν φτάσουν στὸν κάμπο, γιὰ νὰ ποτίσουν μὲ ἄλλα ἀρδευτικὰ φράγματα τὰ χωράφια, κινοῦν τὶς μεγάλες μηχανὲς τῶν ἐργοστασίων καὶ παράγουν ἠλεκτρικὸ ρεῦμα.

"Ἄλλοι ποταμοὶ τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς εἶναι ὁ **Εὐηνος** καὶ ὁ **Μόρνος**. Σ' αὐτὴν ὑπάρχουν πολλὲς λίμνες, λιμνοθάλασσες κι ἔλη. Μεγαλύτερη λίμνη εἶναι ἡ **Τριχωνίδα**, τὰ νερὰ τῆς ὁποίας χύνονται στὴ **Λυσιμαχία** λίμνη καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὸν Ἀχελῷο. Ἄλλες λίμνες εἶναι ἡ **Ὁζερός**, ἡ **Ἀμβρακία** καὶ ἡ **Βουλκαρία**. Λιμνοθάλασσες εἶναι τοῦ **Μεσολογγίου**, τοῦ **Αἰτωλικοῦ** καὶ τῆς **Κλείσσοβας** μὲ πολλὰ ἰχθυοτροφεῖα.

Τὸ κλίμα στὰ παραθαλάσσια μέρη εἶναι ὑγρὸ μεσογειακὸ μὲ συχνὲς βροχές. Στὶς ὄρεινὲς περιοχὲς εἶναι ἡπειρωτικὸ.

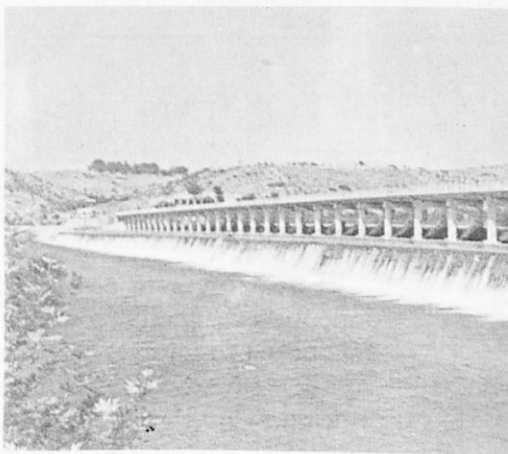
Τὰ σπουδαιότερα γεωργικὰ προϊόντα στὰ παράλια πεδινὰ μέρη εἶναι: ἐλιές, ἐσπεριδοειδῆ, δημητριακὰ, βαμπάκι, ρύζι, λαχανικὰ, σταφύλια. Στὴν περιοχὴ τοῦ Ἀγρινίου παράγονται μυρωδάτα καπνὰ.

Στὰ ὄρεινὰ μέρη κύρια προϊόντα εἶναι τὰ κτηνοτροφικὰ καὶ τὰ δασικά. Μὲ τὰ βελανίδια ἀπὸ τὰ δάση τρέφονται πολλοὶ χοῖροι.

Στὶς λιμνοθάλασσες καὶ στὶς γύρω θάλασσες ἀλιεύονται ἐκλεκτὰ ψάρια. Ὄνομαστὸ εἶναι τὸ αὐγοτάραχο τοῦ Μεσολογγίου.

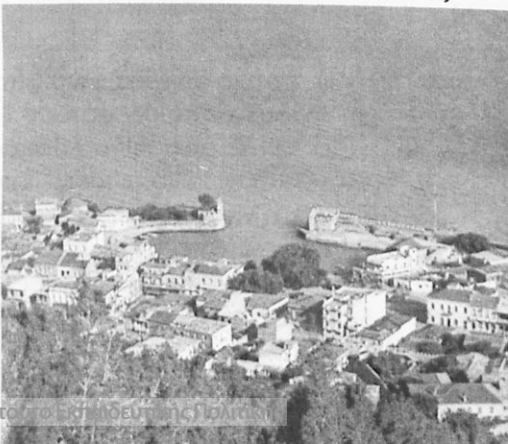

Λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου

Ἀρδευτικὸ φράγμα Ἀχελώου

Ναύπακτος

Μεσολόγγι – ο κήπος τῶν ἡρώων

Ἡ **συγκοινωνία** διεξάγεται κυρίως μὲ αὐτοκίνητα. Μιὰ μικρὴ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ συνδέει τὸ Ἀγρίνιο μὲ τὸ Μεσολόγγι καὶ τὴ θάλασσα (Κρυονέρι). Ἕνας μεγάλος ἐθνικὸς δρόμος ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ Ἀντίρριο, διασχίζει τὴν Αἰτωλοακαρνανία καὶ προχωρεῖ πρὸς τὴν Ἡπειρο.

Ἀσκηση. Ποιά βουνά, ποιά ποτάμια καὶ ποιές λίμνες ἔχει ἡ Δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα; Τί κλίμα ἔχει καὶ γιατί; Ποιά εἶναι τὰ σπουδαιότερα προϊόντα της;

Ἡ Δυτικὴ Στερεὰ χωρίζεται στοὺς Νομοὺς **Αἰτωλοακαρνανίας** καὶ **Εὐρυτανίας**. Σ' αὐτοὺς ζοῦν 258.000 περίπου ἄνθρωποι.

1. Ὁ **Νομὸς Αἰτωλοακαρνανίας** ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Μεσολόγγι** καὶ χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Μεσολογγίου** μὲ πρωτεύουσα τὸ Μεσολόγγι, β) **Ναυπακτίας** μὲ πρωτεύουσα τὴ Ναύπακτο, γ) **Τριχωνίδος** μὲ πρωτεύουσα τὸ Ἀγρίνιο, δ) **Βάλτου** μὲ πρωτεύουσα τὴν Ἀμφιλοχία καὶ ε) **Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου** μὲ πρωτεύουσα τὴ Βόνιτσα.

Τὸ **Μεσολόγγι** (12.000 κ.) εἶναι ἡ ἱερὴ πόλη τῆς Ἑλλάδας. Στὸν «κῆπο τῶν ἡρώων» εἶναι θαμμένα τὰ παλικάρια ποὺ σκοτώθηκαν στὴν πολιορκία καὶ στὴν ἡρωικὴ **ἐξοδο τοῦ Μεσολογγίου** τὸ 1826. Ἐκεῖ πέθανε ὁ μεγάλος φιλέλληνας λόρδος Βύρων. Κάθε χρόνο τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων ὁργανώνουν ἐκεῖ μεγάλες γιορτές, γιὰ νὰ τιμήσουν τοὺς ἥρωες αὐτοὺς. Ἡρωικὸς τόπος εἶναι καὶ τὸ **Αἰτωλικό**.

Ἡ **Ναύπακτος** (8.000 κ.) εἶναι ωραία ἱστορικὴ πόλη μὲ παλαιὰ κάστρα.

Τὸ μεγαλύτερο ἐμπορικὸ κέντρο τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς εἶναι τὸ **Ἀργίνιο** (31.000 κ.) μὲ πολλὰ καπνεργοστάσια.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Ἀμφιλοχία** (5.000 κ.), ἡ **Βόνιτσα** (3.000 κ.), ὁ **Ἀστακὸς** (3.000 κ.), ἡ **Κατούνα** (3.000 κ.), ἡ **Κατοχή** (3.000 κ.), ὁ **Ἅγιος Κωνσταντῖνος** (5.000 κ.), τὸ **Παναιτώλιο** (4.000 κ.), τὸ **Αἰτωλικό** (5.000 κ.), τὸ **Νεοχώρι** (3.000 κ.).

Τουριστικοὶ τόποι εἶναι τὸ Μεσολόγγι καὶ ἡ Ναύπακτος.

2. Ὁ **Νομὸς Εὐρυτανίας** εἶναι ὁ πιδ ὄρεινὸς Νομὸς τῆς χώρας μας. Βρίσκεται ψηλὰ στ' Ἀγραφα καὶ στὸν Τυμφρηστό.

Πρωτεύουσά του εἶναι τὸ **Καρπενήσι** (5.000 κ.). Ἐκεῖ κοντὰ στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 σκοτώθηκε ὁ ἥρωας Μᾶρκος Μπότσαρης. Μεγάλα χωριὰ τοῦ Νομοῦ εἶναι τὰ **Φουρνά**, τὸ **Μεγάλο Χωριό**, τ' **Ἀγραφα**, ὁ **Προυσός**.

Ἀσκηση. Ζωγράφισε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Δυτικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας.

Η ΕΥΒΟΙΑ

Ἡ **Εὐβοία** εἶναι μεγάλο νησί, στὸ ὁποῖο ζοῦν 160.000 περίπου ἄνθρωποι. Βόρεια καταλήγει στὸ ἀκρωτήριο **Ἀρτεμίσιο**. Στὰ νότια τοῦ νησιοῦ βρίσκεται τὸ γνωστὸ σ' ὅλους τοὺς ναυτικούς ἀκρωτήριο **Καφηρέας** ἢ **Κάβο Ντόρο**, ὅπως τὸ λένε οἱ ναυτικοί.

Εἶναι νησί ὄρεινὸ. Ψηλότερα βουνὰ εἶναι ἡ **Δίρφυς**, ἡ **Ὀχη**, τὸ **Κανδήλι**, τὸ **Ξηρὸ** καὶ ὁ **Ὀλυμπος**.

Μιὰ μεγάλη σιδερένια συρταρωτὴ γέφυρα στὸν **πορθμὸ τοῦ Εὐρίπου** συνδέει τὴν Εὐβοία μὲ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα.

Τὸ **κλίμα** τοῦ νησιοῦ εἶναι μεσογειακό.

Τὰ σπουδαιότερα γεωργικὰ **προϊόντα** τῆς Εὐβοίας εἶναι δημητριακά, λαχανικά, ὄσπρια, ἐλίες, σταφύλια, σύκα, ἐσπεριδοειδῆ. Νο-

Χαλκίδα

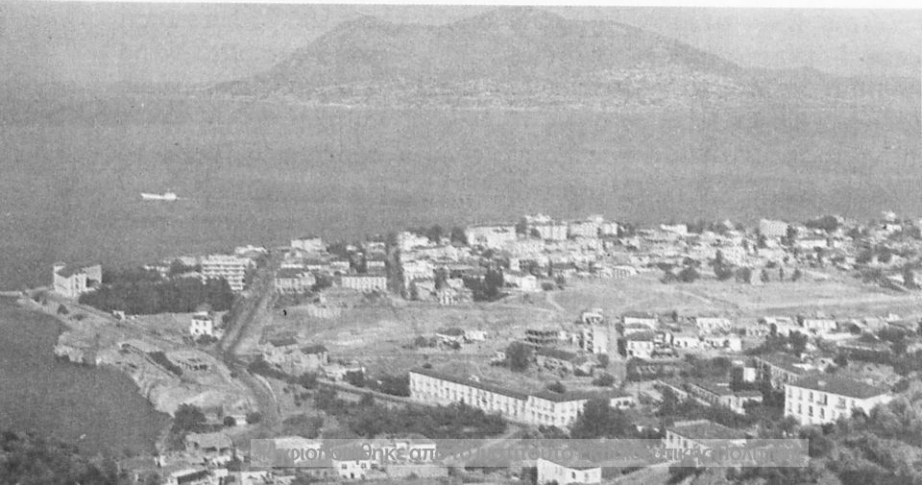
στιμότατα είναι τὰ σύκα τῆς Κύμης. Παράγονται ἐπίσης ἀρκετὰ κτηνοτροφικά, πτηνοτροφικά, δασικά, ἀλιευτικά προϊόντα κι ἐξάγονται πολλὰ ὀρυκτὰ (λιγνίτης, λευκόλιθος, σιδηρομεταλλεύματα). Μὲ τοὺς λιγνίτες τῆς περιοχῆς Ἰλιβερίου - Κύμης λειτουργεῖ στὸ Ἰλιβέρι μεγάλο ἀτμοηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο.

Στὴν περιοχὴ τῆς Χαλκίδας ὑπάρχουν μεγάλα ἐργοστάσια τσιμέντου, κλωστοῦφαντουργεῖα, σιδηρουργεῖα, ἐλαιουργεῖα κλπ.

Ἡ **συγκοινωνία** διεξάγεται μὲ αὐτοκίνητα καὶ πλοῖα.

Ἡ Εὐβοία χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Χαλκίδος** μὲ πρωτεύουσα τὴ **Χαλκίδα** (36.000 κ.), ποὺ εἶναι καὶ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ, β) **Ἰστιαίας** μὲ πρωτεύουσα τὴν **Ἰστιαία** (4.000 κ.) καὶ γ) **Καρυ-**

Αἰδηψὸς

στίας με πρωτεύουσα την **Κύμη** (3.000 κ.), ώραϊο κέντρο παραθερισμοῦ με ίαματική πηγή.

Ἡ Χαλκίδα εἶναι πανάρχαια πόλη με μεγάλη ἱστορία καὶ λαμπρὸ μέλλον. Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Κάρυστος** (3.500 κ.), τὸ **Ἀλιβέρι** (4.000 κ.), ἡ **Νέα Ἀρτάκη** (4.000 κ.), ἡ **Ἐρέτρια** (2.000 κ.) με πολλὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, τὰ **Ψαχνὰ** (5.000 κ.), τὸ **Μαντούδι** (3.000 κ.). Θαυμάσιο κέντρο παραθερισμοῦ εἶναι ἡ γνωστὴ λουτρόπολη **Αἰδηψὸς** (2.000 κ.).

Μεγάλη τουριστικὴ κίνηση ἔχουν ἐπίσης ἡ Χαλκίδα, ἡ Ἐρέτρια, ἡ Κάρυστος.

Στὴν Ἐπαρχία Καρυστίας ὑπάγεται καὶ τὸ νησὶ **Σκύρος** με παλαιὰ μνημεῖα καὶ μεγάλη ἱστορία. Ἐκεῖ μεγάλωσε ὁ Ἀχιλλέας κι ἐκεῖ σκοτώθηκε ὁ ἥρωας Θησέας. Στὴ Σκύρο παράγονται ἐκλεκτὰ τυριά καὶ οἱ κάτοικοί της κατασκευάζουν ώραϊα ἔπιπλα.

- Ἀσκήσεις.**
1. Ἰχνογράφησε τὸν πολιτικὸ χάρτη τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας.
 2. Γράψε τοὺς τόπους τῆς Στερεᾶς, τοὺς ὁποίους ἀναφέραμε στὸ μάθημα τῆς ἱστορίας.
 3. Ποιὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα τουριστικὰ κέντρα τῆς Στερεᾶς;
 4. Ποιοὶ τόποι τῆς Στερεᾶς παράγουν πολλὲς ἐλιές, σταφύλια, βαμπάκι;
 5. Ποιές εἶναι οἱ 10 μεγαλύτερες πόλεις τῆς Στερεᾶς;
 6. Μὲ τί μέσα μποροῦμε νὰ ταξιδέψουμε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὸ Μεσολόγγι; Ποιὸ δρόμο θ' ἀκολουθήσουμε;
 7. Ἄν πῆγες στὴν Ἀθήνα, γράψε ἐκθεση με θέμα «Ἐνα ταξίδι στὴν Ἀθήνα».

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Νομοὶ	Πρωτεύουσα	Βουνὰ	Ὑψος	Ποταμοὶ
1. Ἀττικῆς	Ἀθήνα	Γκιώνα	2.510	Ἀχελῷος
2. Βοιωτίας	Λιβαδεῖα	Παρνασσὸς	2.457	Εὐηνος
3. Φθιώτιδος	Λαμία	Βαρδούσια	2.406	Μόρνος
4. Φωκίδος	Ἀμφισσα	Τυμφρηστὸς	2.315	Σπερχειὸς
5. Εὐρυτανίας	Καρπενήσι	Οἶτη	2.152	Κηφισὸς
6. Αἰτωλοακαρνανίας	Μεσολόγγι	Παναιτωλικὸ	1.924	Λίμνες
7. Εὐβοίας	Χαλκίδα	Δίρφυς	1.743	Ποιές εἶναι;

Η ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου την Πελοπόννησο.
2. Δείξε τις θάλασσες που την περιβάλλουν και τον Ἴσθμό τῆς Κορίνθου.
3. Δείξε τοὺς κόλπους, τὶς χερσονήσους καὶ τ' ἄκρωτήριά της.
4. Δείξε τὰ μεγαλύτερα βουνά, τὶς πεδιάδες, τὰ ὀροπέδιά της.
5. Δείξε τὰ ποτάμια καὶ τὶς λίμνες της.
6. Τί θυμᾶσαι ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς Πελοποννήσου;

Ὅμορφοι μῦθοι καὶ συναρπαστικὲς ἱστορίες μᾶς μιλοῦν γιὰ τὸν ἀρχαῖο κόσμο τῆς Πελοποννήσου καὶ τραγούδια ἥρωικὰ ὑμνοῦν τὴν παλικάριά καὶ τὰ κατορθώματα τῶν ἡρώων τοῦ 1821.

Ἡ Πελοπόννησος στὴν πραγματικότητα εἶναι ἓνα μεγάλο νησί καί, ἐπειδὴ πρῶτος βασιλιάς τοῦ τόπου αὐτοῦ ἦταν ὁ μυθικὸς **Πέλοπας**, τὸ νησί ὀνομάστηκε **Πελοπόννησος**. Ὀνομάζεται καὶ **Μοριάς**.

Ἀπὸ τὶς Μυκῆνες ξεκίνησαν οἱ ξακουστοὶ Ἀτρεΐδες καὶ ξεσήκωσαν ὅλους τοὺς Ἕλληνες, γιὰ νὰ πολεμήσουν τοὺς Τρῶες.

Ἀργότερα τὴν Πελοπόννησο τὴν κυρίεψαν οἱ Δωριεῖς καὶ ἴδρυσαν ἐκεῖ τὸ ἰσχυρὸ κράτος τῆς Σπάρτης.

Ἀπὸ τὰ παλάτια τῶν Μυκηνῶν ξεκίνησε ὁ Ἡρακλῆς, γιὰ νὰ πραγματοποιήσει τοὺς γνωστοὺς ἄθλους του καὶ στὴν Τροιζήνα γεννήθηκε καὶ μεγάλωσε ὁ ἄλλος μέγας ἥρωας τῆς Μυθολογίας, ὁ Θησέας.

Ὅταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους, οἱ Πελοποννήσιοι πολλὲς φορὲς ἐπιχείρησαν νὰ ἐλευθερωθοῦν. Ἀπαράμιλλα εἶναι τὰ κατορθώματα τῶν παλικάριῶν τῆς Πελοποννήσου στὰ χρόνια τῆς μεγάλης ἐπαναστάσεως τοῦ 1821.

Γεωφυσικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐξέταση τῆς Πελοποννήσου

Ὁ Ἴσθμὸς τῆς Κορίνθου ἔνωσε ἄλλοτε τὴν Πελοπόννησο μὲ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. Στὰ 1893 ὅμως στὸ πιὸ στενὸ μέρος τοῦ ἰσθμοῦ ἀνοίχτηκε ἓνα τεράστιο κανάλι, ποὺ ἔχει μῆκος 6.300 μέτρα, πλάτος 25 μ. καὶ βάθος 8 μ., κι ἔτσι ἡ Πελοπόννησος ἀποχωρίστηκε ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα.

“Αν παρατηρήσωμε στὸ χάρτη μας τὴν Πελοπόννησο, θὰ δοῦμε πὼς τὸ σχῆμα της μοιάζει μὲ τὸ σχῆμα παλάμης μὲ τέσσερα δάχτυλα, ποὺ καταλήγουν στ’ ἄκρωτήρια **Ἀκρίτα, Ταίναρο, Μαλέα** καὶ **Σκύλαιο**.

Τριγύρω της σχηματίζονται οἱ κόλποι **Κορινθιακός, Πατραϊκός, Κυπαρισσιακός, Μεσσηνιακός, Λακωνικός, Ἀργολικός, Σαρωνικός**.

Τὸ ἔδαφος τῆς Πελοποννήσου εἶναι ὄρεινó. Παντοῦ ὑψώνονται μεγάλα βουνά: ἡ **Κυλλήνη**, ὁ καταπράσινος **Χελμός**, τὸ **Παναχαϊκό**, τὸ **Μαίναλο**, ὁ **Εὐρύμανθος**, τὸ **Ἀρτεμίσιο**, τὸ **Ἀραχναῖο**, τὸ **Δίδυμο**, στὰ νότια ὁ **Πάρνωνας**, καὶ ὁ **Ταῦγετος** τὸ ψηλότερο βουνὸ καὶ δυτικώτερα τὰ μικρότερα βουνὰ **Μίνθη, Λύκαιο, Τετράζιο**, τὰ βουνὰ τῆς **Κυπαρισσίας**, ἡ **Ἰθώμη** μὲ τὸ παλαιὸ κάστρο στὴν κορυφή της, τὸ **Λυκόδημο**.

Ἀνάμεσα στὰ βουνὰ αὐτὰ σχηματίζονται μικρὰ ὀροπέδια, γραφικὲς κοιλάδες καὶ ἄγρια φαράγγια. Σπουδαιότερα ἀπὸ τὰ ὀροπέδια τῆς Πελοποννήσου εἶναι τὰ ὀροπέδια τῆς Ἀρκαδίας.

Μικρὲς πεδινὲς ἐκτάσεις ἀπλώνονται στὴ Δυτικὴ Πελοπόννησο καὶ στοὺς μυχοὺς τοῦ Μεσσηνιακοῦ, τοῦ Λακωνικοῦ καὶ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Μιὰ στενὴ πεδινὴ καταπράσινη ζώνη ἀπλώνεται στὴν παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ἀπὸ τὴν Κόρινθο ὡς τὴν Πάτρα.

Ὅλες αὐτὲς οἱ πεδινὲς ἐκτάσεις σχηματίστηκαν σιγὰ σιγὰ μὲ τὶς προσχώσεις τῶν ποταμῶν καὶ εἶναι πολὺ εὐφορες.

Ποτάμια ἡ Πελοπόννησος δὲν ἔχει μεγάλα. Ὁ **Πηνειὸς** καὶ ὁ **Ἀλφειὸς**, μὲ τὰ νερὰ τῶν ὁποίων στὰ μυθικὰ χρόνια ὁ Ἡρακλῆς καθάρισε τὴν κόπρo τοῦ Αὐγεία, ποτίζουν σήμερα μὲ μεγάλα ἄρδευτικὰ φράγματα καὶ πολυάριθμα κανάλια τὶς πεδιάδες τῆς Ἠλείας. Παραπόταμοι τοῦ Ἀλφειοῦ εἶναι ὁ **Εὐρύμανθος** καὶ ὁ **Λάδωνας**.

Ὁ μικρὸς ποταμὸς **Πάμισος** ποτίζει τὴ Μεσσηνιακὴ πεδιάδα. Τὴ Λακωνίᾳ τὴ διαρρέει ὁ **Εὐρώτας**. Στὶς ὄχθες του στ’ ἀρχαῖα χρόνια γυμνάζονταν τὰ Σπαρτιατόπουλα. Σήμερα ἀπλώνονται καταπράσινα περιβόλια μ’ ἐσπεριδοειδῆ.

Λίμνες στὴν Πελοπόννησο δὲν ὑπάρχουν ἀξιόλογες. Γνωστὴ ἀπὸ τοὺς ἄθλους τοῦ Ἡρακλῆ εἶναι ἡ λίμνη **Στυμφαλία**. Μικρὲς λίμνες σχηματίζονται σὲ διάφορα μέρη τῆς ὄρεινῆς Πελοποννήσου, ἀλλὰ τὰ νερὰ τους συχνὰ ἐξαφανίζονται σὲ ὑπόγειες καταβόθρες.

Κοντὰ στὶς ἐκβολὲς τοῦ Ἀλφειοῦ σχηματίζονται οἱ λιμνοθάλασσες **Μουριά, Ἀγουλινίτσα, Καϊάφα** καὶ ἄλλες μικρότερες καὶ βορειότερα ἢ λιμνοθάλασσα **Κοτύχι**. Σὲ ὅλες ὑπάρχουν ἰχθυοτροφεῖα μὲ ἄφθονα ψάρια.

Ἀσκησις. Ζωγράφισε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Πελοποννήσου. Γιὰ ποιό σκοπὸ ἐγίνε ἡ διώρυγα τῆς Κορίνθου;

Τὸ **κλίμα** στὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου εἶναι μεσογειακό. Στὴν ὄρεινὴ Πελοπόννησο τὸ κλίμα εἶναι ἡπειρωτικὸ μὲ ψυχρὸ χειμῶνα καὶ ὁροσερὸ καλοκαίρι. Στὴ Δυτικὴ Πελοπόννησο βρέχει συχνὰ καὶ ἡ βλάστησις εἶναι πλούσια. Στὴν Ἀνατολικὴ τὸ κλίμα εἶναι πιὸ ξηρό.

Προϊόντα. Ὅλοι οἱ τόποι τῆς Πελοποννήσου δὲν παράγουν τὰ ἴδια προϊόντα, διότι οὔτε τὸ ἴδιο κλίμα ἔχουν οὔτε τὴν ἴδια γονιμότητα. Στὰ παραθαλάσσια μέρη εὐδοκιμοῦν ἡ ἐλιά, τὰ ἐσπεριδοειδῆ, τ' ἄμπέλια, οἱ συκιές.

Φημισμένες εἶναι οἱ ἐλιές τῶν Καλαμῶν. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ «σύκα ἀπ' τὴν Καλαμάτα, ποὺ ὅλο μέλι εἶναι γεμάτα». Ἐκλεκτὸ προϊόν τῆς παραλίας τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου καὶ τῆς Δυτικῆς Πελοποννήσου εἶναι ἡ κορινθιακὴ σταφίδα. Φημίζονται ἐπίσης τὰ κρασιὰ τῆς Νεμέας καὶ τῆς Ἀχαΐας καὶ τὰ πορτοκάλια τῆς Σπάρτης.

Στὶς πεδινὲς ἐκτάσεις καλλιεργοῦνται πολλὰ λαχανικά, ὅπως στὴν Ἀργολίδα, ὅπου ὑπάρχουν καὶ κονσερβοποιεῖα λαχανικῶν, στὴν Ἠλεία καὶ στὴ Μεσσηνία.

Γνωστὰ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα εἶναι τὰ γλυκὰ πεπόνια τοῦ Ἀργους καὶ τὰ καρπούζια τῆς Μανωλάδας. Στὶς ἐκβολὲς τῶν ποταμῶν καλλιεργοῦνται ρύζι καὶ βαμπάκι καὶ στὴν Ἀργολίδα καπνός.

Στὴν πεδιάδα τῆς Μεσσηνίας, ὅπου τὸ κλίμα εἶναι πιὸ ζεστό, εὐδοκιμοῦν μπανανιές καὶ χουρμαδιές.

Κύρια γεωργικὰ προϊόντα τῆς ὄρεινῆς Πελοποννήσου εἶναι τὰ δημητριακά. Στὰ ὄροπέδια τῆς Ἀρκαδίας παράγονται καὶ πολλὲς πατάτες.

Γευστικότατα εἶναι τὰ μῆλα τῆς Τριπόλεως καὶ τὰ τσακῶνικα ἀχλάδια.

Στὰ μεγάλα βουνὰ τῆς Πελοποννήσου ὑπάρχουν ἄρκετὰ δάση.

Στὰ βοσκοτόπια βόσκουν χιλιάδες πρόβατα καὶ γίδια καὶ παράγονται ἄρκετὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα.

Μυκῆνες – Πύλη τῶν λεόντων

Ἡ πτηνοτροφία εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀναπτυγμένη στὴν περιοχή τῆς Κορίνθου.

Στὴ Μεσσηνία τρέφουν μεταξοσκώληκες καὶ παράγουν μετάξι. Στὰ παλιὰ χρόνια στὴν Πελοπόννησο ὑπῆρχαν πολλὲς μουριές. Μὲ τὰ φύλλα τους ἔτρεφαν τοὺς μεταξοσκώληκες κι ἔβγαζαν πολὺ μετάξι. Ἀπὸ τίς μουριές ἡ περιοχή ὀνομάστηκε **Μοριᾶς**.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Πελοποννησίους ποὺ ζοῦν στὰ παραθαλάσσια μέρη ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλιεία.

Ὅρυκτὸ πλοῦτο ἡ Πελοπόννησος δὲν ἔχει μεγάλο. Ἀπὸ τὴν περιοχή τῆς Ἑρμιονίδος ἐξάγονται σιδηρομεταλλεύματα. Μεγάλα στρώματα ἀπὸ λιγνίτη ὑπάρχουν στ' ὄροπέδιο τῆς Μεγαλοπόλεως.

Γνωστὲς σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα εἶναι οἱ **ιαματικὲς πηγές** ποὺ βρίσκονται στὸ **Λουτράκι**, στὰ **Μέθανα**, στὸ **Κουνουπέλι**, στὴν **Κυλλήνη**, στὴ λίμνη **Καϊάφα**.

Ἡ **βιομηχανία** τῆς Πελοποννήσου εἶναι κυρίως γεωργικὴ καὶ τὰ ἐργοστάσια ποὺ ὑπάρχουν στὶς πόλεις τῆς ἐπεξεργάζονται τὰ γεωργικὰ προϊόντα τῆς περιοχῆς. Ὑπάρχουν πολλὰ ἐλαιουργεῖα, σαπωνοποιεῖα, κονσερβοποιεῖα λαχανικῶν καὶ φρούτων, ποτοποιεῖα, ὑφαντουργεῖα. Στὸ Αἶγιο καὶ στὴν Πάτρα ὑπάρχουν μεγάλα χαρτοποιεῖα κι ἐργοστάσια ἐλαστικῶν.

Με τὰ νερά τοῦ μικροῦ ποταμοῦ Γλαύκου κινεῖται τὸ ὑδροηλεκτρικὸ ἔργοστάσιο τῶν Πατρῶν. Δεύτερο μεγάλο ὑδροηλεκτρικὸ ἔργοστάσιο λειτουργεῖ μετὰ τὰ νερά τοῦ Λάδωνα. Μεγάλα ἀτμοηλεκτρικὰ ἔργοστάσια ὑπάρχουν κοντὰ στὴ Μεγαλόπολη.

Σὲ πολλὰ μέρη τῆς Πελοποννήσου ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια ἀκμάζει ἡ βιοτεχνία.

Ἡ **συγκοινωνία** διεξάγεται μετὰ αὐτοκίνητα, σιδηροδρόμους, πλοῖα καὶ ἀεροπλάνα. Ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ ξεκινᾷ ὁ σιδηρόδρομος τῆς Πελοποννήσου, διέρχεται ἀπὸ τὸν Ἰσθμὸ καὶ διασχίζει ὁλόκληρη τὴν Πελοπόννησο.

Ἀεροπορικὴ συγκοινωνία ἔχουν ἡ Καλαμάτα, ὁ Πύργος καὶ τὸ Πόρτο-Χέλι.

Πληθυσμός. Στὴν Πελοπόννησο ζοῦν 987.000 περίπου ἄνθρωποι. Οἱ περισσότεροι εἶναι ἐγκατεστημένοι στὰ παράλια μέρη, ὅπου ὑπάρχει καὶ ἡ μεγάλη παραγωγή. Ἐκεῖ δημιουργήθηκαν καὶ τὰ σπουδαιότερα ἐμπορικὰ καὶ βιομηχανικὰ κέντρα.

Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Πελοποννήσου εἶναι γεωργοί. Ἄλλοι ἀσχολοῦνται μετὰ τὴν κτηνοτροφία, τὴν ἀλιεία, τὸ ἐμπόριο, τὰ γράμματα, τὶς τέχνες.

Πολλοί, ἀπὸ τὴν ὀρεινὴ κυρίως Πελοπόννησο, ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια μεταναστεύουν σὲ ξένες πλουσιότερες χῶρες. Σήμερα χιλιάδες Πελοποννήσιοι ζοῦν στὴν Ἀμερική, στὴν Αὐστραλία, στὴ Γερμανία. Ἄλλοι πῆγαν στὴν Ἀθήνα, στὸν Πειραιᾶ, στὴ Θεσσαλονίκη κλπ.

Οἱ ξενιτεμένοι Πελοποννήσιοι ἀγαποῦν καὶ θυμοῦνται πάντα μετὰ συγκίνηση τὴ γῆ ποὺ τοὺς γέννησε, τὴν ἐπισκέπτονται συχνὰ καὶ τὴ βοηθοῦν. Πολλοὶ κάνουν μεγάλες δωρεές, γιὰ νὰ χτιστοῦν στὰ χωριά τοὺς ναοί, σχολεῖα, νοσοκομεῖα, φιланθρωπικὰ ἰδρύματα.

- Ἀσκήσεις.** 1. Γιατί ὅλοι οἱ τόποι τῆς Πελοποννήσου δὲν ἔχουν τὸ ἴδιο κλίμα;
2. Ποιὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τοῦ Μοριά;

Πολιτικὴ διαίρεση τῆς Πελοποννήσου

Ἡ Πελοπόννησος εἶναι χωρισμένη στοὺς Νομούς: 1) **Κορινθίας**, 2) **Ἀργολίδος**, 3) **Ἀχαΐας**, 4) **Ἠλείας**, 5) **Μεσσηνίας**, 6) **Λακωνίας**, 7) **Ἀρκαδίας**.

1. **Ὁ Νομὸς Κορινθίας** περιλαμβάνει τὴ βορειοανατολικὴ γωνιὰ τῆς Πελοποννήσου κι ἓνα τμήμα τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας ἀπὸ τὸν Ἰσθμὸ ὡς τὰ Γεράνεια ὄρη.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Κόρινθος** (21.000 κ.). Κοντὰ στὴ σημερινὴ Κόρινθο, ποὺ χτίστηκε μετὰ τοὺς καταστρεπτικοὺς σεισμοὺς τοῦ 1928, βρίσκονται τὰ εἑρεῖπια τῆς **ἀρχαίας Κορίνθου** καὶ ψηλὰ στὴν κορυφὴ τοῦ **Ἀκροκορίνθου** τὰ εἑρειπωμένα τείχη τοῦ παλαιοῦ κάστρου. Στὰ ἀρχαῖα χρόνια ἡ Κόρινθος ἦταν μεγάλη καὶ πολὺ πλούσια πόλη.

Ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Κόρινθο, στοὺς πρόποδες τῶν Γερανείων, βρίσκεται τὸ **Λουτράκι** (6.000 κ.), μία ἀπὸ τὶς ὠραιότερες λουτροπολεῖς τῆς χώρας μας.

Ὀνομαστὲς κωμοπόλεις στὴ μαγευτικὴ παραλία τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου εἶναι ἡ **Σικυὼν (Κιάτο)** μὲ 7.000 κατοίκους καὶ τὸ **Ξυλόκαστρο** (5.000 κ.). Στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ Νομοῦ βρίσκεται ἡ **Νεμέα** (4.000 κ.) μὲ τὰ περίφημα κρασιά της, γνωστὴ ἀπὸ τὸν πρῶτο ἄθλο τοῦ Ἡρακλῆ. Ἐκεῖ κοντὰ εἶναι καὶ τὰ ἱστορικὰ **Δερβενάκια**.

2. **Ὁ Νομὸς Ἀργολίδος** ἀπλώνεται γύρω ἀπὸ τὸν Ἀργολικὸ κόλπο. Πρωτεύουσά του εἶναι τὸ **Ναύπλιο** (9.000 κ.), μὲ τὸ ξακουστὸ κάστρο του, τὸ **Παλαμῆδι**. Σὲ μικρὴ ἀπόσταση βρίσκονται τὰ εἑρεῖπια τῆς ἀρχαίας **Τίρυνθας**. Τὸ Ναύπλιο, γιὰ λίγα χρόνια μετὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821, ἦταν πρωτεύουσα ὅλης τῆς Ἑλλάδας.

Ὁ Νομὸς Ἀργολίδος χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Ναυπλίας** μὲ πρωτεύουσα τὸ **Ναύπλιο**, β) **Ἄργους** μὲ πρωτεύουσα τὸ **Ἄργος** καὶ γ) **Ερμιονίδος** μὲ πρωτεύουσα τὸ **Κρανίδι** (4.000 κ.).

Τὸ **Ἄργος** (20.000 κ.) εἶναι ἀρχαία καὶ ἐνδοξη πόλη. Ἐκεῖ σώζονται εἑρεῖπια ἀπὸ ἀρχαῖα κυκλώπεια τείχη.

Πιο πάνω ὑψώνεται ἐπιβλητικὴ ἡ ἀκρόπολη τῶν **Μυκηνῶν**. Ἐκεῖ σώζονται εἑρεῖπια τῶν παλατιῶν καὶ τοῦ τείχους μὲ τὴν ὀνομαστὴ **«Πύλη τῶν λεόντων»** καθὼς καὶ τάφοι ἀρχαίων βασιλέων.

Στὸ ἀνατολικὸ μέρος τοῦ Νομοῦ στὴν παραλία βρίσκονται τὰ εἑρεῖπια τῆς ἀρχαίας **Ἐπιδαύρου**. Κοντὰ στὸ χωριὸ **Λυγούρι** βρίσκεται τὸ ἱερὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τοῦ θεοῦ τῆς ὑγείας. Ἐδῶ σώζεται τὸ περίφημο θέατρο τῆς Ἐπιδαύρου. Σ' αὐτὸ κάθε καλοκαίρι δίνονται θεατρικὲς παραστάσεις, τὶς ὁποῖες παρακολουθοῦν χιλιάδες ἀνθρωποι.

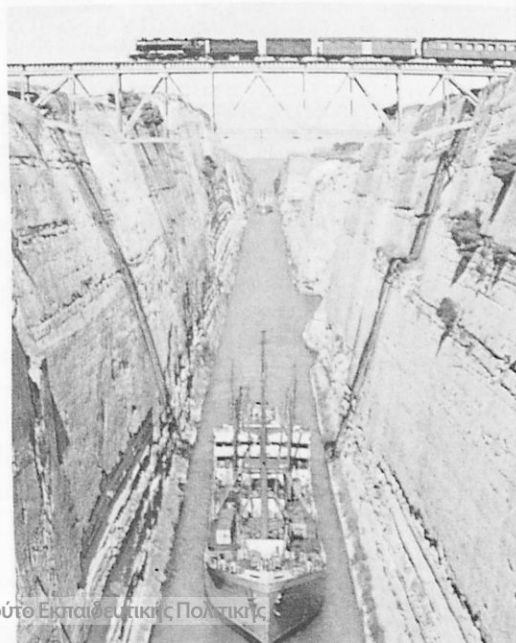
Ἐρείπια ἀρχαίας Κορίνθου

Κόρινθος – ναὸς Ἀπ. Παύλου

Ἐπίδαυρος – τὸ ἀρχαῖο θέατρο

Κόρινθος – ἡ διώρυγα

Πάτρα – καρναβάλι

Ἁγία Λαύρα

Ὀλυμπία

3. Ὁ Νομὸς Ἀχαΐας χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) Πατρῶν μὲ πρωτεύουσα τὴν Πάτρα, β) Αἰγιαλείας μὲ πρωτεύουσα τὸ Αἶγιο καὶ γ) Καλαβρύτων μὲ πρωτεύουσα τὰ Καλάβρυτα.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ Πάτρα (112.000 κ.), τὸ μεγαλύτερο ἐμπορικὸ καὶ βιομηχανικὸ κέντρο ὅλης τῆς Πελοποννήσου. Σ' αὐτὴν στὰ τελευταῖα χρόνια ἰδρύθηκε καὶ Πανεπιστήμιο.

Ἡ Πάτρα εἶναι ὡραία πόλη μὲ εὐθεῖς δρόμους καὶ μεγάλες πλατεῖες, σπουδαιότερη ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἶναι τὰ «Ψηλὰ Ἀλώνια». Στὸ ἐπάνω μέρος τῆς πόλεως σώζεται ἓνα ἀρχαῖο φρούριο καὶ στὸ ἀρχαιολογικὸ μουσεῖο φυλάγονται πολλὰ ἀρχαῖα εὐρήματα.

Τὸ συγχρονισμένο τεχνητὸ λιμάνι τῶν Πατρῶν ἔχει μεγάλη κίνηση. Στὴν ἀγορὰ τῆς πόλεως ὑπάρχουν μεγάλα καὶ ὡραῖα καταστήματα καὶ πολλὰ ἐργαστήρια βιοτεχνίας. Στὴν Πάτρα ὑπάρχουν ἐπίσης πολλὰ κλωστοῦφαντουργεῖα, ἐλαιουργεῖα, ποτοποιεῖα, χαρτοποιεῖα, ἐργοστάσια ἐλαστικῶν κλπ.

Πολιοῦχος τῶν Πατρῶν εἶναι ὁ Ἅγιος Ἀνδρέας.

Κάθε χρόνο τὶς Ἀποκριὲς στὴν Πάτρα ὁργανώνεται μεγάλη παρέλαση καρναβαλιοῦ. Τότε συγκεντρώνονται ἐκεῖ χιλιάδες ἐπισκέπτες ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδας.

Πάτρα – ναός Ἀγ. Ἀνδρέα

Ἀξιόλογη κωμόπολη τῆς Ἐπαρχίας Πατρῶν εἶναι ἡ **Κάτω Ἀχαΐα**. Τὸ **Αἶγιο** (19.000 κ.), χτισμένο στὶς ἀκτὲς τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, εἶναι σπουδαῖο ἐμπορικὸ καὶ βιομηχανικὸ κέντρο τῆς Ἐπαρχίας Αἰγιαλείας.

Ψηλὰ στὴν ὄρεινὴ Ἀχαΐα εἶναι χτισμένα τὰ **Καλάβρυτα** (2.000 κ.). Στὴν περιοχὴ τους βρίσκονται τὰ ξακουστὰ μοναστήρια **Μέγα Σπήλαιο** καὶ **Ἀγία Λαύρα**. Ἐκεῖ στὶς 25 Μαρτίου 1821 ὁ ἐπίσκοπος Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς κήρυξε τὴ Μεγάλῃ Ἐπανάστασιν.

4. Ὁ **Νομὸς Ἠλείας** χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) Ἡλείας μὲ πρωτεύουσα τὸν **Πύργο** καὶ β) Ὀλυμπίας μὲ πρωτεύουσα τὴν **Ἀνδρίτσaina** (1.000 κ.), μὲ τὸν περίφημο ναὸ τοῦ Ἐπικουρείου Ἀπόλλωνα.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ὁ **Πύργος** (20.000 κ.), μεγάλο ἐμπορικὸ κέντρο τῆς περιοχῆς μὲ ἀρκετὰ ἐργοστάσια καὶ πολλὰ ἐργαστήρια βιοτεχνίας. Ἐπίνειο τοῦ Πύργου εἶναι τὸ **Κατάκολο**.

Μέσα στὸν πλούσιο κάμφο τῆς Ἠλείας εἶναι χτισμένη ἡ **Ἀμαλιάδα** (14.000 κ.), σπουδαῖο ἀγροτικὸ κέντρο. Ἄλλες κωμοπόλεις

Ὀλυμπία

Μυστράς

τῆς Ἐπαρχίας Ἠλείας εἶναι ἡ **Γαστούνη** (4.000 κ.), τὸ **Βαρθολομιὸ** (3.000 κ.), ἡ **Ἀνδραβίδα** (3.000 κ.), τὰ **Λεχαινὰ** (3.000 κ.).

Στὴν κοιλάδα τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ σὲ μαγευτικὴ τοποθεσία βρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας **Ὀλυμπίας**. Ἐδῶ κάθε 4 χρόνια συγκεντρώνονταν τὰ πιὸ δυνατὰ παλικάρια τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, γιὰ ν' ἀγωνιστοῦν νὰ κερδίσουν τὴν πολύτιμη νίκη καὶ νὰ στεφανωθοῦν Ὀλυμπιονίκες. Σήμερα ἡ Ὀλυμπιακὴ ἰδέα ξαπλώθηκε σ' ὅλο τὸν κόσμον καὶ ὅπως στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα γίνονται Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες σὲ διάφορες πόλεις τοῦ κόσμου.

Ἀξιόλογες κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Ὀλυμπίας εἶναι ἡ **Ζαχάρω** (3.000 κ.), κοντὰ στὴν ὁποία βρίσκεται ἡ γραφικὴ λουτρόπολη **Καιιάφα**, καὶ τὰ **Κρέστενα** (3.000 κ.).

5. Ὁ **Νομὸς Μεσσηνίας** ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Καλαμάτα** (39.000 κ.), μεγάλη καὶ ὡραία πόλη, χτισμένη στὸ μυχὸ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου. Εἶναι ἡ δευτέρη πόλη τῆς Πελοποννήσου μὲ μεγάλη ἐμπορικὴ κίνηση καὶ πολλὰ ἐργοστάσια. Ἡ Καλαμάτα εἶναι ἡ πρώτη πόλη τῆς Ἑλλάδας ποὺ ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Ὁ Νομὸς Μεσσηνίας χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Καλαμῶν** μὲ πρωτεύουσα τὴν **Καλαμάτα**,

β) **Μεσσήνης** με πρωτεύουσα τη **Μεσσήνη** (7.000 κ.), γ) **Πυλίας** με πρωτεύουσα την **Πύλο** (2.000 κ.) και δ) **Τριφυλίας** με πρωτεύουσα την **Κυπαρισσία** (4.000 κ.).

Ἡ Πύλος εἶναι γνωστὴ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ τρωικοῦ πολέμου. Κάπου κοντὰ τῆς βρισκόταν ἡ πρωτεύουσα τοῦ βασιλιᾶ Νέστορα. Στὸ λιμάνι τῆς στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 ἔγινε ἡ ναυμαχία τοῦ Ναυαρίνου.

Ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Πύλο εἶναι τὸ ἱστορικὸ νησὶ **Σφακτηρία**. Ὀνομαστὲς κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Πυλίας εἶναι ἡ **Κορώνη** καὶ ἡ **Μεθώνη** με παλαιὰ φρούρια.

Στὴν Ἐπαρχία Τριφυλίας βρίσκονται οἱ κωμοπόλεις **Γαργαλιάνοι** (6.000 κ.) καὶ **Φιλιτρά** (6.000 κ.).

Κοντὰ στοὺς Γαργαλιάνους βρίσκεται τὸ ἱστορικὸ χωριὸ **Μανιάκι**, ὅπου στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 σκοτώθηκε ὁ ἥρωας Παπαφλέσσας.

6. Ὁ **Νομὸς Λακωνίας** βρίσκεται ἀνάμεσα στὸν Ταῦγετο καὶ στὸν Πάρνωνα. Ὁ ποταμὸς Εὐρώτας κυλᾷ στὴ μέση τοῦ Νομοῦ.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Σπάρτη** (11.000 κ.). Στὸ μάθημα τῆς ἱστορίας μάθαμε πολλὰ γι' αὐτήν.

Κοντὰ στὴ Σπάρτη βρίσκονται τὰ ἐρεῖπια τοῦ Μυστρά. Ὁ **Μυστράς** στὰ παλιὰ χρόνια ἦταν μεγάλη καὶ ξακουστὴ πόλη. Γιὰ ἓνα διάστημα ἦταν ἡ πρωτεύουσα τοῦ Μοριᾶ. Σήμερα στὴ θέση τῆς σῶζονται ἐρειπωμένα παλάτια, κάστρα, ναοί.

Ὁ Νομὸς Λακωνίας χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Λακεδαίμονος** με πρωτεύουσα τὴ **Σπάρτη**, β) **Γυθείου** με πρωτεύουσα τὸ **Γύθειο** (5.000 κ.), γ) **Οἰτύλου** με πρωτεύουσα τὴν **Ἀρεόπολι** (700 κ.) καὶ δ) **Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς** με πρωτεύουσα τοὺς **Μολάους** (2.500 κ.). Στὴν Ἐπαρχία αὐτὴ βρίσκεται καὶ τὸ ἱστορικὸ κάστρο τῆς **Μονεμβασίας**.

Ἡ Ἐπαρχία Οἰτύλου εἶναι γνωστὴ μετὸ ὄνομα **Μάνη**. Εἶναι πολὺ ὄρεινὴ, ἄγονη καὶ ἀπρόσιτη περιοχὴ με πολλὰ μικρὰ χωριά. Οἱ Μανιάτες διακρίνονται γιὰ τὴν παλικάριὰ καὶ τὸν πατριωτισμὸ τους. Στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας δὲν ἄφησαν τοὺς Τούρκους νὰ κυριέψουν τὸν τόπο τους καὶ στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 πρόσφεραν μεγάλες ὑπηρεσίες στὴν πατρίδα.

7. Ὁ **Νομὸς Ἀρκαδίας** βρίσκεται στὸ κέντρο τῆς Πελοποννήσου. Ἀνατολικά φτάνει ὡς τὸν Ἀργολικὸ κόλπο. Εἶναι περιοχὴ ὄρεινὴ καὶ ἄγονη.

Θ. Κολοκοτρώνης

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Τρίπολη** (20.000 κ.), χτισμένη ψηλὰ στὸ ὄροπέδιο τῆς Ἀρκαδίας. Εἶναι ἱστορικὴ πόλη καὶ σπουδαῖο συγκοινωνιακὸ κέντρο τῆς Πελοποννήσου. Στὴν κεντρικὴ πλατεία τῆς πόλεως ὑψώνεται τὸ ἄγαλμα τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, τοῦ θρυλικοῦ «Γέρου τοῦ Μοριά».

Ὁ Νομὸς Ἀρκαδίας χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Μαντινείας** με πρωτεύουσα τὴν **Τρίπολη**, β) **Γορτυνίας** με πρωτεύουσα τὴν ἱστορικὴ **Δημητσάνα** (1.000 κ.), γ) **Μεγαλοπόλεως** με πρωτεύουσα τὴ **Μεγαλόπολη** (3.000 κ.) καὶ δ) **Κυνουρίας** με πρωτεύουσα τὸ **Λεωνίδιο** (3.000 κ.) καὶ σπουδαιότερη κωμόπολη τὸ **Ἄστρος** (3.000 κ.).

Στὴν Ἐπαρχία Μαντινείας σώζονται ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Μαντινείας, στὴν ὁποία σκοτώθηκε ὁ Θηβαῖος στρατηγὸς Ἐπαμεινώνδας.

Γνωστὰ ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 εἶναι τὰ χωριά **Βαλτέτσι**, **Βέρβαινα** καὶ **Δολιανὰ**, στὰ ὁποῖα ἔγιναν φονικὲς μάχες με τοὺς Τούρκους.

Ἡ Δημητσάνα εἶναι πατρίδα τοῦ μαρτυρικοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου Ε', τὸν ὁποῖο κρέμασαν οἱ Τούρκοι στὰ 1821, καὶ τοῦ Μητροπολίτη Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ. Στὴν περιοχὴ τῆς ὑπάρχουν ωραῖα δάση.

Λίγο πιο έξω από τη Μεγαλόπολη βρίσκεται το ιστορικό κάστρο της **Καρύταινας**.

Στην περιοχή της Μεγαλοπόλεως, όπου υπάρχουν μεγάλα κοιτάσματα λιγνίτη, χτίζονται τώρα ατμοηλεκτρικά εργοστάσια.

- Άσκησης.**
1. Ζωγράψισε τον πολιτικό χάρτη της Πελοποννήσου.
 2. Ποιές είναι οι 10 μεγαλύτερες πόλεις της;
 3. Ποιές πόλεις έχουν σιδηροδρομική συγκοινωνία;
 4. Για ποιούς τόπους της Πελοποννήσου μιλήσαμε μέχρι τώρα στην ιστορία μας;
 5. Γιατί στην Ανατολική Πελοπόννησο δεν έχουμε μεγάλα ποτάμια;
 6. Να κάμετε τον ιστορικό χάρτη της Πελοποννήσου.
 7. Τί κλίμα έχει η Άρκαδία; Γιατί;
 8. Ποιά είναι τα μεγαλύτερα λιμάνια της Πελοποννήσου;
 9. Ποιοί τόποι της Πελοποννήσου σ'αυ θυμίζουν τον Ήρακλη; Ποιοί τον Θησέα; Ποιοί τον Άγαμέμνονα;
 10. Ποιά είναι τα σπουδαιότερα τουριστικά κέντρα της Πελοποννήσου;
 11. Ποιοί τόποι της Πελοποννήσου παράγουν πολλές σταφίδες; Ποιοί πολλά λαχανικά; Ποιοί πολλά πεπόνια και καρπούζια;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	Ύψος	Ποταμοί
1. Κορινθίας	Κόρινθος	Ταΰγετος	2.407	Άλφειός
2. Άργολίδος	Ναύπλιο	Κυλλήνη	2.376	Ευρώτας
3. Άχαΐας	Πάτρα	Χελμός	2.341	Πηνειός
4. Ήλειας	Πύργος	Έρύμανθος	2.224	
5. Μεσσηνίας	Καλαμάτα	Μαίναλο	1.980	Λίμνες
6. Λακωνίας	Σπάρτη	Πάρνωνας	1.953	
7. Άρκαδίας	Τρίπολη	Παναχαϊκό	1.926	Στυμφαλία

Προϊόντα: Σταφύλια - σταφίδα - κρασί, έλιές - λάδι, έσπεριδοειδή, δημητριακά, λαχανικά, πατάτες, πεπόνια, καρπούζια, σύκα, φρούτα, κτηνοτροφικά, όρυκτά, βιομηχανικά κλπ.

Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου τη Θεσσαλία.
2. Μὲ ποιὲς περιοχὲς συνορεύει; Ποιά βουνά τὴν περιβάλλουν;
3. Ποιὸς ποταμὸς τὴ διασχίζει;
4. Ποιά χερσόνησος καὶ ποιοὶ κόλπος σχηματίζονται στὴν ἀνατολική πλευρά τῆς Θεσσαλίας;

Γεωφυσικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐξέταση τῆς Θεσσαλίας

Ἡ **Θεσσαλία** εἶναι ὁ σιτοβολώννας τῆς χώρας μας. Βρίσκεται στὸ κέντρο τῆς Ἑλλάδας καὶ συνορεύει βόρεια μὲ τὴ Μακεδονία, νότια μὲ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα, δυτικὰ μὲ τὴν Ἥπειρο καὶ ἀνατολικά βρέχεται ἀπὸ τὸ Αἰγαῖο πέλαγος. Ἐκεῖ σχηματίζονται ὁ **Παγασητικὸς κόλπος** καὶ ἡ χερσόνησος **Μαγνησία**, ἡ ὁποία καταλήγει στὸ ἀκρωτήριο **Τρίκκερι**.

Λένε ὅτι πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια ἡ πλούσια θεσσαλικὴ πεδιάδα ἦταν μιὰ μεγάλη λίμνη! Μὲ τὸν καιρὸ ὅμως τὰ νερὰ ἀνοιξαν ἀνάμεσα στὸν Ὀλυμπο καὶ στὴν Ὀσσα τὴ βαθιὰ χαράδρα τῶν Τεμπῶν καὶ χύθηκαν στὴ θάλασσα! Ἔτσι ἔγινε ὁ εὐφορος θεσσαλικὸς κάμπος.

Ὁ **Πηνεῖδς** ποταμὸς μὲ πολλοὺς παραπόταμους συγκεντρώνει τώρα ὅλα τὰ νερὰ τῆς πεδιάδας καὶ τῶν γύρω βουνῶν καὶ τὰ φέρνει στὴ θάλασσα.

Ἡ **κοιλάδα τῶν Τεμπῶν** εἶναι ἓνας μαγευτικὸς τόπος. Αἰωνόβια πλατάνια φυτρώνουν στὶς ὄχθες τοῦ Πηνείου καὶ πάνω ἀπὸ αὐτὰ ὑψώνονται θεόρατοι, μεγαλοπρεπεῖς, ἀπάτητοι βράχοι. Νομίζει κανεὶς πὺς ὁ θεὸς τῆς θάλασσας χτύπησε μὲ τὴν τρίαινά του τὸ βουνὸ καὶ τὸ ἔκοψε στὰ δύο, γιὰ νὰ περάσῃ ὁ Πηνεῖδς!

Πάνω ἀπὸ τὴν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν, στὰ σύνορα Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας, ὑψώνονται οἱ μεγαλοπρεπεῖς κορυφές τοῦ **Ὀλύμπου**. Ἐδῶ πίστευαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πὺς κατοικοῦσαν οἱ θεοί. Ὄταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους, ἐδῶ εἶχαν τὰ λημέρια τους οἱ ὀνομαστοὶ ἀρματολοὶ τοῦ Ὀλύμπου.

Πολλά ἄλλα βουνὰ περιβάλλουν τὴ Θεσσαλικὴ πεδιάδα. Βόρεια τὰ **Καμβούνια** καὶ τὰ **Χάσια** χωρίζουν τὴ Θεσσαλία ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Μακεδονία.

Ἀνάμεσα στὰ Καμβούνια καὶ στὸν Ὀλυμπο σχηματίζονται τὰ στενὰ τοῦ **Σαρανταπόρου**, ὅπου ὁ στρατός μας τὸ φθινόπωρο τοῦ 1912 νίκησε τοὺς Τούρκους καὶ προχώρησε πρὸς τὴ Μακεδονία.

Στὶς νότιες πλαγιές τῶν Χασίων ὁ ἐπισκέπτης βρίσκεται μπροστὰ σ' ἓνα καταπληκτικὸ θέαμα! Τεράστιοι βράχοι μὲ παράξενα σχήματα, πανύψηλοι καὶ ἀπόκρημνοι ὑψώνονται σὰν ἀπολιθωμένοι κορμοὶ γιγαντιαίων δέντρων. Εἶναι τὰ **Μετώρα**.

Στὶς κορυφές τους εὐσεβεῖς καλόγεροι πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἔχτισαν τὰ περίφημα μοναστήρια, ποὺ σώζονται μέχρι σήμερα.

Στὰ δυτικὰ τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδας ὑψώνεται ἡ **Πίνδος** μὲ τὶς ἀτέλειωτες κορυφές της. Τὸ μοναδικὸ δύσβατο πέρασμα (Κατάρρα) ἀπὸ τὴ Θεσσαλία πρὸς τὴν Ἠπειρο βρίσκεται στὴ βορειοδυτικὴ γωνία της πρὸς τὴν περιοχὴ τοῦ Μετσόβου.

Στὸ νότιο μέρος οἱ χαμηλές ὄροσειρές τῶν **Ἀγραφῶν** καὶ τοῦ **Τυμφρηστοῦ** καὶ τὸ βουνὸ **᾽Οθρυς** χωρίζουν τὴ Θεσσαλία ἀπὸ τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα. Ἀνατολικά, πρὸς τὸ Αἰγαῖο πέλαγος, ὑψώνονται τὸ **Πήλιο**, τὸ **Μαυροβούνι** καὶ ἡ **Ὀσσα**.

Τὸ Πήλιο εἶναι τ' ὠραιότερο βουνὸ τῆς Ἑλλάδας! Ἡ Μυθολογία μᾶς λέει πὼς στὶς πλαγιές του ζοῦσαν οἱ Κένταυροι καὶ πὼς ἐκεῖ

ΥΜΝΟΣ ΤΟΥ ΠΗΛΙΟΥ

*Ἢ πλάση, ἡ παντοδύναμη κι ἀπόνετη μητέρα,
γιὰ σένα δὲν ἐστάθηκε καθόλου ἀκριβοχέρα.
Ἄν ἔδωσε σ' ἄλλο βουνὸ ψῆλος καὶ περηφάνεια,
κι ἄλλο βουνὸ ἂν τὸ σκέπασε μὲ λόγγους καὶ ρουμάνια,
μάζεψε ἀπ' ὅλα τὰ βουνὰ τὴ μοιρασμένη χάρη,
τὴν ἔσμιξε καὶ σ' ἔπλασε, βουνό, βουνῶν καμάρι!
Σμαράγδια τὰ ρουμάνια σου, διαμάντια τὰ νερά σου
ἀπλώνονται, σκορπίζονται, χύνονται ὀλόγυρά σου,
χαρίσματα ἀξετίμητα καὶ δῶρα εὐλογημένα
στὰ εἰκοσιτέσσερα χωριά, ποὺ κρέμονται ἀπὸ σένα.*

Γ. Δροσίνης

ψηλά ὁ σοφὸς Κένταυρος Χειρῶνας εἶχε τὸ σχολεῖο του, μὲ μαθητὲς τοὺς περίφημους ἥρωες τῆς Ἀρχαιότητος.

Στοὺς πρόποδες τοῦ βουνοῦ, στὴν παραλία τοῦ Παγασητικοῦ κόλπου, ἦταν χτισμένη ἡ Ἰωλκός. Ἀπὸ ἐδῶ ξεκίνησαν οἱ Ἀργοναῦτες γιὰ τὸ μακρινὸ ταξίδι τους καὶ ἀπὸ ἐδῶ κοντὰ ὁ Ἀχιλλέας, τὸ πρῶτο παλικάρι τῆς Θεσσαλίας, ἔφυγε μὲ τοὺς Μυρμιδόνες του γιὰ τὸν πόλεμο τῆς Τροίας.

Σήμερα στὶς καταπράσινες πλαγιὲς τοῦ Πηλίου δὲν ζοῦν πιά Κένταυροι καὶ ἡμίθεοι, ἀλλὰ φιλόπονοι ἀγρότες, ποὺ δουλεύουν τὴ γῆ καὶ παράγουν ἀπὸ τοὺς πλούσιους ὀπωρῶνες τοῦ βουνοῦ ἄφθονα μῆλα, ἀχλάδια, ροδάκινα, βερίκοκα, κεράσια, ἐλιές, κάστανα.

Ἀνάμεσα στὰ περιβόλια, στὰ ὠραῖα δάση καὶ στὶς ρεματιὲς μὲ τὶς κρυσταλλένιες πηγὲς καὶ τὰ θεόρατα πλατάνια εἶναι κρυμμένα τὰ 24 χωριὰ τοῦ Πηλίου: ἡ Ζαγορά, ὁ Κισσός, ἡ Πορταριά, ἡ Τσαγκαράδα, οἱ Μηλιές, ἡ Μακρυνίτσα κ.ἄ. Ὅλα εἶναι χτισμένα

Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Τέμπη

μέ ιδιότυπο ρυθμό (πηλιορείτικο) καί οί κάτοικοί τους εἶναι ἐξυπνοί καί προοδευτικοί.

Ὅταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους, τὰ χωριά τοῦ Πηλίου καί τῆς Ὀσσας μέ κέντρο τ' Ἀμπελάκια εἶχαν προοδεύσει πολὺ στό ἐμπόριο, στά γράμματα καί στίς τέχνες.

Ἀσκηση. Ζωγράφισε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Θεσσαλίας.

Λάρισα

Ἀμπελάκια

Ὁ Θεσσαλικὸς κάμπος

Κλίμα καὶ προϊόντα. Τὸ Πήλιο καὶ ἡ Ὕσσα ἐμποδίζουν τὸν θαλασσινὸ ἀέρα νὰ φτάσῃ στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ κάμπου καὶ γι' αὐτὸ τὸ κλίμα ἐκεῖ εἶναι ἡπειρωτικόν. Στὰ παραθαλάσσια εἶναι μεσογειακόν.

Τὰ δημητριακά, τὸ βαμπάκι, τὰ ζαχαρότευτλα, τὰ καρπούζια, τὰ πεπόνια, τὰ λαχανικά, τὰ γεώμηλα εἶναι τὰ σπουδαιότερα προϊόντα τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδας. Παράγονται ἐπίσης σταφύλια καὶ ὀπωρικά.

Στὰ παράλια μέρη ὑπάρχουν πολλοὶ ἐλαιῶνες καὶ σὲ πολλὰς περιοχὰς εὐδοκιμεῖ ἡ μουριά καὶ παράγεται μετάξι.

Ἡ **κτηνοτροφία** εἶναι ἀρκετὰ ἀναπτυγμένη στῇ Θεσσαλίᾳ, στὰ χειμαδιὰ τῆς ὁποίας τὸν χειμῶνα κατεβαίνουν καὶ πολλοὶ κτηνοτρόφοι ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἡπείρου.

Ἀναπτυγμένη εἶναι καὶ ἡ **πηνοτροφία**.

Στὶς πλαγιὰς τῆς Πίνδου, τοῦ Ὀλύμπου καὶ τοῦ Πηλίου ὑπάρχουν πολλὰ δάση, ἀπὸ τὰ ὁποῖα παράγονται ἄφθονα δασικὰ προϊόντα.

Ὁ **ὀρυκτὸ πλοῦτο** ἡ Θεσσαλία δὲν ἔχει ἀξιόλογο.

Ἰαματικὲς πηγὲς ὑπάρχουν στὸ **Σμόκοβο**, στῇ **Δρανίστα** καὶ στὰ **Λουτρά** κοντὰ στὶς ἐκβολὰς τοῦ Πηνειοῦ.

Μακρυνίτσα

Σκίαθος – μνημείο Ἀλ. Παπαδιαμάντη

Ἡ Παγασητικὸς κόλπος καὶ ἡ θάλασσα τῶν Βορείων Σποράδων ἔχουν ἄφθονα ψάρια καὶ πολλοὶ κάτοικοι τῶν περιοχῶν αὐτῶν ἀσχολοῦνται μὲ τὴν **ἀλιεία**.

Ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας στὶς Θεσσαλικὲς πόλεις καὶ σὲ πολλὰ χωριά ἀκμάζει ἡ **βιοτεχνία** μὲ ἀξιόλογα κέντρα τῇ Λάρισᾳ, τὸν Βόλο, τὴν Ἐλασσόνα, τὴν Τσαρίτσανη, τ' Ἀμπελάκια κ.ἄ.

Ἡ σημερινὴ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξη τῆς Θεσσαλίας ὀφείλεται κυρίως στὸν γεωργικὸ πλοῦτο τοῦ τόπου. Ὁ Βόλος καὶ ἡ Λάρισα εἶναι τὰ σπουδαιότερα βιομηχανικὰ κέντρα. Στὰ ἐργοστάσια αὐτῆς τῆς περιοχῆς ἐπεξεργάζονται κυρίως γεωργικὰ προϊόντα, κατασκευάζουν μηχανήματα, γεωργικὰ ἐργαλεῖα κλπ.

Συγκοινωνία. Ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Ἀθηνῶν-Θεσσαλονίκης διασχίζει τὴ Θεσσαλικὴ πεδιάδα. Ἀλλες μικρότερες γραμμὲς συνδέουν τὸ λιμάνι τοῦ Βόλου μὲ τὴν Καλαμπάκα καὶ τὴ Λάρισα.

Πυκνὸ δίκτυο αὐτοκινητοδρόμων συνδέει τὶς πόλεις καὶ τὰ χωριά τῆς Θεσσαλίας. Ἡ Λάρισα, ὁ Βόλος καὶ ἡ Σκίαθος ἔχουν ἀεροπορικὴ συγκοινωνία. Μεγάλῃ κίνησιν ἔχει τὸ λιμάνι τοῦ Βόλου.

Πληθυσμός. Στὴ Θεσσαλία ζοῦν σήμερα 660.000 περίπου ἄνθρωποι.

Πολιτικὴ ἐξέταση τῆς Θεσσαλίας

Ἡ Θεσσαλία εἶναι χωρισμένη στοὺς Νομοὺς: 1) **Μαγνησίας**, 2) **Λαρίσης**, 3) **Τρικάλων**, 4) **Καρδίτσας**.

1. **Ὁ Νομὸς Μαγνησίας** ἀπλώνεται γύρω ἀπὸ τὸν Παγασητικὸ κόλπο. Πρωτεύουσά του εἶναι ὁ **Βόλος** (80.000 κ.), ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Θεσσαλίας, μὲ μεγάλη ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ κίνησιν.

Ὁ Βόλος εἶναι ὡραία πόλη. Στὰ ἐργοστάσιά του κατασκευάζονται κυρίως γεωργικὰ ἐργαλεῖα καὶ μηχανές. Ὑπάρχουν ἐπίσης καπνεργοστάσια, ὑφαντουργεῖα, ἐργοστάσια τσιμέντων κ.ἄ.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Βόλου εἶναι τὸ **Βελεστίνο** (3.000 κ.), ἡ πατρίδα τοῦ Ρήγα Φεραίου, ἡ **Ζαγορά** (3.000 κ.), ἡ **Νέα Ἀγχιάλος** (3.000 κ.).

Ὁ Ἄλμυρὸς (6.000 κ.) εἶναι πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Ἄλμυροῦ

Στὸν Νομὸ Μαγνησίας ὑπάρχουν καὶ τὰ νησιά **Σκίαθος**, **Σκόπελος**, **Ἀλόνησος**, **Γιοῦρα** καὶ μερικὰ ἀκόμη μικρὰ ξερονήσια. Ὅλα μαζί λέγονται **Βόρειοι Σποράδες** καὶ ἀποτελοῦν τὴν Ἐπαρχία **Σκοπέλου** με πρωτεύουσα τὴ **Σκόπελο** (3.000 κ.).

Τὰ ὄμορφα αὐτὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους ἐξελίχτηκαν στὰ τελευταῖα χρόνια σὲ θαυμάσια θέρετρα με μεγάλη τουριστικὴ κίνηση.

2. Ὁ **Νομὸς Λαρίσης** διαιρεῖται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Λαρίσης** με πρωτεύουσα τὴ **Λάρισα** (73.000 κ.), β) **Ἐλασσόνας** με πρωτεύουσα τὴν **Ἐλασσόνα** (7.000 κ.), γ) **Τυρνάβου** με πρωτεύουσα τὸν **Τύρναβο** (10.000 κ.), δ) **Ἀγιάς** με πρωτεύουσα τὴν **Ἀγιά** (3.000 κ.) καὶ ε) **Φαρσάλων** με πρωτεύουσα τὰ **Φάρσαλα** (7.000 κ.), κοντὰ στὰ ὁποῖα λένε πὼς ἦταν χτισμένη ἡ **Φθία**, ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους τοῦ Ἀχιλλέα.

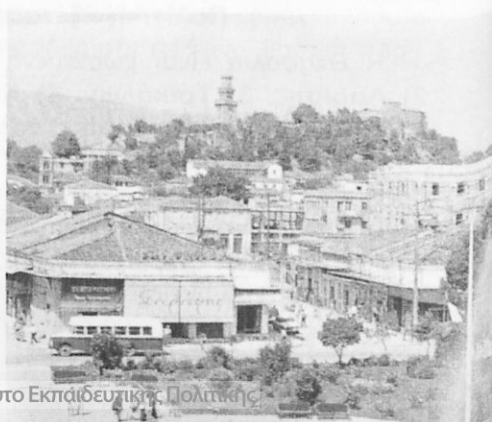
Ἡ Λάρισα εἶναι τὸ σπουδαιότερο ἐμπορικὸ, βιομηχανικὸ καὶ συγκοινωνιακὸ κέντρο τῆς Θεσσαλικῆς πεδιάδας. Εἶναι ὡραία πόλη με μεγάλες πλατεῖες κι εὐθεῖς δρόμους. Στὰ ἐργοστάσιά της ἐπεξεργάζονται τὰ ἄφθονα γεωργικὰ προϊόντα τῆς περιοχῆς. Ἐκεῖ βρίσκεται μεγάλο ἐργοστάσιο παραγωγῆς ζάχαρης. Στὸ Μουσεῖο της φυλάγουντα πολλὰ κειμήλια ἀπὸ τὴν πανάρχαια ἱστορία τῆς Θεσσαλίας.

Κοντὰ στὴ Λάρισα βρίσκεται ὁ Τύρναβος με πολλὰ ἀμπέλια στὴν

Βόλος

Τρίκαλα

περιοχή του. Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Τυρνάβου εἶναι ὁ Ἄμπε-
λῶνας (5.000 κ.) καὶ οἱ Γόννοι (3.000 κ.).

Βορειότερα βρίσκονται ἡ Ἐλασσόνα, ἡ Τσαρίτσανη (2.500 κ.)
καὶ τὸ Λιβάδι (3.000 κ.) ψηλὰ στὶς πλαγιὲς τοῦ Ὀλύμπου.

3. Ὁ Νομὸς Τρικάλων ἔχει πρωτεύουσα τὰ Τρίκαλα (39.000 κ.)
καὶ διαιρεῖται στὶς Ἐπαρχίες: α) Τρικάλων καὶ β) Καλαμπάκας.

Τὰ Τρίκαλα εἶναι τὸ δεύτερο μετὰ τὴ Λάρισα ἐμπορικὸ κέντρο τοῦ
Θεσσαλικοῦ κάμπου καὶ ἐξελίσσονται συνεχῶς. Βορειότερα, κάτω ἀπὸ
τοὺς μεγαλοπρεπεῖς βράχους τῶν Μετεώρων, βρίσκεται ἡ Καλαμ-
πάκα (6.000 κ.).

4. Ὁ Νομὸς Καρδίτσης ἔχει πρωτεύουσα τὴν Καρδίτσα
(26.000 κ.) μὲ ἀξιόλογη ἐμπορικὴ κίνηση γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφι-
κῶν προϊόντων. Κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ Καρδίτσης εἶναι οἱ Σοφάδες
(5.000 κ.), τὸ Μουζάκι (3.000 κ.), ὁ Παλαμᾶς (5.000 κ.).

- Ἀσκήσεις.
1. Ζωγράφισε τὸν πολιτικὸ χάρτη τῆς Θεσσαλίας.
 2. Ποιὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα τουριστικὰ κέντρα τῆς Θεσ-
σαλίας;
 3. Γράψε ἐκθεση μὲ θέμα «Μιὰ ἐκδρομὴ στὸ Πήλιο».
 4. Ποιοὶ τόποι τῆς Θεσσαλίας σᾶς θυμίζουν τοὺς Ἀργοναῦτες;
 5. Τί κλίμα ἔχει ἡ Θεσσαλικὴ πεδιάδα; Γιατί;
 6. Ποῦ βρίσκονται οἱ μεγαλύτερες Θεσσαλικὲς πόλεις; Γιατί;
 7. Ποιὲς πόλεις καὶ κωμοπόλεις συνδέει ὁ Θεσσαλικὸς σιδη-
ρόδρομος;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Νομοὶ	Πρωτεύουσα	Βουνὰ	Ύψος	Ποταμοὶ
1. Λαρίσης	Λάρισα	Ὀλυμπος	2.917	Πηνειὸς
2. Μαγνησίας	Βόλος	Ὅσσα	1.978	
3. Τρικάλων	Τρίκαλα	Χάσια	1.565	Χερσόνησοι
4. Καρδίτσης	Καρδίτσα	Πήλιο	1.547	Μαγνησία
		Καμβούνια	1.478	Κόλποι
		Πίνδος		Παγασητικὸς

Προϊόντα: Δημητριακὰ, βαμπάκι, ζαχαρότευτλα, λαχανικά, κτηνοτροφικά,
βιομηχανικά κλπ.

Το αρχαίο θέατρο της Δωδώνης

Η ΗΠΕΙΡΟΣ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου την Ήπειρο. Σε ποίο μέρος της Ελλάδας βρίσκεται; Μὲ ποιά ξένη χώρα καὶ μὲ ποιές ἑλληνικές περιοχές συνορεύει;
2. Πῶς εἶναι τὸ ἔδαφος τῆς Ἡπείρου; Δείξε τὰ μεγαλύτερα βουνά, τὶς πεδιάδες, τὰ ποτάμια, τὶς λίμνες τῆς.
3. Τί κλίμα νομίζετε ὅτι ἔχει ἡ Ἡπειρος; Γιατί;

Ἡ Ἡπειρος εἶναι χώρα ἑλληνική ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια. Στὸ κέντρο τῆς βρισκόταν τὸ ξακουστὸ **μαντεῖο τῆς Δωδώνης**, τὸ ἀρχαιότερο ἑλληνικὸ μαντεῖο, ὅπου σεβάσμιοι ἱερεῖς ἐξηγοῦσαν στοὺς ἀνθρώπους τοὺς χρησμούς πού ἔδινε ἡ ἱερὴ **«Δωδωναία Δρύς»**.

Ἐκεῖ κατοικοῦσαν οἱ **Σελλοὶ** ἢ **Ἑλλοὶ** καὶ ἀπ' αὐτοῦς, ὅπως πιστεύουν πολλοί, πῆραν τ' ὄνομά τους οἱ Ἕλληνες.

Σήμερα ἓνα μεγάλο τμῆμα τῆς Ἡπείρου κατέχουν οἱ Ἀλβανοί. Τὸ τμῆμα αὐτὸ λέγεται **Βόρειος Ἡπειρος**. Ζοῦν καὶ σ' αὐτὸ Ἕλληνες καὶ ὑπάρχουν ἐκεῖ οἱ ἑλληνικές πόλεις **Κορυτσά, Πρεμετή, Κλεισούρα, Ἀργυρόκαστρο, Ἅγιοι Σαράντα, Χειμάρρα** καὶ πολλὰ ἑλληνικὰ χωριά.

Ἡ ἀπελευθέρωση τῶν σκλάβων ἀδερφῶν μας τῆς Βορείου Ἡπείρου εἶναι ἓνα μεγάλο ἀνεκπλήρωτο ὡς τώρα ὄνειρο ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Γεωφυσική και οικονομική εξέταση της Ήπειρου

Ἡ Ήπειρος εἶναι ὄρεινὴ χώρα. Ἡ Πίνδος μὲ τὶς πανύψηλες κορυφές καὶ τὶς πολυάριθμες διακλαδώσεις της καταλαμβάνει ὅλο σχεδὸν τὸν χώρο τῆς Ήπειρου.

Ὁ Γράμμος, ὁ Σμόλικας, ἡ Τύμφη, ὁ Λάκμος, τὰ Ἀθαμανικά ὄρη, τὸ Ξηροβούνι, ἡ Μουργκάνα, τὸ Μιτισικέλι, ὁ Τόμαρος, τὰ ὄρη τοῦ Σουλίου εἶναι ὅλα μεγάλα βουνά, ποὺ ἀνήκουν στὴν Πίνδο.

Ἀνάμεσα στὰ βουνά αὐτὰ σχηματίζονται κοιλάδες καταπράσινες, μικρὰ ὁροπέδια καὶ ἄγριες χαράδρες.

Τὸ ὄροπέδιο τῶν Ἰωαννίνων μὲ τὴν Παμβώτιδα λίμνη εἶναι τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ αὐτά.

Η ΠΙΝΔΟΣ

Ἡ ὄροσειρὰ τῆς Πίνδου μὲ τὶς πανύψηλες κορυφές καὶ τὶς ἄγριες χαράδρες της, ἄλλοῦ δασοσκέπαστη κι ἄλλοῦ γυμνή, ἀπλώνεται σὰ γίγαντας ἀπὸ τὸ ἓνα ἄκρο τῆς χώρας ὡς τὸ ἄλλο, σὰ νὰ θέλῃ ν' ἀγ-καλιάσῃ ὁλόκληρὴ τὴν Ἑλλάδα.

Ζαρκάδια, ἐλάφια, ἄρκουδες, λύκοι, τσακάλια, ἀγριογούρουνα ἔχουν τὴ φωλιά τους ἐδῶ.

Ἡ Πίνδος εἶναι δεμένη μὲ τὴν ἱστορία τῆς πατρίδας μας.

Σ' αὐτὴ εἶχαν τὰ λημέρια τους οἱ Ἀρματολοί καὶ οἱ Κλέφτες, ποὺ πολεμοῦσαν τοὺς Τούρκους.

«Κάθε κορφὴ καὶ φλάμπουρο, κάθε κλαρί καὶ Κλέφτης», μᾶς λέει τὸ δημοτικὸ τραγούδι.

Στὴν Πίνδο (Ταμπούρι - Σμόλικας), τὸ 1940, ὁ στρατὸς μας νίκη-σε τοὺς Ἰταλοὺς, ποὺ ἦρθαν νὰ σκλαβώσουν τὴν πατρίδα μας. Τὸ τραγούδι μᾶς θυμίζει πῶς:

«...Ἐκεῖ στὴν Πίνδο τραγουδοῦνε
τοῦ Δαβάκη τ' ἄξια παλικάρια
καὶ τὸν κάθε ἐχθρὸ νικοῦνε
σὰν παντοτινά...».

Ψηλὰ σὰ ἡπειρωτικὰ βουνὰ ἔχουν τὶς πηγές τους οἱ ποταμοὶ **Θύαμις ἢ Καλαμᾶς, Ἀχέροντας, Λοῦρος, Ἀραχθὸς καὶ Ἀῶς.**

Στὴν Ἠπειρο βρέχει συχνὰ καὶ τὰ ποτάμια της ἔχουν ἄφθονα νερά. Τὰ νερὰ τοῦ Ἀχέροντα σὲ πολλὰ σημεῖα χύνονται μὲ βουητὸ σὲ ὑπόγεια σπήλαια. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πίστευαν ὅτι ἐκεῖ ἦταν ἡ εἴσο-δος τοῦ Ἀδῆ!

Στὴν κοιλάδα τοῦ Λούρου μὲ μεγάλο φράγμα σχηματίστηκε τε-χνητὴ λίμνη. Μὲ τὰ νερά της κινεῖται ὕδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο.

Κοντὰ στὶς ἐκβολές τῶν ποταμῶν ὑπάρχουν μικρὲς εὐφορες κοι-λάδες, ποὺ σχηματίστηκαν ἀπὸ τὶς προσχώσεις τους. Μεγαλύτερη εἶναι ἡ πεδιάδα τῆς Ἀρτας μὲ μεγάλους πορτοκαλεῶνες.

Στὰ νότια τῆς Ἠπείρου σχηματίζεται ὁ **Ἀμβρακικὸς κόλπος** μὲ τὶς λιμνοθάλασσες **Λογαροῦ καὶ Τσουκαλιοῦ**, στὶς ὁποῖες ὑπάρχουν πολλὰ ἰχθυοτροφεῖα.

Τὸ κλίμα στὰ παράλια τῆς Ἡπείρου εἶναι ὑγρὸ μεσογειακόν. Στὴν υπόλοιπη χώρα εἶναι ἠπειρωτικό.

Ἄσκηση. Ζωγράφισε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Ἡπείρου.

Προϊόντα. Ἡ Ἡπειρος εἶναι φτωχὴ περιοχὴ. Στὰ βουνά της ὑπάρχουν μεγάλα δάση, ἀπὸ τὰ ὁποῖα παράγονται ἄφθονα δασικὰ προϊόντα. Στὰ βοσκοτόπια τῆς Πίνδου τρέφονται χιλιάδες πρόβατα καὶ γίδες, ποὺ δίνουν ἄφθονο γάλα, ἐκλεκτὰ τυριά, νόστιμα κρέατα.

Στὰ ὁροπέδια καλλιεργοῦνται δημητριακά, πατάτες, λαχανικά, ἀμπέλια. Ὀνομαστὰ εἶναι τὰ κρασιά τῆς Ζίτσας. Στὶς παραλιακὲς κοιλάδες εὐδοκιμοῦν τὸ ρύζι, τὸ βαμπάκι, οἱ ἐλιές, τὰ ἐσπεριδοειδή.

Ἄφθονα ψάρια ἀλιεύονται στὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο καὶ στὶς λιμνοθάλασσές του, στὴ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων καὶ στὶς γειτονικὲς θάλασσες. Νοστιμότατα εἶναι τὰ χέλια τῆς λίμνης τῶν Ἰωαννίνων.

Ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια στὴν Ἡπειρὸ ἀκμάζει ἡ βιοτεχνία. Γνωστὰ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα εἶναι τὰ γιαννιώτικα ἀσημικά, τὰ κοσμήματα, τὰ χάλκινα σκεύη, τὰ ξυλόγλυπτα. Ὀνομαστὰ ἐπίσης εἶναι τὰ ὑφαντὰ καὶ τὰ κεντήματα τῶν Ἰωαννίνων καὶ τοῦ Μετσόβου.

Τὰ προϊόντα ὅμως αὐτὰ δὲν εἶναι ἀρκετὰ, γιὰ νὰ θρέψουν πολλοὺς ἀνθρώπους. Γι' αὐτὸ ἡ Ἡπειρος εἶναι ἀραιοκατοικημένη περιοχὴ. Σ' αὐτὴν ζοῦν σήμερα 310.000 ἄνθρωποι.

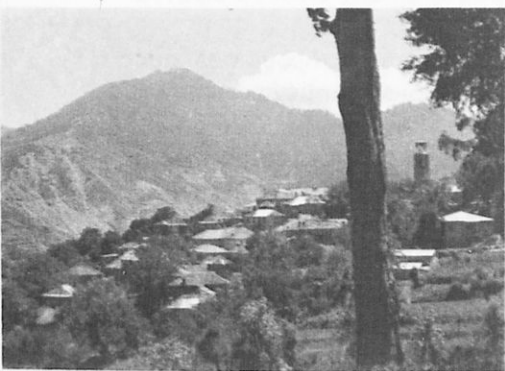
Πολλοὶ Ἡπειρώτες ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια φεύγουν ἀπὸ τὰ χωριά τους. Πολλοὶ πηγαίνουν νὰ ζήσουν σ' ἄλλες πλουσιότερες ἐλληνικὲς περιοχὲς καὶ ἄλλοι μεταναστεύουν σὲ ξένες χώρες. Ὅπουδήποτε ὅμως καὶ ἂν βρίσκονται, δὲ λησμονοῦν τὴν πατρίδα τους. Στέλνουν χρήματα στὰ χωριά τους καὶ χτίζουν ἐκκλησίες, ὠραῖα σχολεῖα, γέφυρες, ὑδραγωγεῖα, φιланθρωπικὰ ἰδρύματα. Ἄλλοι κάνουν μεγάλες δωρεές στὴν Ἑλλάδα! Αὐτοὶ εἶναι οἱ μεγάλοι **ἐθνικοὶ εὐεργέτες**. Τέτοιοι εἶναι οἱ Ἡπειρώτες Ἀβέρωφ, Σίνας, Τοσίτσας, Στουρνάρας, ἀδελφοὶ Ζάππα, Καπλάνης, οἱ ἀδερφοὶ Ζωσιμάδες κ.ἄ.

Οἱ Ἡπειρώτες εἶναι ἀγνοὶ καὶ γενναῖοι πατριῶτες. Ἀγαποῦν τὴν πατρίδα καὶ θυσιάζονται γι' αὐτήν.

Ὅταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους, οἱ Ἡπειρώτες πολλὰς φορὲς πολέμησαν μὲ ἀπαράμιλλη γενναιότητα γιὰ τὴν ἐλευθερίαν. Ὀνομαστοὶ εἶναι οἱ ἀγῶνες τῶν **Σουλιωτῶν** καὶ συγκινητικὸς ὁ ἥρωισμὸς τῶν γυναικῶν τους. Οἱ Σουλιώτισσες πολεμοῦσαν

Χαράδρα Βίκου

Μέτσοβο

Λουβρος – τὸ φράγμα

Ψηφιοποίηση από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ὅπως καὶ οἱ ἄντρες καὶ πολλὲς ἀπὸ αὐτές, γιὰ νὰ μὴν τὶς πιάσουν οἱ Τοῦρκοι, χορεύοντας ρίχτηκαν μὲ τὰ παιδιὰ τους στὶς ἄγριες χαράδρες τοῦ **Ζαλόγγου**, προτιμώντας ἀπὸ τὴ σκλαβιά τὸν ἑνδοξο θάνατο! Γνήσιες ἡρώιδες ἦταν καὶ οἱ Ἕπειρώτισσες τοῦ 1940.

Οἱ Ἕπειρῶτες ἀγαποῦν ἐπίσης τὰ γράμματα καὶ τὶς τέχνες. Στὰ χρόνια τῆς σκλαβιάς τὰ Ἰωάννινα ἦταν τὸ μεγαλύτερο πνευματικὸ κέντρο ὅλης τῆς Ἑλλάδας! Ἐκεῖ λειτουργοῦσαν μὲ τὶς δωρεές τῶν μεγάλων εὐεργετῶν πολλὰ σχολεῖα, στὰ ὁποῖα δίδασκαν ὀνομαστοὶ διδάσκαλοι. Τότε τὰ Γιάννενα *«...ἦταν πρῶτα στ' ἄρματα, στὰ γρόσια καὶ στὰ γράμματα»*.

Ἡ **συγκοινωνία** στὴν Ἕπειρο διεξάγεται μὲ δυσκολία. Ἀρκετοὶ αὐτοκινητόδρομοι συνδέουν τὶς πόλεις καὶ πολλὰ χωριά. Μὲ αὐτοκινητοδρόμους συνδέεται ἡ Ἕπειρος μὲ τὶς ἄλλες περιοχὲς τῆς Ἑλλάδας.

Ἀρκετὴ κίνηση ἔχουν τὰ λιμάνια τῆς Ἡγουμενίσσας καὶ τῆς Πρέβεζας. Τὰ Ἰωάννινα καὶ ἡ Πρέβεζα ἔχουν ἀεροπορικὴ συγκοινωνία.

Πολιτικὴ ἐξέταση τῆς Ἕπείρου

Ἡ Ἕπειρος εἶναι χωρισμένη στοὺς Νομούς: 1) **Ἰωαννίνων**, 2) **Θεσπρωτίας**, 3) **Πρεβέζης** καὶ 4) **Ἀρτης**.

1. **Ὁ Νομὸς Ἰωαννίνων** καταλαμβάνει τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς Ἠπείρου. Διαιρεῖται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Δωδώνης** με πρωτεύουσα τὰ Ἰωάννινα, ποὺ εἶναι καὶ πρωτεύουσα ὅλου τοῦ Νομοῦ, β) **Μετσόβου** με πρωτεύουσα τὸ **Μέτσοβο** (3.000 κ.), γ) **Κονίτσης** με πρωτεύουσα τὴν **Κόνιτσα** (3.000 κ.) καὶ δ) **Πωγωνίου** με πρωτεύουσα τὸ **Δελβινάκι**.

Τὰ **Ἰωάννινα** (40.000 κ.), χτισμένα στὶς ὄχθες τῆς λίμνης Παμβώτιδας, εἶναι τὸ πνευματικὸ, ἐμπορικὸ καὶ συγκοινωνιακὸ κέντρο τῆς Ἠπείρου. Στὰ Ἰωάννινα ὑπάρχει Πανεπιστήμιο καὶ ἡ Ζωσιμαία Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία.

Στὰ νότια τῶν Ἰωαννίνων βρίσκονται τὰ ἐρείπια τοῦ ἀρχαίου **μαντείου τῆς Δωδώνης** καὶ βορειότερα τὸ **Μπιζάνι**, ὅπου στὰ 1913 ὁ στρατὸς μας νίκησε τοὺς Τούρκους.

Ἀνάμεσα στὸ Μιτισκέλι καὶ στὸ Σμόλικα, σ' ἓνα τόπο με ἄγρια ὁμορφιά, εἶναι σκαρφαλωμένα τὰ ξακουστὰ **Ζαγοροχώρια**. Ἐκεῖ βρίσκεται καὶ ἡ ἄγρια βαθιὰ **χαράδρα τοῦ Βίκου**.

2. **Ὁ Νομὸς Θεσπρωτίας** ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Ἡγουμενίτσα** (4.000 κ.) καὶ διαιρεῖται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Θυάμιδος** με πρωτεύουσα τὴν **Ἡγουμενίτσα**, β) **Φιλιατῶν** με πρωτεύουσα τὴν **Φιλιάτες** (3.000 κ.), γ) **Μαργαριτίου** με πρωτεύουσα τὸ **Μαργαρίτι** (900 κ.) καὶ δ) **Σουλίου** με πρωτεύουσα τὴν **Παραμυθιά** (3.000 κ.).

Στὰ βουνὰ τοῦ Σουλίου στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας ζοῦσαν οἱ ἀτρόμητοι Σουλιῶτες, τὴν ἱστορία τῶν ὁποίων θὰ διδαχτοῦμε στὴν ἕκτη τάξη.

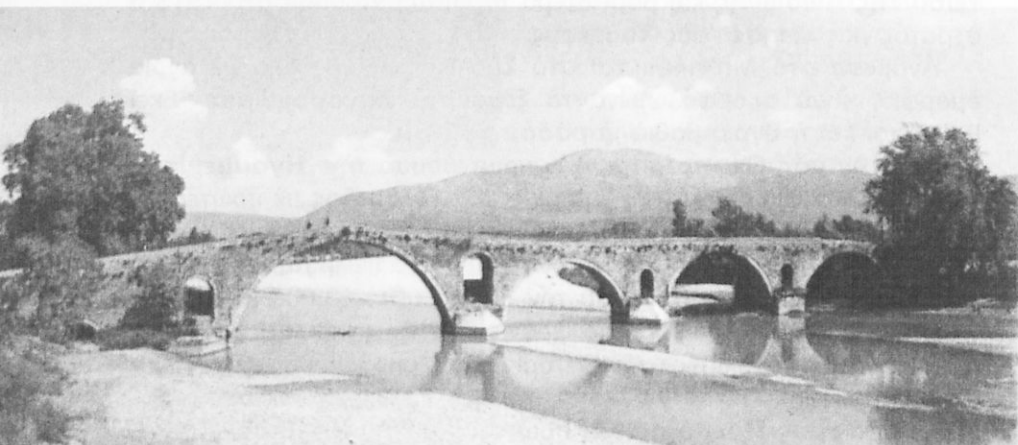
3. **Ὁ Νομὸς Πρεβέζης** ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Πρέβεζα** (13.000 κ.), ποὺ εἶναι χτισμένη στὴν εἴσοδο τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, δίπλα στὴν ἀρχαία **Νικόπολη** καὶ εἶναι τὸ σπουδαιότερο λιμάνι τῆς Ἠπείρου. Κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Φιλιπιάδα** (3.000 κ.), τὸ **Θεσπρωτικὸ** (2.000 κ.) καὶ ἡ **Πάργα** (2.000 κ.), ἱστορικὴ πόλη με παλαιὰ κάστρα κι ἐρείπια ἀρχαίων μνημείων.

Στὸν Νομὸ Πρεβέζης βρίσκεται τὸ ὕδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο τοῦ Λούρου καὶ τὰ ἱστορικὰ βουνὰ τοῦ **Ζαλόγγου**.

5. **Ὁ Νομὸς Ἀρτης** ἀπλώνεται ἀπὸ τὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο ὡς τ' Ἀθαμανικὰ ὄρη (Τζουμέρκα) κι ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Ἄρτα** (20.000 κ.), ἱστορικὴ πόλη χτισμένη στὴν ἀριστερὴ ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Ἀράχθου.

Ίωάννινα

Άρτα – τὸ ἱστορικὸ γεφύρι

Πρέβεζα

Στην Άρτα σώζονται πολλά μνημεία από την παλαιά ιστορία της πόλεως αυτής, που ήταν στα βυζαντινά χρόνια πρωτεύουσα όλης της Ήπειρου.

Γνωστό σ' όλους είναι τὸ θρυλικὸ παλιὸ γεφύρι τῆς "Άρτας.

Κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι ὁ Πέτας (2.000 κ.) καὶ τὸ Κομπότι (2.000 κ.), τόποι ἱστορικοί, στοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες πολέμησαν σκληρὰ με τοὺς Τούρκους στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821.

Ἀσκήσεις. 1. Ζωγράφισε τὸν πολιτικὸ χάρτη τῆς Ἁπείρου.

2. Κάμε με τὴ φαντασία σου ἓνα ταξίδι ἀπὸ τὴν Ἄρτα στὸ Μέτσοβο.

3. Ποιές εἶναι οἱ 3 μεγαλύτερες πόλεις τῆς Ἁπείρου;

4. Σὲ ποιούς τόπους τῆς Ἁπείρου εὐδοκιμεῖ ἡ ἐλιά; Γιατί;

5. Γιατί πολλοὶ Ἁπειρώτες μεταναστεύουν;

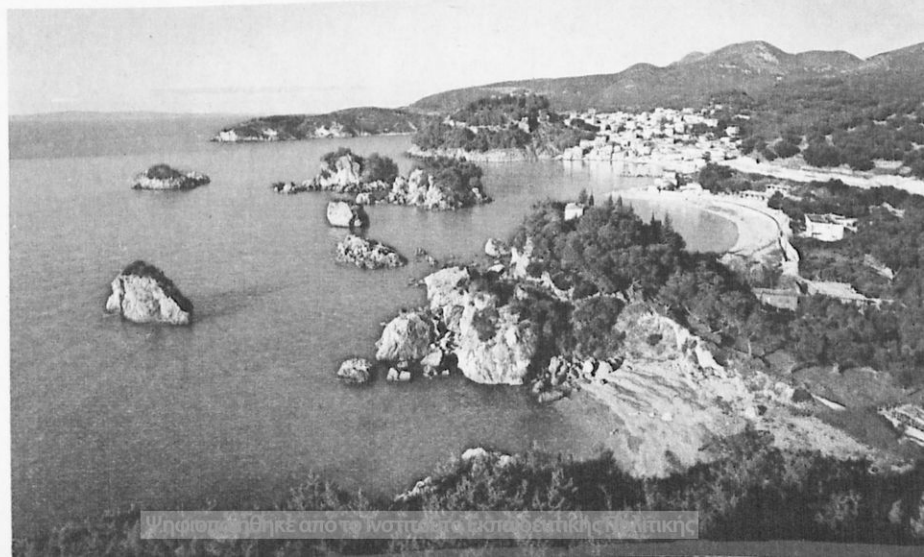
6. Ποιοὶ εἶναι οἱ σπουδαιότεροι τουριστικοὶ τόποι τῆς Ἁπείρου;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Νομοὶ	Πρωτεύουσα	Βουνὰ	Ύψος	Ποταμοὶ
1. Ἰωαννίνων	Ἰωάννινα	Σμόλικας	2.637	Ἄραχθος
2. Θεσπρωτίας	Ἡγουμενίτσα	Γράμμος	2.520	Λοῦρος
3. Πρεβέζης	Πρέβεζα	Τύμφη	2.497	Ἀχέροντας
4. Ἄρτης	Ἄρτα	Ἀθαμανικὰ	2.469	Θύαμις
		Λάκμος	2.295	Ἀῶς
Λίμνες		Τόμαρος	1.970	
Παμβώτιδα		Μιτσικέλι	1.810	
(Ἰωαννίνων)		Μουργκὰνα	1.806	

Προϊόντα: Κτηνοτροφικά, δασικά, δημητριακά, ἐλιές, ἐσπεριδοειδῆ, βιο-τεχνικά κλπ.

Πάργα

Τὸ μνημεῖο τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου στὴ Θεσσαλονίκη

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἡ Μακεδονία σὰν μιὰ πελώρια ἀσπίδα σκεπάζει καὶ προστατεύει τὴν Ἑλλάδα! Πέρα ἀπὸ αὐτὴν ἀπλώνονται ξένες χῶρες: ἡ Ἀλβανία, ἡ Γιουγκοσλαβία, ἡ Βουλγαρία.

Στὶς κορυφογραμμὲς τοῦ Γράμμου, τοῦ Βόρα, τῆς Κερκίνης καὶ τοῦ Ὁρβήλου τελειώνει ἡ Ἑλλάδα. Ἐκεῖ ἀγρυπνοῦν οἱ φρουροὶ τῶν συνόρων μας.

«ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΞΑΚΟΥΣΤΗ, ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Η ΧΩΡΑ...».

Ἡ σημερινὴ ἑλληνικὴ Μακεδονία ἀπλώνεται ἀπὸ τὰ γαλανὰ ἀκρογιάλια τοῦ Αἰγαίου καὶ τὶς κορυφὲς τοῦ Ὀλύμπου ὡς τ' ἄλβανικά, τὰ γιουγκοσλαβικά καὶ τὰ βουλγαρικά σύνορα καὶ ἀπὸ τὴν Πίνδο ὡς τὸν Νέστο ποταμό. Εἶναι τὸ μεγαλύτερο διαμέρισμα τῆς πατρίδας μας σ' ἑκτασὴ καὶ σὲ πλοῦτο.

Στὶς πλούσιες πεδιάδες, στὰ μεγάλα ὄροπέδια καὶ στὶς βουνοπλαγιὲς τῆς Μακεδονίας ζοῦν σήμερα 1.890.000 Ἕλληνες.

Ἀπὸ τὰ μυθικὰ χρόνια στὴ Μακεδονία ζοῦσαν Ἕλληνες.

Ὁ γενάρχης τῶν Μακεδόνων, ὁ Μακεδόνας, ἔλεγε ὅτι ἦταν παιδί τοῦ Δία!

Στὴ γλῶσσα τῶν Δωριέων «Μακεδόνας» σήμαινε «ὑψηλὸς ἄνθρωπος, γενναῖος».

Ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου πληροφοροῦμαστε ὅτι στὸν τρωικὸ πόλεμο ἔλαβαν μέρος καὶ παλικάρια ἀπὸ τὴ Μακεδονία.

Ἡ πρώτη πρωτεύουσα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας ἦταν ἡ Πέλλα. Ἀπὸ τότε ἀρχίζει ἡ λαμπρὴ ἱστορία τοῦ μακεδονικοῦ ἑλληνισμοῦ.

Ἀργότερα ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας **Φίλιππος** ἔνωσε ὅλους τοὺς Ἕλληνες σ' ἓνα μεγάλο κράτος. Ὁ γιὸς του ὁ **Μέγας Ἀλέξανδρος** ξεκινώντας ἀπὸ τὴν Πέλλα κυρίεψε χώρες πολλὲς καὶ δόξασε ὅσο κανένας ἄλλος τὴν Ἑλλάδα. Μὲ 35.000 γενναίους στρατιῶτες ὁ μέγας αὐτὸς στρατηλάτης

«πέρασε φῶς σκορπίζοντας σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη...».

Στὴ Μακεδονία γεννήθηκε ὁ **Ἀριστοτέλης**, ὁ σοφὸς διδάσκαλος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Στὶς μακεδονικὲς πόλεις Καβάλα, Φιλίππους, Θεσσαλονίκη, Βέροια ὁ Ἀπόστολος Παῦλος δίδαξε τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ καὶ οἱ Μακεδόνες μὲ τὸν καιρὸ λησμόνησαν τοὺς ψεύτικους θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἐγίναν Χριστιανοί.

Ἀπὸ τότε πολλὲς φορὲς πολέμησαν μὲ βάρβάρους ἐχθρούς, γιὰ νὰ φυλάξουν τὴ θρησκεία καὶ τὴν ἐλευθερίαν τους.

Στὰ χρόνια τῆς τουρκικῆς σκλαβιάς πολλὲς φορὲς προσπάθησαν νὰ ἐλευθερωθοῦν καὶ συχνὰ πολεμοῦσαν σκληρὰ μὲ τοὺς Τούρκους.

Σκληροὺς πολέμους ἔκαναν καὶ μὲ τοὺς Βουλγάρους στὰ παλιὰ χρόνια καὶ στὴν ἐποχὴ τοῦ «μακεδονικοῦ ἀγώνα» (1904-1908).

Ἡ Μακεδονία μὲ τὶς ὁροσειρὲς τοῦ Βερμίου καὶ τοῦ Βερτίσκου χωρίζεται σὲ τρία μεγάλα τμήματα:

Τὸ ἀκριτικὸ φυλάκιο Νίκης κοντὰ στὴ Φλώρινα

1. στὴν **Κεντρικὴ Μακεδονία**,
2. στὴ **Δυτικὴ Μακεδονία** καὶ
3. στὴν **Ἀνατολικὴ Μακεδονία**.

Η ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ἔργασίες

1. Δεῖξε στὸ χάρτη σου τὴ Δυτικὴ Μακεδονία.
2. Μὲ ποιά κράτη συνορεύει; Καὶ μὲ ποιές ἑλληνικὲς περιοχές;
3. Ποιά βουνὰ τὴν περιβάλλουν;
4. Δεῖξε στὸ χάρτη σου τὶς λίμνες καὶ τοὺς ποταμοὺς τῆς Δυτ. Μακεδονίας.
5. Γιατί τὸ κλίμα τῆς Δυτ. Μακεδονίας εἶναι ἡπειρωτικὸ;

Γεωφυσικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐξέταση

Ἡ Δυτικὴ Μακεδονία βρίσκεται στὴ βορειοδυτικὴ γωνία τῆς πατρίδας μας. Εἶναι χώρα ὄρεινῃ. Μεγάλες ὄροσειρές τὴν περιβάλλουν καὶ τὴν ἀπομονώνουν ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπὴ Ἑλλάδα.

Βόρεια συνορεύει μὲ τὴν Ἀλβανία καὶ τὴ Γιουγκοσλαβία. Δυτικὰ ὑψώνεται ἡ **Πίνδος** μὲ τὶς θεόρατες κορυφές τοῦ **Γράμμου**, τοῦ **Βοΐου** καὶ τοῦ **Σμόλικα**. Στὰ νότια τὰ **Χάσια**, τὰ **Καμβούνια** καὶ τὰ **Πιέρια** ἀποτελοῦν τὰ φυσικὰ σύνορα μεταξὺ Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας. Ἀνατολικά βρίσκονται τὸ **Βέρμιο** καὶ ὁ **Βόρας**.

Μιὰ ἄλλη ὄροσειρά, ποὺ σχηματίζουν τὰ βουνὰ **Βέρνο**, **Βίτσι**, **Σινάτσικο** καὶ **Μπούρινο**, ἀπλώνεται ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότο στὴ

μέση ἀκριβῶς τοῦ χώρου τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ τὸν χωρίζει στὰ δυό. Ἔτσι ἀποχωρίζεται ἡ κοιλάδα τοῦ Ἀλιάκμονα μὲ τὰ ὄροπέδια τῆς Καστοριάς, τοῦ Βοΐου καὶ τῶν Γρεβενῶν ἀπὸ τὰ ἀνατολικά ὄροπέδια τῆς Φλώρινας, τῆς Ἑορδαίας καὶ τῆς Κοζάνης.

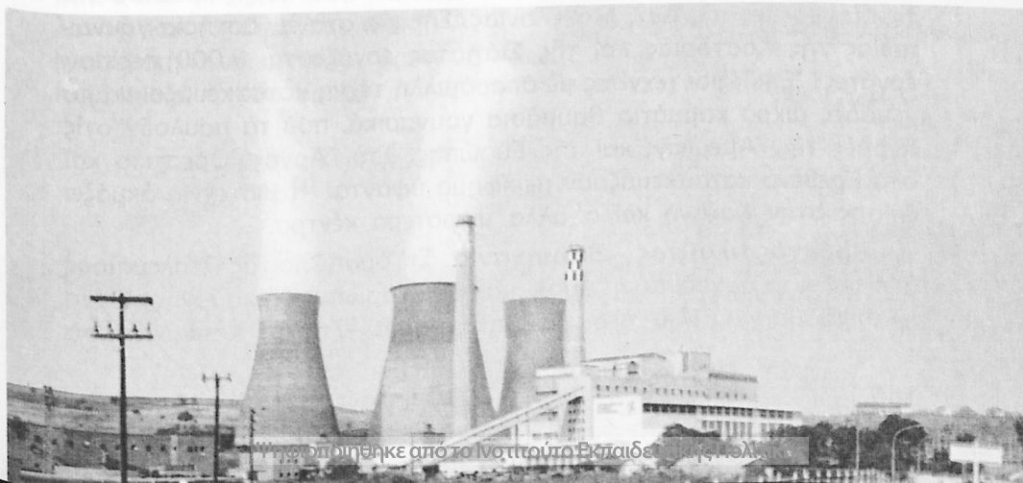
Ὁ Ἀλιάκμονας μὲ τοὺς πολλοὺς παραποτάμους του συγκεντρώνει τὰ νερὰ τῶν δυτικῶν ὄροπεδίων καὶ μέσα ἀπὸ μιὰ βαθιὰ, ἄγρια χαράδρα, ποὺ ἀνοίγεται ἀνάμεσα στὰ Πιέρια καὶ στὸ Βέρμιο, διασχίζει τὴν πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας καὶ χύνεται στὸ Θερμαϊκὸ κόλπο.

Τὸ μεγάλο αὐτὸ ποτάμι πολὺ σύντομα θὰ γίνῃ πηγὴ πλούτου γιὰ τὴ Μακεδονία καὶ τὴν Ἑλλάδα ὁλόκληρη. Μὲ τὸ πρῶτο φράγμα, ποὺ χτίστηκε κοντὰ στὴ Βέροια, ποτίζονται πολλὰ χωράφια τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου. Ἐνα δεύτερο τεράστιο φράγμα ὕψους 100 περίπου μέτρων ἀνεγείρεται τώρα κοντὰ στὸ χωριὸ **Πολύφυτο**, γιὰ νὰ φράξῃ τὸν δρόμο τοῦ ποταμοῦ καὶ νὰ σχηματίσῃ μιὰ μεγάλη τεχνητὴ λίμνη. Μὲ τὰ νερὰ τῆς λίμνης αὐτῆς θὰ κινηθῇ ἓνα μεγάλο ὑδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιο καὶ θὰ ποτίζονται 1.350.000 στρέμματα χωράφια!

Ἀσύγκριτες σὲ ὁμορφιά, σὰν ζωγραφιές, εἶναι οἱ **λίμνες** τῆς Δυτ. Μακεδονίας: Ἡ λίμνη τῆς **Καστοριάς** (**Ὁρεοσιάδα**) μὲ τὰ νόστιμα ψάρια της, ἡ **Μεγάλη** καὶ ἡ **Μικρὴ Πρέσπα** μὲ τὰ πλούσια παραλίμνια χωριὰ καὶ τὶς δασοσκέπαστες βουνοπλαγιὲς τριγύρω, ἡ **Βεγορίτιδα** καὶ οἱ μικρὲς λίμνες τῶν **Πετρῶν** καὶ τῆς **Χειμαδίτιδας**.

Τὸ **κλίμα** τῆς Δυτ. Μακεδονίας εἶναι ἡπειρωτικόν. Τὰ ὄροπέδιά της, μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ μὲ μεγάλο ὑψόμετρο, εἶναι ἀνοιχτὰ πρὸς

Πτολεμαῖδα – ἀτμοηλεκτρικὰ ἐργοστάσια

τὸν Βοριά καὶ τὸν χειμῶνα ψυχροὶ ἄνεμοι φυσοῦν καὶ φέρνουν κρύα καὶ χιόνια πολλά. Τὸ καλοκαίρι ὁμως εἶναι δροσερὸ κι εὐχάριστο.

Φυτὰ καὶ ζῶα τῆς Δυτ. Μακεδονίας. Πυκνὰ καὶ μεγάλα αἰωνόβια δάση ἀπὸ βαλανιδιές, καστανιές, ὄξυές, πεῦκα κι ἔλατα στολίζουν πολλὰ βουνὰ τῆς Δυτ. Μακεδονίας. Τὰ δάση εἶναι περισσότερα στὰ βουνὰ τῆς Πίνδου, στὸ Βίτσι, στὰ Πιέρια. Ἐκεῖ καὶ κυρίως στὴν περιοχὴ τῶν Γρεβενῶν πολλοὶ ἄνθρωποι εἶναι ὑλοτόμοι καὶ παράγονται ἄφθονα δασικὰ προϊόντα.

Ἄρκοῦδες, λύκοι, ἀγριόχοιροι, ἀλεποῦδες, κουνάβια, λαγοί, ἐλάφια καὶ ζαρκάδια ζοῦν ἄφθονα στὰ δάση τῆς Δυτ. Μακεδονίας. Συστηματικὰ ἐκτροφεῖα θηραμάτων, ποὺ δημιουργήθηκαν κοντὰ στὴν Κοζάνη, στὴ Φλώρινα καὶ στὰ Γρεβενά, σύντομα θὰ πλουτίσουν τὸν ζωικὸ κόσμον τῶν βουνῶν τῆς Δυτ. Μακεδονίας.

Χιλιάδες πρόβατα καὶ γίδια βόσκουν στὰ βοσκοτόπια τῆς Δυτ. Μακεδονίας καὶ παράγονται ἐκλεκτὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Τὰ μανούρια τῆς Βλάστης καὶ τὰ τυριά τοῦ Γράμμου, τῶν Γρεβενῶν καὶ τοῦ Βερμίου εἶναι γνωστὰ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

Οἱ ἄνθρωποι ποὺ ζοῦν στὰ ὄροπέδια καὶ στὶς εὐφορες κοιλάδες ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴ γεωργία. Τὰ δημητριακά, ὁ καπνός, τὰ σταφύλια, τὰ φρούτα, οἱ πατάτες καὶ τὰ λαχανικὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα γεωργικὰ προϊόντα τοῦ τόπου. Ὀνομαστὰ εἶναι τὰ κρασιὰ τῆς Σιάτιστας, τῆς Κοζάνης καὶ τοῦ Ἀμυνταίου, οἱ φράουλες καὶ τὰ μῆλα τῆς Φλώρινας, τὰ φασόλια τῆς Καστοριάς. Πολύτιμο προϊόν τῆς περιοχῆς Κοζάνης εἶναι ὁ κρόκος.

Ἡ **βιοτεχνία** ἀπὸ τὰ πολὺ παλιὰ χρόνια ἦταν πηγὴ πλούτου γιὰ τὶς οἰκογένειες τῆς Δυτ. Μακεδονίας. Σήμερα στὰ ἐργαστήρια γουνοποιίας τῆς Καστοριάς καὶ τῆς Σιάτιστας ἐργάζονται 8.000 περίπου ἐργάτες! Ἐπιδέξιοι τεχνίτες μὲ ἀπαράμιλλη τέχνη κατασκευάζουν ἀπὸ χιλιάδες μικρὰ κομμάτια θαυμάσια γουναρικά, ποὺ τὰ πουλοῦν στὶς ἀγορὲς τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῆς Εὐρώπης. Στὸ Ἄργος Ὁρεστικὸ καὶ στὰ Γρεβενά κατασκευάζουν περίφημα ὑφαντά. Ἡ βιοτεχνία ἀκμάζει ἐπίσης στὴν Κοζάνη καὶ σ' ἄλλα μικρότερα κέντρα.

Ὁ **ορυκτὸς πλοῦτος - Βιομηχανία.** Στ' ὄροπέδιο τῆς Πτολεμαΐδος στὰ τελευταῖα χρόνια ἡ φύση καὶ οἱ ἄνθρωποι δημιούργησαν ἓνα ἀληθινὸ θαῦμα. Μιὰ περιοχὴ γεμάτη ἀπὸ ἔλη καὶ καπνοχώραφα

ἄλλαξε κι ἔγινε ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα βιομηχανικὰ κέντρα τῆς χώρας μας! Οἱ ἄφθονοι λιγνίτες τῆς περιοχῆς ἀξιοποιοῦνται. Ἐφτὰ χιλιάδες τεχνικοὶ κι ἐργάτες βρίσκουν ἐργασία στὰ λιγνιτωρυχεῖα, στ' ἀτμοηλεκτρικὰ ἐργοστάσια τῆς Δ.Ε.Η. καὶ στὸ μεγάλο ἐργοστάσιο ἀζωτούχων λιπασμάτων τῆς Πτολεμαῖδος.

Ἄλλὰ ὁ ὀρυκτὸς πλοῦτος τῆς Δυτ. Μακεδονίας δὲν περιορίζεται μόνο στὸν λιγνίτη. Ὀνομαστὰ εἶναι τὰ πολύχρωμα μάρμαρα τῶν βουνῶν τῆς Κοζάνης, τὸ χρώμιο τοῦ Μπούρινου, ὁ ἀμίαντος τῶν Καμβουνίων κ.ἄ.

Γνωστὲς σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα εἶναι οἱ πηγές τοῦ Ξυνοῦ Νεροῦ καὶ τῆς Ἰτέας στὴν περιοχή τῆς Φλώρινας.

Ἡ **συγκοινωνία** στὴ Δυτ. Μακεδονία διεξάγεται κυρίως μὲ αὐτοκίνητα. Σιδηροδρομικὴ γραμμὴ συνδέει τὶς πόλεις Κοζάνη, Πτολεμαῖδα καὶ Φλώρινα μὲ τὴ Θεσσαλονίκη καὶ τὴ Γιουγκοσλαβία. Ἀεροπορικὴ συγκοινωνία ἔχουν ἡ Κοζάνη καὶ ἡ Καστοριά.

Ἐπεξεργασία γουναρικῶν

Λίμνη Πρέσπα

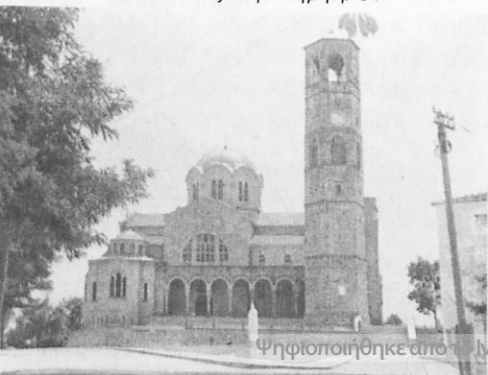

Τὸ μνημεῖο τοῦ Παύλου Μελά

Κοζάνη

Σιάτιστα – ναὸς Ἀγ. Δημητρίου

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἑκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

Πολιτικὴ ἐξέταση τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας

Ἡ Δυτικὴ Μακεδονία εἶναι χωρισμένη σὲ 4 Νομούς: 1) **Κοζάνης**, 2) **Γρεβενῶν**, 3) **Καστοριάς** καὶ 4) **Φλωρίνης**.

1. Ὁ **Νομὸς Κοζάνης** με πρωτεύουσα τὴν Κοζάνη διαιρεῖται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Κοζάνης**, β) **Ἑορδαίας** καὶ γ) **Βοῖου**.

Ἡ **Κοζάνη** (24.000 κ.) εἶναι ἡ μεγαλύτερη πόλις τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ τὸ σπουδαιότερο συγκοινωνιακὸ καὶ ἐμπορικὸ κέντρο τῆς. Ἡ βιβλιοθήκη τῆς με 70.000 βιβλία εἶναι ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα τῆς Ἑλλάδας. Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Κοζάνης εἶναι τὸ **Βελβεντὸ** (4.000 κ.) καὶ τὰ **Σέρβια** (4.000 κ.).

Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Ἑορδαίας εἶναι ἡ **Πτολεμαῖδα** (17.000 κ.), ἡ ὁποία ἐξελίσσεται γοργὰ σὲ βιομηχανικὴ πόλις.

Ἡ **Σιάτιστα** (5.000 κ.), χτισμένη στοὺς βράχους τοῦ Σινάτισκου, εἶναι πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Βοῖου. Θαυμάσια εἶναι τὰ παλαιὰ ἀρχοντικά καὶ ἡ βιβλιοθήκη τῆς. Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Βοῖου εἶναι ἡ **Νεάπολις** καὶ τὸ **Τσοτύλι** μετὰ τὸ ἱστορικὸ Γυμνάσιον.

2. Ὁ **Νομὸς Γρεβενῶν** ἔχει πρωτεύουσα τὰ **Γρεβενὰ** (8.000 κ.). Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ εἶναι ἡ **Δεσκάτη** (4.000 κ.) καὶ ἡ

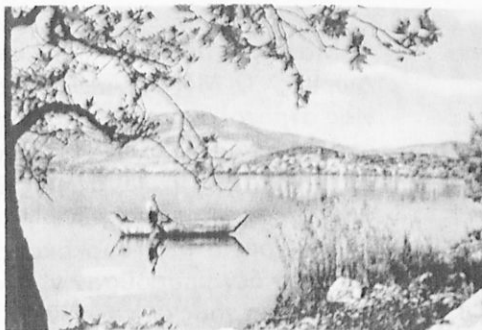
Σαμαρίνα, θαυμάσιο θέρετρο κτηνοτρόφων στις πλαγιές του Σμόλικα.

3. **Ο Νομός Καστοριάς** έχει πρωτεύουσα την **Καστοριά** (16.000 κ.), την ωραιότερη πόλη της Δυτ. Μακεδονίας. Έβδομήντα περίπου παλαιές εκκλησίες, αριστουργήματα τέχνης, έρειπωμένα κάστρα και μεγαλοπρεπή άρχοντικά, που καθρεφτίζονται στα καθαρά νερά της λίμνης, είναι τ' απάραμιλλα στολίδια της Καστοριάς. Οί Καστοριανοί με την πανάρχαια τέχνη της γουναρικής κερδίζουν πολλά χρήματα.

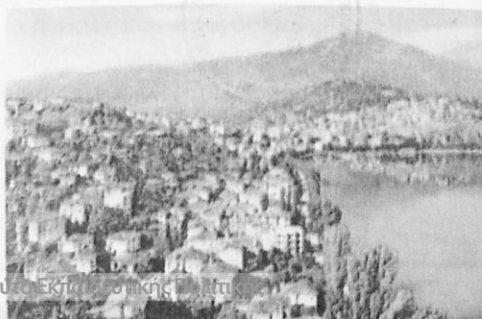
Το **Άργος Όρεστικό** (5.000 κ), πλούσια αγροτούπολη, και το **Νεστόριο** στις πλαγιές του Γράμμου είναι οί πιό αξιόλογες κωμοπόλεις του Νομού.

4. **Ο Νομός Φλωρίνης** έχει πρωτεύουσα τη δροσόλουστη **Φλώρινα** (11.000 κ.), χτισμένη στην αρχή μιās όμορφης κοιλάδας του Βέρνου, στη θέση της αρχαίας Ήράκλειας. Σπουδαιότερη κωμόπολη της περιοχής είναι το **Άμύνταιο** (4.000 κ.).

Άξιόλογα **τουριστικά κέντρα** της Δυτ. Μακεδονίας είναι ή Καστοριά με τη γραφική λίμνη και τὰ μνημεία της, ή περιοχή τών Πρεσπών, τόπος δροσιάς και γαλήνης γεμάτος από ιστορικά μνημεία, ή Φλώρινα και ή Κοζάνη με τὸ δρο-

Είκονες από την Καστοριά

σερὸ καλοκαίρι, ἡ Σιάτιστα μὲ τὰ θαυμάσια ἀρχοντικά της, ἡ Σαμαρίνα.

Στὴ Δυτικὴ Μακεδονία ζοῦν σήμερα 269.000 περίπου ἄνθρωποι. Οἱ Δυτικομακεδόνες εἶναι γενναῖοι, ἐργατικοὶ κι ἔξυπνοι. Ἀγαποῦν τὰ γράμματα, τὸ ἐμπόριο, τὶς τέχνες.

Οἱ κάτοικοι τῶν ὀρεινῶν κυρίως περιοχῶν ἀπὸ τὰ παλιὰ χρόνια μεταναστεύουν ἄλλοι πρὸς τὴν Κεντρικὴ Μακεδονία καὶ τὴ γειτονικὴ Θεσσαλία καὶ ἄλλοι σὲ ξένες χῶρες, στὴ Γερμανία, στὴν Ἀμερικὴ καὶ στὴν Αὐστραλία.

Μακρινοὶ πρόγονοι τῶν κατοίκων τῆς Δυτ. Μακεδονίας ἦταν οἱ Δωριεῖς. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἀπὸ τὶς ἐπαρχίες τῆς Δυτ. Μακεδονίας στρατολόγησε τοὺς καλύτερους στρατηγούς, τοὺς πιὸ γενναίους στρατιῶτες. Οἱ πόλεις Πτολεμαῖδα καὶ Ἀμύνταιο καὶ τὰ χωριὰ Περδίκας, Κλεῖτος, Φιλώτας μᾶς θυμίζουν ἐνδοξα ὀνόματα Μακεδόνων βασιλέων καὶ στρατηγῶν.

Στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας γενναῖοι κάτοικοι τῆς περιοχῆς αὐτῆς, ποὺ δὲν μποροῦσαν ν' ἀνεχθοῦν τὴν τουρκικὴ σκλαβιά, ἔστηναν τὰ λημέρια τους στὰ γειτονικὰ βουνὰ καὶ πολεμοῦσαν τοὺς Τούρκους.

Τὸ φθινόπωρο τοῦ 1940 οἱ κάτοικοι τῆς Δυτ. Μακεδονίας μὲ τοὺς γείτονές τους Ἠπειρώτες βοήθησαν τὸ στρατό μας νὰ δώσῃ τὶς πρῶτες νικηφόρες μάχες ἐναντίον τῶν Ἰταλῶν ποὺ ἤθελαν νὰ κυριέψουν τὴ χώρα μας. Ἀργότερα (1949) ἄλλες νικηφόρες μάχες δόθηκαν ἀπὸ τὸ στρατό μας ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδας στὰ βουνὰ Βίτσι καὶ Γράμμο.

- Ἀσκήσεις.** 1. Ζωγράφισε στὴ χαρτογραφία σου τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Δυτ. Μακεδονίας.
2. Γιατί ἡ Δυτ. Μακεδονία εἶναι ἀραιοκατοικημένη περιοχή;
3. Ποιὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα προϊόντα της;
4. Ποιές εἶναι οἱ 5 μεγαλύτερες πόλεις τῆς Δυτ. Μακεδονίας;
5. Ποιές πόλεις της συνδέονται μὲ σιδηρόδρομο;
6. Τί παράγουν τὰ ἐργοστάσια τῆς Πτολεμαίδος;

Φλώρινα

Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε στο χάρτη σου την Κεντρική Μακεδονία.
2. Μὲ ποιά κράτη συνορεύει; Μὲ ποιές ἑλληνικὲς περιοχές; Ἀπὸ ποιά θάλασσα βρέχεται;
3. Ποιά μεγάλα βουνὰ τὴν περιβάλλουν;
4. Δείξε στὸ χάρτη σου τοὺς κόλπους, τὶς χερσονήσους καὶ τ' ἄκρωτήρια τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας.
5. Δείξε τοὺς ποταμοὺς καὶ τὶς λίμνες τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας.
6. Δείξε τὴ μεγάλη πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας. Γιατὶ τὸ κλίμα τῆς εἶναι ἡπειρωτικό;

Γεωφυσικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐξέταση

Ἡ Κεντρικὴ Μακεδονία περιλαμβάνει: 1) τὴ μεγάλη **κεντρικὴ πεδιάδα** μὲ τὰ γύρω βουνὰ καὶ 2) τὴ **Χαλκιδική** χερσόνησο.

Μεγάλα βουνὰ περιβάλλουν τὴν Κεντρικὴ Μακεδονία: Ὁ **Ὀλύμπος**, τὰ **Πιέρια**, τὸ **Βέρμιο**, ὁ **Βόρας**, ἡ **Τζένα**, τὸ **Πάικο**, ἡ **Κερκίνη**, τὰ **Κρούσια**, ὁ **Βερτίσκο** καὶ τὰ **Κερδύλλια**. Πρὸς τὴ Χαλκιδικὴ ὑψώνονται ὁ **Χορτιάτης**, ὁ **Χολομώντας** καὶ ὁ **Ἄθως**.

Ἡ **πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας** εἶναι τὸ εὐφορώτερο μέρος ὅλης τῆς Ἑλλάδας!

Πρὶν ἀπὸ χιλιάδες χρόνια ὁ παραδεισένιος αὐτὸς τόπος ἦταν θάλασσα! Ὁ **Θερμαϊκὸς κόλπος** εἰσχωροῦσε βαθιὰ ὡς τὴ Βέροια, τὴν Ἐδεσσα καὶ τοὺς πρόποδες τοῦ Πάικου. Χρόνο μὲ τὸν χρόνο ὅμως οἱ μεγάλοι ποταμοὶ τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας **Ἀξιὸς** καὶ **Ἀλιάκμονας** καὶ οἱ μικρότεροι **Λουδίας** καὶ **Γαλλικὸς** μὲ τὰ χῶματα ποὺ μετέφεραν ἀπὸ τὰ γύρω βουνὰ γέμισαν τὴ θάλασσα καὶ ἀπέμεινε μιὰ λίμνη μονάχα, ἡ λίμνη τῶν Γιαννιτσῶν, ποὺ ἀπλωνόταν ἀνάμεσα στὰ Γιαννιτσὰ καὶ στὴν Ἀλεξάνδρεια. Ἡ λίμνη αὕτὴ πρὶν ἀπὸ 40 περίπου χρόνια ἀποξηράνθηκε. Χιλιάδες ἔργατες καὶ πολλοὶ μηχανικοὶ μὲ μεγάλα κανάλια ἀπομάκρυναν τὰ νερά τῆς στὴ θάλασσα καὶ στὴ θέση

ΕΔΕΣΣΑ (καταρράχτης)

της βρίσκονται τώρα εὐφορα χωράφια. "Ετσι οἱ ποταμοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι ἄλλαξαν ἐντελῶς τὴν ὄψη τοῦ τόπου αὐτοῦ!

Στὴν κοίτη τοῦ Ἀξιοῦ καὶ τοῦ Ἀλιάκμονα κατασκευάστηκαν μεγάλα ἀρδευτικὰ φράγματα καὶ μὲ τὰ νερά τους ποτίζονται πολλὰ χωράφια τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου.

Γύρω ἀπὸ τὴ μεγάλη κεντρικὴ πεδιάδα σχηματίζονται ἄλλες μικρότερες: ἡ πλούσια πεδιάδα τῆς **Κατερίνης**, ἡ πεδιάδα τῆς **Ἀλμωπίας**, οἱ κοιλάδες τῆς **Παιονίας** καὶ τοῦ **Κιλκίς** καὶ τὸ λεκανοπέδιο τοῦ **Λαγκαδᾶ**.

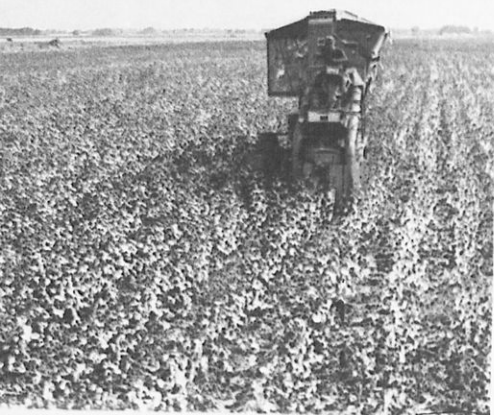
Στὸ λεκανοπέδιο τοῦ Λαγκαδᾶ βρίσκονται οἱ λίμνες **Βόλβη** καὶ **Λαγκαδᾶ**. Ἀλλὴ λίμνη τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας εἶναι ἡ **Δοϊράνη**, ποὺ βρίσκεται στὰ ἑλληνογιουγκοσλαβικὰ σύνορα.

Ἡ κοιλάδα τοῦ Ἀξιοῦ εἶναι τὸ μοναδικὸ ἄνοιγμα τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου πρὸς τὸ Βορρᾶ. Ἀπὸ αὐτὴν διέρχονται ὁ αὐτοκινητόδρομος καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ποὺ συνδέουν τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴ Γιουγκοσλαβία καὶ τὶς ἄλλες χώρες τῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ αὐτὴν ὅμως ὁρμοῦν πρὸς τὴν Κεντρικὴ Μακεδονία βορεινοὶ ψυχροὶ ἄνεμοι καὶ ἰδιαίτερα ὁ ὁρμητικὸς **Βαρδάρης**, πού, ὅταν φυσᾷ τὸ χειμῶνα, σαρώνει ὁλόκληρο τὸν κάμπο! "Ετσι τὸ **κλίμα** τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας, ἂν καὶ ἡ περιοχὴ βρίσκεται πολὺ κοντὰ στὴ θάλασσα, εἶναι ἡπειρωτικὸ μὲ ψυχρὸ χειμῶνα καὶ θερμὸ καλοκαίρι.

Τὰ προϊόντα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας. Ὅπως ἀναφέραμε, ἡ πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας εἶναι ὁ πλουσιότερος τόπος τῆς Ἑλλάδας. Παράγει ἄφθονα δημητριακά, βαμπάκι, ζαχαρότευτλα, ρύζι, καπνὰ, λαχανικά, καρπούζια, πεπόνια καὶ πολλὰ ἄλλα γεωργικὰ προϊόντα.

Τὸ δυτικὸ τμήμα τῆς πεδιάδας, ποὺ φτάνει ὡς τὴ Βέροια, τὴ Νάουσα καὶ τὴν Ἑδεσσα, εἶναι ἓνα ἀπέραντο περιβόλι γεμάτο ἀπὸ μηλιές, ροδακινιές, ἀχλαδιές, βερικοκιές, κερασιές καὶ ἄλλα ὀπωροφόρα δέντρα. Ὅσες μηλιές καὶ ροδακινιές ὑπάρχουν στὰ περιβόλια τῆς περιοχῆς αὐτῆς δὲν ὑπάρχουν σ' ὅλη τὴν ὑπόλοιπη Ἑλλάδα!

Κοντὰ στὴ Βέροια, στὴν Ἑδεσσα, στὴ Νάουσα καὶ στὴ Σκύδρα ὑπάρχουν μεγάλες ἀποθήκες ποὺ εἶναι ψυγεῖα μαζί, στὶς ὁποῖες συγκεντρώνουν τὰ φρούτα τῆς περιοχῆς, τὰ χωρίζουν σὲ ποιότητες, τὰ συσκευάζουν καὶ τὰ στέλνουν στὶς ἀγορὲς τῆς χώρας μας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Εικόνες από τόν μακεδονικό κάμπο

Στή Θεσσαλονίκη, στή Βέροια, στή Νάουσα καί στήν Έδεσσα υπάρχουν μεγάλα έκκοκκιστήρια βαμπακιού καί κλωστοϋφαντουργεία. Κοντά στήν Άλεξάνδρεια λειτουργεί τò μεγάλο έργοστάσιο ζαχαρώς, στò όποίο από τὰ ζαχαρότευτλα τής περιοχής παράγεται ή ζάχαρη. Στή Θεσσαλονίκη υπάρχουν επίσης μεγάλα καπνεργοστάσια, όρυζόμυλοι καί πολλά άλλα έργοστάσια, στὰ όποία έπεξεργάζονται τὰ γεωργικά προϊόντα τής περιοχής. Κοντά στò Λαγκαδά υπάρχει μεγάλο κονσερβοποιείο λαχανικών. Τὰ άφθονα γεωργικά προϊόντα δημιουργούν μεγάλες γεωργικές βιομηχανίες.

Στς περιοχές τού Κιλκίς καί τής Άλμωπίας τρέφουν καί μεταξοσκώληκες. Χαρακτηριστικό προϊόν τής Άλμωπίας είναι τò κόκκινο πιπέρι.

Στὰ καταπράσινα λιβάδια καί στς πλαγιές τών βουνών τής Κεντρικής Μακεδονίας βόσκουν χιλιάδες γαλακτοφόρες άγελάδες, βουβάλια, άλογα, πρόβατα καί γίδες. Οί γεωργοί τής περιοχής αύτής τρέφουν επίσης πολλούς χοίρους καί πουλικά.

Κοντά στήν Άλεξάνδρεια υπάρχουν μεγάλα έργοστάσια ζωοτροφών.

Τα βουνά τής Κεντρικής Μακεδονίας είναι όλα σχεδόν καταπρά-

σινα. Μεγάλα δάση από βαλανιδιές, ὄξυές, πεῦκα κι ἔλατα υπάρχουν στὸν Ὀλυμπο, στὰ Πιέρια, στὸ Βέρμιο, στὸ Βόρα, στὴν Τζένα, στὰ Κρούσια καὶ στὰ Κερδύλλια.

Ὁρυκτὸ πλοῦτο ἡ Κεντρικὴ Μακεδονία δὲν ἔχει ἀξιόλογο. Στὴν ἄμμο τοῦ Γαλλικοῦ ποταμοῦ ὑπάρχει χρυσάφι, τὸ ὁποῖο ὅμως παραμένει ἀνεκμετάλλευτο. Ἀπὸ τὶς ἀλυκὲς τῆς Πιερίας ἐξάγεται ἀλάτι.

Γνωστὲς σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα εἶναι οἱ **ιαματικὲς πηγές** τοῦ **Λαγκαδά**, τῆς **Νέας Ἀπολλωνίας**, τῆς **Ἀλμωπίας**, τῆς **Θέρμης** καὶ ἡ πηγὴ **Σουρωτῇ** κοντὰ στὴ Θεσσαλονίκη.

Ἡ **συγκοινωνία** στὴν Κεντρικὴ Μακεδονία διεξάγεται μὲ αὐτοκίνητα καὶ μὲ τραῖνα. Ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη ξεκινοῦν πολλοὶ αὐτοκινητόδρομοι, ποὺ συνδέουν ὅλες τὶς πόλεις καὶ τὰ χωριὰ τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας. Μεγάλη κίνηση ἔχουν ἐπίσης τὸ λιμάνι καὶ τὸ ἀεροδρόμιο τῆς Θεσσαλονίκης.

Στὴν Κεντρικὴ Μακεδονία (ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Χαλκιδική, γιὰ τὴν ὁποία θὰ μιλήσωμε πιὸ κάτω) ζοῦν 1.130.000 περίπου ἄνθρωποι.

- Ἀσκήσεις.**
1. Γιατί ἡ Κεντρικὴ Μακεδονία εἶναι τόσο πυκνοκατοικημένη;
 2. Ζωγράφισε στὴ χαρτογραφία σου τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας (ἐκτὸς ἀπὸ τὴ Χαλκιδική).
 3. Τί κλίμα ἔχει ἡ Χαλκιδική; Τί ἡ πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας; Γιατί;
 4. Ποῦ ὀφείλεται ἡ μεγάλη ἀνάπτυξη τῆς Θεσσαλονίκης;
 5. Ποιὲς πόλεις τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας ἔχουν σιδηροδρομικὴ συγκοινωνία;
 6. Ποιὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα τουριστικὰ κέντρα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας;
 7. Γιὰ ποιοὺς τόπους τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας μιλήσαμε στὸ μάθημα τῆς ἱστορίας;
 8. Γιατί τὸ ἐργοστάσιο ζάχαρης χτίστηκε στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ ὄχι στὴ Θεσσαλονίκη;

Πολιτικὴ ἐξέταση

Ἡ πεδιάδα τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας μὲ τὰ γύρω βουνὰ διαιρεῖται στοὺς Νομούς: 1) **Θεσσαλονίκης**, 2) **Κιλκίς**, 3) **Πέλλης**, 4) **Ἡμαθίας** καὶ 5) **Πιερίας**.

Ὁ Λευκὸς Πύργος

1. **Ὁ Νομὸς Θεσσαλονίκης** περιλαμβάνει τὶς **Ἐπαρχίες Θεσσαλονίκης καὶ Λαγκαδᾶ.**

Πρωτεύουσά του εἶναι ἡ **Θεσσαλονίκη** (557.100 κ.), ποὺ εἶναι καὶ πρωτεύουσα ὅλης τῆς Μακεδονίας.

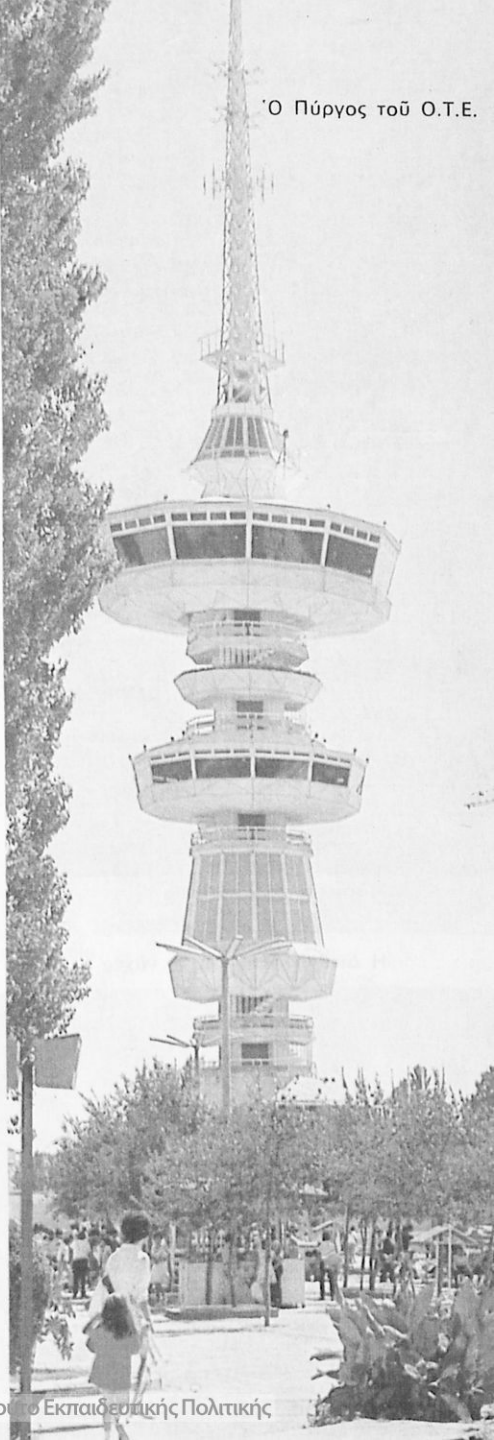
Τὴ Θεσσαλονίκη τὴν ἔχτισε στὰ 315 π.Χ. ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Κάσσανδρος καὶ τῆς ἔδωσε τ' ὄνομα τῆς γυναίκας του Θεσσαλονίκης, ποὺ ἦταν ἀδερφή τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ἡ Θεσσαλονίκη ἀναπτύχθηκε πολὺ γρήγορα καὶ γνώρισε δόξα μεγάλη. Τὰ ψηλὰ κάστρα, οἱ πύργοι, οἱ πολυάριθμοι παλαιὲς ἐκκλησίες καὶ τ' ἄλλα παλαιὰ μνημεῖα της μαρτυροῦν τὴν ἔνδοξη ἱστορία τῆς μακεδονικῆς πρωτεύουσας.

Στὰ κάστρα τῆς Θεσσαλονίκης πολλὲς φορὲς οἱ Μακεδόνες πολέμησαν σκληρὰ μὲ πολυάριθμους ἐχθροὺς καὶ κέρδισαν νίκες περίλαμπρες. Προστάτης καὶ βοηθὸς τῶν Θεσσαλονικέων σ' ὅλους τοὺς σκληροὺς αὐτοὺς ἀγῶνες ἦταν ὁ πολιοῦχος τῆς Θεσσαλονίκης **Ἅγιος Δημήτριος**, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε, ἔζησε καὶ μαρτύρησε στὴν πόλη αὐτή. Στὴ θέση ὅπου μαρτύρησε ὑψώνεται σήμερα ὁ μεγαλοπρεπὴς ναὸς τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Σὰν ζωγραφιὰ προβάλλει ἡ Θεσσαλονίκη στὰ μάτια τοῦ ταξιδιώτη, καθὼς τὴν ἀντικρίζει ἀπὸ τὸ κατὰ-

Ὁ Πύργος τοῦ Ο.Τ.Ε.

Θεσσαλονίκη – παραλία

Η Διεθνής Έκθεση τή νύχτα

Η φωτογράφηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

στρωμα τοῦ πλοίου, ποὺ σχίζει τὰ γαλανὰ νερὰ τοῦ Θερμαϊκοῦ καὶ κατευθύνεται στὸ λιμάνι τῆς. Χιλιάδες πολυκατοικίες ἀπλώνονται ἀμφιθεατρικὰ ἀπὸ τὴ θαυμάσια παραλία τῆς ὡς ἐπάνω στὰ κάστρα τοῦ Ἑπταπυργίου.

Ὁ **Λευκὸς Πύργος**, χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τῆς Θεσσαλονίκης, προβάλλει στὴν πρώτη γραμμῇ. Δίπλα του τὸ καλλιμάρμαρο κτίριο τοῦ Θεάτρου καὶ ὁ μεγάλος Δημοτικὸς Κήπος. Πέρα ἀπὸ αὐτὸν βρίσκεται τὸ Στρατηγεῖο, τὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο καὶ ὁ χώρος τῆς Διεθνοῦς Ἑκθέσεως Θεσσαλονίκης.

Ἐδῶ κάθε Σεπτέμβριο συγκεντρώνονται προϊόντα διαφόρων εἰδῶν ἀπ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπὸ πολλὲς ξένες χῶρες, γιὰ νὰ τὰ δοῦν οἱ χιλιάδες ἐπισκέπτες τῆς Ἑκθέσεως καὶ ν' ἀγοράσουν. Ἐνα θαῦμα εἶναι ἡ Ἑκθεση τῆς Θεσσαλονίκης, ὅταν λειτουργῇ. Σ' αὐτὴν

βλέπει κανείς ολοζώντανη την πρόοδο τῆς χώρας μας στή γεωργία, στή βιοτεχνία, στή βιομηχανία κλπ.

Πέρα ἀπὸ τὸν χώρο τῆς Ἐκθέσεως ἀπλώνεται ἡ ωραία **Πανεπιστημιούπολη** τῆς Θεσσαλονίκης. Στὶς Σχολές της σπουδάζουν χιλιάδες Ἑλληνόπουλα.

Κοντὰ στὴν Πανεπιστημιούπολη ὑπάρχουν μεγάλα νοσοκομεῖα, στὰ ὁποῖα νοσηλεύονται ἄρρωστοι ἀπ' ὅλη τὴ Μακεδονία.

Πιὸ ἐπάνω ἀπλώνεται ὁ καταπράσινος **Κεδρηνὸς λόφος**.

Στὸ ἀνατολικὸ τμήμα τῆς πόλεως ὑπάρχουν μόνο πολυκατοικίες, ποὺ φτάνουν ὡς τοὺς πρόποδες τοῦ **Χορτιάτη** καὶ ὡς τὶς γραφικὲς παραθαλάσσιες συνοικίες τῆς **Ἀρετσούς** καὶ τῆς **Νέας Κρήνης** μὲ τὰ θαυμάσια ἐξοχικὰ κέντρα.

Στὸ κέντρο τῆς πόλεως βρίσκεται ἡ ἀγορὰ μὲ μεγάλα καὶ ωραῖα καταστήματα. Ἐδῶ ὑπάρχουν πλατεῖες καὶ δρόμοι μὲ μεγάλη κίνηση.

• Στὸ κεντρικὸ αὐτὸ τμήμα βρίσκεται τὸ Διοικητήριον, στὸ ὁποῖο στεγάζονται τὰ γραφεῖα τοῦ Ὑπουργοῦ Βορείου Ἑλλάδος, ἡ Νομαρχία, τὸ Δημαρχεῖο τῆς πόλεως, οἱ Τράπεζες καὶ πολλὰ μεγάλα ξενοδοχεῖα.

Κεντρικοὶ δρόμοι τῆς Θεσσαλονίκης εἶναι ἡ ὁδὸς **Μεγάλου Ἀλεξάνδρου**, ἡ ὁδὸς **Ἀριστοτέλους**, ἡ Ἐγνατία ὁδός.

Ἅγ. Δημήτριος

Ἅγ. Σοφία

Ἅγ. Γεώργιος

Ἡ πλάζ τῆς Ἀγ. Τριάδος

Κοντὰ στὴν ἀγορὰ βρίσκεται τὸ λιμάνι τῆς Θεσσαλονίκης. Ὑψηλοὶ γερανοὶ καὶ χιλιάδες ἐργάτες κάθε μέρα φορτώνουν καὶ ξεφορτώνουν ἐδῶ πολλὰ πλοῖα. Ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὰ παραλαμβάνουν τὰ προϊόντα τοῦ μακεδονικοῦ κάμπου, γιὰ νὰ τὰ μεταφέρουν σὲ ξένους τόπους, καὶ ἄλλα φέρνουν ἐμπορεύματα ἀπὸ ἄλλα λιμάνια γιὰ τὶς ἀγορὲς τῆς Μακεδονίας.

Πρὸς τὸ δυτικὸ τμῆμα τῆς πόλεως καὶ πάνω ἀπὸ τὸ λιμάνι ἀπλώνεται ἡ βιομηχανικὴ πόλη μὲ πολυάριθμα ἐργοστάσια, στὰ ὁποῖα βρίσκουν ἐργασία χιλιάδες Θεσσαλονικεῖς καὶ παράγονται ἄφθονα βιομηχανικὰ προϊόντα. Τὸ μεγαλύτερο βιομηχανικὸ συγκρότημα τῆς περιοχῆς αὐτῆς εἶναι τὸ μεγάλο διυλιστήριο πετρελαίου.

Στὴν ἴδια περιοχὴ βρίσκεται ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς τῆς Θεσσαλονίκης, ὁ ὠραιότερος σιδηροδρομικὸς σταθμὸς τῆς χώρας μας.

Ἀνατολικά καὶ ἀπέναντι ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη ὡς τὸ ἀκρωτήριο **Ἐμβολο** ἀπλώνεται ἡ θαυμάσια τουριστικὴ ἀκτὴ μὲ τὰ γραφικὰ χωριὰ **Περαία**, **Νέους Ἐπιβάτες**, **Ἀγία Τριάδα**.

Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Θεσσαλονίκης εἶναι τὰ **Βασιλικὰ** (3.000 κ.), ἡ **Ἐπανωμὴ** (5.000 κ.), ἡ **Νέα Μηχανιώνα** (3.000 κ.), ὁ **Ἅγιος Ἀθανάσιος** (3.000 κ.), ὁ **Πύργος** (6.000 κ.), ἡ **Σίνδος** (5.000 κ.), ἡ **Χαλκηδόνα** (3.000 κ.), τὰ **Κουφάλια** (7.000 κ.).

Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ εἶναι ὁ **Λαγκαδᾶς** (7.000 κ.), ὁ **Σοχὸς** (3.000 κ.), τὸ **Ζαγκλιβέρι** (2.000 κ.) καὶ ὁ **Σταυρός**, θαυμάσιος τόπος παραθερισμοῦ στὶς ἀκτὲς τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου.

2. Ὁ **Νομὸς Κιλκίς** ἀπλώνεται ἀπὸ τὸ Πάικο ὡς τὰ Κρούσια. Ὁ ποταμὸς Ἀξιὸς τὸν χωρίζει σὲ δύο Ἐπαρχίες: α) στὴν **Ἐπαρχία Κιλκίς** καὶ β) στὴν **Ἐπαρχία Παιονίας**.

Φυλάκιο Ευζώνων

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καὶ τῆς Ἐπαρχίας Κιλκίς εἶναι τὸ **Κιλκίς** (12.000 κ.) καὶ πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Παιονίας ἡ **Γουμένισσα** (5.000 κ.). Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι τὸ **Πολύ-καστρο** (5.000 κ.) καὶ ἡ **Ἀξιούπολη** (3.000 κ.).

Στὴν περιοχή τοῦ Κιλκίς καὶ τοῦ **Λαχανᾶ** (ἐνὸς μικροῦ χωριοῦ τοῦ Νομοῦ Θεσσαλονίκης πάνω στὸν αὐτοκινητόδρομο Θεσσαλο-νίκης-Σερρῶν) τὸν Ἰούνιο τοῦ 1913 ὁ στρατός μας νίκησε τοὺς Βουλγάρους, οἱ ὅποιοι ἤθελαν νὰ κάμουν δική τους τὴ Μακεδονία.

3. Ὁ **Νομός Πέλλης** πῆρε τ' ὄνομά του ἀπὸ τὴν **Πέλλα**, τὴν ἔνδοξη πρωτεύουσα τοῦ Φιλίππου καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

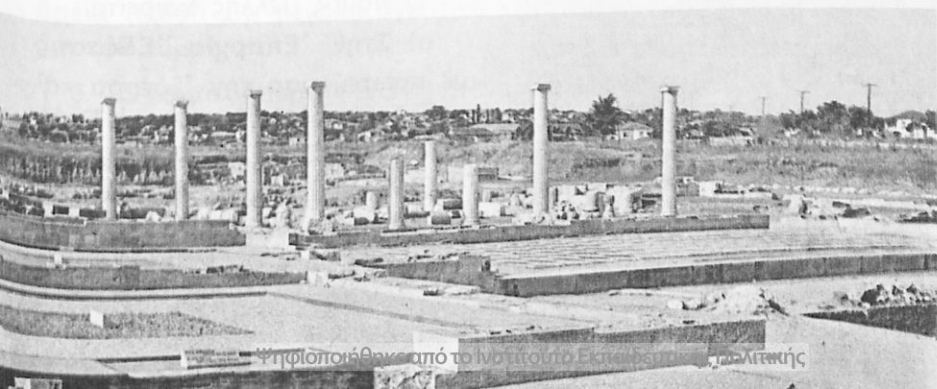
Σήμερα στὴ θέση τῆς ἀρχαίας Πέλλας βρίσκεται ἓνα μικρὸ χωριὸ καὶ πολλὰ ἐρείπια ἀπὸ ἀρχαῖα ἀρχοντικά.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ Πέλλης εἶναι ἡ μαγευτικὴ **Ἑδεσσα** (15.000 κ.), χτισμένη στὶς πλαγιὲς τοῦ Βερμίου, ἀνάμεσα σὲ πλού-σια περιβόλια μὲ ὀπωροφόρα δέντρα.

Ἡ Ἑδεσσα ἦταν ἡ πρώτη πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας. Τὸ πα-λαιό της ὄνομα ἦταν **Αἰγαί**.

Ἀσύγκριτο στολίδι τῆς Ἑδεσσας εἶναι οἱ μεγαλοπρεπεῖς καταρ-

Πέλλα

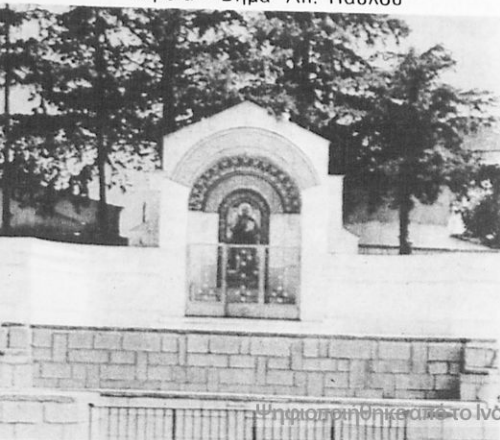

Ἑδεσσα

Νάουσα – Ἀραπίτσα
Βέροια – Βῆμα Ἀπ. Παύλου

ράχτες, τοὺς ὁποίους σχηματίζουν τὰ νερά τοῦ Ἑδεσσαίου ποταμοῦ, καθὼς κατεβαίνουν ὀρμητικὰ ἀπὸ τὰ γύρω βουνὰ πρὸς τὴν πλούσιον μακεδονικὴ πεδιάδα.

Ἐνα μεγάλο μέρος τῶν νερῶν αὐτῶν ἔρχεται ἀπὸ τὴ λίμνη Βεγορίτιδα μὲ μιὰ μεγάλη ὑπόγεια τεχνιτὴ σήραγγα. Μ' αὐτὴν τὰ νερά τῆς λίμνης διοχετεύονται στὸ ὑδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιον τοῦ Ἑδεσσαίου καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πέφτουν στοὺς μεγάλους καταρράχτες. Ἀλλὰ νερά κινοῦν τὰ κλωστοῦφαντουργεῖα τῆς πόλεως.

Κάτω ἀπὸ τοὺς καταρράχτες ὑπάρχει δεῦτερον ὑδροηλεκτρικὸ ἐργοστάσιον, ποὺ παράγει ἄφθονον ἡλεκτρικὸ ρεῦμα.

Πολλοὶ ἐπισκέπτες ἔρχονται κάθε χρόνον στὴν Ἑδεσσα, γιὰ νὰ χαροῦν τὴν ὁμορφίαν τῆς. Κάθε Μάιο γίνεται ἐδῶ καὶ ἡ μεγάλη γιορτὴ τῶν Ἀνθεστηρίων, δηλαδὴ μεγάλη παρέλασις μὲ ἀνθοστόλιστα ἄρματα. Πολλοὶ ἐπισκέπτονται ἐπίσης τὴν ἀρχαίαν Πέλλα.

Ὁ Νομὸς Πέλλης διαιρεῖται:

α) Στὴν Ἑπαρχίαν Ἑδεσσαίαν μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἑδεσσα καὶ σπουδαιότερον κωμόπολιν τὴν Σκύδραν (4.000 κ.).

β) Στὴν Ἑπαρχίαν Ἀλμωπίας μὲ πρωτεύουσαν τὴν Ἀριδαίαν (4.000 κ.).

γ) Στην **Έπαρχία Γιαννιτσών** με πρωτεύουσα την πλούσια αγρο-
τούπολη **Γιαννιτσά** (21.000 κ.) και κωμοπόλεις την **Κρύα Βρύση**
(5.000 κ.) και την **Πέλλα**. (2.000 κ.).

Κοντά στα Γιαννιτσά ο ελληνικός στρατός τον **Όκτώβριο** του
1912 νίκησε τους Τούρκους.

4. **Ο Νομός Ήμαθίας** είναι ένας παραδεισένιος τόπος. Το πε-
δινό τμήμα του Νομού είναι το εύφορότερο κομμάτι του μακεδο-
νικού κάμπου. Οι πλαγιές του Βερμίου και των Πιερίων είναι κατα-
πράσινες και παντού αναβλύζουν κρυσταλλένια νερά.

Σε δύο γραφικούς εξώστες του Βερμίου είναι χτισμένες ή **Βέροια**
(30.000 κ.), πρωτεύουσα του Νομού και της Έπαρχίας Ήμαθίας,
και ή **Νάουσα** (17.000 κ.), πρωτεύουσα της Έπαρχίας Ναούσης.

Οι δυο αυτές μακεδονικές πόλεις μαζί με την Έδεσσα είναι οι
ὁμορφες «νεράιδες» του Βερμίου. Και τις τρείς τις διασχίζουν μικροί
ποταμοί, που σχηματίζουν ωραίους καταρράχτες και κινούν με τα
νερά τους πολλά έργοστάσια.

Η Βέροια είναι μια από τις αρχαιότερες μακεδονικές πόλεις. Στο
ἀρχαιολογικό μουσείο της φυλάγονται πολλά ἀρχαία εὑρήματα, που
μαρτυροῦν την ἔνδοξη ἱστορία της περιοχῆς της.

Η Νάουσα είναι νεώτερη πόλη. Στην ἐπανάσταση του 1821 ἔπαθε
μεγάλες καταστροφές ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Τότε πολλὲς Ναουσαῖες
μετὰ τὰ παιδιά τους, γιὰ νὰ μὴν τὶς πιάσουν οἱ Τοῦρκοι, πήδησαν
στ' ἀφρισμένα νερά του καταρράχτη τῆς **Ἀραπίτσας**, ὅπου βρῆκαν
ἔνδοξο θάνατο!

• Στὶς καταπράσινες πλαγιές του Βερμίου, κοντὰ στὸ χωριὸ Καστα-
νιά, βρίσκεται τὸ γραφικὸ μοναστήρι τῆς **Παναγίας Σουμελά**.

Η μεγαλύτερη κωμόπολη του Νομού Ήμαθίας είναι ή **Ἀλεξάν-
δρεια** (8.000 κ.), μεγάλο ἀγροτικὸ κέντρο στὴν καρδιά του μακε-
δονικοῦ κάμπου.

5. **Ο Νομός Πιερίας** ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Κατερίνη** (29.000 κ.).

Η παραλία τῆς Πιερίας ἀπὸ τὶς ἐκβολές του Πηνειοῦ ὡς τὶς ἐκβο-
λές του Ἀλιάκμονα εἶναι μαγευτικὴ καὶ ἐξελίσσεται γρήγορα σὲ θαυ-
μάσιο κέντρο παραθερισμοῦ.

Στὶς πεντακάθαρες ἀμμουδιές του **Πλαταμώνα**, τῆς **Πλάκας**, του
Μακρύγιαλου, που τὶς σκιάζουν δάση ὁλόκληρα ἀπὸ θεόρατα πλα-

Όλυμπος – θρόνος του Δία

Άγιο Όρος

Άριστοτέλης

τάνια, συγκεντρώνονται κάθε καλοκαίρι χιλιάδες παραθεριστές.

Πάνω από την πλούσια πεδιάδα της Κατερίνης υψώνονται οι μεγαλοπρεπείς κορυφές του Όλύμπου και βορειότερα τα καταπράσινα Πιέρια.

Στις πλαγιές του Όλύμπου είναι σκαρφαλωμένο το **Λιτόχωρο** (6.000 κ.). Από εδώ άρχισε η μεγάλη μακεδονική επανάσταση του 1878. Κι από εδώ σήμερα ξεκινούν οι ορειβάτες, για ν' ανεβούν ψηλά στο θεϊκό βουνό, ως το θρόνο του Δία.

Πλούσιες κωμοπόλεις του Νομού Πιερίας είναι ο **Κολινδρός** (3.000 κ.) και το **Αιγίνιο** (4.000 κ.).

Στ' αρχαία χρόνια ονομαστές πόλεις της Πιερίας ήταν η **Πύδνα** και το **Δίο**.

Από τα παλιά χρόνια σώζεται και το ξακουστό κάστρο του **Πλαταμώνα**, κοντά στο οποίο σήμερα υπάρχουν ωραία ξενοδοχεία.

Η ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ

Ἡ Χαλκιδικὴ μὲ τὸ θαυμάσιο μεσογειακὸ κλίμα, τὶς πευκόφυτες ἀκρογιαλιές καὶ τὶς ἀτέλειωτες ἀμμουδιές, εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερα τουριστικὰ κέντρα τῆς χώρας μας.

Πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια ἡ Χαλκιδικὴ ἦταν μιὰ παραμελημένη ὄρεινὴ ἐλληνικὴ γωνιά. Σήμερα κατασκευάζονται νέοι δρόμοι, χτίζονται σύγχρονα ξενοδοχεῖα καὶ οἱ γραφικὲς ἀκτές τῆς γεμίζουν ἀπὸ παραθεριστές.

Ἡ Χαλκιδικὴ εἶναι μιὰ ξεχωριστὴ σὲ ὁμορφιὰ χερσονήσος, ποὺ ἀπλώνεται ἀνάμεσα στὸν **Θερμαϊκὸ** καὶ στὸν **Στρυμονικὸ κόλπο**. Δυὸ μικρότεροι κόλποι, οἱ κόλποι τῆς **Κασσάνδρας** καὶ ὁ **Συγκιτικός**, τὴ χωρίζουν σὲ τρεῖς μικρότερες χερσονήσους, στὶς χερσονήσους τῆς **Κασσάνδρας**, τῆς **Σιθωνίας** καὶ τοῦ **Ἁγίου Ὄρους**, ποὺ καταλήγουν στὰ ἀκρωτήρια **Καναστραῖο**, **Δρέπανο** καὶ **Νυμφαῖο**.

Στὸ κέντρο τῆς χερσονήσου ὑψώνεται ὁ **Χολομώντας** καὶ στὴ ΝΑ γωνιά ὁ **Ἄθως** (**Ἁγιὸν Ὄρος**).

Στὶς πλαγιὲς τοῦ Χολομώντα ὑπάρχουν μεγάλα δάση, ἐνῶ χαμηλότερα εὐδοκιμοῦν ἀμπέλια, δημητριακά, ἐλιές. Ἡ Χαλκιδικὴ παράγει ἐπίσης καλὸ μέλι καὶ μετὰξι.

Οἱ κόλποι τῆς ἔχουν πολλὰ ψάρια καὶ πολλοὶ κάτοικοί τῆς ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλιεία.

Ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα χρόνια στὴ Χαλκιδικὴ λειτουργοῦν πολλὰ μεταλλεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξάγονται σιδηροπυρίτης, μολύβι, ψευδάργυρος, μαγγάνιο, λευκόλιθος καὶ ἄλλα ὀρυκτά.

* Στὰ ἀρχαῖα χρόνια στὴ Χαλκιδικὴ ὑπῆρχαν μεγάλες πόλεις: ἡ **Ὀλυνθος**, ἡ **Ποτίδαια**, τὰ **Στάγειρα**, ὅπου γεννήθηκε ὁ φιλόσοφος Ἀριστοτέλης, κ.ἄ. Σήμερα ἡ μεγαλύτερη πόλη τῆς Χαλκιδικῆς εἶναι ὁ **Πολύγυρος** (4.000 κ.), πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καὶ τῆς Ἐπαρχίας Χαλκιδικῆς. Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας **Ἀρναίας** εἶναι ἡ **Ἀρναία** (2.000 κ.), χωμένη στὰ δάση τοῦ Χολομώντα.

Σ' ὁλόκληρη τὴ Χαλκιδικὴ ζοῦν σήμερα 74.000 ἄνθρωποι.

Ἀσκησι. Ζωγράφισε τὸν πολιτικὸ χάρτη τῆς Κεντρικῆς Μακεδονίας.

ΑΓΙΟ ΟΡΟΣ

Ἀπομονωμένη ἀπὸ τὴν ὑπόλοιπη Χαλκιδική καὶ τὸν κόσμον ὁλόκληρο εἶναι ἡ χερσόνησος τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Στὶς καταπράσινες πλαγιές τοῦ παράξενου αὐτοῦ ἑλληνικοῦ βουνοῦ ὑπάρχουν 20 μεγάλα μοναστήρια καὶ πολυάριθμες σκῆτες, στὶς ὁποῖες ζοῦν σήμερα 1.700 περίπου μοναχοί.

Ὀνομαστά εἶναι τὰ μοναστήρια τῆς Μεγίστης Λαύρας, τῶν Ἰβήρων, τοῦ Βατοπεδίου, τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονα κ.ἄ., χτισμένα πρὶν ἀπὸ 1.000 σχεδὸν χρόνια, μὲ πλούσιες βιβλιοθῆκες, θαυμάσιες ἀγιογραφίες καὶ πολλὰ ἱστορικὰ κειμήλια.

Ἡ περιοχή αὐτὴ διοικεῖται ἀπὸ τὸ συμβούλιο τῶν ἀντιπροσώπων τῶν μοναστηριῶν, ποὺ ἐδρεύει στὶς Καρυές.

Πολλοὶ Ἕλληνες καὶ ξένοι ἐπισκέπτονται καθημερινὰ τὸ Ἅγιο Ὄρος, γιὰ νὰ θαυμάσουν τοὺς θησαυροὺς τῶν μοναστηριῶν καὶ τὰ μεγαλοπρεπὴ τοπία τοῦ ἱεροῦ βουνοῦ.

Φίλιπποι

Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Έργασίες

1. Δείξε την Ανατολική Μακεδονία στο χάρτη σου.
2. Με ποιο κράτος και με ποιές ελληνικές περιοχές συνορεύει;
3. Δείξε τα βουνά της, τους κάμπους, τα ποτάμια, τις λίμνες της.
4. Δείξε τους κόλπους της και το νησί Θάσο.

Γεωφυσική και οικονομική εξέταση

Η Ανατολική Μακεδονία είναι η πιο πολύπαθη περιοχή της Ελλάδας. Γειτονεύει με τη Βουλγαρία. Πολλές φορές οι κάτοικοί της βρέθηκαν στην ανάγκη να υπερασπίσουν τον τόπο τους από τις συχνές επιδρομές των εχθρών και η περιοχή έπαθε φοβερές καταστροφές.

Το τμήμα αυτό της Μακεδονίας απλώνεται από τα Κρούσια και τα Κερδύλλια ως τη Ροδόπη και τον Νέστο ποταμό και από το Αίγαίο πέλαγος ως τα βουλγαρικά σύνορα.

Οι δυτικές κορυφές της **Ροδόπης**, το **Φαλακρό**, ο **Όρβηλος**, το **Μενοίκιο**, η **Κερκίνη**, το **Παγγαίο**, το **Σύμβολο** και τα όρη της **Λεκάνης** είναι τα μεγαλύτερα βουνά της Ανατολικής Μακεδονίας.

Ανάμεσα στα βουνά αυτά σχηματίζονται οι πλούσιες πεδιάδες των **Σερρών** και της **Δράμας**.

Λέων Ἀμφιπόλεως

Συλλογή καπνοῦ

Στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία ὑπάρχουν οἱ μεγάλοι ποταμοὶ **Στρυμόνας** καὶ **Νέστος**.

Τὰ βουνὰ **Σύμβολο** καὶ **Παγγαῖο** ἐμποδίζουν τοὺς θαλασσινοὺς ἀνέμους νὰ φτάσουν στὸ ἐσωτερικὸ τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας κι ἔτσι τὸ **κλίμα** της, ἐνῶ στὰ παράλια εἶναι μεσογειακό, στὴν ὑπόλοιπη ἔκταση εἶναι ἡπειρωτικό.

Οἱ πεδιάδες τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας εἶναι εὐλογημένοι τόποι. Παλαιότερα ὁ Στρυμόνας καὶ ὁ παραπόταμός του **Ἀγγίτης** πλημμύριζαν συχνὰ καὶ τότε οἱ πλούσιοι κάμποι γίνονταν βαλτότοποι καὶ οἱ κόποι τῶν γεωργῶν πῆγαιναν χαμένοι. Τώρα μὲ μεγάλα ἀποξηραντικά ἔργα ἡ κοίτη τῶν ποταμῶν περιορίστηκε.

Μ' ἓνα μεγάλο τεχνητὸ φράγμα σχηματίστηκε ἡ λίμνη **Κερκίνη**, ποὺ εἶναι μιὰ τεράστια ἀποθήκη νεροῦ γιὰ τὸ πότισμα τοῦ κάμπου.

Πέρα ἀπὸ τὴ λίμνη Κερκίνη, ἀνάμεσα στὰ βουνὰ Κερκίνη καὶ Ὀρβηλο, σχηματίζεται ἡ γραφικὴ κοιλάδα τοῦ Στρυμόνα, ἀπὸ τὴν ὁποία διέρχονται ὁ αὐτοκινητόδρομος καὶ ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ, ποὺ συνδέουν τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴ Βουλγαρία.

Ἐκεῖ, πάνω στὰ σύνορα, εἶναι τὸ ἱστορικὸ φυλάκιο τῆς **Κούλας** καὶ δίπλα τὰ ἐνδοξα ὄχυρά τοῦ **Προμαχώνα**, στὰ ὁποῖα τὸν Ἀ-

πρίλιο τοῦ 1941 οἱ γενναῖοι ἀκρίτες μας πολέμησαν μέ τοὺς Γερμανοὺς. Ἐκεῖ κοντὰ βρίσκεται καὶ ἡ ἱστορικὴ τοποθεσία **Κλειδί**, στὴν ὁποία ὁ μεγάλος αὐτοκράτορας **Βασίλειος Βουλγαροκτόνος** στὰ παλιὰ χρόνια νίκησε καὶ τιμώρησε σκληρὰ τοὺς Βουλγάρους.

Ὁ καπνὸς εἶναι τὸ πιὸ πολύτιμο προϊόν τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας. Τὰ καλύτερα καπνοχώραφα βρίσκονται στοὺς πρόποδες τῶν βουνῶν καὶ στὶς λοφώδεις περιοχές. Στὶς εὐφορες πεδινὲς ἐκτάσεις παράγονται ρύζι, βαμπάκι, ζαχαρότευτλα, λαχανικά, πεπόνια καὶ καρπούζια, δημητριακά, πατάτες, σταφύλια κ.ἄ.

Ἡ **κτηνοτροφία** εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀναπτυγμένη στὴν Ἀνατολικὴ Μακεδονία. Στὰ καταπράσινα βοσκοτόπια τῆς τρέφονται πολλὲς ἀγελάδες καὶ βόδια, πρόβατα, γίδες, ἄλογα.

Πολὺ ἀναπτυγμένη εἶναι καὶ ἡ **πηνοτροφία**.

Πολλὰ βουνὰ τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας σκεπάζονται ἀπὸ μεγάλα **δάση**. Τὰ μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὰ βρίσκονται στὶς πλαγιὲς τῆς Ροδόπης καὶ τοῦ Ὁρβήλου καὶ δίνουν ἄφθονη ξυλεία.

Ἀξιόλογος εἶναι καὶ ὁ **ὀρυκτὸς πλοῦτος** τῆς περιοχῆς. Στὸ βουνὸ Φαλακρὸ λειτουργεῖ τὸ μεγαλύτερο ὀρυχεῖο μαγγανίου ὅλης τῆς Ἑλλάδας. Ἀπὸ τὴν περιοχὴ τῶν Σερρῶν ἐξάγεται λιγνίτης. Σιδηρομεταλλεύματα ὑπάρχουν στὴν περιοχὴ τοῦ Σιδηρόκαστρου, τοῦ Παγγαίου καὶ τῆς Δράμας. Ἀρίστης ποιότητος εἶναι καὶ τὰ μάρμαρα τῆς Δράμας. Τελευταῖα στὴν περιοχὴ τῆς Θάσου βρέθηκαν πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου. Στ' ἀρχαῖα χρόνια στὸ Παγγαῖο ὑπῆρχαν καὶ χρυσορυχεῖα. Γνωστὲς εἶναι οἱ **ιαματικὲς πηγὲς τῆς Νιγρίτας**, τοῦ **Σιδηρόκαστρου**, τῶν **Ἐλευθερῶν**.

Μὲ τὴν **ἀλιεία** ἀσχολοῦνται κυρίως ὅσοι ζοῦν στὶς ἀκτὲς τῆς περιοχῆς Καβάλας. Γενικὰ ὅλη ἡ θάλασσα ἀπὸ τὸν Στρυμονικὸ κόλπο ὡς τὶς ἐκβολὲς τοῦ Ἐβρου ἔχει ἄφθονα ψάρια. Στὴν Καβάλα ὑπάρχουν καὶ κονσερβοποιεῖα ψαριῶν.

Ἡ Καβάλα εἶναι τὸ μεγάλο βιομηχανικὸ κέντρο τῆς Ἀνατ. Μακεδονίας μέ πολλὰ καπνεργοστάσια, κλωστοῦφαντουργεῖα, ἀλευρομύλους, κονσερβοποιεῖα. Στὴν περιοχὴ τῶν Σερρῶν λειτουργοῦν μεγάλο ἐργοστάσιο ζάχαρης, πολλὰ ἐκκοκκιστήρια βαμπακιοῦ, ὀρυζόμυλοι. Κοντὰ στὶς ἐκβολὲς τοῦ Στρυμόνα ὑπάρχει ἐργοστάσιο λιπασμάτων.

Ἡ **συγκοινωνία** διεξάγεται μέ αὐτοκίνητα καὶ τραῖνα. Μεγάλη κίνηση ἔχει τὸ λιμάνι τῆς Καβάλας. Κοντὰ στὴν πόλη ὑπάρχει καὶ ἀεροδρόμιο.

Σέρρες

Πολιτική εξέταση τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας

Ἡ Ἀνατολική Μακεδονία διαιρεῖται στοὺς Νομοὺς: 1) **Σερρῶν**, 2) **Δράμας** καὶ 3) **Καβάλας**. Σ' αὐτοὺς ζοῦν 415.000 ἄνθρωποι.

1. Ὁ **Νομὸς Σερρῶν** περιλαμβάνει τὴν πεδιάδα τοῦ Στρυμόνα μὲ τὰ γύρω βουνά. Πρωτεύουσά του εἶναι οἱ **Σέρρες** (41.000 κ.), πόλη μὲ μεγάλη ἱστορία καὶ λαμπρὸ μέλλον.

Ὁ Νομὸς Σερρῶν διαιρεῖται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Σερρῶν**, β) **Σιντικῆς**, γ) **Βισαλτίας** καὶ δ) **Φυλλίδος**.

Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Σερρῶν εἶναι ἡ **Ἡράκλεια** (4.000 κ.), ὁ **Παππᾶς**, πατρίδα τοῦ μεγάλου ὀπλαρχηγοῦ τοῦ 1821 Ἑμμανουὴλ Παππᾶ, τὸ **Μητροῦσι**, πατρίδα τοῦ Μακεδονομάχου Μητρούση.

Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Σιντικῆς εἶναι τὸ **Σιδηρόκαστρο** (7.000 κ.) καὶ κωμοπόλεις τῆς τ' **Ἄνω Πορόια** καὶ τὸ **Νέο Πετρίτσι** (3.000 κ.).

Ἡ Ἐπαρχία Βισαλτίας ἔχει πρωτεύουσα τὴ **Νιγρίτα** (7.000 κ.) καὶ ἡ Ἐπαρχία Φυλλίδος τὴ **Νέα Ζίχνη** (3.000 κ.). Πλούσιες κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Φυλλίδος εἶναι ἡ **Ἀλίστρατη** (3.000 κ.), τὸ **Ροδολίβος** (3.000 κ.) καὶ ἡ **Πρώτη** (2.000 κ.).

Στὶς ἐκβολὲς τοῦ Στρυμόνα βρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας **Ἀμφιπόλεως**.

2. Ὁ **Νομὸς Δράμας** ἔχει πρωτεύουσα τὴ **Δράμα** (30.000 κ.) Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ Νομοῦ εἶναι τὸ μαρτυρικὸν **Δοξᾶτε** (3.000 κ.), ἡ **Προσοτσάνη** (4.000 κ.), τὸ **Κάτω Νευροκόπι** (2.000 κ.).

3. Ὁ **Νομὸς Καβάλας** χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Καβάλας**, β) **Παγγαίου** καὶ γ) **Νέστου**.

Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ καὶ τῆς Ἐπαρχίας Καβάλας εἶναι ἡ **Καβάλα** (47.000 κ.), μιὰ θαυμάσια πόλη μὲ μεγάλη ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ κίνηση καὶ πολλὰ καπνεργοστάσια. Στὸν κόλπο τῆς, κοντὰ στὴ Θάσο, βρέθηκαν τελευταῖα πετρέλαιο καὶ φυσικὰ ἀέρια.

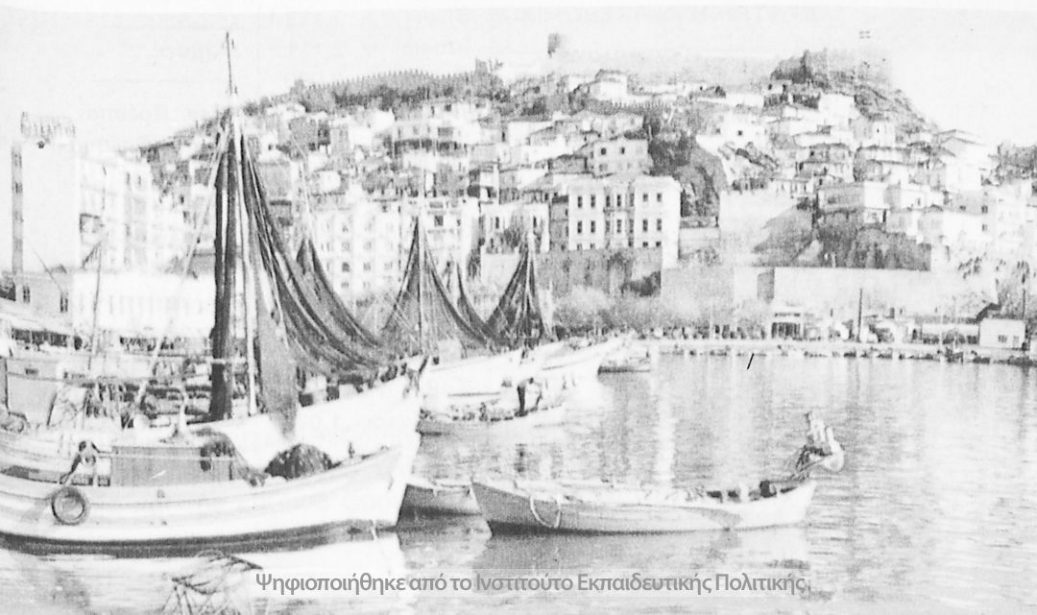
Κοντὰ στὴν Καβάλα βρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας μακεδονικῆς πόλεως τῶν **Φιλίππων**, στὸ ἀρχαῖο θέατρο τῆς ὁποίας κάθε καλοκαίρι δίνονται θεατρικὲς παραστάσεις.

Ἡ Ἐπαρχία Παγγαίου ἔχει πρωτεύουσα τὴν **Ἐλευθερούπολη** (6.000 κ.) καὶ ἡ Ἐπαρχία Νέστου τὴ **Χρυσούπολη** (6.000 κ.).

Στὸν Νομὸ Καβάλας ἀνήκει καὶ τὸ μοναδικὸ μακεδονικὸ νησί, ἡ **Θάσος**, ποὺ ἀποτελεῖ ξεχωριστὴ Ἐπαρχία μὲ πρωτεύουσα τὴ **Θάσο** (2.000 κ.). Ἡ Θάσος εἶναι ἓνα μαγευτικὸ νησί. Ὁλος ὁ τόπος εἶναι καταπράσινος καὶ οἱ ἀκρογιαλιές τῆς μὲ τὴ χρυσὴ ἀμμουδιά, τοὺς γραφικοὺς ὄρμους, τοὺς ἐλαιῶνες καὶ τοὺς ἀτέλειωτους πευκῶνες γεμίζουν κάθε καλοκαίρι ἀπὸ χιλιάδες τουρίστες.

«**Χρυσὴ Ἀκτὴ**» ὀνόμαζαν οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὴ Θάσο. Ἐκεῖ εἶχαν χτίσει θαυμάσιες πόλεις, διότι ἐκτὸς ἀπὸ τίς φυσικὲς ὁμορφιές καὶ τὸν δασικὸ πλοῦτο τῆς ἡ Θάσος ἔχει καὶ πλούσια μεταλλεῖα. Ἐρείπια τῶν ἀρχαίων ἐκείνων πόλεων σώζονται μέχρι σήμερα σὲ πολλὰ σημεῖα τοῦ νησιοῦ.

Καβάλα

Ἡ Θάσος εἶναι ἡ Κέρκυρα καὶ ἡ Ρόδος τῆς Μακεδονίας. Στὰ θαυμάσια ξενοδοχεῖα καὶ στὰ κέντρα ψυχαγωγίας, ποὺ λειτουργοῦν σ' ὁλόκληρη τὴν ἑκτασὴ τῆς, περνοῦν τὶς διακοπές τους χιλιάδες ἄνθρωποι. Στὸ ἀρχαῖο θέατρο τοῦ νησιοῦ δίνονται συχνὰ θεατρικὲς παραστάσεις.

- Ἀσκήσεις**
1. Ζωγράφισε στὴ χαρτογραφία σου τὸ χάρτη τῆς Μακεδονίας.
 2. Γιὰ νὰ πᾶμε σιδηροδρομικῶς ἀπὸ τὴ Δράμα στὴν Κοζάνη, ἀπὸ ποιές πόλεις θὰ περάσουμε;
 3. Ποιοί εἶναι οἱ σπουδαιότεροι τουριστικοὶ τόποι τῆς Μακεδονίας;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

Νομοὶ	Πρωτεύουσα	Βουνὰ	Ύψος	Ποταμοὶ
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ				
1. Καστοριᾶς	Καστοριά	Ὀλυμπος	2.917	Ἀλιάκμονας
2. Φλωρίνης	Φλώρινα	Σμόλικας	2.620	Ἀξιὸς
3. Κοζάνης	Κοζάνη	Βόρας	2.524	Στρυμόνας
4. Γρεβενῶν	Γρεβενὰ	Γράμμος	2.520	Νέστος
		Φαλακρὸ	2.232	Λουδίας
		Ὀρβηλος	2.212	Γαλλικὸς
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ		Βίτσι	2.128	
		Ἄσκιο	2.111	Λίμνες
1. Θεσσαλονίκης	Θεσσαλονίκη	Πιέρια	2.090	
2. Κιλκίς	Κιλκίς	Βέρμιο	2.052	Μεγ. Πρέσπα
3. Πέλλης	Ἐδεσσα	Κερκίνη	2.031	Μικρὴ Πρέσπα
4. Ἡμαθίας	Βέροια	Ἄθως	2.000	Βεγορίτιδα
5. Πιερίας	Κατερίνη	Μενοίκιο	1.963	Καστοριᾶς
6. Χαλκιδικῆς	Πολύγυρος	Παγγαῖο	1.956	Πετρῶν
7. Ἀγίου Ὄρους	Καρυῆς	Βούρινος	1.866	Δοϊράνη
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ		Βόιο	1.805	Βόλβη
		ΠΑίκο	1.650	Λαγκαδᾶ
1. Σερρῶν	Σέρρες	Χάσια	1.565	Κερκίνη
2. Δράμας	Δράμα	Καμβούνια	1.476	
3. Καβάλας	Καβάλα	Βερτίσκος	1.078	

Η ΘΡΑΚΗ

Γεωφυσική και οικονομική εξέταση

Ἡ Θράκη εἶναι μεγάλη περιοχή καὶ φτάνει ἀπὸ τὸν Νέστο ποταμὸ ὡς τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τὸν Εὐξεινο Πόντο. Σήμερα ὅμως τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς τὸ κατέχουν οἱ Τούρκοι καὶ οἱ Βούλγαροι. Στὴν Ἑλλάδα ἀνήκει μόνο ἡ **Δυτικὴ Θράκη**.

Ἡ μεγάλη ὄροσειρά **Ροδόπη** χωρίζει τὴν ἐλληνικὴ Θράκη ἀπὸ τὴ Βουλγαρία. Σύνόρό τῆς μὲ τὴν Τουρκία εἶναι ὁ ποταμὸς **Έβρος**.

Ἐκεῖ, στὶς μεγάλες γέφυρες τοῦ Έβρου, εἶναι τ' ἀκριτικά φυλάκια. Στὴ μιὰ ἄκρη τῆς γέφυρας εἶναι τὸ ἐλληνικὸ φυλάκιο μὲ τὴν ἐλληνικὴ σημαία καὶ τὸν εὐζωνα φρουρὸ καὶ στὴν ἄλλη τὸ τουρκικὸ.

Δυτικά ὁ ποταμὸς **Νέστος** χωρίζει τὴ Θράκη ἀπὸ τὴ Μακεδονία, ἐνῶ ἀπὸ τὴ νότια πλευρὰ τὴ βρέχει τὸ **Θρακικὸ πέλαγος**.

Ἡ Ροδόπη εἶναι μεγάλη ὄροσειρά. Οἱ ψηλότερες κορυφές της εἶναι ἡ **Κούλα** καὶ τὸ **Παπίκιο**. Στὶς πλαγιές της ὑπάρχουν μεγάλα δάση, στὰ ὁποῖα ζοῦν πολλὰ ἄγρια ζῶα. Γνωστὸ βουνὸ εἶναι καὶ ὁ **Ἰσμαρος**.

Στὰ νότια καὶ ἀνατολικά τῆς Ροδόπης ἀπλώνονται μεγάλες πεδινές ἐκτάσεις μ' εὐφορα χωράφια καὶ μεγάλους βοσκότοπους.

Τὸ **κλίμα** τῆς Θράκης εἶναι ὑγρὸ ἡπειρωτικόν.

Οἱ **πεδιάδες** τῆς Ξάνθης, τῆς Κομοτηνῆς, τὴν ὁποία διαρρέει ὁ μικρὸς ποταμὸς **Φιλιοῦρι**, καὶ τοῦ "Εβρου εἶναι εὐφοροὶ τόποι καὶ παράγουν καπνά, δημητριακά, βαμπάκι, πεπόνια, καρπούζια, σταφύλια, λαχανικά, ὄσπρια. Στὴν περιοχὴ "Εβρου τρέφουν μεταξοσκώληκες καὶ παράγουν μετάξι καὶ μεταξωτὰ ὑφάσματα. Σήμερα στὴν περιοχὴ τῆς Θράκης γίνονται μεγάλα ἀντιπλημμυρικά καὶ ἀρδευτικὰ ἔργα, μὲ τὰ ὁποῖα ὁ γεωργικὸς πλοῦτος τῆς περιοχῆς θ' αὐξηθῇ πολὺ.

Ἐξαιρετικὰ ἀναπτυγμένες σ' ὁλόκληρῇ τὴ Θράκῃ εἶναι ἡ **κτηνοτροφία** καὶ ἡ **πτηνοτροφία** καὶ μεγάλη προσπάθεια γίνεται γιὰ ν' ἀναπτυχθοῦν ἀκόμη περισσότερο.

Σὲ πολλὲς περιοχὲς τῆς Θράκης ὑπάρχουν κοιτάσματα ἀπὸ διάφορα **μεταλλεύματα**. Ἀξιόλογα εἶναι τὰ μεταλλεῖα τῆς **Κίρκης** καὶ τὰ λιγνιτωρυχεῖα τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως.

Ἰαματικὲς πηγὲς ὑπάρχουν στὶς **Φέρες**, στὸ **Λουτρό**, στὶς **Θερμές** καὶ στὴ **Γενισέα** τῆς Ξάνθης.

Ἡ θάλασσα τοῦ Θρακικοῦ πελάγους ἔχει ἄφθονα ψάρια καὶ πολλοὶ κάτοικοι τῆς Θράκης ἀσχολοῦνται μὲ τὴν **ἀλιεία**. Μεγάλες ποσότητες ψαριῶν ἀλιεύονται στὴ λιμνοθάλασσα τοῦ **Πόρτο-Λάγο** καὶ στὸ μεγάλο **Δέλτα τοῦ "Εβρου** ποταμοῦ, ὅπου ὑπάρχουν καὶ πολλὰ ἰχθυοτροφεῖα.

Τὴ Θράκῃ τὴ διασχίζει ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ Θεσσαλονίκης-Τουρκίας, ἡ ὁποία διέρχεται ἀπὸ τὶς πόλεις Ξάνθη, Κομοτηνὴ καὶ Ἀλεξανδρούπολη. Ὑπάρχουν ἐπίσης ἀρκετοὶ αὐτοκινητόδρομοι καὶ ἀεροδρόμιο στὴν Ἀλεξανδρούπολη.

Ἡ **βιομηχανία** στὴ Θράκῃ σήμερα εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτη. Τώρα ἄρχισαν νὰ χτίζονται μερικά ἐργοστάσια. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς 330.000 κατοίκους της εἶναι γεωργοκτηνοτρόφοι.

Σαμοθράκη

Κομοτηνή

Πολιτική εξέταση της Θράκης

Διοικητικά η Θράκη χωρίζεται στους Νομούς: 1) Ξάνθης, 2) Ροδόπης και 3) Έβρου.

1. **Ο Νομός Ξάνθης** έχει πρωτεύουσα την Ξάνθη (27.000 κ.). Η περιοχή της παράγει τα φημισμένα μυρωδάτα καπνά της Ξάνθης και πολλοί κάτοικοί της εργάζονται στα καπνομάγαζα της πόλεως.

Κωμοπόλεις του Νομού είναι η Γενισέα, ο Έχινος, τα Αβδηρα. Τα Αβδηρα στ' αρχαία χρόνια ήταν μεγάλη και ονομαστή πόλη. Τήν έχτισε ο Ήρακλής, αφού σκότωσε τ' άλογα του Διομήδη, για να τιμήσει τον φίλο του Αβδηρο. Εκεί στ' αρχαία χρόνια γεννήθηκαν πολλοί σοφοί, σπουδαιότερος από τους οποίους ήταν ο Δημόκριτος.

2. **Ο Νομός Ροδόπης** χωρίζεται στις Έπαρχίες: α) Κομοτηνής και β) Σαπών. Πρωτεύουσα του Νομού είναι η Κομοτηνή (32.000 κ.) και σπουδαιότερη κωμόπολη ο Ιασμος (3.000 κ.). Η αγροτική κωμόπολη Σάπες (5.000 κ.) είναι πρωτεύουσα της Έπαρχίας Σαπών. Στην παραλία του Νομού Ροδόπης στ' αρχαία χρόνια υπήρχε η πόλη Μαρώνεια, στην περιοχή της οποίας ζούσαν οι Κίκονες.

3. **Ο Νομός Έβρου** είναι ο μεγαλύτερος Νομός της Θράκης και χωρίζεται στις Έπαρχίες: α) Αλεξανδρουπόλεως, β) Σουφλίου, γ) Διδυμοτείχου, δ) Ορεστιάδος και ε) Σαμοθράκης.

Πρωτεύουσα του Νομού και της Έπαρχίας Αλεξανδρουπόλεως είναι η Αλεξανδρούπολη (25.000 κ.). Είναι το μοναδικό λιμάνι της Θράκης κι έχει αρκετή έμπορική κίνηση.

Κωμοπόλεις τῆς Ἐπαρχίας Ἀλεξανδρουπόλεως εἶναι οἱ **Φέρες** (4.000 κ.) καὶ ὁ **Λουτρὸς** μὲ ἱαματικές πηγές.

Ἡ Ἐπαρχία Σουφλίου ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Σουφλί** (6.000 κ.).

Πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Διδυμοτείχου εἶναι τὸ **Διδυμότειχο** (9.000 κ.), παλαιὰ ὀχυρὴ πόλη στὶς ὄχθες τοῦ Ἑβρου.

Ἡ **Ὁρεστιάδα** (12.000 κ.), ἀγροτικὸ κέντρο στὸ βορεινὸ τμῆμα τῆς πεδιάδας τοῦ Ἑβρου, εἶναι πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας Ὁρεστιάδος.

Στὴ Θράκη ζοῦν σήμερα καὶ πολλοὶ Μωαμεθανοί, οἱ ὁποῖοι ἀπέμειναν ἀπὸ τὰ χρόνια ποὺ ὁ τόπος μας ἦταν σκλαβωμένος στοὺς Τούρκους.

Ὅποιοι ταξιδεύει στὴ Θράκη βλέπει νὰ ὑψώνωνται οἱ χαρακτηριστικοὶ μιναρέδες τῶν μωαμεθανικῶν τζαμιῶν καὶ συχνὰ ἀκούει τὴν τραγουδιστὴ φωνὴ τοῦ χότζα νὰ καλῇ τοὺς πιστοὺς τοῦ Ἀλλάχ.

Στὸν Νομὸ Ἑβρου ἀνήκει καὶ τὸ νησὶ **Σαμοθράκη**, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ ἰδιαίτερη Ἐπαρχία μὲ πρωτεύουσα τὴ **Σαμοθράκη**.

Ἡ Σαμοθράκη εἶναι ἓνα θαυμάσιο νησὶ μὲ πολλὰ δάση, φυσικὲς ὁμορφιές καὶ πολλὰ ἀρχαῖα μνημεῖα. Ἡ **Νίκη τῆς Σαμοθράκης**, ἓνα ἀπὸ τ' ἀριστουργήματα τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέχνης, μαρτυρεῖ τὴ δόξα ποὺ γνώρισε τὸ ὠραῖο αὐτὸ ἐλληνικὸ νησὶ στ' ἀρχαῖα χρόνια.

Ἡ Σαμοθράκη συγκεντρώνει σήμερα ὅλες τὶς προϋποθέσεις, γὰρ ν' ἀναπτυχτῇ σ' ἓνα ἀξιόλογο τουριστικὸ κέντρο.

Ἄσκηση. Ζωγράφισε τὸ χάρτη τῆς Θράκης.

Ἀλεξανδρούπολη

ΤΑ ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Το Αἶγαῖο εἶναι κατάσπαρτο ἀπὸ ἐλληνικὰ νησιά.

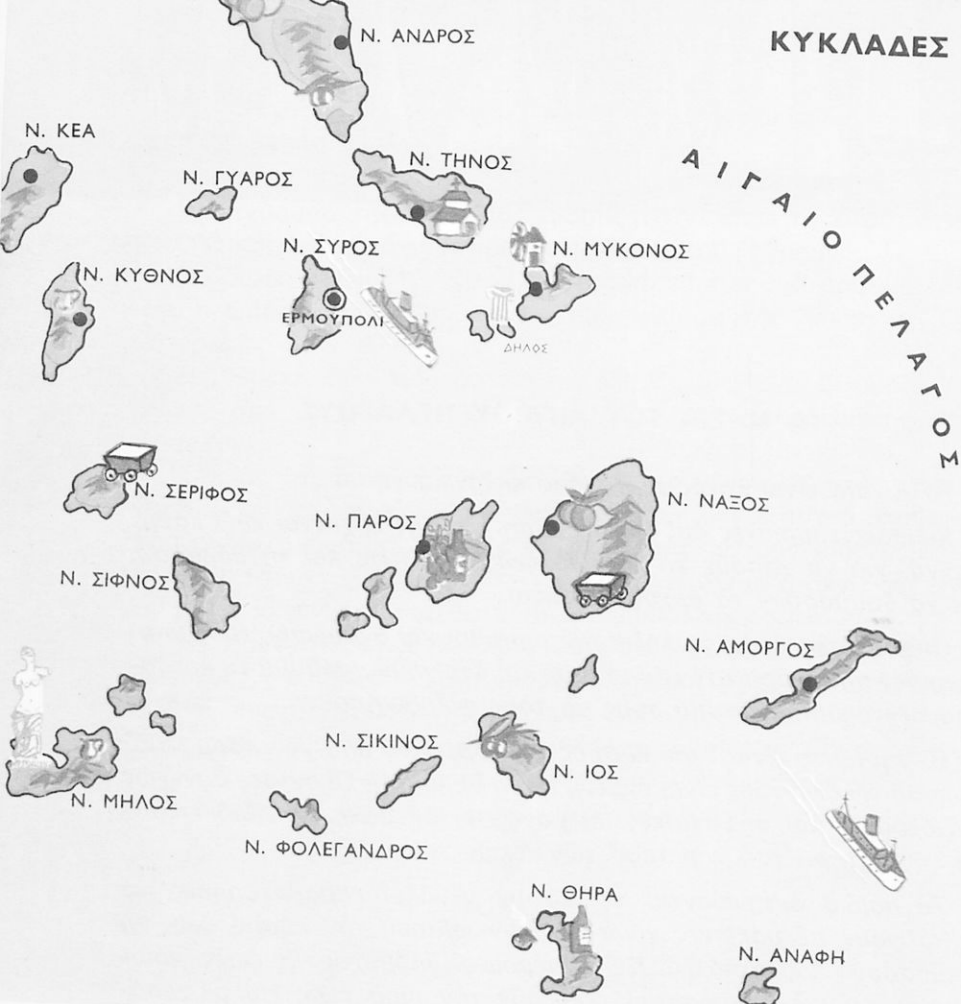
Χιλιάδες τουρίστες ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Γῆς ἔρχονται ἐδῶ καθημερινά, γιὰ νὰ χαροῦν τὸ λαμπρὸ φῶς, τὸν ἥλιο καὶ τὴ θάλασσα, καὶ νὰ θαυμάσουν τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα.

Οἱ νησιῶτες, ἀπλοί, φιλόξενοι, συμπαθητικοὶ ἄνθρωποι, τοὺς ὑποδέχονται πρόσχαρα στὸν τόπο τους καὶ ἀνοίγουν πρόθυμα τὰ κάτασπρα πεντακάθαρα σπίτια τους νὰ τοὺς φιλοξενήσουν.

Οἱ νησιῶτες εἶναι ἓνας κόσμος διαφορετικὸς ἀπὸ τὸν κόσμο τοῦ βουνοῦ. Ἡ ζωὴ τους εἶναι δεμένη μὲ τὴ θάλασσα. Οἱ ἄντρες συνεχῶς ταξιδεύουν. Καὶ οἱ γυναῖκες, οἱ μάνες, οἱ ἀδερφές, τὰ παιδιά ζοῦν μὲ τὴ λαχτάρα τοῦ γυρισμοῦ τῶν δικῶν τους.

Τὰ παιδιά ὀνειρεύονται νὰ γίνουν μεγάλοι караβοκύρηδες, νὰ ταξιδέψουν σὲ μακρινές χῶρες, νὰ γνωρίσουν τὸν κόσμο ὅλο, νὰ κερδίσουν πλοῦτη πολλά. Καὶ οἱ γέροι, οἱ ἀπόμαχοι τῆς ζωῆς, καθισμένοι στὴν ἀκροθαλασσιὰ ρουφοῦν τὴν πίπα τους καὶ μὲ μισόκλειστα μάτια ἀναπολοῦν τὰ περασμένα καὶ διηγοῦνται στὰ παιδιά συναρπαστικὲς ἱστορίες ἀπὸ τὰ ταξίδια τους.

Στὶς γιορτὲς καὶ στὰ πανηγύρια, ὅταν τὰ καράβια εἶναι ἀραγμένα στοὺς μῶλους καὶ τὸ νησι ἔχη χαρά, στήνουν οἱ κάτοικοι χορὸ καὶ τραγουδοῦν νησιώτικα τραγούδια... Μά, ὅταν φτάσῃ ἡ θλιβερὴ εἶδηση γιὰ κάποιο ναυάγιο, τὸ νησι βουβαίνεται καὶ ντύνεται στὰ μαῦρα... Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀπλός, πολύπαθος, μὰ πάντα εὐγενικὸς κόσμος τῶν νησιῶν μας.

Γεωφυσική, οικονομική και πολιτική εξέταση

Μιλήσαμε σέ προηγούμενα κεφάλαια για τὰ νησιὰ τοῦ Σαρωνικοῦ, γιὰ τὴν Εὐβοία, τὶς Βόρειες Σποράδες, τὴ Θάσο καὶ τὴ Σαμοθράκη. Τὰ ὑπόλοιπα νησιὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους χωρίζονται στοὺς Νομούς:

- 1) Κυκλάδων, 2) Λέσβου, 3) Χίου, 4) Σάμου καὶ 5) Δωδεκανήσου.

Ἡ Παναγία τῆς Τήνου

1. **Κυκλάδες** λέγονται τὰ νησιά ποὺ βρίσκονται «κυκλικά» γύρω ἀπὸ τὴ **Δῆλο**. Τὰ μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἡ **Ἄνδρος**, ἡ **Τήνος**, ἡ **Μύκονος**, ἡ **Νάξος**, ἡ **Πάρος**, ἡ **Ἀμοργός**, ἡ **Ἀνάφη**, ἡ **Ἴος**, ἡ **Σίκινος**, ἡ **Φολέγανδρος**, ἡ **Μῆλος**, ἡ **Σίφνος**, ἡ **Σέριφος**, ἡ **Κύθνος**, ἡ **Κέα**, ἡ **Σύρος**, στὴν ὁποία βρίσκεται ἡ πρωτεύουσα τῶν Κυκλάδων, ἡ **Ἑρμούπολη** (16.000 κ.), καὶ ἡ **Θήρα** ἢ **Σαντορίνη**, στὴν ὁποία ὑπάρχει ἐνεργὸ ἠφαίστειο.

Ὅλα εἶναι ὄρεινὰ νησιά καὶ οἱ καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις εἶναι πολὺ περιορισμένες. Σὲ πολλὰ μέρη οἱ νησιῶτες προσπαθοῦν μὲ τοίχους νὰ συγκρατήσουν τὸ λιγοστὸ χῶμα στὶς βουνοπλαγιές.

Τὸ **κλίμα** εἶναι ξηρὸ μεσογειακὸ καὶ οἱ βροχές σπανιότατες. Σὲ πολλὰ μέρη δὲν ὑπάρχουν καθόλου πηγές καὶ οἱ νησιῶτες ἀποθηκεύουν τὸ νερὸ τῆς βροχῆς σὲ μεγάλες στέρνες. Σὲ πολλὰ νησιά ὑπάρχουν ἐγκαταστάσεις γιὰ τὴν ἀφαλάτωση τοῦ θαλασσινοῦ νεροῦ.

Κύρια **προϊόντα** τῶν νησιῶν εἶναι οἱ ἐλιές, τὰ σύκα, τὰ ἐσπεριδοειδῆ, τὰ σταφύλια. Ὄνομαστὰ εἶναι τὰ κρασιὰ τῆς Σαντορίνης καὶ τῆς Πάρου. Σὲ πολλὰ μέρη καλλιεργοῦνται πολλὰ λαχανικά.

Σαντορίνη

Τὰ κτηνοτροφικά προϊόντα εἶναι λίγα, ἀλλὰ ἐκλεκτῆς ποιότητος. Νοστιμότατα εἶναι τὰ τυριά τῶν Κυκλάδων.

Ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια ἀπὸ τὶς Κυκλάδες ἐξάγονται πολλὰ ὀρυκτά. Ἀπὸ τὴ Νάξο ἐξάγεται σμύριδα, ἀπὸ τὴν Πάρο τὰ περίφημα κατάλευκα μάρμαρα, ἀπὸ τὴ Θήρα ἡ «θηραϊκὴ γῆ», ἀπὸ τὴ Μῆλο θειάφι καὶ σιδηρομεταλλεύματα, ἀπὸ τὴν Κίμωλο κιμωλία, ἀπὸ τὴ Σέριφο σιδηρομεταλλεύματα, ἀπὸ τὴν Τῆνο ὠραῖα μάρμαρα.

Ἱαματικές πηγές ὑπάρχουν πολλές. Γνωστότερη ἀπὸ αὐτὲς εἶναι ἡ πηγὴ **Σάριζα** στὴν Ἄνδρο.

Ἡ **βιομηχανία** εἶναι ἀναπτυγμένη στὴ Σύρο, ὅπου ὑπάρχουν ἐργοστάσια καὶ μεγάλα ναυπηγεῖα.

Γνωστὰ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα εἶναι τὰ νόστιμα «συριανὰ λουκούμια».

Ἀξιόλογα εἶναι καὶ τὰ προϊόντα τῆς κυκλαδίτικης **βιοτεχνίας**.

Στὶς Κυκλάδες ζοῦν σήμερα 86.000 ἄνθρωποι. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι ψαράδες καὶ οἱ περισσότεροὶ ναυτικοί.

Ὁ **τουρισμὸς** ἀποτελεῖ σήμερα πηγὴ πλούτου γιὰ τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου. Ἡ Δῆλος καὶ ἡ γειτονικὴ τῆς Μύκονος μὲ τὰ κατάλευκα σπίτια καὶ τοὺς γραφικοὺς ἀνεμόμυλους εἶναι τουριστικὰ κέντρα μὲ παγκόσμιο ἐνδιαφέρον.

Ἡ Τήνος εἶναι τὸ ἱερὸ νησὶ τοῦ Αἰγαίου. Ἐκεῖ κάθε χρόνο στὶς 15 Αὐγούστου συγκεντρώνονται χιλιάδες ἄνθρωποι, γιὰ νὰ προσκυνήσουν τὴ θαυματουργὴ εἰκόνα τῆς Μεγαλόχαρης.

Στὴ Μῆλο βρέθηκε τὸ περίφημο ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης, τ' ὠραιότερο ἄγαλμα τοῦ κόσμου, ποὺ εἶναι τώρα στὸ Μουσεῖο τοῦ Λούβρου.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις τῶν Κυκλάδων εἶναι ἡ **Ἄνδρος** (2.000 κ.), ἡ **Τήνος** (3.000 κ.), ἡ **Μύκονος** (3.000 κ.), ἡ **Νάξος** (3.000 κ.).

2. Ὁ **Νομὸς Λέσβου** περιλαμβάνει τὰ νησιὰ **Λέσβο**, **Λῆμνο** καὶ **Ἅγιο Εὐστράτιο**.

Ἡ Λέσβος εἶναι τὸ τρίτο νησὶ τῆς Ἑλλάδας σ' ἔκταση. Τὸ ἔδαφός της εἶναι εὐφορο μὲ μικρὲς πεδινὲς ἐκτάσεις στὰ παράλια καὶ πλούσιες κοιλάδες. Τὰ ψηλότερα βουνά της εἶναι ὁ **Λεπέτυμνος** καὶ ὁ **Ὀλυμπος**, σκεπασμένα μὲ ὠραῖα δάση.

Στὶς νότιες ἀκτὲς τοῦ νησιοῦ σχηματίζονται οἱ γραφικοὶ κόλποι τῆς **Καλλονῆς** καὶ τῆς **Γέρας**.

Τὸ **κλίμα** τῆς Λέσβου εἶναι μεσογειακὸ καὶ ὁλόκληρο τὸ νησὶ εἶναι ἓνας ἀπέραντος ἐλαιώνας.

Μυτιλήνη

Ἡ Λέσβος παράγει πολλές ἐλιές καὶ λάδι, δημητριακά, σταφύλια, ὄσπρια, σύκα, λαχανικά, κτηνοτροφικά προϊόντα κι ἐξάγει ἀλάτι καὶ ἄλλα ὀρυκτά.

Σ' αὐτὴν ζοῦν 97.000 περίπου ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀσχολοῦνται μὲ τὴ γεωργία, τὴν κτηνοτροφία, τὴν ἀλιεία, τὸ ἐμπόριο καὶ τὴ ναυτιλία.

Στὴ **Μυτιλήνη** (24.000 κ.), ποὺ εἶναι καὶ ἡ πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ, ὑπάρχουν πολλὰ ἐλαιουργεῖα, σαπωνοποιεῖα, κονσερβοποιεῖα φαριῶν καὶ ἄλλα ἐργοστάσια ἐπεξεργασίας γεωργικῶν προϊόντων.

Ἀξιόλογες κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ εἶναι τὸ **Πλωμᾶρι** (5.000 κ.), ὁ **Πολιχνίτος** (4.000 κ.), ἡ Ἁγιάσος (4.000 κ.), ἡ Ἐρεσσός (2.000 κ.).

Πλωμᾶρι

Ἀπὸ τ' ἀξιοθέατα τῆς Λέσβου εἶναι καὶ τὸ «ἀπολιθωμένο δάσος», δηλαδὴ ἀπολιθωμένοι κορμοὶ δέντρων, στὸ δυτικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ.

Γνωστὲς **ιαματικὲς πηγές** στὴ Λέσβο εἶναι τῆς Θέρμης καὶ τοῦ Πολιχνίτου.

Ἡ Μυτιλήνη ἔχει καὶ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία μὲ τὴν Ἀθήνα.

Ἀεροπορικὴ συγκοινωνία ἔχει καὶ ἡ **Λήμνος**, τὸ ἀρχαῖο νησί τοῦ Ἡφαίστου, στὸ ὁποῖο ζοῦν 18.000 περίπου ἄνθρωποι.

Ἡ Λήμνος εἶναι εὐφορο νησί. Παράγει ἐκλεκτὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, ἀρίστης ποιότητος βαμπάκι, δημητριακὰ, σταφύλια, ἀμύγδαλα. Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Μύρινα** ἢ **Κάστρο** (4.000 κ.).

Ὁ **Ἅγιος Εὐστράτιος** εἶναι ἄγονο νησί μὲ λίγους κατοίκους.

Ἀπέναντι ἀπὸ τὴ Λήμνο βρίσκονται τὰ νησιά **Ἰμβρος** καὶ **Τένεδος**, στὰ ὁποῖα ζοῦν Ἕλληνες, ἀλλὰ τὰ κατέχουν οἱ Τούρκοι.

3. Ὁ **Νομὸς Χίου** περιλαμβάνει τὰ νησιά **Χίο**, **Ψαρὰ** καὶ **Οἰνούσες**, στὰ ὁποῖα ζοῦν 54.000 ἄνθρωποι.

Ἡ Χίος εἶναι τὸ μυροβόλο νησί τῆς μαστίχας. Λένε πὼς σ' αὐτὴ, στ' ἀρχαῖα χρόνια, ἔζησε ὁ μέγας ποιητὴς **Ὀμηρος**.

Τὸ βορεινὸ τμῆμα τοῦ νησιοῦ εἶναι ὄρεινὸ μὲ ψηλότερο βουνὸ τὸ **Πελληναῖο**. Στὰ νότια τοῦ νησιοῦ τὸ ἔδαφος εἶναι ὀμαλὸ. Ἐκεῖ βρίσκονται τὰ ὀνομαστὰ **Μαστιχοχώρια**.

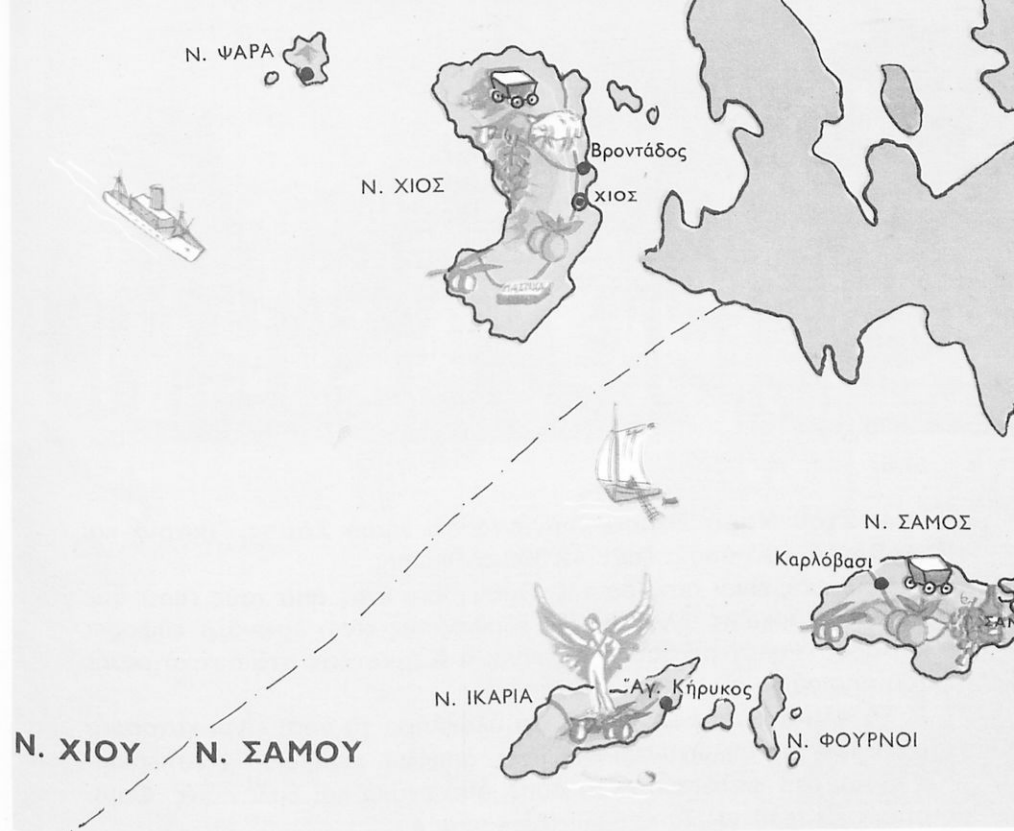
Τὰ μαστιχόδεντρα εἶναι ἓνα εἶδος σχίνου. Ἄμα κεντήσης μὲ μαχαίρι τὸν κορμὸ τους, τὰ δέντρα δακρύζουν καὶ σὲ λίγο τὸ δάκρυ τους πῆζει καὶ γίνεται στερεὸ σὰν διαμάντι. Αὐτὸ εἶναι ἡ ἀρωματικὴ χιώτικη μαστίχα, ποὺ μονάχα στὴν νότια Χίο παράγεται.

Ἡ Χίος εἶναι εὐφορο νησί μὲ γλυκὸ μεσογειακὸ κλίμα κι ἐργατικούς κατοίκους. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μαστίχα παράγει ἐλιές, ἐσπεριδοειδῆ, ἀμύγδαλα, σταφύλια, δημητριακὰ, κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Πολλοὶ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ εἶναι ψαράδες καὶ ἄλλοι ἔμποροι καὶ ναυτικοί. Ἀπὸ τὴ Χίο καὶ τὶς Οἰνούσες κατὰγονται πολλοὶ ἐφοπλιστές.

Ἀπὸ τὴ Χίο καταγόταν ὁ μέγας ἐθνικὸς εὐεργέτης Ἀνδρέας Συγγρὸς καὶ ὁ σοφὸς διδάσκαλος τοῦ Γένους Ἀδαμάντιος Κοραΐς.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Χίος** (24.000 κ.) καὶ σπουδαίотηρ κωμόπολη ὁ **Βροντάδος** (4.000 κ.).

Ἡ Χίος ἔχει καὶ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία μὲ τὴν Ἀθήνα.

Στὰ βορειοδυτικά τῆς Χίου βρίσκονται τὰ **Ψαρά**, ἡ ἔνδοξη πατρίδα τοῦ Κανάρη.

Οἱ Ψαριανοὶ στὴ Μεγάλη Ἑπανάσταση τοῦ 1821 πρόσφεραν σπουδαῖες ὑπηρεσίες στὴν πατρίδα.

Οἱ **Οἰνοῦσες** εἶναι 4 μικρὰ νησάκια ἀνάμεσα στὴ Χίο καὶ στὴν παραλία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Οἱ περισσότεροι κάτοικοι εἶναι ναυτικοί.

Χίος

Σάμος

4. **Στὸν Νομὸ Σάμου** ὑπάγονται τὰ νησιὰ **Σάμος**, **Ίκαρία** καὶ **Φοῦρνοι**, στὰ ὁποῖα ζοῦν 42.000 ἄνθρωποι.

Ἡ Σάμος εἶναι πατρίδα τοῦ Πυθαγόρα, ἐνὸς ἀπὸ τοὺς ἐφτὰ σοφοὺς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας. Τὸ ἔδαφός της εἶναι ὀρεινὸ μ' εὐφωρεὶς κοιλάδες. Ψηλότερο βουνό της εἶναι ὁ **Κερκετέας** στὸ δυτικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ.

Τὸ **κλίμα** εἶναι μεσογειακὸ καὶ ὁλόκληρο τὸ νησι εἶναι καταπράσινο. Παντοῦ ἀπλώνονται ἐλαιῶνες, ἀμπέλια, περιβόλια μ' ἐσπεριδοειδῆ καὶ στὰ ψηλότερα μέρη δάση ἀπὸ πεῦκα καὶ βαλανιδιές. Φημισμένα εἶναι τὰ γλυκὰ «σαμιώτικα κρασιά».

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ νησιοῦ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλιεία καὶ τὴ ναυτιλία.

Πρωτεύουσα τῆς Σάμου καὶ ὅλου τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Σάμος** (5.000 κ.), χτισμένη ἀμφιθεατρικὰ στὸν μυχὸ τοῦ κόλπου Βαθέος. Κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ εἶναι τὸ **Βαθὺ** (2.000 κ.), τὸ **Νέο Καρλόβασι** (4.000 κ.) καὶ ὁ **Μαραθόκαμπος** (2.000 κ.).

Ἡ **Ίκαρία**, στὴ θάλασσα τῆς ὁποίας στὰ μυθικὰ χρόνια πνίγηκε ὁ Ἴκαρος, εἶναι γνωστὴ καὶ ἀπὸ τὶς ἱαματικὲς πηγές της, τὶς ὁποῖες ἐπισκέπτονται κάθε χρόνο πολλοὶ ἀσθενεῖς.

Πρωτεύουσα τῆς Ἰκαρίας, ποὺ ἀποτελεῖ ξεχωριστὴ Ἐπαρχία, εἶναι ὁ **Ἅγιος Κήρυκος** (2.000 κ.).

Ἀνάμεσα στὴ Σάμο καὶ στὴν Ἰκαρία βρίσκονται τὰ μικρὰ νησιὰ **Φοῦρνοι**.

Ἡ Σάμος ἔχει καὶ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία μὲ τὴν Ἀθήνα.

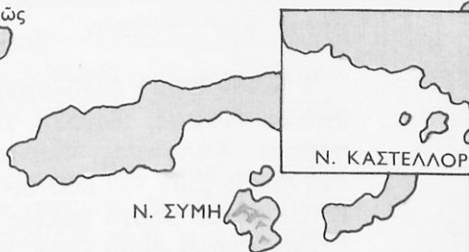
N. ΑΣΤΥΠΑΛΛΙΑ

N. ΝΙΣΥΡΟΣ

Πάτμος – το μοναστήρι

N. ΤΗΛΟΣ

N. ΧΑΛΚΗ

N. ΣΑΡΙΑ

N. ΚΑΡΠΑΘΟΣ

N. ΚΑΣΟΣ

Κάρπαθος

ΤΑ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Λίνδος – αρχαία ακρόπολη

5. Στὸν Νομὸ Δωδεκανήσου ὑπάρχουν τὰ νησιά **Ρόδος, Κάρπαθος, Κάσος, Χάλκη, Τήλος, Σύμη, Νίσυρος, Κῶς, Ἄστυπάλαια, Κάλυμνος, Λέρος, Πάτμος** καὶ πολλὰ ἄλλα μικρότερα, στὰ ὁποῖα ζοῦν 121.000 ἄνθρωποι. Ὅλα σχεδὸν εἶναι νησιά ὄρεινά. Τὸ ψηλότερο βουνὸ βρίσκεται στὴ Ρόδο καὶ λέγεται **Ἀτάβυρος**.

Στὰ μεγάλα νησιά Ρόδο, Κάρπαθο καὶ Κῶ ὑπάρχουν πολλὲς πηγές, ὠραῖα δάση κι εὐφορες κοιλάδες.

Τὸ **κλίμα** εἶναι μεσογειακὸ κι εὐδοκιμοῦν ἡ ἐλιά, τὰ ἐσπεριδοειδῆ, τ' ἄμπελια, τὰ λαχανικά. Σὲ πολλὰ μέρη καλλιεργοῦνται μπανανιὲς καὶ χουρμαδιές. Παράγονται ἐπίσης δημητριακά, ἀρωματικὸ μέλι, μετάξι, κτηνοτροφικὰ προϊόντα κι ἐξάγονται ὀρυκτά.

Τὰ μικρότερα νησιά εἶναι ξερὰ πετροβούνια καὶ οἱ κάτοικοί τους ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴν ἀλιεία καὶ τὴ ναυτιλία. Πολλοὶ Δωδεκανήσιοι μὲ τὰ καΐκια τους ταξιδεύουν στὶς θάλασσες τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου μαζεύουν σφουγγάρια.

Στὴ Ρόδο λειτουργοῦν ἀρκετὰ ἐργοστάσια καὶ εἶναι θαυμάσια τὰ προϊόντα τῆς ροδίτικης βιοτεχνίας.

Ὁ **τουρισμὸς** εἶναι σπουδαία πηγὴ πλούτου γιὰ τὰ Δωδεκάνησα.

Ρόδος

Ἡ Ρόδος μὲ τὶς ἀσύγκριτες φυσικὲς ὁμορφιές, τὰ θαυμάσια ξενοδοχεῖα, τ' ἀρχαῖα μνημεῖα καὶ τὰ παλαιὰ μεγαλοπρεπῆ ἀρχοντικὰ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα τουριστικὰ κέντρα τῆς χώρας μας, στὸ ὁποῖο περνοῦν τὶς διακοπὲς τοὺς χιλιάδες τουρίστες.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ καὶ ὅλου τοῦ Νομοῦ εἶναι ἡ **Ρόδος** (33.000 κ.) μὲ μεγαλοπρεπῆ κτίρια, ωραίους δρόμους, πολλὰ κέντρα ψυχαγωγίας καὶ ωραίους κήπους. Ἡ ἀγορὰ καὶ τὸ λιμάνι τῆς Ρόδου ἔχουν μεγάλη κίνηση.

Σ' ὅλο τὸ νησί ὑπάρχουν ωραῖοι ἀσφαλτοστρωμένοι δρόμοι καὶ μαγευτικὰ τοπία. Τὰ **Ἀφάντου** (2.000 κ.), ὁ **Ἀρχάγγελος** (3.000 κ.), ἡ **Κρεμαστή** (2.000 κ.), τὰ **Τριάντα** (3.000 κ.) εἶναι οἱ σπουδαιότερες κωμοπόλεις τοῦ νησιοῦ.

Στὴ μέση τῆς ἀνατολικῆς παραλίας ὑψώνεται ἐπιβλητικὴ ἡ ἀρχαία ἀκρόπολη τῆς **Λίνδου** μὲ τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τῆς Λινδίας Ἀθηνᾶς.

Δεύτερο σ' ἔκταση νησί τῶν Δωδεκανήσων εἶναι ἡ **Κάρπαθος** καὶ τρίτο ἡ **Κῶς**, ἡ πατρίδα τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ **Κῶς** (9.000 κ.) εἶναι πολὺ ωραία πόλη.

Ἡ **Κάλυμνος**, μὲ πρωτεύουσα τὴν **Κάλυμνο** (13.000 κ.), εἶναι τὸ γνωστὸ νησί τῶν σφουγγαράδων καὶ ἡ **Πάτμος**, μὲ τὸ παλαιὸ μοναστήρι καὶ τὸ σπήλαιο τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννη, εἶναι τὸ ἱερὸ νησί τῶν Δωδεκανησίων.

Σπουδαιότερες κωμοπόλεις στ' ἄλλα νησιά εἶναι ἡ **Ἀγία Μαρίνα** στὴ Λέρο καὶ ἡ **Σύμη** στ' ὁμώνυμο νησί. Ἀνατολικά, κοντὰ στὶς μικρασιατικὲς ἀκτές, βρίσκεται τὸ νησάκι **Καστελλόριζο**.

Ἡ Ρόδος, ἡ Κῶς καὶ ἡ Κάρπαθος ἔχουν καὶ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία.

- Ἀσκήσεις.**
1. Γράψε ἔκθεση μὲ θέμα «Ἐνα ἀεροπορικὸ ταξίδι πάνω ἀπὸ τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου».
 2. Ποιά νησιά τοῦ Αἰγαίου παρουσιάζουν μεγάλη τουριστικὴ κίνηση;
 3. Ποιά ἔχουν ἀεροπορικὴ συγκοινωνία;
 4. Ποιὸ εἶναι τὸ νησί τῆς μαστίχας; Ποιὸ τὸ νησί τῶν ἀνεμόμυλων; Ποιὸ τὸ νησί τοῦ Ἀπόλλωνα; Ποιὸ τὸ νησί τῶν σφουγγαράδων;
 5. Γιὰ ποιά νησιά μιλήσαμε στὸ μάθημα τῆς ἱστορίας;

Η ΚΡΗΤΗ

ΚΡΗΤΗ

*Ἀπ' τὸ βαθὺ τὸ πέλαγο σὲ ξαγναντεύω, Κρήτη!
Τοῦ δειλinoῦ τὰ σύννεφα χρυσὸ σοῦ πλέκουν στέμμα
κι ὁ ἥλιος βασιλεύοντας κατὰ τὸν Ψηλορείτη
σμίγει τὸ αἷμα τ' οὐρανοῦ μὲ τὸ δικό σου αἷμα.*

Π. Νιρβάνας

Γεωφυσικὴ καὶ οἰκονομικὴ ἐξέταση

Ἡ Κρήτη, ἡ λεβεντογέννα καὶ ἡρωικὴ Κρήτη, εἶναι τὸ μεγαλύτερο νησί τῆς χώρας μας.

ΡΙζωμένη ἐκεῖ στὴ μέση τοῦ πελάγους, μοιάζει μὲ κάστρο ἀδούλωτο, στὸ ὁποῖο αἰῶνες οἱ ἀνυπότακτοι Κρητικοὶ παλεύουν, γιὰ νὰ κρατήσουν ἑλληνικὴ τὴν ψυχὴ τοῦ νησιοῦ τους.

Τριγύρω ἡ θάλασσα ἄλλοτε ἀγκαλιάζει ἀπαλὰ τὴν Κρήτη καὶ χαϊδεύει γλυκὰ τὰ γραφικὰ ἀκρογιάλια καὶ τοὺς ἄγριους σκυθρωποὺς κάβους τῆς καὶ ἄλλοτε ἀγριεύει καὶ δέρνει τὶς ἀκτὲς μὲ τὰ πελώρια κύματά τῆς.

Ἡ Κρήτη εἶναι νησί μὲ πολλὰς ἀντιθέσεις. Καὶ φαίνεται αὐτὸ στὴ φύση τῆς καὶ στοὺς ἀνθρώπους τῆς.

Τὸ ἔδαφός τῆς εἶναι ὀρεινόν. Θεόρατα, κακοτράχαλα, γεμάτα ἀπὸ σπηλιὰς καὶ φαράγγια ὑψώνονται τὰ βουνὰ τῆς: τὰ **Λευκὰ ὄρη**, ὁ **Ψηλορείτης** ἢ **Ἰδη**, ἡ **Δίκτη**, τὰ βουνὰ τῆς **Σητείας**.

Στὰ Λευκὰ ὄρη ὑπάρχει τὸ ἄγριο κι ἐπιβλητικὸ **φαράγγι τῆς Σαμαριᾶς**, μιὰ βαθιὰ χαράδρα, ποὺ τὸ βάθος τῆς ξεπερνάει τὰ 500 μέτρα καὶ τὸ μήκος τῆς φτάνει τὰ 18 χιλιόμετρα! Τὸ πλάτος τῆς ἄλλοῦ στενεύει ὡς τὰ 3 μέτρα καὶ ἄλλοῦ ἀνοίγει ὡς τὰ 30-40 μέτρα. Μόνο οἱ αἰγαῖοι, τὰ ὄμορφα ἀγριοκάτσικα τῶν κρητικῶν βουνῶν, μποροῦν νὰ σκαρφαλώσουν στὶς πλαγιές του!

Ψηλὰ στὸν Ψηλορείτη, στὸ «**Ἰδαῖον ἄντρον**», ἀνατράφηκε ὁ Δίας μὲ τὸ γάλα τῆς Ἀμάθειας. Ἀλλὴ παράδοση λέει πὺς ὁ πατέρας τῶν θεῶν γεννήθηκε στὸ «**Δικταῖον ἄντρον**», σὲ μιὰ σπηλιὰ τῆς Δίκτης.

Στὰ χαμηλότερα μέρη ἀνοίγονται κοιλάδες καταπράσινες, εὐρύχωρα ὁροπέδια καὶ μικροὶ εὐφοροὶ κάμποι.

Ποτάμια μεγάλα δὲν ὑπάρχουν στὴν Κρήτη. Μόνο χείμαρροι ὀρμητικοὶ κατεβαίνουν ἀπὸ τὶς βουνοπλαιγιές πρὸς τὴ θάλασσα. Οἱ μεγαλύτεροι ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ὁ **Γεροπόταμος**, ποὺ διαρρέει τὴν πεδιάδα τῆς Μεσαρᾶς, καὶ ὁ **Ἀναποδιάρης** στὰ νότια τοῦ νησιοῦ.

Οἱ ἄκτες τῆς Κρήτης στὴ βόρεια παραλία εἶναι ἀρκετὰ ὁμαλές καὶ σχηματίζουν κόλπους καὶ λιμάνια. Οἱ κόλποι **Κισσάμου**, **Χανίων**, **Σούδας**, **Ἀλμυροῦ** καὶ **Μεραμβέλλου** εἶναι οἱ σπουδαιότεροι. Θαυμάσια φυσικὰ λιμάνια εἶναι τῆς Σούδας καὶ τοῦ Ἀγίου Νικολάου.

Μικρὲς χερσόνησοι καταλήγουν στ' ἀκρωτήρια **Γραμβούσα**, **Σπάθα**, **Ἅγιο Ἰωάννη**, **Σίδερο**.

Στὰ νότια οἱ ἄκτες εἶναι ἀπότομες, ἄγριες, ἀπλησίαστες. Ἐξαιρεση ἀποτελοῦν οἱ ἄκτες τῆς **Μεσαρᾶς** καὶ τῆς **Ἱεράπετρας**.

Στὴν Κρήτη ζοῦν σήμερα 457.000 ἄνθρωποι. Οἱ πιὸ πολλοὶ εἶναι ἄγρότες. Ἄλλοι εἶναι ψαράδες καὶ ναυτικοὶ καὶ ἄλλοι ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ἐμπόριο, τὴ βιοτεχνία ἢ δουλεύουν στὰ λίγα ἐργοστάσια τοῦ νησιοῦ.

Τὰ σπουδαιότερα **προϊόντα** τῆς Κρήτης εἶναι οἱ ἐλιές καὶ τὸ λάδι, τὰ ἐσπεριδοειδῆ, τὰ σταφύλια, τὰ δημητριακὰ, τὰ λαχανικὰ, τὰ κάστανα, τὰ χαροῦπια, τ' ἄμύγδαλα, τὸ μέλι. Ἐκλεκτῆς ποιότητος εἶναι τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα τοῦ νησιοῦ, τὰ κρασιὰ Κισσάμου, τὰ κάστανα. Στὴ νότια κυρίως Κρήτη παράγουν πολλὰ πρῶιμα λαχανικὰ.

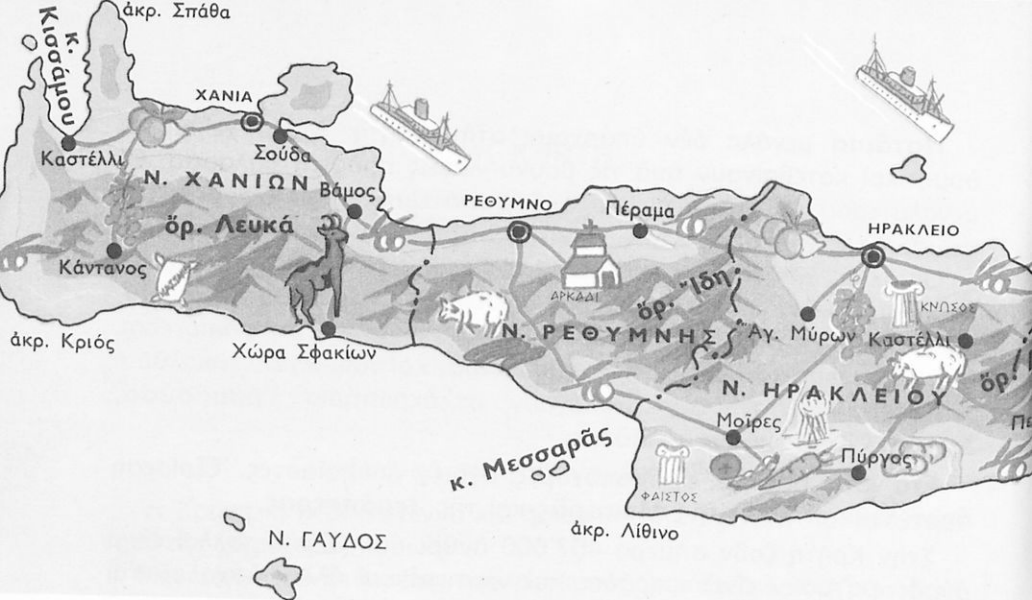
Ἀπὸ τὰ ὀρυκτὰ τοῦ νησιοῦ σπουδαιότερο εἶναι ὁ γύψος, ποὺ ἐξάγεται σὲ μεγάλες ποσότητες ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Κρήτη.

Ἡ **βιομηχανία** ἐπεξεργάζεται τὰ γεωργικὰ προϊόντα τοῦ νησιοῦ. Ὑπάρχουν πολλὰ ἐλαιουργεῖα, σαπωνοποιεῖα, ποτοποιεῖα, ἐργοστάσια χυμῶν φρούτων, κονσερβοποιεῖα, βυρσοδεψεῖα, κλωστοῦφαν-τουργεῖα κ.ἄ.

Ἀρκετὰ ἀναπτυγμένη εἶναι καὶ ἡ **βιοτεχνία**.

Ἡ **συγκοινωνία** ἐξυπηρετεῖται μὲ αὐτοκίνητα, πλοῖα, ἀεροπλάνα. Ἀεροδρόμια ὑπάρχουν στὰ Χανιά καὶ στὸ Ἡράκλειο. Ἕνας μεγάλος αὐτοκινητόδρομος διασχίζει τὴ βόρεια παραλία τοῦ νησιοῦ. Στὸ ἐσωτερικὸ ὑπάρχουν πολλοὶ ἄλλοι μικρότεροι. Στὰ ὄρεινὰ χωριὰ ἀνεβαίνουν μὲ μουλάρια.

Σ' αὐτὸν τὸν τόπο μὲ τὸ θερμὸ μεσογειακὸ κλίμα ζοῦν καὶ γράφουν ἀπὸ τὰ μυθικὰ χρόνια τὴν ἱστορία τους οἱ Κρητικοί. Εἶναι καὶ

αὐτοὶ σὰν τὸν τόπο τους. "Άλλοτε φοβεροί, ἀτίθασοι, ἀνυπότακτοι πολεμιστὲς καὶ ἄλλοτε νοικοκυραῖοι φιλήσυχοι, ποὺ στήνουν τὸν χορό, παίζουν τὴ λύρα, τραγουδοῦν τὶς ὁμορφες μαντινάδες τους καὶ πηδοῦν μὲ κέφι στὸν «πεντοζάλη», στὸν «συρτὸ» καὶ στὴ «σοῦστα».

Ὁ Κρητικὸς ἀγαπᾷ μὲ πάθος τὸ νησί του καὶ μένει πιστὸς στὶς παραδόσεις καὶ στὰ ἔθιμα τῶν προγόνων του.

Άσκηση. Ζωγράφισε τὸ γεωφυσικὸ χάρτη τῆς Κρήτης.

Πολιτικὴ ἐξέταση τῆς Κρήτης

Ἡ Κρήτη εἶναι χωρισμένη στοὺς Νομούς: 1) Χανίων, 2) Ρεθύμνης, 3) Ἡρακλείου καὶ 4) Λασιθίου.

1. Ὁ Νομὸς Χανίων περιλαμβάνει τὸ δυτικὸ μέρος τοῦ νησιοῦ. Χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) Κυδωνίας μὲ πρωτεύουσα τὰ Χανιά (40.000 κ.), β) Ἀποκορώνου μὲ πρωτεύουσα τὴ Βάμο, γ) Κισσάμου μὲ πρωτεύουσα τὸν Κίσσαμο (3.000 κ.), δ) Σελίνου μὲ

Κρητικοί

πρωτεύουσα τὸν **Κάντανο** καὶ ε) **Σφακίων** μὲ πρωτεύουσα τὴ **Χώρα Σφακίων**.

Τὰ Χανιά εἶναι ἡ δεύτερη πόλη τῆς Κρήτης σὲ πληθυσμό. Ἡ παλαιὰ πόλη, τὸ «**Καστέλλι**», χτισμένη ἀπὸ τοὺς Βενετούς, διατηρεῖ τὸ παλαιὸ χρῶμα της. Οἱ νέες συνοικίες ἔχουν καλοὺς δρόμους καὶ ὠραῖες οἰκοδομές.

Κοντὰ στὰ Χανιά βρίσκεται τὸ θαυμάσιο φυσικὸ λιμάνι τῆς **Σούδας** (5.000 κ.) καὶ πιδὸ πάνω ἡ ὠραία κωμόπολη **Μουρινές** (3.000 κ.).

Στὸ γραφικὸ **Ἀκρωτήρι** ὑπάρχουν οἱ τάφοι τῶν Βενιζέλων μὲ τὸ ἀγαλμα τῆς Ἑλευθερίας δίπλα τους.

Τὰ **Σφακιά** εἶναι ἡ πιδὸ ὀρεινὴ γωνιὰ τῆς Κρήτης. Οἱ Σφακιανοὶ εἶναι γενναῖοι πολεμιστὲς καί, ὅταν ἡ πατρίδα μας ἦταν σκλαβωμένη στοὺς Τούρκους, αὐτοὶ ζοῦσαν ἐλεύθεροι στὰ βουνά τους!

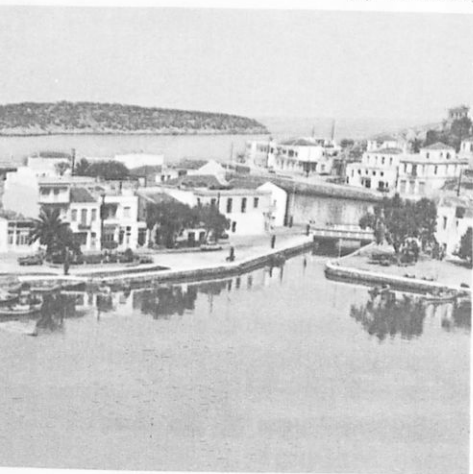
2. Ὁ **Νομὸς Ρεθύμνης** ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Ρέθυμνο** (15.000 κ.), παλαιὰ πόλη μὲ βενετσιάνικα κάστρα, στενὰ δρομάκια καὶ γραφικὰ σπίτια.

Κοντὰ στὸ **Ρέθυμνο**, στὶς πλαγιὲς τῆς Ἰδης, βρίσκεται τὸ **Ἀρκάδι**. Στὸ ἱστορικὸ αὐτὸ μοναστήρι στὴν ἐπανάσταση τοῦ 1866 πολλοὶ γενναῖοι Κρητικοί, ἀφοῦ ἔβαλαν φωτιά στὸ μπαρούτι τῆς ἀποθήκης,

Ἀρκάδι

Ἁγ. Νικόλαος

Ὁρπεδίο Λασιθίου

τινάχτηκαν στὸν ἀέρα, γιὰ νὰ μὴν πέσουν αἰχμάλωτοι στὰ χέρια τῶν Τούρκων!

Ὁ Νομὸς Ρεθύμνης χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) **Ρεθύμνης** με πρωτεύουσα τὸ **Ρέθυμνο**, β) **Ἀμαρίου** με πρωτεύουσα τὸ **Ἀμάρι**, γ) **Ἀγίου Βασιλείου** με πρωτεύουσα τὸ **Σπήλιο** καὶ δ) **Μυλοποτάμου** με πρωτεύουσα τὸ **Πέραμα**. Σ' αὐτὴν βρίσκεται καὶ ἡ κωμόπολη **Ἀνώγεια** (3.000 κ.).

3. Ὁ Νομὸς Ἡρακλείου ἔχει πρωτεύουσα τὸ **Ἡράκλειο** (85.000 κ.), τὴ μεγαλύτερη πόλη καὶ τὸ σπουδαιότερο ἐμπορικὸ καὶ βιομηχανικὸ κέντρο τῆς Κρήτης. Τὸ Ἡράκλειο παλαιότερα ὀνομαζόταν **Χάνδακας** καὶ ἀπὸ τοῦς Τούρκους **Κάστρο**.

Σήμερα τὸ Ἡράκλειο εἶναι μιὰ ὠραία πόλη με παλαιᾶς καὶ νέες συνοικίες, με ἱστορικὰ μνημεῖα καὶ μεγάλη κίνηση. Στὸ θαυμάσιο ἀρχαιολογικὸ μουσεῖο τῆς πόλεως φυλάγονται πολλὰ ἀνεκτίμητα κειμήλια τῆς κρητικῆς ἱστορίας.

Κοντὰ στὸ Ἡράκλειο βρίσκονται τὰ ἐρείπια τῆς **Κνωσοῦ**, τῆς ἀρχαίας πρωτεύουσας τῆς Κρήτης. Ἐδῶ καταφτάνουν καθημερινὰ πολλοὶ τουρίστες, γιὰ νὰ θαυμάσουν τὴν ἐρειπωμένη πόλη τοῦ Μίνωα.

Στὰ νότια τοῦ νησιοῦ, στὴν πεδιάδα τῆς **Μεσαρᾶς**, σώζονται

ἐρείπια ἀπὸ δύο ἀρχαῖες πόλεις. Αὐτὲς ἦταν ἡ **Φαιστός** καὶ ἡ **Γόρ-
τυνα**.

Ὁ Νομὸς Ἑρακλείου χωρίζεται
στὶς Ἑπαρχίες: α) **Τεμένους** μὲ
πρωτεύουσα τὸ **Ἡράκλειο** καὶ
κωμοπόλεις τὴ **Νέα Ἀλικαρνασ-
σὸ** (6.000 κ.) καὶ τὶς **Ἀρχάνες**
(4.000 κ.), β) **Πεδιάδος** μὲ πρω-
τεύουσα τὸ **Καστέλλι**, γ) **Μαλε-
βιζίου** μὲ πρωτεύουσα τὸν **Ἅγιο**
Μύρωνα, δ) **Πυργιωτίσσης** μὲ
πρωτεύουσα τοὺς **Βώρους**, ε) **Καινουργίου** μὲ πρωτεύουσα τὶς
Μοῖρες (3.000 κ.), στ) **Μονοφα-
τσίου** μὲ πρωτεύουσα τὸν **Πύργο**
καὶ ζ) **Βιάννου** μὲ πρωτεύουσα
τὸν **Πεῦκο**.

4. Ὁ Νομὸς **Λασιθίου** βρί-
σκεται στ' ἀνατολικά τῆς Κρήτης.
Πρωτεύουσά του εἶναι ὁ **Ἅγιος**
Νικόλαος (5.000 κ.) μὲ ὠραῖο λι-
μάνι καὶ γραφικὲς ἀκρογιαλιές ποὺ
ἐξελίσσονται σὲ τουριστικὰ κέντρα.

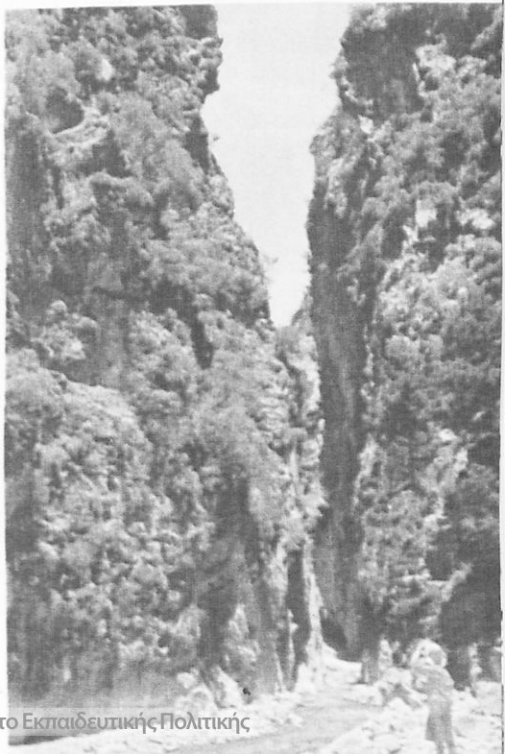
Ὁ Νομὸς **Λασιθίου** χωρίζεται
στὶς Ἑπαρχίες: α) **Μιραμπέλλου**
μὲ πρωτεύουσα τὸν **Ἅγιο Νικό-
λαο** καὶ σπουδαιότερη κωμόπολη
τὴ **Νεάπολη** (3.000 κ.), β) **Λασι-
θίου** μὲ πρωτεύουσα τὸ **Τζερμιά-
δο**, γ) **Ἱεραπέτρας**, στὰ νότια
τοῦ Νομοῦ, μὲ πρωτεύουσα τὴν
Ἱεράπετρα (8.000 κ.) καὶ δ) **Ση-
τείας** μὲ πρωτεύουσα τὴ **Σητεία**
(6.000 κ.).

Τὸ **Λασιθί** εἶναι ἓνα μικρὸ ὄρο-

Ρέθυμνο

Φαράγγι Σαμαριάς

πέδιο ανάμεσα στις κορυφές της Δίκτης με πλούσια χωράφια. Το νερό για το πότισμα των χωραφιών αυτών άντλείται από πηγάδια με πολλούς γραφικούς ανεμόμυλους.

Η περιοχή της Ίεράπετρας είναι το «θερμοκήπιο» της Ελλάδας. Στην περιοχή της παράγονται πολλά πρώιμα λαχανικά.

Η Κρήτη παρουσιάζει αξιόλογη **τουριστική κίνηση** με κυριότερα κέντρα την Κνωσό, το Ήράκλειο, τα Χανιά, τον Άγιο Νικόλαο, τη Φαιστό, τη Γόρτυνα.

Άσκησης. 1. Ζωγράφισε τον πολιτικό χάρτη της Κρήτης.

2. Γράψε έκθεση με θέμα «Ένα ταξίδι στην Κρήτη».

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Βουνά	Ύψος
1. Χανίων	Χανιά	Ίδη	2.456
2. Ρεθύμνης	Ρέθυμνο	Λευκά όρη	2.453
3. Ήρακλείου	Ήράκλειο	Δίκτη	2.148
4. Λασιθίου	Άγιος Νικόλαος	Σητείας	1.476

Προϊόντα: Έλιές, λάδι, σταφύλια, κρασιά, έσπεριδοειδή, λαχανικά, κτηνοτροφικά, δημητριακά, ξηροί καρποί κλπ.

Κανείς δέν ξέρει από ποῦ ἀρχίζει ἡ ἱστορία τῆς Κρήτης. Ἡ ἀρχὴ τῆς χάνεται στὰ βάθη τοῦ χρόνου, ἐκεῖ ποῦ σμίγει ἡ ἱστορία μὲ τὸ μῦθο... Τὰ ἐρειπωμένα παλάτια τοῦ Μίνωα, ὁ μῦθος τοῦ Μινώταυρου καὶ τοῦ Δαίδαλου, οἱ 100 ἀρχαῖες κρητικὲς πόλεις, ποῦ ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος, καὶ οἱ ἀνεκτίμητοι παλαιοὶ θησαυροί, ποῦ εἶναι συγκεντρωμένοι σήμερα στὰ μουσεῖα τῆς Κρήτης, μαρτυροῦν τὴν ἀρχαία δόξα τῆς.

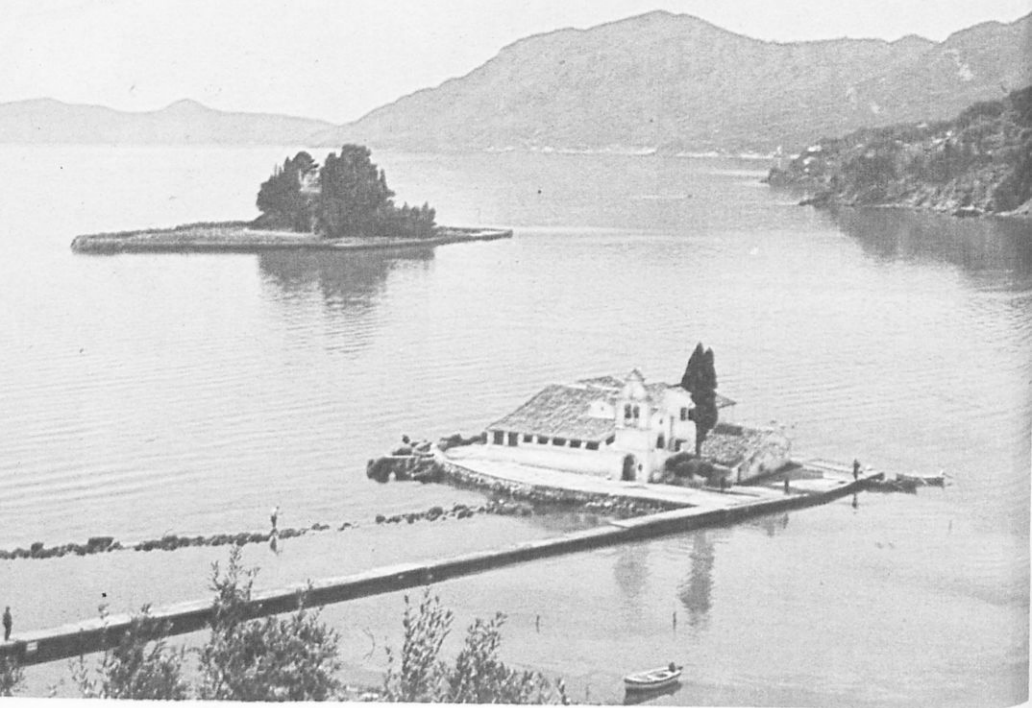
Ὅταν κατέβηκαν στὴν Κρήτη οἱ Ἀχαιοὶ καὶ ἀργότερα οἱ Δωριεῖς, τὸ μεγαλεῖο τοῦ μινωικοῦ πολιτισμοῦ ἔσβησε γιὰ πάντα. Στὰ κατοπινὰ χρόνια ἡ Κρήτη ἄλλαξε πολλοὺς ἀφέντες. Οἱ Ρωμαῖοι, οἱ Ἀραβες, οἱ Βενετοὶ καὶ οἱ Τοῦρκοι προσπάθησαν νὰ κάμουν δικό τους τὸ ἥρωικὸ νησί. Μὰ ἡ Κρήτη ἔμεινε ἐλληνική, γιατί τὰ παιδιά τῆς ἀπὸ τὰ πανάρχαια χρόνια συνήθισαν ν' ἀγαποῦν τὴ ζωὴ καὶ νὰ μὴ φοβοῦνται τὸ θάνατο.

Κνωσός – έρείπια ανακτόρου

Κνωσός – ο θρόνος του Μίνωα

Κέρκυρα – Ποντικονήσι

ΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ

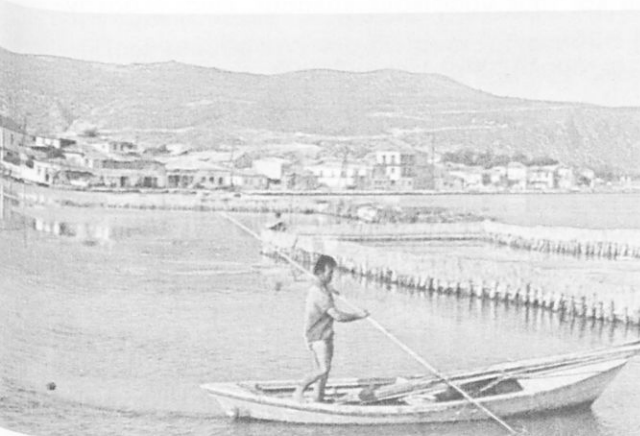
Ἐφτὰ μεγάλα νησιὰ λούζονται στὰ κύματα τοῦ Ἰονίου πελάγους: Ἡ Κέρκυρα, οἱ Παξοί, ἡ Λευκάδα, ἡ Κεφαλληνία, ἡ Ἰθάκη, ἡ Ζάκυνθος καὶ τὰ Κύθηρα. Γύρω ἀπὸ αὐτὰ ὑπάρχουν πολλὰ ἄλλα μικρότερα.

Τόποι καταπράσινοι, παραδεισένιοι, πανέμορφοι σὰν ζωγραφιές! Μαγευτικὰ θέρετρα μὲ γραφικοὺς ὄρμους, ἐλκυστικὲς ἀκρογιαλιές, ὁμορφες πόλεις μὲ δικό τους χρῶμα, μνημεῖα τοῦ παλιοῦ καιροῦ φορτωμένα δόξα καὶ θρύλους.

Οἱ Ἑπτανήσιοι, πολιτισμένοι κι εὐγενικοί, γεμάτοι ἀπὸ ζωὴ καὶ κέφι, παίρνουν τὰ βράδια τὴν κιθάρα τους καὶ τραγουδοῦν γλυκές, μελωδικὲς καντάδες. Τὰ Ἑπτάνησα εἶχαν τὴν τύχη νὰ μὴ γνωρίσουν τούρκικη σκλαβιά. Ὅταν ἡ πατρίδα μας ὑποδουλώθηκε στοὺς Τούρκους, τὰ κατεῖχαν οἱ Βενετοί. Ἀργότερα τὰ πῆραν οἱ Γάλλοι, οἱ Ρῶσοι, οἱ Ἀγγλοὶ, ποὺ τὰ κράτησαν ὥς τὰ 1864.

Δ. Σολωμός

Κερκυραϊές

Λευκάδα

Ν. ΛΕΥΚΑΔΑ

Ν. ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ

Ν. ΙΩΑΚΗ

ΑΡΓΟΣΤΟΛΙ

Ν. ΖΑΚΥΝΘΟΣ

ΖΑΚΥΝΘΟΣ

Ψηφισμοί από το Υπουργείο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ

Ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους ἀφέντες τοὺς οἱ Ἑπτανήσιοι ἔμαθαν πολλὰ καὶ γνώρισαν τὸν σημερινὸ πολιτισμό, πολὺ πρὶν τὸν γνωρίσουν οἱ Ἕλληνες τῆς ἄλλης Ἑλλάδας.

Ἀγαποῦν τὴ μουσική, τὸ τραγούδι, τὰ γράμματα καὶ τὶς τέχνες. Στὸν τόπο τοὺς γεννήθηκαν ὁ ἔθνικός μας ποιητὴς Διονύσιος Σολωμὸς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ποιητὲς καὶ λογοτέχνες.

Γιὰ τὰ Κύθηρα μιλήσαμε στὸν Νομὸ Ἀττικῆς. Τὰ ὑπόλοιπα νησιὰ χωρίζονται στοὺς Νομοὺς: 1) **Κερκύρας**, 2) **Λευκάδος**, 3) **Κεφαλ-ληνίας** καὶ 4) **Ζακύνθου**.

1. **Ὁ Νομὸς Κερκύρας** περιλαμβάνει τὴν **Κέρκυρα**, τοὺς **Πα-ξοὺς** καὶ μερικὰ νησάκια.

Ἡ Κέρκυρα, τὸ καταπράσινο νησί τῶν Φαιάκων μὲ τὰ γαλανὰ ἀκρογιάλια, τοὺς λουλουδιασμένους λόφους καὶ τὰ κατάφυτα βουνά, μὲ τὰ πολλὰ λιοστάσια καὶ τοὺς γραφικοὺς κόλπους, εἶναι ἡ ἀρχόν-τισσα τοῦ Ἰονίου.

Τὸ ἔδαφός της εἶναι ὁμαλό. Ψηλότερο βουνὸ εἶναι ὁ **Παντο-κράτορας**.

Τὸ **κλίμα** σ' ὅλα τὰ Ἰόνια νησιὰ εἶναι μεσογειακὸ μὲ συχνὲς βροχές. Γι' αὐτὸ ὅλα εἶναι καταπράσινα.

Ἡ **Κέρκυρα** παράγει ἐλιές, ἐσπεριδοειδῆ, σταφύλια, λαχανικά, δημητριακά, κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Οἱ θάλασσές της ἔχουν ἄφθονα ψάρια.

Στὴν Κέρκυρα καὶ στοὺς Παξοὺς ζοῦν 93.000 ἄνθρωποι.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Κέρκυρα** (31.000 κ.), παλαιὰ πόλη μὲ δικό της χρῶμα. Σ' αὐτὴν συναντᾷ κανεῖς παλαιὰ γραφικὰ δρομάκια καὶ σύγχρονες πλατεῖες λεωφόρους, ὥραϊες πολυκατοικίες καὶ παλαιὰ βενετσιάνικα ἀρχοντικά, ἐρειπωμένα κάστρα, μεγαλοπρε-πεῖς ναοὺς, ὥραϊα δημόσια κτίρια.

Στὴν πόλη ὑπάρχουν ἀρκετὰ ἐργοστάσια, ἐλαιοουργεῖα, σαπωνο-ποιεῖα, τυπογραφεῖα.

Πολιοῦχος τῆς Κέρκυρας εἶναι ὁ Ἅγιος Σπυρίδων.

Ὁ **τουρισμὸς** εἶναι μεγάλη πηγὴ πλούτου γιὰ τὴν Κέρκυρα. Κάθε χρόνο χιλιάδες τουρίστες ἐπισκέπτονται τ' ὥραϊο νησί, στὸ ὁποῖο ὑπάρχουν θαυμάσια ξενοδοχεῖα καὶ κέντρα ψυχαγωγίας.

Τὸ λιμάνι τῆς Κέρκυρας ἔχει μεγάλη κίνηση καὶ κοντὰ στὴν πόλη ὑπάρχει καὶ ἀεροδρόμιο.

Μερικά από τ' αξιοθέατα τοῦ νησιοῦ εἶναι τὸ γραφικὸ **Ποντικο- νήσι**, τὸ **Ἀχίλλειο**, τὸ **Μὸν Ρεπό**, ἡ **Γαρίτσα**, ἡ **Παλαιοκαστρίτσα**.

2. Στὸν **Νομὸ Λευκάδος** ἀνήκουν τὰ νησιὰ **Λευκάδα**, **Μεγανήσι** καὶ μερικά νησάκια.

Ἕνας πολὺ στενὸς πορθμὸς πλάτους 25 περίπου μέτρων χωρίζει τὴ Λευκάδα ἀπὸ τὶς ἀκτὲς τῆς Ἀκαρνανίας.

Ἡ Λευκάδα εἶναι ὄρεινὸ νησί. Ἐχει ὅμως ἀρκετὲς κοιλάδες μ' ἐλαιῶνες, ἀμπέλια, ἐσπεριδοειδῆ.

Τὸ ψηλότερο βουνό της εἶναι ἡ **Ἑλάτη**.

Τὸ νησί παράγει ἐκλεκτὰ κρασιὰ καὶ κτηνοτροφικὰ προϊόντα. Στὰ ἰχθυοτροφεῖα καὶ στὶς θάλασσες τοῦ νησιοῦ οἱ ψαράδες πιάνουν ἀφθονα ψάρια.

Ὑπάρχουν ἐπίσης ἀλукές, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐξάγεται ἀφθονο ἀλάτι.

Στὴ Λευκάδα ζοῦν 25.000 κάτοικοι, ποὺ ἀσχολοῦνται κυρίως μὲ τὴ γεωργία, τὴν κτηνοτροφία, τὴν ἀλιεία.

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι ἡ **Λευκάδα** (7.000 κ.).

Στὴ Λευκάδα γεννήθηκαν οἱ ποιητὲς Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης καὶ Ἀγγελος Σικελιανός.

3. Ὁ **Νομὸς Κεφαλληνίας** περιλαμβάνει τὰ νησιὰ **Κεφαλληνία** (**Κεφαλλονία**), **Ἰθάκη**, **Κάλαμο** καὶ μερικά ἄλλα μικρότερα. Στὰ νησιὰ αὐτὰ ζοῦν 37.000 ἄνθρωποι.

Ἡ Κεφαλλονία εἶναι τὸ μεγαλύτερο νησί τοῦ Ἰονίου. Τὸ ἔδαφός της, ὅπως καὶ τὸ ἔδαφος τῆς γειτονικῆς τῆς Ἰθάκης, εἶναι ὄρεινὸ καὶ ἡ θάλασσα εἰσχωρεῖ βαθιὰ στὴ στεριά καὶ σχηματίζει πολλοὺς κόλπους καὶ χερσονήσους καὶ στὰ δυὸ νησιά.

Στὸ δυτικὸ τμήμα τῆς Κεφαλλονιάς σχηματίζεται ὁ βαθὺς **κόλπος τοῦ Ἀργοστολίου** καὶ ἡ χερσόνησος **Πάλη**.

Οἱ ἀκτὲς ἀλλοῦ εἶναι ἄγριες καὶ ἀπόκρημνες καὶ ἀλλοῦ ὁμαλές, ἀμμουδερές, μὲ πολλὰ φυσικὲς ὁμορφιές. Σὲ πολλὰ μέρη σχηματίζονται σπήλαια καὶ καταβόθρες.

Ψηλότερο βουνό εἶναι ὁ **Αἶνος**, ποὺ σκεπάζεται ἀπὸ ὠραῖα δάση.

Τὸ νησί παράγει ἐκλεκτὰ κρασιά, ἐλιές, σταφύλια, ὄσπρια, δημητριακά. Οἱ καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις ὅμως εἶναι λίγες καὶ γι' αὐτὸ πολλοὶ Κεφαλλονίτες ξενιτεύονται.

Οἱ Κεφαλλονίτες εἶναι ἐξυπνοί, ἐργατικοί, τολμηροὶ καὶ δραστήριοι ἄνθρωποι. Πολλοὶ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ἐμπόριο καὶ τὴ ναυτιλία.

Ζάκυνθος

Ὁ Νομὸς Κεφαλληνίας χωρίζεται στὶς Ἐπαρχίες: α) Κραναίας με πρωτεύουσα τὸ Ἀργοστόλι, β) Πάλης με πρωτεύουσα τὸ Ληξούρι (3.000 κ.), πατρίδα τοῦ ποιητῆ Ἀνδρέα Λασκαράτου, γ) Σάμης με πρωτεύουσα τὴ Σάμη (1.000 κ.) καὶ δ) Ἰθάκης με πρωτεύουσα τὴν Ἰθάκη (2.000 κ.).

Πρωτεύουσα τοῦ νησιοῦ εἶναι τὸ Ἀργοστόλι (7.000 κ.), μιὰ ὁμορφὴ μικρὴ πόλη με θαυμασιὸ λιμάνι.

Προστάτης τῆς Κεφαλληνίας εἶναι ὁ Ἅγιος Γεράσιμος.

Ἡ Ἰθάκη εἶναι τὸ πασίγνωστο νησί τοῦ πολυμήχανου Ὀδυσσεά. Σήμερα σ' αὐτὴ ζοῦν 5.000 περίπου ἄνθρωποι, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι ναυτικοί.

Λίγοι ἄνθρωποι ζοῦν στὰ γειτονικὰ νησιὰ Κάλαμο καὶ Καστό.

Ἡ Κεφαλλονιά ἔχει καὶ ἀεροπορικὴ συγκοινωνία.

4. Ὁ Νομὸς Ζακύνθου. Ἡ Ζάκυνθος, ὁμορφὴ, γαλήνια, σὰν ἓνα μεγάλο περιβόλι γεμάτο ἀπὸ πολύχρωμα λουλούδια, ἀμπέλια, ἐλαιῶνες κι ἐσπεριδοειδῆ, χαίρεται τὴ γαλανὴ θάλασσα καὶ στολίζει πραγματικὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως λένε στὸ τραγούδι τοὺς οἱ γλυκόφωνοι κανταδόροι τοῦ νησιοῦ.

«Λουλούδι της 'Ανατολής» ένομάζουν τη Ζάκυνθο οί ξένοι! 'Ο ποιητής Σωτήρης Σκίπης τήν έλεγε «Μοσχονήσι»!

Στή Ζάκυνθο γεννήθηκε ό έθνικός μας ποιητής Διονύσιος Σολωμός και αύτήν έχουν πατρίδα ό ποιητής 'Ανδρέας Κάλβος και ό Γρηγόριος Ξενόπουλος.

Τό ψηλότερο βουνό τής Ζακύνθου είναι ό **Βραχίονας**.

Τό **κλίμα** τής είναι μεσογειακό· είναι νησι πολύ εύφορο. Παράγει σταφύλια, έλιές, έσπεριδοειδή, κτηνοτροφικά προϊόντα.

Στή Ζάκυνθο ζοϋν 30.000 άνθρωποι.

Πρωτεύουσα τοϋ νησιοϋ είναι ή **Ζάκυνθος** (9.000 κ.). 'Η παλαιά πόλη καταστράφηκε από τοϋς μεγάλους σεισμούς τοϋ 1953. 'Η νέα Ζάκυνθος είναι ώραία πόλη και διατηρεί τό παλαιό της χρώμα.

Στή μεγάλη πλατεία τοϋ Μώλου ύψώνεται τό μαρμάρينو άγαλμα τοϋ Δ. Σολωμοϋ και πιό πέρα ό μεγαλοπρεπής ναός τοϋ 'Αγίου Διονυσίου, τοϋ πολιούχου τής Ζακύνθου.

Πάνω από τήν πόλη ύψώνεται ό μαγευτικός λόφος τοϋ Στράνη. 'Εκεί ό Σολωμός έγραψε τόν έθνικό μας ύμνο.

'Η Ζάκυνθος συνδέεται άεροπορικώς με τήν 'Αθήνα.

- 'Ασκήσεις.**
1. Ζωγράφισε στή χαρτογραφία σου τά 'Επτάνησα.
 2. Γράψε έκθεση με θέμα «'Ενα ταξίδι με άεροπλάνο πάνω από τά 'Επτάνησα».
 3. Ποιά 'Ιόνια νησιά σās θυμίζουν τόν 'Οδυσσέα;
 4. Ποιό είναι τό πιό πυκνοκατοικημένο νησι τοϋ 'Ιονίου; Γιατί;
 5. Ποϋ γεννήθηκε ό έθνικός μας ποιητής; Ποϋ πέθανε;

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΝΗΣΙΩΝ ΙΟΝΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ

Νομοί	Πρωτεύουσα	Προϊόντα
1. Κερκύρας	Κέρκυρα	'Ελιές, λάδι, σταφύλια, κρασιά, έσπεριδοειδή, λαχανικά, κτηνοτροφικά, δημητριακά, άλιευτικά κλπ.
2. Λευκάδος	Λευκάδα	
3. Κεφαλληνίας	'Αργοστόλι	
4. Ζακύνθου	Ζάκυνθος	

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Βουνά	Ύψος	Ποταμοί	Λίμνες	Πεδιάδες
Όλυμπος	2.917	Έβρος	Βεγορίτιδα	Θεσσαλίας
Σμόλικας	2.637	Νέστος	Τριχωνίδα	Θεσσαλονίκης
Βόρας	2.524	Στρυμόνας	Βόλβη	Σερρών
Γράμμος	2.520	Άξιός	Λαγκαδά	Νησιά
Γκιώνα	2.510	Αλιάκμονας	Μικρή Πρέσπα	Κρήτη
Τύμφη	2.497	Πηνειός	Μεγ. Πρέσπα	Εύβοια
Αθαμανικά	2.469	Αχελώος	Καστοριάς	Λέσβος
Παρνασσός	2.457	Αραχθός	Υλίκη	Ρόδος
Ίδη	2.456	Αλφειός	Παμβώτιδα	Χίος
Λευκά ὄρη	2.452	Εὐρώτας	Πετρών	Κεφαλληνία

Μεγάλες πόλεις

Αθήνα-Πειραιάς	2.540.241
Θεσσαλονίκη	557.360
Πάτρα	112.228
Βόλος	80.000
Ηράκλειο	84.710
Λάρισα	72.760
Καβάλα	46.887
Σέρρες	41.091
Χανιά	40.564
Καλαμάτα	40.402

Πληθυσμός

Στερεά Ελλάδα	3.532.318
Πελοπόννησος	986.912
Θεσσαλία	659.913
Ηπειρος	310.334
Μακεδονία	1.890.684
Θράκη	329.582
Κρήτη	456.642
Νησιά Αιγαίου	417.813
Νησιά Ιονίου	184.443

8.768.641

Προϊόντα

Δημητριακά, καπνός, βαμπάκι, ρύζι, ζαχαρότευτλα, ὄσπρια, λαχανικά, καρπούζια, πεπόνια, πατάτες, ἐλιές, φρούτα, σταφύλια, σύκα, ἐσπεριδοειδή, κτηνοτροφικά προϊόντα, μέλι, μετάξι, δασικά, ἀλιευτικά, βιομηχανικά, βιοτεχνικά προϊόντα, ὀρυκτά.

Ίαματικές πηγές

Βουλιαγμένη, Μέθανα, Καλλιθέα (Ρόδου), Αἰδηψός, Καϊάφα, Κυλλήνη, Κουνουπέλι, Ἐλευθερές, Σμόκοβο, Λουτράκι, Κύθνος, Ἰκαρία, Νιγρίτα, Καμένα Βοῦρλα, Πλατύστομο, Ὑπάτη, Θερμοπύλες, Λουτρός, Σάριζα, Ξυνό Νερό.

ΣΕΙΣΜΟΙ - ΠΑΛΙΡΡΟΙΑ - ΑΝΕΜΟΙ

Κάποτε τὸ ἔδαφος τραντάζεται ξαφνικὰ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μας. Τότε λέμε πὼς ἔχομε σεισμό. Τοὺς σεισμοὺς τοὺς προκαλοῦν διάφορες αἰτίες, ὅπως ἡ ἐνέργεια ἡφαιστείων, οἱ μετακινήσεις στρωμάτων στὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς κ.ἄ.

Οἱ σεισμοὶ προξενοῦν μεγάλες καταστροφές. Στὴν Στ' τάξη θὰ μάθετε τὶς αἰτίες ποὺ τοὺς προκαλοῦν.

Στὰ τελευταῖα χρόνια ἔγιναν καταστρεπτικοὶ σεισμοὶ σὲ πολλὰ μέρη τῆς πατρίδας μας: στὰ Ἑπτάνησα, στὴ Θεσσαλία, στὴν Αἰτωλο-ακαρνανία, στὴν Εὐρυτανία καὶ παλαιότερα στὴν Κόρινθο. Οἱ περιοχὲς στὶς ὁποῖες γίνονται σεισμοὶ λέγονται **σεισμόπληκτες περιοχές**.

Τὸ Κράτος μας καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες βοήθησαν, ὅσομποροῦσαν, τοὺς δυστυχισμένους κατοίκους τῶν περιοχῶν αὐτῶν μὲ πολλοὺς τρόπους. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν ἐράνους κι ἔστειλαν φάρμακα, ροῦχα, τρόφιμα, χρήματα στοὺς σεισμόπληκτοὺς ἀδερφοὺς τους. Ἐράνους ἔκαμαν στὰ σχολεῖα τους καὶ ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα κι ἔστειλαν δέματα μὲ ροῦχα, τρόφιμα, βιβλία, παιχνίδια καὶ ἄλλα εἶδη στὰ παιδιά τῶν σεισμόπληκτων σχολείων.

Ἄς εὐχηθοῦμε παρόμοιες συμφορὲς νὰ μὴν ἔρθουν στὴ χώρα μας.

Παλίρροια. Συχνὰ στὶς ἀκροθαλασσιὲς βλέπομε τὰ νερὰ τῆς θάλασσας ἄλλοτε νὰ φουσκώνουν καὶ ν' ἀπλώνωνται πρὸς τὴ στεριά καὶ ἄλλοτε νὰ κατεβαίνουν, σὰ νὰ λιγοστεύουν. Στὴν πρώτη περίπτωσι ἔχομε **πλημμυρίδα**. Στὴ δεύτερη **ἀμπωτη**. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ λέγεται **παλίρροια**. Σὲ προηγούμενο κεφάλαιο μιλήσαμε γιὰ τὴν παλίρροια ποὺ παρατηρεῖται στὸν πορθμὸ τοῦ Εὐρίπου.

Οἱ **ἄνεμοι** ἐπηρεάζουν τὸ κλίμα τῆς πατρίδας μας. Ἄλλοι φυσοῦν ἀπὸ τὸ Βορρᾶ καὶ φέρνουν κρύο καὶ χιόνια κι ἄλλοι ἔρχονται ἀπὸ τὸ θερμὸ Νότο καὶ φέρνουν ζέστη. Ὁ πιὸ γνωστὸς νότιος ἄνεμος εἶναι ὁ **Σιρόκος** ἢ **Λίβας**. Τὸ καλοκαίρι στὶς ἐλληνικὲς θάλασσες φυσοῦν τὰ **μελτέμια**, ποὺ εἶναι ἄνεμοι βόρειοι, πολλὰς φορὲς δυνατοί. Στὰ παραθαλάσσια μέρη φυσοῦν ἡ **θαλάσσια** καὶ ἡ **ἀπόγειος αὔρα**.

Συχνὲς εἶναι ἐπίσης οἱ θύελλες καὶ οἱ καταιγίδες.

Ἀνάλογα μὲ τὴ διεύθυνση ἀπὸ τὴν ὁποία φυσοῦν οἱ ἄνεμοι ἔχουν διάφορα ὀνόματα, ποὺ ἀλλάζουν ἀπὸ τόπο σὲ τόπο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α. ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ - ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Γ΄ ΤΑΞΕΩΣ

Είσαγωγή στην πατριδογνωσία	Σελίς	8
Είσαγωγή στην πατριδογνωσία τῆς Γ΄ τάξεως	»	27
Τὸ χωριό μας	»	29
Τὰ γειτονικά χωριά	»	43
Ἡ Ἐπαρχία μας	»	49
Ὁ Νομός μας	»	62

Β. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ Δ΄ ΤΑΞΕΩΣ

Σύντομη γεωφυσική εξέταση τῆς Ἑλλάδας	»	92
Οἰκονομική εξέταση τῆς Ἑλλάδας	»	96
Πολιτική εξέταση τῆς Ἑλλάδας	»	102
Οἱ φυσικὲς περιοχὲς τῆς Ἑλλάδας	»	103
Ἡ Στερεὰ Ἑλλάδα	»	106
Ἡ Πελοπόννησος	»	128
Ἡ Θεσσαλία	»	142
Ἡ Ἠπειρος	»	150
Ἡ Μακεδονία	»	160
Ἡ Θράκη	»	191
Τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους	»	195
Ἡ Κρήτη	»	206
Τὰ Ἑπτάνησα	»	214
Σεισμοὶ - Παλίρροια - Ἄνεμοι	»	221

ΤΙΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΡΟΣΦΕΡΑΝ ΟΙ:

Κ. Χουλιβάτος, Ν. Κοντός, Ί. Ντεκόπουλος, Κ. Ραφαηλίδης, Β. Γουδής, Άφοι
Άσημακόπουλοι, Έμμ. Διακάκης, Ί. Ρέκος, Κλ. Γρηγορούδης, Άλ. Λυκίδης, Κ.
Παπαδόπουλος, Έγκ. «ΔΟΜΗ», Περιοδ. «Μ. ΖΩΗ», ΕΟΤ, ΔΕΗ, ΟΣΕ, ΕΧ, ΔΕΘ.

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιοσήμον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἐντίτυπον στερούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεψίτυπον. Ὁ διαθέτων, πωλὼν ἢ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθροῦ 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἑφ. Κυβ. 1946, Α' 108).

0020555842

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ Ε' 1976 (V) — ΑΝΤΙΤΥΠΑ 188.000 — ΣΥΜΒΑΣΙΣ 2665/2-4-76

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ ΑΣΠΙΩΤΗ-ΕΛΚΑ Α.Ε.

